

**G E S C H I E D E N I S**

**VAN HET**

**NEDERLANDSCHE ZEEWEZEN.**



**GESCHIEDENIS**

**VAN HET**

**NEDERLANDSCHE ZEEWEZEN.**

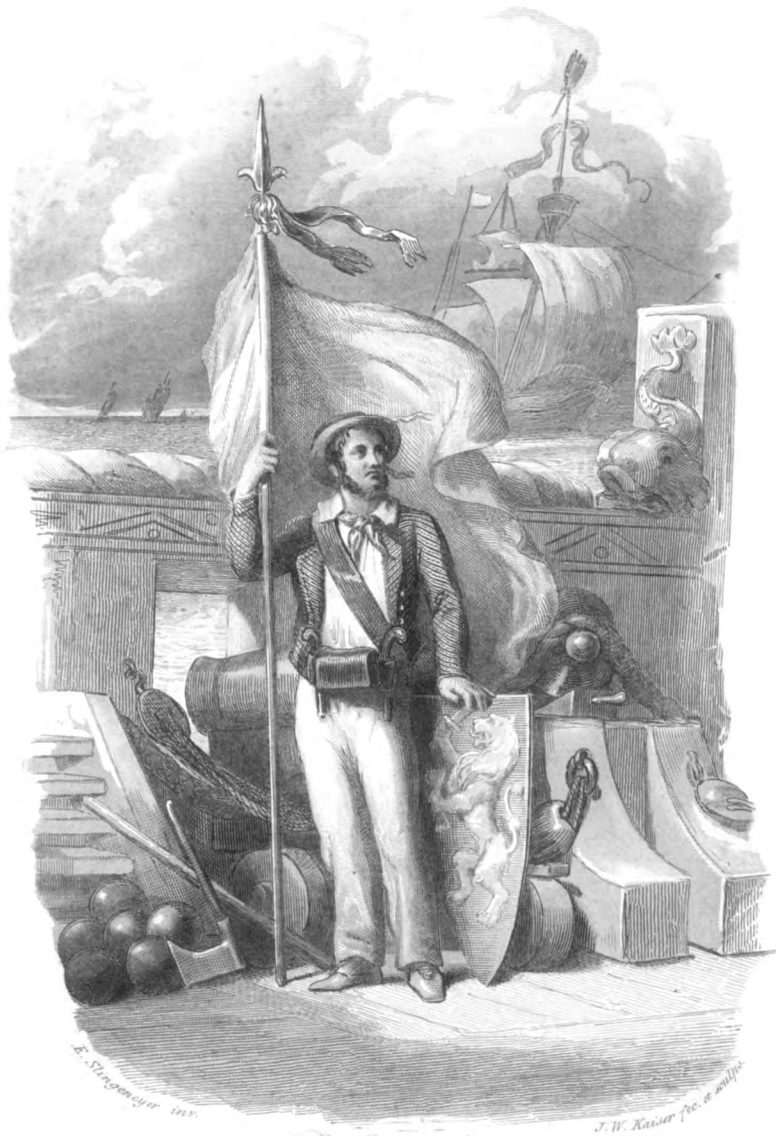


H E T  
NEDERLANDSCHE ZEEWEZEN.

D O O R

JHR. M<sup>r</sup>. J. C. DE JONGE.

VIERDE DEEL.



*Haarlem*  
A. C. KRUSEMAN.

1861.



# GESCHIEDENIS

VAN HET

# NEDERLANDSCHE ZEEWEZEN,

DOOR

JHR. MR. J. C. DE JONGE.

---

**TWEEDE DRUK.**

Vermeerderd met de nagelaten aantekeningen van den overleden Schrijver, en uitgegeven  
onder toezigt van Jhr. Mr. J. K. J. DE JONGE.

---

Vierde Deel.

---

HAARLEM,  
A. C. KRUSEMAN.

1861.





# GESCHIEDENIS

VAN HET

# NEDERLANDSCHE ZEEWEZEN,

DOOR

JHR. MR. J. C. DE JONGE.

---

**TWEEDE DRUK.**

Vermeerderd met de nagelaten aantekeningen van den overleden Schrijver, en uitgegeven  
onder toezigt van Jhr. Mr. J. K. J. DE JONGE.

---

VIERDE DEEL. — EERSTE STUK.

---

HAARLEM,  
A. C. KRUSEMAN.

1861.



# INHOUD.

---

## VIERDE TIJDPERK.

(VERVOLG.)

- EEN ESKADER WORDT ONDER DEN VICE-ADMIRAAAL PHILIPS VAN DER GOES NAAR DE MIDDELLANDSCHE ZEE GEZONDEN; DOOD VAN DIEN ZEEVOOGD. TOULON DOOR DE BONDGENOOTEN TE LAND EN TER ZEE BELEGERD EN VERLATEN. DE VICE-ADMIRAAAL J. G. VAN WASSENAER NEEMT HET BEVEL OVER HET ESKADER OP ZICH. EEN SMALDEEL ONDER DEN KAPITEIN VAN GHENDT KRUIST GEDURENDE DEN WINTER IN DE MIDDELLANDSCHE ZEE, A<sup>o</sup>. 1707. — EEN FRANSCH KONVOOI WORDT GENOMEN EN VERSTROOID; SARDINIE EN MINORCA VERMEESTERD, A<sup>o</sup>. 1708. — GEBEURTENISSEN IN DE NOORDZEE GEDURENDE DE TWEE GENOEMDE JAREN. ZEER GROOTE ONTWIKKELING DER KAAPVAART GEDURENDE DEZEN OORLOG HIER TE LANDE EN VERRIGTINGEN DER COMMISSIEVAARDERS. VIJANDELIJKHEDEN MET DE ALGERIJNEN. . . . . Blz. 1.
- EEN ESKADER ONDER DEN SCHOUT-BIJ-NACHT VAN AERSSSEN VAN SOMMELSDIJK VERTREKT NAAR DE MIDDELLANDSCHE ZEE. VERIJDELING VAN EENEN AANSLAG OP SARDINIE. MISLUKTE LANDING BIJ CETTE A<sup>o</sup>. 1709 EN 1710. DE VICE-ADMIRAAAL ANTHONY PIETERSON WORDT A<sup>o</sup>. 1711 MET EEN ESKADER NAAR DE MIDDELLANDSCHE ZEE GEZONDEN. VERRIGTINGEN VAN HET ESKADER IN DAT EN HET VOLGENDE JAAR. GEBEURTENISSEN IN DE NOORDZEE VAN 1709—1713. GESCHILLEN MET DE BRITTEN OVER HET STAKEN DER UITRUSTINGEN. DE VREDE TE UTRECHT GETEEKEND. SLOT VAN HET VIERDE TIJDPERK . . . . „ 50.

## VIJFDE TIJDPERK.

VAN DEN UTRECHTSCHEN VREDE TOT AAN DE SLOOPING VAN HET GEMEENEBEST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN. A <sup>o</sup> . 1713—1795. — INLEIDING . . . . .	Blz. 94.
KRIJGSVERRIGTINGEN EN ANDERE GEBEURTENISSEN, VAN DEN UTRECHTSCHEN TOT AAN DEN AKENSCHEN VREDE. A <sup>o</sup> . 1713—1748. . . . .	" 101.
VERVAL VAN HET NEDERLANDSCHE ZEEWEZEN, SEDERT DEN UTRECHTSCHEN TOT AAN DEN AKENSCHEN VREDE. A <sup>o</sup> . 1713—1748. . . . .	" 231.
HET ZEEWEZEN ONDER PRINS WILLEM IV. A <sup>o</sup> . 1747—1751. "	282.
VAN HET OVERLIJDEN VAN PRINS WILLEM IV TOT DEN AANVANG DER GESCHILLEN MET GROOT-BRITTANJE. A <sup>o</sup> . 1661—1777. . . . .	" 302.

## PLAATSING DER PORTRET TEN.

Portret van F. VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJK. . . . .	Blz. 130.
" " C. SCHRIJVER. . . . .	" 175.

# GESCHIEDENIS VAN HET NEDERLANDSCHE ZEEWEZEN.

---

## VIERDE TIJDPERK.

(VERVOLG).

---

EEN ESKADER WORDT ONDER DEN VICE-ADMIRAAL PHILIPS VAN DER GOES NAAR DE MIDDELLANDSCHE ZEE GEZONDEN; DOOD VAN DIEN ZEEVOOGD. TOULON DOOR DE BONDGENOOTEN TE LAND EN TER ZEE BELEGERD EN VERLATEN. DE VICE-ADMIRAAL J. G. VAN WASSENAER NEEMT HET BEVEL OVER HET ESKADER OP ZICH. EEN SMALDEEL ONDER DEN KAPITEIN VAN GHENDT KRUIST GEDURENDE DEN WINTER IN DE MIDDELLANDSCHE ZEE, A°. 1707. — EEN FRANSCH KONVOOI WORDT GENOMEN EN VERSTROOID; SARDINIE EN MINORCA VERMEESTERD, A°. 1708. — GEBEURTENISSEN IN DE NOORD-ZEE GEDURENDE DE TWEE GENOEMDE JAREN. ZEER GROOTE ONTWIKKELING DER KAAPVAART GEDURENDE DEZEN OORLOG HIER TE LANDE EN VERRIGTINGEN DER COMMISSIEVAARDERS. VIJANDELIJKHEDEN MET DE ALGERIJNEN.

“De voordeelen welke in Spanje verkregen, en de gevolgen die daarvan, met God, te wachten zijn, zullen ongetwijfeld zoo veel gewigts bijbrengen tot bereiking der groote einden van den oorlog, dat het de onachtzaamheid zelve zou wezen, die voordeelen niet te handhaven en te vervolgen door alle mogelijke middelen. De vereenigde vloot van Engeland

en van den Staat is gewisselijk een van de voorname werktuigen geweest, waardoor die voordeelen verkregen en tot hiertoe gehandhaafd zijn; en niemand kan twijfelen aan de noodwendigheid van het houden van een kloek getal schepen op de kusten van Spanje en Portugal, indien men de verkregene voordeelen wil blijven bewaren en daarvan de gewenschte gevolgen zien.”

Het was op deze gronden, dat door den Raad van State, reeds op den 26 Junij des jaars 1706, aan 's Lands hoogste vergadering voorgedragen werd een ontwerp, om nog vóór het einde van dat jaar 18 oorlogsschepen, van 50 tot 90 stukken, met de noodige fregatten, branders en andere vaartuigen, naar Portugal en de Middellandsche zee te zenden, en dat de Raad eenige maanden later voorstelde, die magt met nog zes schepen van 64 stukken te vergrooten. Ofschoon de belangstelling voor het zeewezen, welke bij de Landprovincien, ook in den bloeiendsten tijd, nooit groot geweest was, bij de meeste Gewesten thans merkkelijk was verflaauwd, ja onderscheidene dezen zich gedroegen, als of die voor het Gemeenebest gewigtige aangelegenheid hun niet aanging: waren de Staten van Holland en Zeeland echter zoodanig van de waarheid der door den Raad van State voorgedragene gronden overtuigd, dat zij het door hem voorgeslagen ontwerp onvoorwaardelijk goedkeurden, en aan de in hunne provincien gevestigde Admiraliteiten gelastten, onmiddellijk de noodige schepen toe te rusten. Met ijver sloegen deze de hand aan het werk; doch door de verregaande nalatigheid en onverschilligheid der Landprovincien waren hare middelen zeer beperkt, en vonden zij zich zoodanig met schulden beladen, dat het haar, ook met den besten wil, onmogelijk was, geheel aan dezen last te voldoen. Het gevolg hiervan was, dat vóór het einde des jaars 1706 niet meer dan tien schepen<sup>1</sup> van linie, één fregat en vier behoefte-

---

<sup>1</sup> Hieronder is gerekend *de Ridderschap*, kapitein J. VAN CONVENT, het eenige Nederlandsche schip dat te Lissabon overwinterde.

schepen, gereed raakten, welke in bloeimaand des volgenden jaars door nog vijf andere benevens drie bombardeerschepen gevolgd werden; zoodat het eskader, voor Portugal en de Middellandsche zee bestemd, in den jare 1707, in plaats van uit 24, slechts uit 15 schepen bestond. Tot opperbevelhebber over deze scheepsmagt werd door Hunne Hoog Mogenden aangesteld de Vice-Admiraal PHILIPS VAN DER GOES.

In de laatste dagen van het jaar 1706 en in het begin van het volgende liepen deze schepen uit, welke zich in het Kanaal vereenigden en onmiddellijk den togt naar Lissabon voortzetteden. Dan toen het eskader tot aan Englands-end gevorderd was, werd het door eenen hevigen storm bebloopen, waardoor het teruggedreven en aanmerkelijk beschadigd werd, zoodat de reis niet eerder dan op den 27 Februarij kon hervat worden. Den 10 Maart liet het eskader het anker in de rivier van Lissabon vallen. <sup>1</sup>

De Vice-Admiraal VAN DER GOES vond daar ter plaatse den Britschen Vice-Admiraal BYNG met het meerendeel der voor de Middellandsche zee bestemde Engelsche schepen, bij wien zich weldra voegde de Admiraal SHOVELL, die uit de Straat terugkeerde. Intusschen waren de meeste Britsche schepen door gelede schade buiten staat, de reis naar de zuidelijke kusten van Spanje onmiddellijk aan te nemen, waarom besloten werd, dat het eskader van den Staat met tien Britsche schepen onder den Vice-Admiraal BYNG vooraf zou zeilen naar Alicante, Valencia of zoodanige andere stad, als de geschiktste zou geoordeeld worden tot het aan land zetten van de krijgslieden, welke tot aanvulling der bij de Nederlandsche regementen van het leger ontbrekende manschappen, door de oorlogsschepen en transportvaartuigen uit deze gewesten waren medegebragt, en wier komst zeer verlangd werd en benoodigd was; met verdere bepaling, dat het vereenigd eskader, na de krijgslieden aan wal gezet te hebben,

---

<sup>1</sup> Brieven van den Vice-Admiraal VAN DER GOES aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteit van de Maze, berustende in het Rijks Archief en in dat der Marine.

in de Middellandsche zee zou blijven kruisen, tot dat de overige Britsche oorlogsschepen met den Admiraal SHOVELL zich bij het vereenigde eskader zouden gevoegd hebben.<sup>1</sup>

De 10 April verliet het vereenigd eskader den Taag en kwam den 20 voor Alicante aan. Dan hier vond men eene uitnoodiging, om de manschappen te Denja aan wal te zetten; doch terwijl men bezig was derwaarts te zeilen, werd een tegenbevel ontvangen, waarop het eskader naar Alicante terugkeerde en aldaar het krijgsvolk ontscheepte. Naauwelijk echter was zulks geschied, of men ontving de tijding van den noodlottigen veldslag bij Almanza, in welken het leger der Bondgenooten op den 24 April eene zware nederlaag leed, en waarbij het Nederlandsche voetvolk, aangevoerd door den Luitenant-Generaal VON FRIESHEIM, na, volgens de getuigenis van eenen gelijktijdigen Engelschen schrijver, wonderen van dapperheid bedreven te hebben,<sup>2</sup> grootendeels vernield werd. Daar het leger door die nederlaag verstrooid, en het overschot grootendeels naar Tortosa geweken was, werd er besloten, de manschappen op nieuw in te schepen en naar genoemde stad over te voeren, om met deze troepen de bijkans vernielde Nederlandsche regementen min of meer te herstellen. Dien ten gevolge werd de togt naar Tortosa voortgezet, waar het krijgsvolk, nevens de zieken en gekwetsten, welke men te Denja en Valencia had ingenomen, aan land werden gebragt, waarop het eskader de reis naar Barcelona vervolgde, voor welke stad het den 20 Mei het anker liet vallen.

Tot den 4 Junij bleef de vereenigde zeemagt te Barcelona liggen, bij welke zich de Admiraal SHOVELL voegde. De reden, waarom de gemeenschappelijke vloot zich zoo veel dagen aldaar bleef ophouden, was daarin gelegen, dat een fregat op kondschap naar Marseille en Toulon gezonden was,

<sup>1</sup> Brief van den Vice-Admiraal VAN DER GOES aan H. H. Mog., van 2 April.

<sup>2</sup> BOYER, *History of the life and reign of Queen Anne*, p. 249. "The Dutch infantry performed wondrous, but, amongst them, the regements of Weldren and Cavalier suffered most."



om op te nemen, of de vijand zich in die beide zeehavens bezig hield met het doen van uitrustingen, ten einde daarnaar de noodige maatregelen te nemen. Er was, namelijk, een groot ontwerp gevormd, hierin bestaande, dat het leger der Bondgenooten uit Italië in Frankrijk zou doordringen en het beleg voor Toulon slaan, ter uitvoering van welke gewigtige onderneming de vloot aan het leger te lande den meest mogelijken bijstand zou bieden, en de stad aan de zeezijde zou aangrijpen. De Vice-Admiraal BYNG gaf daarvan het eerste kennis aan den Vice-Admiraal VAN DER GOES, en zulks werd nader door den Admiraal SHOVELL bevestigd. Niet zonder eenige bevreemding vernam onze vlootvoogd dit berigt, daar hij hiervan tot dusverre te eenenmale onbewust was, en zeer natuurlijk was de wensch, door hem in een zijner brieven aan Hunne Hoog Mogenden uitgedrukt,<sup>1</sup> dat hij daarvan kennis had mogen dragen, “dewijl hij nu in alles moest betrouwen op de mededeelingen der Engelschen, die hem niet meer zouden zeggen, dan zij wilden dat hij wist.” Wij moeten hierbij opmerken, dat er bij het vertrek van VAN DER GOES uit deze gewesten nog niets nopens eenen aanval op Toulon was vastgesteld, en dat het alleen aan toevallige omstandigheden, en geenszins aan enig kwaad opzet van de zijde der Britten schijnt te moeten toegeschreven worden, dat de Nederlandsche Vice-Admiraal niet vroeger kennis van het op handen zijnde beleg van Toulon bekomen had.<sup>2</sup>

Zoodra het verwachte fregat was teruggekeerd, hetwelk het berigt medebragt, dat in geene der beide havens uitrustingen gedaan werden, ging de vloot onder zeil en zette koers naar de Sardijnische stad Finale. Aldaar gekomen werd de kapitein SELS, voerende de *Emilia* van 64 stukken, met drie Engelsche schepen en eenige transportvaartuigen naar Livorno, en de kapitein BODAAN, met de *Hollandia* van 70 stukken, nevens drie Engelsche oorlogs- en eenige transport-

<sup>1</sup> Uit Finale, van den 13 Junij 1707.

<sup>2</sup> Het een en ander is mij duidelijk gebleken uit de Staatsstukken, berustende in de rijks archiven, bepaaldelijk uit de *Secrete Resolutien van H. H. Mog. des jaars 1707.*

schepen, naar Genua gezonden, om levensmiddelen en andere behoeften, welke in die steden in magazijnen opgeslagen waren, van daar naar Finale over te brengen voor het Keizerlijke en Piemontesche leger, hetwelk onder Prins EUGENIUS en den Hertog van Savoye voornemens was Villa-Franca en Nizza aan te tasten, om daarna in Provence te trekken en tot Toulon door te dringen. Tevens werd door den Vice-Admiraal VAN DER GOES gelast aan de kapiteinen BEECKMAN, VAN DER GRAAF, POELEWAY en CRAAUWELAAR, zich met hunne schepen, de *Prins Willem* van 92, de *Wassenaer* van 64, de *Monnikendam* van 72 en het fregat de *Landskroon* van 36 stukken, te voegen onder den Vice-Admiraal BYNG, die met negen Engelsche oorlogsschepen bestemd was, om zich te begeven naar de baai van St. Hospice, en aan het leger der Bondgenooten allen mogelijken bijstand, ook met het leveren van geschut, kruid en scherp, te bieden. De vloot zelf volgde dit laatste smaldeel, en liet het anker voor de rivier de Var vallen, om van hare zijde al die hulp te verleenen, welke men van haar mogt verlangen.

Naauwelijks was zij aldaar aangekomen, of eene gevoelige ramp trof de Nederlandsche zeemagt in het algemeen, en het eskader in het bijzonder. De Vice-Admiraal PHILIPS VAN DER GOES overleed, na eene ziekte van eenige weinige dagen, op den 9 Julij, in den ouderdom van 56 jaren, aan boord van zijn schip de *Beschermer*.<sup>1</sup> Het Vaderland verloor in hem een kundig en dapper zeeman, die in den zeeslag van Bevezier, en bij de overwinningen van La Hogue en Vigos door dapperheid had uitgemunt; maar bovenal was zijn dood in deze oogenblikken een groot verlies voor het eskader. Door zijn overlijden toch werd het beroofd van den eenigen vlagofficier, welke zich daarbij bevond, hetgeen niet

---

<sup>1</sup> Brieven van den kapitein J. VAN CONVENT, van 9 en 12 Julij 1707 aan H. H. Mog. en de Admiraliteiten, en van den kapitein C. BEECKMAN aan de Admiraliteit van Amsterdam, van 13 Julij des genoemden jaars. Zijn ingewand werd met betamelijke plegtigheid in den tuin van het paleis te Nizza begraven, en zijn lijk naar het Vaderland medegevoerd.

anders kon strekken, gelijk de ondervinding ook leerde, dan tot vermindering van het ontzag en het aanzien van den Staat bij de Britsche Opperhoofden. Welke de reden geweest zij, dat men dit jaar slechts één vlagofficier bij het eskader plaatste, terwijl ligtelijk iets menschelijks aan dezen kon overkomen, blijkt niet duidelijk; doch vermoedelijk is zulks toe te schrijven aan de bekrompenheid der geldmiddelen van de Admiraliteiten en de daaruit voortgevloeide verkeerde spaarzaamheid, welke van jaar tot jaar maar al te zeer bij het zeewezen toenam.<sup>1</sup> Hoe dit wezen moge: er schoot thans niets over dan dat de oudste kapitein, JOHAN VAN CONVENT, voerende het schip der Maze, de *Ridderschap* van 74 stukken, het gebied over het eskader aanvaardde, waarin hij later door Hunne Hoog Mogenden, bij voorraad en tot dat een vlagofficier den overleden Vice-Admiraal zou vervangen, bevestigd werd, van welken moeilijken, maar vereerenden plicht CONVENT zich op eene wijze kweet, als men mogt verwachten van eenen officier, die in de zeeslagen van Bevezier en la Hogue had uitgemunt en die zoo veeljarige ondervinding had.

Twee dagen na het overlijden van den Vice-Admiraal VAN DER GOES, vatteden drie Engelsche fregatten en het Nederlandsche, de *Landskroon* van 36 stukken, gevoerd door den kapitein CRAAUWELAAR, post aan de westzijde der rivier de Var tegenover eene verschansing, welke door den vijand was opgeworpen en die door 3000 man voetvolk en 500 ruiters gedekt werd, welke krijgsmagt zich aldaar ophield om het leger der Bondgenooten den overtocht te beletten. Deze verschansing werd door de genoemde fregatten hevig beschoten, terwijl al de sloepen en het verdere klein vaartuig van de vloot, in welke zich een zeker getal mariniers bevond, den schijn aannamen te willen landen, doch met het wezenlijke

---

<sup>1</sup> Meermalen komen in de *Notulen der Admiraliteiten* van deze jare klagten voor, dat zij belast werden met het uitzenden van eenen vlagofficier, met bijvoeging van het verzoek daarvan bevrijd te blijven. Ongelukkige spaarzaamheid, welke, gelijk hier, voor het aanzien en het ontzag der zeemagt nadeelige gevolgen had.

oogmerk, om de aandacht des vijands af te trekken van de beweging des legers, dat van die omstandigheid gebruik maakte, om hoogerop den overtocht over de rivier te beproeven, welke door deze krijgslist naar wensch slaagde.<sup>1</sup>

Thans stond de weg naar Toulon open, werwaarts het leger zonder vertoeven regelregt oprukte. Ten einde den Bondgenooten allen bijstand, welke verlangd mogt worden, te kunnen verleenen, werd van de Britsche zijde aan den Vice-Admiraal BYNG gelast, met tien, en van de Nederlandsche zijde, aan den kapitein BEECKMAN met vijf schepen het leger langs de kust te volgen, zeilende de vloot onder den Admiraal SHOVELL en den kapitein CONVENT naar de tegenover Toulon liggende eilanden van Hieres. Weldra sloeg het leger zich voor de stad neder, wanneer het eskader onder BYNG en BEECKMAN zich weder met de vloot vereenigde, welke, kort na hare komst voor Toulon, met vijf Nederlandsche schepen van oorlog onder den kapitein WILLEM JOSEPH BARON VAN GHENT, twee bombardeerschepen en een brander versterkt was geworden. Hiermede was 's Lands eskader, hetwelk dit jaar in de Middellandsche zee zou werkzaam zijn, voltallig, bestaande uit twee schepen van 92 stukken, de *Beschermer*, welke door den overleden Vice-Admiraal VAN DER GOES was gevoerd, en de *Prins Willem*, waarop zich de kapitein BEECKMAN bevond, vijf van 70 tot 74, zeven van 60 tot 64, een van 54 en een fregat van 36 stukken, benevens twee bombardeerschepen, twee branders, een hospitaalschip en drie behoefteschepen.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> De Engelsche schrijvers, met name SOMERVILLE en SMOLLETT roemen, bij deze gelegenheid, hemelhoog de dapperheid der Britsche zeelieden, die stormenderhand de werken, door de Franschen aan de Var opgeworpen, zouden veroverd hebben; doch daarvan wordt noch in de brieven van onze zeeofficieren, noch bij den doorgaans beter onderrigten en gelijktijdigen BOYER, *History of the life and reign of Queen Anne*, gewag gemaakt. De zaak heeft zich eenvoudig toegedragen zooals boven vermeld is. De eenzijdigheid van SOMERVILLE straalt in het verhaal van het beleg van Toulon op nieuw door, daar hij het doet voorkomen, alsof er geene Nederlandsche, maar alleen Engelsche oorlogsschepen daarbij tegenwoordig waren.

<sup>2</sup> Zie de *Bijlage*.

Zoodra het leger voor Toulon was aangekomen, werden de noodige maatregelen genomen, om die stad in te sluiten en aan te tasten. Dan spoedig deden er zich onverwachte zwarigheden op. Het bleek, namelijk, dat men bij het ontwerpen dezer onderneming meer gelet had op het nuttige er van dan op de moeilijkheden die zich daartegen konden aanbieden, en dat men, meenende dat de verdere bezwaren gemakkelijk zouden uit den weg geruimd kunnen worden, bijkans slechts alleen zorg had gedragen voor het onderhoud van het krijgsvolk, zonder eene voldoende kennis te hebben van den toestand der stad, van de grondgesteldheid die haar omringde, en van de middelen, welke vereischt werden om haar behoorlijk in te sluiten.<sup>1</sup> Thans, nu men de stad zou aantasten, werden al deze bezwaren openbaar, maar bovenal werd het duidelijk, dat het leger te zwak was om haar zoodanig in te sluiten, dat de toegang tot de stad aan de van alle kanten toesnellende krijgsbenden des vijands kon afgesneden worden. Dit was vooral te wijten aan de eigenzinnigheid en belangzucht van het Keizerlijk Hof, hetwelk, niettegenstaande de dringende en herhaalde verzoeken der Nederlandsche en Britsche gezanten, zeer ontijdig eene aanzienlijke magt van het leger had afgetrokken, ten einde daarmede het Koninkrijk Napels te vermeesteren.

Intusschen werd door de vereenigde vloot alles in het werk gesteld wat in haar vermogen was, om het beleg en de inneming van Toulon te bevorderen. De op den vasten wal liggende stad Hieres werd door de zeelieden bezet; eenige Nederlandsche en Britsche schepen vatteden post voor de baai van Toulon, om den aanvoer van troepen en behoeften te verhinderen; een aanzienlijk getal stukken zwaar geschut met de noodige krijgsbehoeften werd uit de oorlogsschepen aan land gebracht, en het vereischte getal zeelieden, om het geschut op de batterijen te bedienen, geleverd. Doch dit

---

<sup>1</sup> In dezen zin schrijft de Nederlandsche Envoyé bij het hof van Savoye VAN DER MEER, in zijnen geheimen, gedeeltelijk in cijfers geschreven brief aan H. H. Mog. van den 9 Aug. 1707, berustende in het rijks archief.

alles was onvoldoende om de onderneming te doen gelukken. Met elken dag groeide het getal der vijanden aan en werd het moeilijker, het leger van levensmiddelen te voorzien; ja men werd niet zonder reden beducht, dat de bezetting, die reeds eenen wel geslaagden uitval gedaan had, aanval- lenderwijs zou beginnen te werk te gaan. Er werd dus, om grootere rampen te voorkomen, tot den aftogt besloten, doch niet dan nadat twee forten aan den mond der baai waren vermeersterd, op welker verovering men grooten prijs stelde, om aan de vloot de gelegenheid te geven, de stad en de oorlogsschepen, zoo veel mogelijk, te beschadigen en te vernielen, en tevens den terugtogt gemakkelijker te maken.

Het aan wal gebrachte geschut werd dus, voor zoo verre het nog bruikbaar was, wederom ingescheept, waarop den 20 Augustus met het opbreken van het beleg een aanvang gemaakt werd. Te gelijk werd van de zeezijde beproefd de stad te naderen, om haar te beschieten; doch de hevige wind, waardoor de oorlogsschepen, zoo wel van den Staat als die van Engeland, op deze moeilijke reede veel leden en vroeger reeds aanmerkelijke schade hadden bekomen, verhinderde zulks. Den volgenden dag werd het op nieuw beproefd, wanneer het naar wensch slaagde. De Britsche Schout-bij-nacht, Sir THOMAS DILCKES, zelde met drie Britsche fregatten en even zoo veel bombardeerschepen, en de Nederlandsche kapiteinen CAREL GODIN en CRAAUWELAAR, met het schip *Veere* van 58 en het fregat *Landskroon* van 36 stukken, benevens twee bombardeergaljoten van den Staat, de baai binnen tot op de hoogte der forten St. Louis en Margaretha, welke vroeger door de Bondgenooten vermeersterd en daarna vernield waren. Des namiddags ten twee ure ving van hier het bombardement aan, hetwelk den ganschen dag en den volgenden nacht onafgebroken voortgezet werd. Tegen den avond geraakte een vijandelijke driedekker in brand; eenigen tijd daarna nog twee andere oorlogsschepen, waarvan de vlammen, naar men beweerde, tot nog vijf oversloegen. Ook een groot magazijn, met pek en teer opgevuld,

werd in brand geschoten, hetwelk zijn onbluschbaar vuur wijd en zijd verbreidde, en waardoor en door de zich snel opvolgende bommen de stad aanmerkelijk beschadigd werd.<sup>1</sup> Met het opgaan der zon werd het schieten gestaakt, daar de Franschen gedurende den nacht eene batterij hadden opgeworpen, welke aan de vereenigde schepen veel nadeel toebrengt, en omdat men begreep, thans geene meerdere afbreuk aan den vijand te kunnen doen.

Of dit bombardement en de daardoor ontstane brand zoo veel schrik onder de vijanden verwekten, dat zij uit dien hoofde het terugtrekkende leger der Bondgenooten niet vervolgden, dan wel, of zij dit om andere redenen onraadzaam achtten, is onzeker, doch dit staat vast, dat de Hertog van Savoye en Prins EUGENIUS, niettegenstaande de moeilijkheden van den grond, den terugtogt volbragten en met het leger de rivier de Var overtrokken, zonder eenig noemenswaardig verlies te ondergaan. De vloot, van hare zijde, verliet bijna gelijktijdig de reede van Toulon, en begaf zich mede naar de rivier de Var om, bijaldien zulks vereischt werd, aan het leger bijstand te bieden, hetgeen echter onnoodig was.

Op deze wijs werd het beleg van Toulon ondernomen en opgeheven. Er valt bijkans niet aan te twijfelen, of de stad, zoo het Keizerlijke Hof niet eigendunkelijk aan een gedeelte des legers eene andere bestemming had gegeven, zou voor de land- en zeemagt der Bondgenooten hebben moeten bukken, en deze gewigtige onderneming, waardoor het lot des oorlogs had kunnen beslist worden, gelukt zijn. Thans slaagde zij niet, tot groot nadeel van de gemeene zaak, daar hierdoor de ter nedergeslagen moed der Franschen herleefde, en het verlies der Spaansche kroon, welke nu reeds op het hoofd van KAREL III waggelde, genoegzaam werd voorbereid. Van den anderen kant was het beleg van Toulon niet geheel on-

---

<sup>1</sup> Brieven van den kapitein CONVENT aan H. H. Mog., en van de kapiteinen BEECKMAN en DOGIN aan de Admiraliteiten van Amsterdam en Zeeland.

vruchtbaar. De Maarschalk VILLIARS, die tot diep in Duitschland was doorgedrongen, werd op het vernemen van dat beleg genoodzaakt, een gedeelte zijns legers in allerijl naar Provence te zenden, en hij aldus in zijne overwinningen gestuit. Ook in Spanje werden de Franschen daardoor belet, al die voordeelen van de zege bij Almanza te behalen, welke zij zich daarvan beloofd hadden, terwijl zij niets tegen Italie konden ondernemen en de vermeestering van het Koninkrijk Napels moesten aanzien. De onderneming tegen Toulon, hoewel niet aan de verwachting beantwoordende, was derhalve geenszins nutteloos. Zij bragt zelfs groote voordeelen te weeg, tot wier verwerving de zeemagt van den Staat en van Groot-Brittanje veel medewerkte, die alles bij het beleg had gedaan wat in haar vermogen was, om dit belangrijke, maar kwalijk aangelegd ontwerp wel te doen slagen, en aan wie geen der misslagen, daarbij begaan, kan geweten worden.

Twaalf dagen nadat de vereenigde vloot voor de rivier de Var het anker had laten vallen, kwam de Vice-Admiraal JOHAN GERRIT VAN WASSENAER te Genua aan,<sup>1</sup> werwaarts hij zich over land begeven had op last der Algemeene Staten, die aan hem, na het overlijden van den Vice-Admiraal VAN DER GOES, het gebied over 's Lands eskader in de Middellandsche zee hadden opgedragen,<sup>2</sup> beseffende, dat de waardigheid van den Staat vorderde, dat de zich aldaar bevindende scheepsmagt niet slechts door eenen kapitein, maar door eenen vlagofficier aangevoerd wierd.

Daar wij reeds meermalen met lof van den Vice-Admiraal VAN WASSENAER hebben gewag gemaakt, en men elders weinig of niets van hem vindt opgeteekend, zal het wel niet onvoegzaam geoordeeld worden, dat wij omtrent zijne afkomst, geboorte en lotgevallen hier ter plaatse het een en ander mededeelen.

<sup>1</sup> Op den 12 September. *Verbaal van den Vice-Admiraal VAN WASSENAER, gecommandeerd hebbende 's Lands oorlogsvloot in de Middellandsche zee, in de jaren 1707 en 1708, in het oorspronkelijk op 's Rijks archief berustende, en zijne brieven uit Genua aan H. H. Mog. en de Admiraliteit van Amsterdam.*

<sup>2</sup> Bij besluit van H. H. Mog. van den 11 Augustus 1707.



JOHAN GERRIT, Baron VAN WASSENAER, Heer van Rozenburg, werd geboren in 1672<sup>1</sup> en had dus thans den mannelijken ouderdom van 35 jaren bereikt. Hij was de derde zoon van JACOB Baron VAN WASSENAER, Heer van Duvenvoorde, Voorschoten en Veur, en van JACOBA, Baronesse VAN LIERE, van de beide Katwijken, en telde onder zijne voorouders den beroemden Ridder ARENT VAN DUVENVOORDE,<sup>2</sup> welke een der medeonderteekenaren was van het vermaarde verbond en smeekschrift der edelen, en die met de Watergeuzen den Briel hielp bemagtigen.

Reeds op zijn tiende jaar trad hij in den zeedienst, toen hij als Adelborst of *Appointé* bij de Admiraliteit van Amsterdam aangesteld werd. Bij dit collegie diende hij gedurende zes jaren in mindere rangen, tot dat hij allengs oplom tot dien van extra-ordinaris kapitein, tot welke betrekking hij door Koning WILLEM in den jare 1690 benoemd werd, nadat hij zich eenigen tijd, als eerste kapitein, aan boord had bevonden van den Vice-Admiraal PHILIPS VAN ALMONDE. Het volgende jaar werd hem, niettegenstaande hij nauwelijks den ouderdom van 19 jaren had bereikt, het gebied over een schip van 50 stukken toevertrouwd. Misschien had hij dit zeldzame gunstbewijs wel eenigermate aan zijne hooge geboorte te danken; doch dat hij het niet onwaardig was, hiervoor strekt tot bewijs, dat hij reeds vroeger vlagkapitein bij ALMONDE was, en dat die bekwame vlootvoogd hem toen en later bijzondere achting toedroeg, terwijl zijne volgende daden dit ten volle bevestigen.

Met het hem toevertrouwde schip hernam VAN WASSENAER in 1692, eerst twee Nederlandsche en een Engelsch koopvaarder, en woonde daarna de roemrijke overwinning van

---

<sup>1</sup> Volgens sommigen in 1674, doch ik meen hier KOK, *Vaderl. Woordenb.* te moeten volgen, die zijne geboorte in het jaar 1672 stelt, daar het niet te denken is, dat hem reeds op zijn 17de jaar het bevel over een oorlogsschip van 50 stukken zal zijn toevertrouwd; op zijn 19de jaar is zulks mogelijk.

<sup>2</sup> Zie over hem: TE WATER, *Verb. der edelen*, en de pas uitgekomen *Geschiedenis der Watergeuzen*, door A. P. VAN GRONINGEN.

La Hogue bij. Tot gewoon kapitein bevorderd, was hij bij de meeste togten der vloot in den toenmaligen oorlog, hetzij in het Kanaal, hetzij in de Middellandsche zee tegenwoordig, en hielp, onder anderen, Barcelona ontzetten, St. Malo en Granville bombarderen.

Na het overlijden van den Schout-bij-nacht LODEWYK, Graaf van Nassau, werd VAN WASSENAER in den jare 1700 in de plaats van dezen door Koning WILLEM tot die waardigheid bij de Admiraliteit van Amsterdam verheven; en van nu af opende zich voor hem eene ruimer baan, waarop hij de gelegenheid vond, blijken van zijnen moed en zijn beleid te geven.

Reeds in dat zelfde jaar werd hem het gebied opgedragen over een smaldeel, waarmede hij in het Kanaal tegen de Algerijnsche en andere Barbarijsche roovers kruiste. Het volgende jaar liep hij met de groote vloot uit, welke gelast was de bewegingen der Franschen gade te slaan. In 1702 woonde hij eerst de kwalijk geslaagde onderneming tegen Cadix, en daarop de luisterrijke overwinning in de baai van Vigos bij. Niet lang daarna werd hij tot Vice-Admiraal verheven, en nam als zoodanig deel aan de inneming van Gibraltar en den hardnekkigen zeeslag van Malaga, in welken hij zich, gelijk wij te zijner plaatse vermeld hebben, door uitstekende dapperheid onderscheidde. In 1705 hielp hij Barcelona innemen, en overwinterde met een eskader te Lissabon, van waar hij, aan het hoofd van de aldaar verzamelde scheepsmagt van den Staat, in de lente des volgenden jaars op nieuw de Middellandsche zee instak, Barcelona hielp ontzetten, Carthagena veroveren, Alicante stormenderhand vermeesteren, en Yvica en Majorca tot erkenning van hunnen wettigen Monarch hielp dwingen.

Geenszins vreemd is het, dat een man, die zoovele bewijzen van zijnen moed en bekwaamheid had gegeven, thans door 's Lands overheden verkozen werd, om den overleden Vice-Admiraal VAN DER GOES te gaan vervangen. Hoe hij zich van dien last kweet, zal het vervolg der geschiedenis leeren. Het zij thans genoeg te zeggen, dat hij na eene af-

wezigheid van ruim veertien maanden in het Vaderland wederkeerde, en niet meer in zee ging, daar verder gedurende dezen oorlog aan geen Luitenant-Admiraal, tot welke waardigheid hij in 1709 bij de Admiraliteit van het Noorderkwartier, en twee jaren later bij die van Amsterdam, verheven werd, het gebied over 's Lands schepen werd opgedragen, en de vrede en het verval van het zeewezen hem later buiten de gelegenheid stelden, zich meer te onderscheiden. Hij bleef intusschen werkzaam in het belang der zeemagt, zocht die zooveel mogelijk te herstellen, en in het bijzonder den scheepsbouw, in welken men, bij vergelijking met andere Rijken, in deze gewesten zeer achterlijk was, te verbeteren, met het wijze oogmerk, om zoo de zeemagt van den Staat uit hoofde der omstandigheden klein mogt zijn, zij nogtans in hare soort voortreffelijk mogt wezen, opdat zij, wanneer zij daartoe zou geroepen worden, waardiglijk de eere der vlag, gelijk voorheen, zou kunnen handhaven. Met deze en dergelijke voor het Vaderland nuttige en gewigtige aangelegenheden hield VAN WASSENAER zich tot in den jare 1723 bezig, toen hij op den 29 October plotseling, in den ouderdom van 51 jaren, overleed.

Wij besluiten de levensschets van dezen tot dus verre te weinig bekenden, ja bijkans vergeten, hoogstverdienstelijken zeevoogd met de getuigenis van een' tijdgenoot en bevoegd beoordeelaar, den Luitenant-Admiraal CORNELIS SCHRYVER, die wegens zijne strenge, zelfs kregelige geaardheid door niemand van vleijerij zal kunnen verdacht worden. Deze getuigt van hem: "Dat de waardige Heer JOHAN Baron VAN WASSENAER, in zijn leven Luitenant-Admiraal van Holland, onwedersprekelijk is geweest een van de kundigste zeelieden en vlagofficieren, die de republiek ooit gehad heeft." Zulk éene getuigenis van zulk een man geeft een hoog denkbeeld van de bekwaamheden, den moed en de verdiensten van VAN WASSENAER.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> De Luitenant-Admiraal SCHRYVER zegt dit in de reeds vroeger aangehaalde m. s.

VAN WASSENAER vond te Genua drie schepen van het Gemeenebest, te weten, *de Provincie van Utrecht* van 72, *de Wassenaer* van 64, en *Veere* van 56 stukken, gevoerd door de kapiteinen WILLEM JOSEPH VAN GHENT, VAN DER GRAAF en GODIN, welke met zes Engelsche schepen naar die kusten uit de vloot gezonden waren, zoo tot het overbrengen van krijgsvolk uit Italie naar Spanje, als tot het bewijzen van andere diensten. Daar de Vice-Admiraal het van groot belang achtte, het hem opgedragen gebied zoo spoedig mogelijk te aanvaarden, begaf hij zich aan boord van *de Provincie van Utrecht* en zeilde met dat schip naar Barcelona, waarheen de vloot zich van de Var begeven had, en voor welke stad hij hoopte haar nog te kunnen aantreffen. Doch toen hij te Barcelona kwam, had de vloot die stad reeds verlaten, waarop hij onmiddellijk den togt naar de baai van Althea voortzette, in welke hij het Nederlandsche eskader onder den kapitein JOHAN VAN CONVENT vond liggen, doch niet een enkel Britsch schip.

VAN WASSENAER vernam hier met bevreemding, dat de Admiraal SHOVELL met zijne scheepsmagt zich van de Nederlanders gescheiden had, zonder dat alvorens, gelijk zulks anders gewoonlijk geschiedde, een krijgsraad was gehouden, en zonder dat eenige bepalingen waren gemaakt nopens het aantal schepen, dat gedurende den winter in de Middellandsche zee zou verblijven, noch ook wegens hetgeen door deze schepen behoorde verrigt te worden, hebbende de Britsche Admiraal zich vergenoegd, aan de kapitein CONVENT bij eenen brief te kennen te geven, dat hij uit hoofde van gebrek aan levensmiddelen naar Gibraltar stond te vertrekken. VAN WASSENAER, zeer regtmatig "over deze nieuwe en ongehoorde manier van handelen, waardoor aan de officieren van den

---

*Verhandeling over 's Lands scheepsbouw en verval van de Zeedienst*, uit welke nog eenige andere bijzonderheden omtrent het leven van VAN WASSENAER zijn ontleend. Overigens is het hier medegedeelde meest getrokken uit de *Notulen der Admiraliteit van Amsterdam*. Onze schrijvers deelen bijkans niets dan zijne geboorte en afkomst mede.

Staat zoo veel kleinachting aangedaan werd,"<sup>1</sup> ten uiterste verontwaardigd, besloot zonder uitstel den Admiraal SHOVELL achter na te zeilen, om van hem inlichtingen te vragen en herstel te vorderen van de aangedane belediging. Den 10 October kwam hij voor de baai van Gibraltar aan, juist op het oogenblik dat SHOVELL met eenen gunstigen wind die baai uitliep, met oogmerk om de Straat door te zeilen. De Nederlandsche Vice-Admiraal liet zich door deze omstandigheid niet terug houden, maar voer regelregt aan boord van den Britschen vlootvoogd, wien hij zijne klagten met zoo veel vrijmoedigheid en klem voordroeg, dat SHOVELL zijn leedwezen over het gebeurde betuigde, en zich bereid verklaarde, niettegenstaande hij onder zeil was en de gunstige gelegenheid niet wilde laten voorbijgaan om door de Straat te geraken, aanstonds den krijgsraad bijeen te roepen. Dit aanbod werd door VAN WASSENAER aangenomen, en nu werd bepaald, welke Nederlandsche en welke Britsche schepen gedurende den winter in de Middellandsche zee zouden vertoeven, en dat deze voornamelijk zouden gebruikt worden tot het overbrengen van krijgsvolk uit Italie naar Katalonië. Dit alles werd met volkomen eenstemmigheid geregeld; doch toen de Admiraal SHOVELL den Schout-bij-nacht DILCKES opgaf, als bestemd tot bevelhebber van de Britsche, en dien ten gevolge, naar de bestaande verdragen, ook der Nederlandsche schepen, verklaarde VAN WASSENAER, dat hij zich onder het bevel van een Schout-bij-nacht niet konde stellen. Verscheidene Britsche officieren toonden zich daarover verwonderd, en bragten vele redenen bij, om den Vice-Admiraal tot andere gedachten over te halen, 't geen hij echter standvastig van de hand wees, betuigende, zich verzekerd te houden, dat Hunne Hoog Mogenden, bijaldien hij zich liet bewegen, zijn gedrag openlijk zouden afkeuren, terwijl hij voor zich zelven

---

<sup>1</sup> *Verbaal* cit. en brief van WASSENAER aan H. H. Mog., van 15 Oct. 1707. Deze handelwijs, welke nog nimmer eenen vlagofficier van den Staat was aangedaan, moet vooral toegescheven worden aan de omstandigheid, dat 's Lands schepen door eenen kapitein aangevoerd werden, waarop de Britsche Admiraal nederzag.

nimmer, zonder eenen bepaalden last, zulk eenen pas zou doen.<sup>1</sup> Men had na zulk eene billijke en waardige verdediging der eer en regten van den Staat, van de Britsche Bondgenooten mogen verwachten, dat zij aan de gegronde bezwaren van den Nederlandschen Vice-Admiraal zouden te gemoet gekomen zijn, door eenen vlagofficier van gelijken of hooger rang tot bevelhebber over het eskader in de Middellandsche zee aan te stellen. Ten tijde van Koning WILLEM, die het aanzien van het Gemeenebest steeds zorgvuldig handhaafde, zou dit zekerlijk geschied zijn; maar de naauwe band, welke de twee landen toen verbond, en dien hij vooral hielp vastknoopen, bestond niet meer. De aloude naijver en hooghartigheid der Britsche zeelieden, welke in die dagen betuigd werden, hadden thans weder den vrijen loop, en waren vermeerderd naar mate het Britsche zeewezen zich door uitbreiding van magt boven het Nederlandsche verheven had. De Admiraal SHOVELL, bemerkende, dat VAN WASSENAER niet van zijn gevoelen was af te brengen, drong daarop niet verder aan, maar bleef ook bij zijne meening, antwoordende alleenlijk, dat het te laat was, eenige verandering in deze zaak te maken. Hiermede verviel het oogmerk der komst van den Vice-Admiraal, althans gedurende dit jaar, daar hem na het gebeurde niet anders overschoot, dan afstand te doen van het opperbevel van 's Lands eskader. Hij droeg hetzelfde dus op aan den kapitein WILLEM JOSEPH, Baron VAN GHENDT, die met zes schepen van den Staat, voerende 60 tot 72 stukken, en een brander, onder den Schout-bij-nacht DILCKES in de Middellandsche zee bleven. Van den anderen kant gaf hij aan zeven andere schepen, nevens het fregat *de Landskroon*, een brander en een hospitaalschip, ingevolge een besluit van de Algemeene Staten, bevel, regelregt of nadat zij de koopvaarders te Lissabon en St. Ubes onder bescherming zouden genomen hebben, naar het Vaderland terug te keeren. WASSENAER zelf begaf zich met den drie-

---

<sup>1</sup> *Verbaal* en brief.

dekker de *Prins Willem*, de *Schieland*, twee bombardeer-galjoten, een hospitaalschip en eene behoeftefluit naar Lissabon, om aldaar te overwinteren of althans zoo lang te vertoeven, als Hunne Hoog Mogenden na het gebeurde het noodig zouden achten, “waarlijk,” gelijk hij in een’ zijner brieven schrijft, “een zeer slechte post voor eenen officier, bekleed met het karakter, waarmede ik vereerd ben, maar hetgeen ik nog veel liever heb willen doen, dan in iets mede te werken, waarmede de Vlagge van den Staat zoo veel kleinigheid zou worden aangedaan, als te staan onder eene mindere Vlagge.”

Het door WASSENAER gehouden gedrag werd, gelijk te vermoeden was, door Hunne Hoog Mogenden goedgekeurd,<sup>1</sup> doch zijn verzoek, om van Lissabon, waar hij, zoo als hij zich uitdrukt, den tijd “als een ledigganger” doorbragt, terug geroepen te worden werd voorloopig van de hand gewezen. Integendeel werd aan den Nederlandschen gezant bij het Engelsche hof gelast, er op aan te dringen, dat zoo spoedig mogelijk een Britsch Vice-Admiraal of ander vlag-officier van hooger rang naar de Middellandsche zee mogt gezonden worden, omdat de tegenwoordigheid van den Vice-Admiraal VAN WASSENAER bij de schepen van den Staat noodig was, en hij onder geen Schout-bij-nacht kon dienen. Dit verzoek, ernstig voorgedragen, vond weinig tegenstand, zoodat aan den Nederlandschen gezant de toezegging gedaan werd, dat eerlang de Vice-Admiraal JOHN LEAKE derwaarts zou vertrekken, gelijk ook in het voorjaar geschiedde, nadat deze tot den rang van Admiraal verheven was, in plaats van Sir CLOUDESLEY SHOVELL, wiens schip bij zijne terugkomst uit de Middellandsche zee, met nog drie andere linesschepen, op de rotsen aan de kust van het Prinsdom Wallis verbrijzeld was, en waarbij die uitstekende vlootvoogd met al degenen welke zich bij hem aan boord bevonden, jammerlijk het leven had verloren.

---

<sup>1</sup> Bij *Secrete Resolutie*, van 17 Nov. 1707.

Het eskader van den Staat onder den kapitein VAN GHENDT zeilde met den Schout-bij-nacht DILCKES en de overige voor den winterdienst in de Middellandsche zee bestemde Britsche schepen, wederom Straatwaarts in, zoodra SHOVELL en VAN WASSENAER Gibraltar verlaten hadden, en begaf zich allereerst naar Barcelona, om van Koning KAREL de noodige bevelen te ontvangen. Van daar vertrok de vereenigde magt naar Livorno, waar zij tot den 22 van wintermaand vertoefde, gedurende welken tijd de Schout-bij-nacht DILCKES overleed, die in het Opperbevel door den oudsten Britschen kapitein HICKS opgevolgd werd. Alstoen vertrok het eskader naar het niet verre verwijderde vlek Vadi, ter welker plaatse men de transportschepen met het meerendeel der voor Spanje bestemde troepen gereed vond. Het eskader nam deze onder zijn geleide, en bragt hen behouden te Barcelona binnen. Thans bleef er in dit jaargetijde weinig voor het vereenigde eskader over, om in deze oorden te doen, en er begon ook zoo wel bij de Nederlandsche als Britsche schepen gebrek te heerschen aan velerlei behoeften, waarvan men zich noch te Barcelona noch in eenige andere Spaansche stad kon voorzien. Uit hoofde van dit een en ander werd besloten zonder verwijl naar Lissabon te stevenen, waar het eskader echter door storm en tegenwind niet eerder dan den 24 Maart aankwam. <sup>1</sup>

Zoodra het eskader was teruggekeerd, gaf de Vice-Admiraal VAN WASSENAER de noodige bevelen, om de schepen onmiddellijk schoon te maken en op nieuw voor den dienst in de Middellandsche zee in gereedheid te brengen, daar men reeds sedert eenen geruimen tijd de komst van den Admiraal LEAKE met eenige Britsche schepen, en een Nederlandsch smaldeel onder den kapitein VAN COOPEREN, nevens ettelijke behoefteschepen, te gemoet had gezien, na wier komst de

---

<sup>1</sup> Dit is de slotsom van een aantal brieven, door den kapitein w. j. Baron VAN GHENDT aan H. H. Mog., en aan de Admiraliteit van Amsterdam gedurende dezen togt geschreven.



vereenigde vloot vermoedelijk spoedig zee zou kiezen. Den 7 April kwamen eindelijk de genoemde Admiraal met vijf Engelsche schepen, en de kapitein VAN COOPEREN opdagen; doch deze laatste, voerende de *Zeeland* van 64 stukken, bragt slechts één oorlogsschip, de *Arnhem* van 64 stukken, gevoerd door den kapitein JAN VAN DER GOES, en de victualieschepen mede, daar de *Dieren*, over welken de kapitein TEENGS de *jonge* het bevel voerde, gedurende den togt twee zijner masten verloren had, en door den kapitein BODAAAN, met de *Hollandia* van 72, was op sleeptouw moeten genomen en naar eene der Engelsche havens teruggeleid worden. Later voegde zich kapitein BODAAAN bij het eskader, gelijk mede de scheepsbevelhebbers JOLLE JOLLESZ EN ADRIAAN BOREEL, met de *Gouda* en de *Rotterdam*, ieder van 74 stukken; waarmede de scheepsmagt van den Staat, welke gedurende dit jaar voor de Middellandsche zee bestemd was, nog vóór het vertrek der vloot uit Lissabon volledig geraakte, bestaande uit één schip van 92, zes van 72 tot 74, zes van 60 tot 64, en een van 56 stukken, benevens twee branders, twee bombardeergaljoten, twee hospitaal- en twee behoefteschepen; <sup>1</sup> op zich zelve geene onaanzienlijke magt, maar waaraan, naar het daarvan gemaakte ontwerp, niet minder dan tien lineschepen ontbraken, ten gevolge van de nalatigheid der landprovincien en het onvermogen der Admiraliteiten.

Kort na de komst van den Admiraal LEAKE werd een gemeenschappelijke krijgsraad bijeengeroepen, door welke besloten werd, dat zoodra de transportschepen welke voor het vervoer van paarden bestemd waren, zouden in gereedheid zijn, de vloot naar Vadi in Italië zou zeilen, om aldaar krijgsvolk in te nemen, na alvorens Barcelona te hebben aangedaan, ten einde de nadere bevelen van Koning KAREL te ontvangen; dat drie Britsche oorlogsschepen en een Nederlandsch, dat van kapitein BODAAAN, voor de Straat van Gibraltar zouden blijven kruisen, om die zeeëngte te bewaken en be-

<sup>1</sup> Zie de *Bijlage*.

paardelijk eenige Fransche fregatten, welke aldaar uit Cadix verwacht werden, te verdrijven; en dat, eindelijk, drie Britsche schepen en een Nederlandsch, de *Monnickendam* van 72 stukken, gevoerd door den kapitein POELEWAY, ter voldoening aan het verzoek der Portugesche regering, naar Terceira zouden gezonden worden, om in de nabijheid van dat eiland de verwacht wordende Brazilische vloot te ontmoeten, in bescherming te nemen, en in veiligheid naar Lissabon te geleiden, en daarna de Britsche koopvaarders uit Portugal naar Groot-Brittanje en deze gewesten te brengen.<sup>1</sup>

Terstond werden de noodige maatregelen genomen tot uitvoering van deze besluiten, doch het liep tot den 8 van bloei maand aan, voor dat de vereenigde magt de rivier den Taag verliet. De reis was niet zeer voorspoedig, daar de vloot eerst den 22 op de kusten van Katalonië aankwam, doch juist nog tijdig genoeg, om een belangrijk Fransch konvooi, met tarwe, haver, gerst en andere behoeften beladen en bestemd naar Peniscola in Valencia, tot onderhoud van het vijandelijke leger onder den Hertog van Orleans, te onderscheppen. Van dit konvooi, bestaande uit omtrent 100 barken of zoogenaamde Tartanen, werden 69 genomen en de overige verstrooid, terwijl de ligte fregatten welke het konvooi begeleidden, alleen door de invallende stilte en den nacht het gevaar met roeijen ontkwamen. Dit voordeel was wel weinig roemrijk voor de vereenigde zeemagt, doch voor de algemeene zaak van het uiterste gewigt. Hierdoor toch werd, van den eenen kant, het vijandelijke leger in zijne bewegingen, in een land waar weinig of geen onderhoud te bekomen was, uitermate belemmerd en voor eenen geruimen tijd belet iets van aanbelang te ondernemen; en, van de andere zijde, diende het veroverde graan tot aanvulling der magazijnen van Koning KAREL, aan wien het door de vlotelingen op zijn verzoek afgestaan werd, en die zich daar-

<sup>1</sup> *Resolutie* van den gecombineerden kriegsraad, gehouden aan boord van H. M. schip de *Albemarle*, in de rivier van Lissabon den 31 Maart 1708 (o. s.)

door in staat zag gesteld, in de dringende behoeften van zijn krijgsvolk te voorzien.<sup>1</sup>

De vloot vier dagen later voor Barcelona gekomen zijnde, werden van wege Koning KAREL eenige voorstellen aan hare Opperhoofden medegedeeld nopens hetgeen door haar gedurende het gunstige jaargetijde zou kunnen verrigt worden. Deze voorstellen door den krijgsraad overwogen zijnde, werd er bepaald, dat er vijf Britsche en twee Nederlandsche linieschepen, de *Gouda* en *Zeeland*, gevoerd door de kapitein VAN COOPEREN en JOLLE JOLLESZ, op de kusten van Katalonië zouden blijven kruisen, zoo tot bescherming van deze kusten, als tot vermeerstering van al zulken toevoer, als de vijand zou ondernemen derwaarts te zenden, en dat het gros der vloot onmiddellijk den togt naar Vadi zou voortzetten, om van daar het voetvolk en de ruitery af te halen en naar Barcelona over te voeren; gelijk mede om de Prinses ELISABETH CHRISTINA van Brunswijk Wolfenbützel, verloofde van Koning KAREL, uit Italië met de vloot naar Spanje te geleiden; zullende, na het volbrengen van een en ander, bepaald worden, wat de vloot verder zou ondernemen.<sup>2</sup>

Dienovereenkomstig zeilde de vloot den 30 van bloeimaand naar Vadi, waar zij den 10 Junij aankwam. Dan men vond alhier het krijgsvolk en hetgeen daartoe behoorde, op verre na niet in die gereedheid, als men wel verwacht had. Ook was aldaar niet voorhanden het vereischte voeder voor de paarden, hetwelk van Genua en Livorno moest worden afgehaald, tot welk einde men zich verpligt zag, eenige oorlogschepen derwaarts te zenden. Door dit een en ander liep het tot den 15 Julij aan, alvorens het krijgsvolk, ten getale van 6000 man en 2300 paarden, aan boord was, wanneer de vloot den terugtogt aannam en het eskader, 't welk de aanstaande Koningin van Spanje uit Genua had afgehaald,

<sup>1</sup> *Verhaal van den Vice-Admiraal VAN WASSENAER*, zijne brieven aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteiten. Zie ook BOYER, *Hist. of Queen Anne*, p. 340.

<sup>2</sup> Besluit van den gecombineerden krijgsraad, gehouden voor Barcelona den 18 Mei 1708 (o. s.)

zich met haar vereenigde. De reis was zeer voorspoedig. De Koningin stapte te Mataro in goeden welstand aan wal, en het krijgsvolk werd gelukkig te Barcelona ontscheept.

Thans rees de vraag, wat door de vloot ter bevordering van de gemeene zaak verder behoorde ondernomen te worden. Hierbij kwam vooral in aanmerking het reeds vroeger gemaakte, doch tot hiertoe niet volvoerde ontwerp der verovering van Sardinië. Men stelde teregt zeer veel prijs op de vermeestering van dat eiland, omdat het overvloed had van koren voor het krijgsvolk en van voeder voor de paarden, waarvoor vooral moest gezorgd worden, omdat er thans een aanzienlijk getal troepen, bijzonder ruiters, in Katalonie vereenigd was, welke hun onderhoud in die provincie niet konden vinden. Na onderscheidene beraadslagingen werd besloten, de verovering van dat eiland te beproeven, tot welk einde de vloot derwaarts vertrok, met achterlating van vijf Britsche en drie Nederlandsche schepen ter beveiliging van de kusten van Katalonië.

Den 12 Augustus liet de vloot het anker op de reede van Cagliari, de hoofdplaats van het eiland Sardinië, onder het geschut van die stad vallen. Terstond werd deze stad in naam van Koning KAREL III opgeëischt, doch het antwoord bleef tot in den nacht uit, en bestond toen alleen in het vragen van uitstel tot den volgenden dag. De vlagofficieren, vreezende dat dit uitstel eeniglijk gevraagd werd met het doel om de stad in beteren staat van verdediging te stellen, wezen dat uitstel van de hand, en gaven aan de Britsche en Nederlandsche bombardeergaljoten, welke reeds dicht onder de stad post gevat hadden, bevel, onmiddellijk vuur te geven. Te gelijk werd aan een regiment Spanjaarden, hetwelk tot dat einde met de vloot uit Katalonië gekomen was, en aan 1200 Engelsche mariniers gelast, nog vóór het aanbreeken van den dag in de nabijheid der stad te landen, en de noodige toebereidselen werden gemaakt, om deze krijgsmagt met 1200 Nederlandsche en Britsche zeelieden, zoo zulks vereischt mogt worden, te ondersteunen. Nu vingen

de bombardeergaljoten aan, met alle magt bommen en karkassen in de stad te werpen, hetgeen zulk eene verwarring verwekte, dat vrouwen en kinderen op de vlugt gingen, de kloosters ontruimd werden, en de gemeente, welke zeer voor Koning KAREL gezind was, de wapenen opvatte en den Onderkoning des Hertogs VAN ANJOU dreigde, in zijn paleis te zullen aantasten. Met den dageraad sloeg deze verwarring tot eenen volslagen opstand over, toen men het krijgsvolk, dat inmiddels geland was, bespeurde. De ingezetenen maakten zich meester van de poort der benedenstad en openden deze voor het oprukkende krijgsvolk, zoodat de Onderkoning, geen kans ziende langer tegenstand te bieden, de stad onvoorwaardelijk overgaf. De overige steden en plaatsen van het eiland volgden weldra dit voorbeeld na en onderwierpen zich mede aan het gezag van Koning KAREL, zelfs zonder dat eenige pogingen tot verdediging aangewend werden, waardoor het vruchtbare Sardinië binnen weinige dagen door de gemeenschappelijke vloot voor dien Monarch gewonnen werd.<sup>1</sup>

Nadat de rust hersteld was, en de Graaf CIFUENTES, in naam van KAREL III, als Onderkoning de teugels van het bewind in handen had genomen, namen de Admiraal LEAKE en de Vice-Admiraal VAN WASSENAER de noodige maatregelen, om Sardinië te verlaten en naar Barcelona terug te keeren. Doch, toen het eskader op het punt stond, zich van het eiland te verwijderen, ontvingen zij eenen brief van Koning KAREL, waarin die Monarch de vlootvoogden, na hun zijnen dank voor de diensten, in de verovering van het eiland bewezen, betuigd te hebben, verzocht, dat zij vóór het vertrek der vloot alles wat mogelijk was wilden in het werk stellen, om het eiland Minorca, en met name de

---

<sup>1</sup> *Verbaal* en brieven van den Vice-Admiraal VAN WASSENAER aan H. H. Mog. en de Admiraliteiten, De Engelsche schrijver SOMERVILLE en SMOLLET geven wederom aan den Admiraal LEAKE en de Britsche vloot uitsluitend de eer der verovering van Sardinië, in welke dwaling zelfs ook onze WAGENAAR, *Vaderl. Hist.* D. XVII, bl. 323, 's vervallen, BOYER, *Hist. of the reign of Queen Anne*, is hier weder regtvaardig, en spreekt ook van het Nederlandsche eskader.

gewichtige vesting Mahon, onder zijne gehoorzaamheid te brengen; gevende Zijne Majesteit verder te kennen, dat tot dat einde de Generaal-Majoor STANHOPE, een Brit en de ontwerper dezer onderneming, met 2600 man voetvolk, waarvan het meerendeel Britten was, reeds gereed lag, om onder geleide van drie oorlogsschepen van Barcelona naar Majorca over te steken. Hoewel het jaargetijde reeds verre gevorderd, en het om meer dan eene reden raadzaam was, met het gros der vloot hoe eerder hoe beter naar het Vaderland terug te keeren, begreep de krijgsraad nogtans, dat om het gewigt der zaak, dit verzoek niet kon afgeslagen worden, waarom de vloot den 29 Augustus het anker ligtte en den koers naar Port-Mahon stelde, waar zij den 5 September aankwam. Dan hier vond men den Generaal STANHOPE niet, gelijk men verwacht had, die door tegenwind opgehouden, eerst negen dagen later kwam opdagen. Oogenblikkelijk werd een gedeelte van het krijgsvolk aan wal gebracht, waarop de bewoners van het eiland en der stad Mahon, en kort daarna de hoofdplaats Ciudadella zich voor Koning KAREL verklaarden; doch de Franschen en Spanjaarden weigerden de twee sterkten, welke de haven van Port-Mahon bestreken, over te geven, gelijk mede het op de noordelijke kust van het eiland gelegen Fornells. Ter bemagtiging van dit laatste werden twee Britsche oorlogsschepen afgezonden, die het tot overgave dwongen; doch het kostte meerdere moeite, de twee andere sterkten en de daartoe behorende werken, welke door ruim honderd stukken geschut verdedigd werden en door hare ligging bijkans ongenaakbaar waren, te vermeesteren. Ter bereiking van dat oogmerk, werden het overige krijgsvolk, het zwaar geschut en de verdere benodigdheden aan land gebracht, terwijl de mariniers der gezamenlijke oorlogsschepen ter beschikking van den Generaal-Majoor STANHOPE gesteld werden.

Intusschen was het gebleken, dat tot voortzetting der belegering de tegenwoordigheid van de geheele vloot in geen deele vereischt werd, te minder, omdat zij tot de verovering

der sterkten slechts zijdelings kon medewerken, en er van de Fransche zeemagt, welke dit jaar zich in de Middellandsche zee in het geheel niet vertoond had, niets was te duchten. Er werd dus besloten, dat de Admiraal LEAKE en de Vice-Admiraal VAN WASSENAER gevolg zouden geven aan de vroeger ontvangen bevelen en bepalingen, en met het gros der vloot huiswaarts wederkeeren, en dat alleen de Schoutbij-nacht Sir EDWARD WHITAKER tot bevordering dezer gewigtige onderneming en tot het verrigten van al hetgeen verder gedurende het wintersaizoen in deze oorden noodig zou bevonden worden, met een eskader zou achterblijven, bestaande uit twaalf Engelsche schepen van linie, vijf fregatten, drie bombardeergaljoten en twee hospitaalschepen, benevens drie Nederlandsche schepen van oorlog, namelijk, de *Gouda* van 74 stukken, gevoerd door den kapitein JOLLE JOLLESZ, aan wien, als oudsten kapitein, het bevel opgedragen werd, de *Rotterdam* van 74, gevoerd door den kapitein ADRIAAN BOREEL, en de *Arnhem* van 64 stukken, over hetwelk de kapitein JAN VAN DER GOES het bevel had.<sup>1</sup>

Dien ten gevolge verlieten Sir JOHN LEAKE en VAN WASSENAER den 18 September met hunne scheepsmagt Port-Mahon, deden allereerst het eiland Majorca aan, waar zij zich van water voorzagen, zeilden vervolgens de straat van Gibraltar door, en zetteden daarna den terugtogt tot in het Kanaal zonder stormen of eenig ander ongemak gemeenschappelijk voort, alwaar VAN WASSENAER zich van de Britsche schepen afscheidde, en de reis naar het Vaderland vervolgde, in hetwelk hij behouden in het begin van Slagtmaand aankwam.

Inmiddels hadden de sterkten van Port-Mahon zich niet lang na het vertrek der vloot overgegeven; want, niettegenstaande de ruime middelen van verdediging, had de Generaal STANHOPE zoo krachtdadig het beleg voortgezet, dat de beide forten en al de daarbij behoorende werken genoodzaakt

---

<sup>1</sup> *Verbaal van den Vice-Admiraal VAN WASSENAER en brief van den kapitein JOLLE JOLLESZ voor Port-Mahon, van 1 October 1708 aan de Admiraliteit van Amsterdam.*

werden zich reeds op den 29 September te onderwerpen. Voorwaar, eene onverwachte, maar tevens hoogst gewigtige uitkomst, waardoor aan de beide zeemogendheden eene uitmuntende haven voor hare vloten gedurende den oorlog verzekerd werd, in welke zij steeds eene veilige schuilplaats voor hare zeemagt tegen stormen of de overmagt des vijands konden vinden, waar zij stapelplaatsen tot het onderhoud harer schepen konden oprigten, en uit welke zij Frankrijk steeds konden bestoken. Die voordeelen waren te zichtbaar, om de begeerte der Britten naar het vaste bezit dier uitmuntende haven niet te doen ontvlammen. Hoewel in naam en van wege Koning KAREL door de Bondgenooten met de vereenigde zee- en landmagt genomen, schroomden zij niet met nog meerdere openbaarheid dan zulks ten opzichte van Gibraltar geschied was, zoodanige maatregelen te nemen,<sup>1</sup> dat het aan gansch Europa duidelijk werd, dat zij niet voornemens waren Port-Mahon immer te verlaten, en bij den Utrechtschen vrede wisten zij te bewerken, dat die gewigtige zeehaven, met verkrachting van het regt, hetwelk Nederland en het huis van Oostenrijk daarop hadden, aan hen afgestaan werd.

De krijgsverrigtingen der vereenigde vloot in de Middellandsche zee gedurende het jaar 1708 waren dus, in vergelijking met die van het vorige jaar, toen alleen de mislukte onderneming tegen Toulon gedaan werd, wel geslaagd en voor de algemeene zaak ten hoogste nuttig. Immers het verstrooijen van het Fransche konvooi op de kusten van Katalonië had de verrigtingen des vijands in Spanje zeer vertraagd; het overbrengen van een aanzienlijk getal krijgsvolk uit Italië naar Barcelona de verdere ontwerpen der Franschen

<sup>1</sup> In het oogvallende was het, dat de Generaal STANHOPE, na de vermeestering van Port-Mahon, een Fransch uitgewekene, in dienst van Engeland, tot Gouverneur van het eiland aanstelde, in naam van Koning KAREL, doch gelijk BOYER er openhartig bijvoegt: "*in order to secure this important conquest to the Crown of Great-Britain.*" Alleen die schrijver spreekt van de medewerking der Nederlanders tot verovering van Minorca, doch de overige Engelsche schrijvers, en ook onze WAGENAAR, zwijgen er van.



in het Schiereiland verijdeld; de vermeestering van Sardinie eene rijke korenschuur voor Koning KAREL geopend, en de verovering van Port-Mahon aan de Bondgenooten het overwigt in de Middellandsche zee verzekerd. Tot dit alles hadden de Nederlandsche zeelieden met ijver medegewerkt, waardoor zij aanspraak mogten maken op de dankbaarheid des Vaderlands. De roem, dien zij daarbij behaalden, was, het is waar, niet groot, maar hierin deelden de Britten met hen in hetzelfde lot, en er valt niet aan te twifelen of zij zouden, bijaldien de gelegenheid zich daartoe had aangeboden, getoond hebben, de waardige navolgers te zijn van hunne doorluchtige voorgangers. De onmagt, waartoe Frankrijks zeewezen vervallen was, door welke het zich in staat bevond, enkele eskaders, maar geene vloot uit te rusten, moet als de eenige oorzaak aangemerkt worden, dat die gelegenheid zich niet opdeed.

Laten wij thans zien wat er gedurende de beide jaren 1707 en 1708 in de Noordzee en nabij gelegen oorden voorviel.

Gelijk in het vorige jaar, werden in 1707 slechts twee eskaders in zee gezonden, daar na de verovering van Oostende het derde, dat tot bewaking der Vlaamsche kusten en beveiliging der Zeeuwsche gaten gediend had, onnoodig gerekend werd. Er werden in Duinkerken vele schepen toegerust, waarvan het voornaamste gedeelte, naar men vermoedde, bestemd was, om de verwacht wordende Oostindische retourvloot te gaan aantasten, of althans de Noordzee onveilig te maken. Ten einde het een en ander, zoo mogelijk, te beletten, werd er door Hunne Hoog Mogenden besloten, de twee eskaders sterker te maken dan in de naast voorgaande jaren, en wel zoodanig, dat het eskader voor de Noordzee zou bestaan uit elf schepen van linie en twee fregatten, en dat tot ontmoeting der retourvloot uit tien schepen van 34 tot 64 stukken, benevens twee fregatten en twee galjoten van de Oostindische compagnie.<sup>1</sup> Over het eerste werd het

---

<sup>1</sup> Zie de Bijlage.

gebied wederom opgedragen aan den Schout-bij-nacht PAULUS VAN DER DUSSEN; over het laatste aan een van 's Lands meest geachte scheepsbevelhebbers, den kapitein PHILIPS SCHRYVER. Beiden bewezen gewigtige diensten met de beveiliging van den koophandel en de zeevaart, en met het behouden binnen brengen der uit Indie verwachte schepen; doch FORBIN, die uit Duinkerken geloopt was, en wien VAN DER DUSSEN voornamelijk trachtte op te sporen en slag te leveren, om hem aldus voor de schade, welke hij ieder jaar zoo aan den Nederlandschen als Britschen handel toebragt, te tuchtigen, werd nergens gevonden, zoodat en hij en SCHRYVER, na omtrent drie maanden in zee gezworven te hebben, zonder vijand ontmoet te hebben, in de havens weder binnen vielen. Kort na de terugkomst der beide eskaders trof het zeewezen in het algemeen, en de Admiraliteit van de Maze in het bijzonder, welke door den dood van den Vice-Admiraal VAN DER GOES dit jaar reeds een gevoelig verlies geleden had, eene tweede ramp. De Schout-bij-nacht PAULUS VAN DER DUSSEN overleed op den 8 October plotseling te 's Gravenhage in de kracht zijner jaren, hebbende hij niet meer dan den ouderdom van 49 jaren bereikt.<sup>1</sup> Hij was de zoon van ARENT VAN DER DUSSEN, Raad en Pensionares der stad Delft en van CORNELIA BRIEL. Vroeg in den zeedienst onder de Admiraliteit van Amsterdam getreden, was hij eerst Adelborst en vervolgens Luitenant, en werd hij op zijn vijf en twintigste jaar door Prins WILLEM III in 1690 tot extraordinaris kapitein aangesteld. Daarna tot gewoon kapitein bevorderd, werd hij in 1700 met de waardigheid van Schout-bij-nacht bij de Admiraliteit van de Maze bekleed, welke betrekking door hem tot aan zijnen dood met eere vervuld werd. Het Vaderland verloor in VAN DER DUSSEN een' moedig zeeman en kundig Opperbevelhebber, die de overwinning van La Hogue hielp behalen; die, aan het hoofd van een Nederlandsch smaldeel, Gibraltar dwong zich

<sup>1</sup> Hij stierf ongehuwd.

aan de Bondgenooten over te geven; die deze belangrijke vesting tweemalen hielp ontzetten, krachtdadig medewerkte tot vernieling van het eskader van POINTIS, Barcelona hielp veroveren en in de laatste jaren van zijn leven met ijver in de Noordzee den handel en de zeevaart tegen den overlast des vijands beveiligde. Zulk een man, die zich zoo verdienstelijk aan het Vaderland gemaakt had, was waardig, dat zijn lijk met plegtigheid ter aarde besteld en zijne nagedachtenis door de stempelsnijkunst bewaard werd.<sup>1</sup> Zijn aandelen, reeds te lang in de vergetelheid geraakt, blijve onder ons leven!

De oorzaak, waarom noch VAN DER DUSSEN, noch SCHRYVER den Ridder, onlangs tot Graaf verheven DE FORBIN had kunnen opsporen, was daarin gelegen, dat deze kloeke zee-man, na eene Britsche koopvaardijvloot genomen te hebben, met zijn eskader, sterk acht schepen, naar de IJszee gestevend was, in de hoop, de rijke Engelsche en Nederlandsche koopvaarders, welke den wil hadden naar Archangel of van daar terugkeerden, en die hem aldaar in het minst niet zouden verwachten, dewijl tot dus verre geene Fransche zeemagt zich in die noordelijke streken gewaagd had, te verrassen, te vermeesteren of te vernielen. Hierin slaagde hij, althans gedeeltelijk, maar al te zeer naar wensch. Eerst verbrandde of nam hij een vrij aanzienlijk getal Britsche koopvaarders en zette daarop de Nederlandsche Moscovievaarders achterna, welke hij den 11 Augustus op de hoogte van 71 graden ontmoette, terwijl deze onder het geleide van den Amsterdamschen kapitein VAN BUREN, en de commandeurs CORTENBOSCH en VAN LEEUWEN den togt naar Archangel vervolg-

<sup>1</sup> Drie leden en de Advocaat-Fiscaal der Admiraliteit van de Maze werden afgevaardigd, om zijne begrafenis bij te wonen. Er bestaat een ter zijner eere vervaardigde gouden penning, waarvan de afteekening in mijne verzameling van portretten en andere gedenkstukken betrekkelijk het Nederlandsche zeewezen, voorhanden is. Op de voorzijde prijkt het geslachtwapen van den overleden Schout-bij-nacht, en rondom leest men: *Geboren den 5 September 1658 en gestorven den 8 October 1707.* Op de keerzijde staan deze woorden: *Ter gedagtenis van PAULUS VAN DER DUSSEN, Schout-by-Nagt van Hollant en Westervrieslandt op de Maze.*

den. Ofschoon overtuigd, dat zij met hunne drie schepen van 40 stukken niet bestand waren tegen de overmagt des vijands, besloten deze Nederlandsche bevelhebbers, als mannen van eer, nogtans de aan hunne bescherming toevertrouwde koopvaarders en schepen tot het uiterste te verdedigen. Zij maakten zich dus slagvaardig, schaarden zich in linie, en wachtten op deze wijze FORBIN af. Doch deze, hetzij hij het niet raadzaam achtte, zich in die verre oorden, waar hij zijne schepen kwalijk kon herstellen, zonder volstreckte noodzakelijkheid in een ernstig gevecht te wikkelen, hetzij hij de voorkeur gaf, los te gaan op de weerlooze koopvaarders, die bij den eersten schrik meerendeels aan het vlugten geslagen waren: nam in den beginne wel de houding aan, als of hij de Nederlandsche kapiteinen zou aantasten; doch ziende, dat zij hem rustig bleven afwachten, wendde hij van hen af, waarop VAN BUREN en zijne twee krijgsmakkers met 25 koopvaarders ongestoord hunne reis voortzette- den en behouden te Archangel aankwamen. Ware de schrik onder de koopvaarders niet zoo groot geweest, misschien zou de geheele vloot door de kloekheid der kapiteinen hebben kunnen behouden worden; doch nu werden acht koopvaarders, welke ginds en herwaarts verspreid waren, op zee genomen, en negen andere, met openbare schending van het regt der volken, door FORBIN in de onzijdige Deensche haven Wardhuis, waar zij gehoopt hadden eene veilige schuilplaats te zullen vinden, verbrand;<sup>1</sup> eene schending, waar-

<sup>1</sup> Een omstandige brief van de genoemde drie Nederlandsche kapiteinen, geschreven uit Archangel den 3 September 1707 aan de Admiraliteit van Amsterdam, en verklaringen, voor Burgemeesters van Amsterdam afgelegd door eenige zeelieden van de in Wardhuis verbrande koopvaarders, leerden mij het gebeurde naauwkeurig kennen. FORBIN, in zijne *Mémoires*, T. II, p. 247 erkent, dat de Nederlanders in het eerst de houding aannamen, alsof zij hem wilden aangrijpen, doch voegt er verder bij, dat zij vervolgens zich op de vlugt begaven, zonder zich aan de koopvaarders te storen. "Je leur fis un pont d'or, ne me souciant plus de prendre des bâtimens et des hommes dont je ne savais que faire." Ongetwijfeld was FORBIN een dapper zeeman, maar zijne waarheidsliefde wordt zelfs bij zijne landgenooten verdacht, en niemand is er, die hem vrijspreekt van grootspraak en snorkerij, hetgeen hier ook wel het geval zal zijn.

over de Koning van Denemarken zich sterk en herhaaldelijk bij het Fransche hof beklaagde, doch welke zonder vergoeding bleef.

Het jaar 1708 scheen bij den aanvang meer gewigtige gebeurtenissen in de Noordzee te voorspellen dan het vorige had opgeleverd. Van verschillende zijden had men in Engeland het bericht ontvangen, dat er te Duinkerken eene aanzienlijke magt uitgerust werd, waarop, naar men verzekerde, de Prins van Wallis of zoogenaamde pretendent, vergezeld van 6000 man krijgsvolk, zich zou inschepen, ten einde dien Vorst naar Schotland over te voeren, in welk rijk onder de ingezetenen een hevig misnoegen heerschte. Zoodra Koningin ANNA deswege eenige zekerheid had bekomen, werd de Vice-Admiraal BYNG met eene vloot van ruim 30 schepen naar Duinkerken gezonden, om de bewegingen der Fransche zee-magt gade te slaan en deze aan te tasten of te vervolgen, bijaldien zij mogt uitloopen, hetgeen ten gevolge had, dat de uitrustingen gestaakt werden, waarop BYNG naar Duins terugkeerde. Dan spoedig gaf LODEWYK XIV, die het grootste belang in de uitvoering dezer onderneming stelde, omdat zij kon dienen tot afwending van de gevaren, waarmede zijn rijk door de zegevierende legers der Bondgenooten bedreigd werd, bevel, de uitrustingen met den meesten spoed te hervatten, en de Graaf DE FORBIN, aan wien wegens zijne dapperheid en beleid het gebied over deze scheepsmagt opgedragen was, verkreeg den last, bij de eerste gunstige gelegenheid zee te kiezen. Die gelegenheid bood zich aan in den avond van den 19 Maart, terwijl de Britsche vloot, welke wederom in de nabijheid van Duinkerken gekomen was, door hevigen wind genoodzaakt was geworden, dien post te verlaten en naar Duins te wijken. FORBIN, hiervan gebruik makende, liep met vijf oorlogsschepen en dertig kapers, alle snel zeilende schepen, over welke het krijgsvolk verdeeld was, de reede van Duinkerken uit en de Noordzee in, regelregt den koers naar Schotland stellende.

Zoodra de Britsche regering kennis droeg van den toeleg

van het Fransche bewind, had zij bij de Algemeene Staten er op aangedrongen, dat deze het eskader, 't welk dit jaar voor het kruisen in de Noordzee bestemd was, onmiddellijk bij de Engelsche zeemagt zou voegen, ten einde FORBIN het uitloopen te beletten, of hem althans met te meer nadruk in zijne ondernemingen te kunnen tegengaan. Dan het was onmogelijk aan dat verzoek te voldoen, daar gemeenlijk dat eskader niet vóór den zomer in zee stak, en de schepen, waaruit het ditmaal zou zamengesteld zijn, geenszins in gereedheid waren. Om echter hunne bereidvaardigheid tot ondersteuning van Koningin ANNA in deze gewigtige omstandigheid te toonen, gaven Hunne Hoog Mogenden bevel aan de Admiraliteit van Amsterdam, vier schepen, voor de bescherming van den handel bestemd, welke in Texel zeilree lagen, oogenblikkelijk naar de Britsche vloot te zenden, en daarbij zoodanige andere te voegen, als achtervolgens zouden binnen vallen, gelastende aan de overige collegien, mede naar die vloot af te vaardigen al de schepen welke beschikbaar mogten zijn, met last, om ten spoedigste de uitrusting van het eskader voort te zetten, opdat het zoodra mogelijk de gezegde schepen zou kunnen gaan vervangen. <sup>1</sup>

Dien ten gevolge liepen de kapitein VAN BUREN, als Opperhoofd, de kapitein TAALMAN en de commandeurs CORTENBOSCH en VAN LEEUWEN, voerende de schepen *Kampen* van 44, *Oosterwyk* van 52, de *Beschutter* van 38 en de *Anna* van 36 stukken, den 18 Maart uit, en ontmoetten, in den morgen van den 20, de Britsche vloot in de Hoofden, terwijl deze naar Duinkerken terugkeerde. VAN BUREN vereenigde zich bij deze vloot en was met haar naar de genoemde plaats onder zeil, toen de Vice-Admiraal BYNG het berigt ontving, dat de Fransche scheepsmagt onder den Graaf FORBIN den vorigen avond in zee gestoken was. Naauwelijks had de Britsche vlootvoogd dit vernomen, of hij zette met

---

<sup>1</sup> *Res. van H. H. Mog.*, van 18 Maart 1708.

25 zijner schepen in allerijl den koers noordwaarts, om de Franschen te vervolgen, na alvorens den Schout-bij-nacht BAKER gelast te hebben, met de zes overblijvende Britsche en de vier Nederlandsche oorlogsschepen zich naar Oostende te begeven, om aldaar krijgsvolk af te halen en het onverwijd naar Engeland of Schotland over te brengen. Overeenkomstig dien last, zeilde het vereenigde smaldeel naar Oostende, nam aldaar ettelijke vaartuigen met krijgsvolk onder zijne bescherming, kreeg zelve eenige honderde manschappen aan boord, en vertrok naar Newcastle 't welk aan het eskader als bestemmingsplaats was aangewezen, voor de reede van welke stad het den 1 April het anker liet vallen.

Hier gekomen, vernam men, dat de aanslag der Franschen te eenenmale mislukt was, dat FORBIN zich met zijne scheepsmagt op de kusten van Schotland vertoond, doch nergens bijval gevonden had; dat hij kort daarop door den Vice-Admiraal BYNG ontdekt en nagejaagd was geworden, die een zijner achterste schepen had genomen; dat hij echter door de bezeildheid zijner schepen het gevaar had weten te ontkomen, en nu vermoedelijk naar Noorwegen geweken was. In dezen toestand van zaken, oordeelde men het niet noodig, het krijgsvolk te ontschepen, doch ook onraadzaam, om daarmede naar Oostende terug te keeren, alvorens men eenige meerdere zekerheid omtrent het verblijf en de verdere bedoelingen van FORBIN zou bekomen hebben. Het eskader bleef dus nog eenigen tijd voor Newcastle, doch zoodra men de gewisse tijding had ontvangen, dat FORBIN niet in Noorwegen binnengeloopen, maar te Duinkerken wedergekeerd was, en zijn krijgsvolk reeds had ontscheept, zeilde het naar Oostende, wanneer de vier Nederlandsche schepen, daar hun bijstand niet verder noodig was, naar Texel terugkeerden.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Uit een aantal oorspronkelijke brieven van den kapitein VAN BUREN aan H. H. Mog. en aan de Adm. van Amsterdam, geschreven in de maanden Maart, April en Mei des jaars 1708. Vergelijk de *Mémoires du comte DE FORBIN*, T. II, p. 295 en vervolgens, PONCET DE LA GRAVE, *Précis historique*, T. II, p. 159 en volg., en WAGENAAR, *Vad. Hist.*, D. XVII, bl. 316.

Op deze wijs werd eene onderneming verijdeld, welke, bijaldien zij slechts gedeeltelijk geslaagd ware, groote verwarring in Groot-Brittanje had kunnen stichten, en ook voor onzen Staat ernstige gevolgen had kunnen hebben.

Na dezen mislukten aanslag viel er in de Noordzee gedurende dit jaar niets der vermelding waardig voor. Eerlang liep het voor de beveiliging dier zee bestemde Nederlandsche eskader, sterk dertien schepen, van 44 tot 72 stukken, en twee snaauwen <sup>1</sup> uit, hetwelk onder aanvoering van den Vice-Admiraal ANTHONY PIETERSON, met medewerking van een Britsch eskader onder den Schout-bij-nacht BAKER, tot in het najaar de haven van Duinkerken zoo naauw bezette, dat FORBIN geen kans zag in zee te komen, en het zelfs niet raadzaam achtte, om in tegenwoordigheid van zulk eene aanzienlijke magt dit te beproeven. Het eskader bleef dus voor of in de nabijheid van Duinkerken liggen, waar het dikwerf met hevige stormen te kampen had, zonder dat het in staat was, iets verder ten nutte des Vaderlands te verrigten. Wij zullen dus in geene bijzonderheden <sup>2</sup> treden omtrent dat voor onze zeelieden verdrietig verblijf, doch mogen echter niet met stilzwijgen voorbijgaan de kloekhartigheid van een' der officieren, tot dat eskader behorende; wij bedoelen den Zeeuw-sche kapitein BAILLAART. Deze in Oogstmaand met zijne snaauw *Blikkenburg*, voerende 8 stukken en 35 man, van Duinkerken naar Vlissingen zeilende, werd door eenen vijandepijken kaper, gewapend met 8 stukken geschut en 6 steenstukken, en bemand met 70 koppen, aangetast en geënterd;

---

<sup>1</sup> Zie de *Bijlage*.

<sup>2</sup> Deze zijn vervat in een aantal brieven, door den Vice-Admiraal PIETERSON aan Hunne Hoog Mogenden en aan de Admiraliteiten geschreven, alle in het oorspronkelijke in het Rijks archief en in dat der marine berustende; gelijk mede in de brieven van den Schout-bij-nacht M. BARENTSE BOOM aan de Admiraliteit van Zeeland. Deze laatste officier was het vorige jaar tot Schout-bij-nacht der provincie Zeeland benoemd, in plaats van ANDRIES DEN BOER, welke tot Vice-Admiraal was bevorderd, ter vervanging van GELEYN EVERTSEN, die zijnen overleden broeder CORN. EVERTSEN in de waardigheid van Luitenant-Admiraal was opgevolgd, alles volgens resolutie der Staten van Zeeland, van 22 Junij 1707.



doch de Fransche kaper werd door den Zeeuw zoo moedig ontvangen, dat hij eerst afgeslagen, daarna op zijne beurt aangegrepen, veroverd en in zegepraal te Veere opgebracht werd. Te regt werd aan dit manhaftig gedrag door de Admiraliteit van Zeeland lof toegezwaaid, en aan BAILLAART en zijne dappere zeelieden het veroverde schip tot belooning toegewezen. <sup>1</sup>

Bij het eskader, hetwelk dit jaar, wederom onder bevel van den kapitein PHILIPS SCHRYVER, uitliep tot ontmoeting der Oostindische retourvloot, en dat tien schepen van 40 tot 64 stukken <sup>2</sup> sterk was, gebeurde mede niets van aanbelang; zoodat de krijgsverrigtingen gedurende dit jaar in de Noordzee even zeer als in het vorige weinig te beduiden hadden. De schatkist van Frankrijk, door den langdurigen oorlog en de opvolgende nederlagen meer en meer ledig geworden, was buiten staat in de behoeften van het zeewezen te voorzien, en de jongste uitrustingen ten behoeve van den Britschen pretendent hadden het weinige, dat zich daarin nog bevond, uitgeput, zoodat LODEWYK XIV, wiens zeemagt voor weinig jaren nog zoo luisterrijk was, niet slechts geene vloot meer kon uitrusten, maar het hem zelfs bezwaarlijk viel, een enkel eskader in zee te brengen. Van daar, dat in deze beide laatste jaren zoo weinig in de Noordzee voorviel, en dat zich in de volgende jaren des oorlogs zoo zeldzaam de gelegenheid aan onze zeelieden aanbood, om in diezelfde zee iets van eenig gewigt te verrigten.

Wij hebben tot dus verre nog niet gesproken van hetgeen gedurende dezen oorlog door de commissievaarders verrigt werd. Dubbel verdient zulks vermeld te worden, omdat er geen tijdvak in onze geschiedenis bestaat, waarin die vaart zoo sterk gebloeid heeft, en waarin door haar zulk eene groote afbreuk aan den vijand toegebracht werd.

De ondervinding van den vorigen oorlog had op nieuw

---

<sup>1</sup> Brief van den Vice-Admiraal PIETERSON, *Not. der Adm. van Zeeland*, van 20 Augustus 1708.

<sup>2</sup> Zie de *Bijlage*.

geleerd, dat de commissievaarders aanzienlijke schade aan den koophandel des vijands toebragten, en aldus medewerkten om de welvaart der ingezetenen van deze gewesten te bevorderen. Van den anderen kant was het echter gebleken, dat de commissievaarders uit gebrek aan aanmoediging zich bijkans uitsluitend bezig hielden met het nemen van weerlooze koopvaardij-schepen, doch zoo veel mogelijk de gelegenheid vermeden, om zich in gevechten met vijandelijke gewapende schepen, in het bijzonder met kapers, te wikkelen, dewijl zij zich daarbij aan groote gevaren blootstelden, zonder uitzigt op eenige belooning van de zijde van 's Lands regering. Hieraan was het voornamelijk toe te schrijven, dat de Noordzee gedurende dien oorlog vervuld was met Duinkersche en andere kapers, die den Nederlandschen koophandel en de zeevaart onberekenbare schade toebragten, en straffeloos de kusten en zeegaten verontrustten, of zelfs zich verstoutten, de zeegaten binnen te zeilen en daarin rooverijen te plegen. Onderscheidene maatregelen waren genomen, om deze buitensporigheden te beteugelen, doch van welke geen aan de verwachting beantwoord had, tot dat men, eindelijk, in de lente van het jaar, waarin de Rijswijksche vrede gesloten werd, er toe overging om, naar het voorbeeld van vroegere dagen, aanzienlijke belooningen uit te loven aan degenen, die vijandelijke kapers zouden veroveren of vernielen. Wij hebben te zijner plaatse gezegd,<sup>1</sup> welk eene gunstige uitwerking dat besluit dadelijk had, en er valt niet aan te twijfelen, of de verdere gevolgen van dezen nuttigen maatregel zouden nog veel voordeeliger geweest zijn, bijaldien de vrede de commissievaarders niet genoodzaakt had, hunne pas begonnen ondernemingen te steken.

Naauwelijks was de tegenwoordige oorlog uitgebroken, of Hunne Hoog Mogenden, bewust van de groote nuttigheid, welke in de aanmoediging der Commissievaart ter verovering of vernieling van de vijandelijke kapers, vooral in de Noord-

---

<sup>1</sup> Dl. III bladz. 531.

zee, gelegen was, vaardigden een bevelschrift uit,<sup>1</sup> waarbij, op gelijken voet als in den jare 1697, van wege den Staat aanzienlijke belooningen werden toegezegd aan degenen die schepen ter kaapvaart uitrustten, en daarmede schepen van oorlog of kapers, toebehoorende aan de Koningen van Frankrijk en Spanje of hunne onderdanen veroverden of vernielden, ter voldoening van welke belooningen afzonderlijke en daartoe uitsluitend bestemde gelden aangewezen werden.

Zoodra dit besluit was bekend geworden, beijverden onderscheidene ingezetenen in Holland zich om schepen uit te rusten, maar het was wederom, gelijk voorheen, bijzonder in Zeeland, dat men zich op de commissievaart of vrije Nering toelegde. "Bijna iedereen in de provincie Zeeland," dus leest men dienaangaande, "zette al zijn vermogen bij en op, om zich in het toerusten van schepen tot afbreuk van de vijanden te signaleren." Weinig meer dan een jaar verliep er, of het getal der commissievaarders welke uit de steden Middelburg en Vlissingen voeren, bedroeg niet minder dan *zeven en veertig*, van welke twee met 40, negen met 30 tot 36, vijftien met 20 tot 26, en de overige met 4 tot 18 stukken gewapend waren, te zamen voerende 1004 stukken geschut, benevens 36 mortieren en 6667 zeelieden, behalve 25 bekwame schepen, die dubbel bemand, en zoo wel ter koop-, als ter commissievaart waren uitgerust, terwijl er bovendien nog vijf kloeke schepen op het einde des jaars 1703 op stapel stonden, die met 120 stukken geschut en 750 man zouden voorzien worden. Behalve de gebroeders SAUTYN, die ook

<sup>1</sup> Op den 6 Junij 1702. Zie dit bevelschrift in het *Groot Plakktaatboek*, D. W: bl. 300. Voor de Noordzee werd de belooning bepaald op *f*75 van ieder man, die bij het begin van het gevecht op het vijandelijke schip zich bevond, gelijk ook van ieder pond, 't welk het geschut van het vijandelijke schip, te zamen gerekend, aan kogels, in één reis had kunnen schieten; zoodat bijv. voor een vijandelijk in de Noordzee veroverd schip van 40 stukken, schietende te zamen 352 pond, en bemand met 220 koppen, voor belooning of premie zou betaald worden 42900 gulden, boven en behalve het geheele schip en hetgeen zich daarin zou bevinden. Buiten de Noordzee werd de premie op *f*50 bepaald.

<sup>2</sup> In de *Propositie*, van wege de Staten van Zeeland over de Commissievaart op den 10 Dec. 1703 aan H. H. Mog. gedaan, en te vinden in den *Europ. Mercurius* van Jan. 1704.

thans wederom sterke uitrustingen deden, hielden zich vele andere achtingswaardige ingezetenen daar mede bezig, die zich tot reederijen vereenigden, aan wier hoofd ondernemende mannen stonden, zoo als THOMAS BOURSE, WILLEM MACQUET, ABRAHAM COUCK, PIETER DE LA RUE, vader van den verdienstelijken schrijver van het Staatkundig, Heldhaftig en Geletterd Zeeland, SANDER, DU BUISSON, HERMAN VAN DE PUTTE, JAN VAN HOORN, VERBORRE en meer andere. Het gevolg hiervan was, dat reeds in hetzelfde jaar, waarin het vermelde bevelschrift uitgevaardigd werd, onderscheidene vijandelijke kapers in de Noordzee genomen werden, en dat het getal der veroverde Fransche schepen zoodanig toenam, dat eenige reeders zich in October des jaars 1702 tot de Zeeuwsche Admiraliteit wendden met het verzoek, dat een oorlogsschip naar Falmouth en Plymouth mogt worden gezonden, om een *dertigtal* Fransche prijzen van daar af te halen. Ook in de Middellandsche zee bevljchtigden de Zeeuwsche commissievaarders zich om afbreuk aan den vijand toe te brengen, alwaar, onder anderen, door den kapitein WIL-LARD, voerende het schip de *Getergde Vlissinger*, een Fransch transportschip, *le Soleil d'Afrique*, na een scherp gevecht veroverd en te Livorno opgebracht werd, en behalve meer andere, twee rijke prijzen werden vermeesterd, van welke een niet minder dan 200,000 rijksdaalders waardig geschat werd.

Op dezelfde wijs gingen zij in de twee volgende jaren voort, doch hun ijver tot het doen van afbreuk aan den vijand en tot het bekomen van buit werd meermalen te verre gedreven. Zij ontzagen zich niet, de koopvaarders der Bondgenooten of onzijdige Mogendheden aan te tasten en op te brengen, hetgeen tot hevige en herhaalde klagten van de zijde der Mogendheden aanleiding gaf. Hieruit rezen ernstige geschillen tusschen de vergadering der Algemeene Staten en die der provincie Zeeland, welke zoo verre liepen, dat Hunne Hoog Mogenden weigerden, voortaan commissien aan Zeeuwsche commissievaarders te verleen. Doch de Staten van het genoemde gewest stoorden zich geenszins aan dezen maat-

regel, en namen een besluit, waarbij zij openlijk de commissievaarders onder hunne bescherming stelden, bewerende, dat de ingezetenen hunner provincie grootelijks verongelijkt werden, dewijl de zoogenaamde bevriende of onzijdige schepen niets anders waren dan de zoodanige, die misbruik maakten van de vlag welke zij voerden, om op deze wijs met den vijand eenen verboden handel te drijven.<sup>1</sup> Hoe dit zij: deze twisten liepen zeer hoog, doch werden eindelijk door wederzijdsche inschikkelijkheid bijgelegd. De Algemeene Staten vaardigden een bevelschrift uit tot beteugeling der buitensporigheden, waaraan de commissievaarders zich somwijlen hadden schuldig gemaakt, waarmede de Staten van Zeeland genoegen namen; doch Hunne Hoog Mogenden, om de kaapvaart te meer aan te moedigen, verdubbelden tevens de door Hen vroeger uitgelofde belooningen.<sup>2</sup> Nu werd de ijver bij de ingezetenen van Zeeland, welke door de gerezen moeilijkheden min of meer verflaauwd was, sterker dan ooit ontvlamd. Met krachtige hand en ruime middelen ving men aan, nieuwe en zwaarder schepen dan tot hiertoe ter kaapvaart te bouwen of te koopen en uit te rusten, zoodat binnen ruim een jaar het getal der commissievaarders, die voor rekening van reeders te Middelburg en Vlissingen in zee gebragt werden, met *zeven en twintig* werd vermeerderd, van welke een 52, vier 40 tot 46, drie 30 tot 38, veertien 20 tot 28, en de overige 6 tot 16 stukken voerden, die te zamen met 732 stukken geschut gewapend, en met 5080 koppes bemand waren.<sup>3</sup> Voegt men deze scheepsmagt bij die, welke drie jaren vroeger reeds ter commissievaart uit beide genoemde steden voer, en nog geheel, op enkele schepen na, aan-

<sup>1</sup> De reeds vermelde *Propositie* van 10 Dec. 1703 is in dit opzigt belangrijk, hoe wel mogelijk niet in alle opzigten onpartijdig.

<sup>2</sup> Bij Plakkaten van 28 Julij 1705; zie *Groot Plakkaatboek* D. V. bl. 306—310. Deze beide Plakkaten waren het gevolg van langdurige onderhandelingen tusschen H. H. Mog. en de afgevaardigden van Zeeland.

<sup>3</sup> Zie *de Bijlage*. Ik heb gemeend, dat het nuttig ware, eene omstandige lijst der commissievaarders in deze Bijlage mede te deelen, om de krachtsontwikkeling, ook van bijzondere personen, te dezen tijde, te doen zien.

wezig was, dan verkrijgt men een getal van niet minder dan van *vier en zeventig* commissievaarders, welke te dezen tijde alleen te Middelburg en Vlissingen te huis behoorden, die gezamenlijk ruim 1722 stukken en 11,747 manschappen voerden. Inderdaad eene krachtsontwikkeling van bijzondere personen in niet meer dan twee steden, welke in onze dagen bijna ongelooflijk toeschijnt, en waarvan de waarheid evenwel op onwedersprekelijke geschiedkundige gronden rust; eene krachtsontwikkeling, waartoe menig Rijk in onzen tijd buiten staat zou zijn, en die op nieuw aantoon, hoe veel de ondernemingsgeest der ingezetenen, door het openbaar bestuur wel geleid en behoorlijk aangevuurd, in tijden van oorlog tot welzijn van het Vaderland en tot afbreuk des vijands kan werken.

Deze toch waren de gevolgen van de sterkere uitrustingen, welke ook in Holland, met name te Amsterdam, ja zelfs in dorpen<sup>1</sup> gedaan werden. Sedert het toezeggen der dubbele belooningen was de Noordzee, het Kanaal, de westkust van Frankrijk, die van Portugal en Spanje, de Middellandsche zee, tot Smyrna en den Griekschen Archipel bedekt met Nederlandsche, voornamelijk Zeeuwsche commissievaarders, die met even veel ijver als zij zulks in den vorigen oorlog ontweken hadden, thans de vijandelijke kapers opspoorden, achtervolgden en aantastten, ja niet schroomden hunne krachten met die der vijandelijke Koningsschepen te meten. Het is wegens de veelvuldigheid der gevechten onmogelijk in bijzonderheden te treden, en ook alle zijn niet tot ons gekomen. Genoeg zij het te zeggen, dat de Registers der Admiraliteit van Zeeland gedurende de jaren 1705, 1706 en 1707 opgevuld zijn met de vermelding van opgebragte en verbeurd verklaarde koopvaarders, kapers en Koningsschepen, waarvoor zeer aanzienlijke gelden of premien toegewezen werden. Om echter deze waarlijk merkwaardige krijgsverrigtingen,

---

<sup>1</sup> Zoo werd door eenige ingezetenen van het geringe Zoutelande, in Walcheren, een commissievaarder uitgerust, die meer dan eenen prijs maakte.

die zoo naauw met de Geschiedenis van het zeewezen in verband staan, niet ganschelijk met stilzwijgen voorbij te gaan, zullen wij hier eenige weinige voorvallen vermelden.

Kapitein JOOST NOSE, voerende den Zeeuwschen commissievaarder, de *Hertog van Marlborough*, veroverde in den jare 1705, na een zeer hevig en bloedig gevecht, in het Kanaal den Franschen kaper, *le Chancelier de France*, gewapend met 20 stukken en met 88 koppen bemand. In hetzelfde jaar bragt WILLEM CREDO, een der stoutmoedigste en gelukkigste commissievaarders welke te dezen tijde uit Zeeland voeren, met zijn schip *de Perel*, te Livorno op een' Franschen door hem veroverden prijs, welke van 26 stukken geschut en 90 zeelieden voorzien was. Op den 5 October van het genoemde jaar werd in de Bogt van Frankrijk door den kapitein DANIEL SANDERSEN, varende van Vlissingen, vermeersterd de Fransche kaper *le Soldat* van 20 stukken en 107 man, nadat hij met hem acht of negen glazen was slaags geweest en dertig man van hem gesneuveld of buiten gevecht geraakt waren; voor welke verovering aan de reeders van 's Landswege eene premie van ruim *negentien duizend gulden* toegelegd werd. De Rotterdamsche commissievaarder WELLAERT vermeersterde in hetzelfde jaar een' kaper van dezelfde sterkte, *le Flibustier* genaamd. Twee Spaansche kapers vielen na een scherp gevecht mede in handen der Zeeuwen. Twee andere werden door de kapiteinen BRAKMAN en JANSSEN in de lente van 1706 te Lissabon opgebracht. PIETER GERRITS, die reeds in vorige jaren onderscheidene kapers had vermeersterd, nam er dit jaar wederom twee, en hielp met bijstand van andere Zeeuwsche commissievaarders nog twee vijandelijke kapers veroveren. En aldus gingen deze moedige zeelieden, die geen gevaar ontzagen, ook in het volgende jaar 1707 voort, vermeersterende zij een aanzienlijk getal koopvaarders en kapers, aan Frankrijk en Spanje toebehoorende, waaronder zich bevond een zeer rijke Fransche Smyrna vaarder, *le Bourgogne* genaamd, gewapend met 32 stukken en met 130 koppen bemand, welke door den

kapitein GILLES DE HAAN, voerende het schip *de Prins Eugénus*, veroverd werd, en waarvoor aan zijne reeders eene belooning van omtrent 40,000 gulden toegewezen werd. Maar geene daad der Zeeuwsche commissievaarders maakte meer gerucht, en bij geene gelegenheid legden zij meerder moed aan den dag, dan bij de vermeestering van het Fransche Koningsschip *le Bourbon*, in Maart des jaars 1707.

Dit Koningsschip, behoorende tot het eskader van den Vice-Admiraal DU QUESNE, was geheel nieuw en zeventien dagen geleden voor het eerst met dien zeevoogd uit Brest in zee gelooopen, doch van dezen daarna afgedwaald, toen het op de breedte van 48 graden en 44 minuten, ten zuidwesten van de Sorlings, ontmoet werd door de twee Zeeuwsche commissievaarders CORNELIS GERRITS en PIETER HAMERS, beiden uit de stad Veere geboortig, waarvan de eerste het schip *Neptunus* van 40 stukken en met 218 man, en de laatste de *Concordia* van 28 stukken en met 170 koppen bemand, voerde. Naauwelijks had CORNELIS GERRITS, waarschijnlijk de oudste zoon van GERRIT CORNELISSEN, eerst koopvaardijshipper en later Kapitein-Luitenant onder den Vice-Admiraal GELEYN EVERTSEN op de *Zeelandia* van 92 stukken, en vermoedelijk broeder van den boven vermelden kloekhartigen PIETER GERRITS, het vijandelijke schip ontdekt, of hij weifelde niet, het, niettegenstaande oogenschijnlijk hem verre in magt overtreffende, na te jagen. Weldra gelukte het hem door de bezeildheid<sup>1</sup> van zijnen bodem, de *Bourbon* in te halen, en nu ontstond tusschen den Zeeuwschen commissievaarder en het Koninklijke schip van 54 stukken,<sup>2</sup> dat met ruim 300 koppen bemand was, en over

<sup>1</sup> In het opschrift van den kelk, welke later aan beide kapiteinen vereerd werd (zie hieronder) staat: *reputère*, waaruit men zou kunnen opmaken, dat de *Bourbon* de Zeeuwen eerst had aangetast; doch hoe is dit overeen te brengen met de wel bezeildheid van den *Neptunus*, waarvan in het verhaal gesproken wordt, en waardoor dat schip den Franschman acht glazen op zijde bleef. Ik heb uit dien hoofde gemeend, zoo de toedragt van het gevecht te moeten voorstellen, als in den tekst staat; doch de andere opvatting kan ook waar zijn.

<sup>2</sup> Niet slechts in aantal van geschut, maar ook in kaliber overtrof de *Bourbon* verre



hetwelk de Graaf D'ARQUIN het bevel voerde, een hardnekkig en bloedig gevecht, hetwelk door GERRITS gedurende acht glazen volgehouden en van zoo nabij geleverd werd, dat zij, gelijk hij zelf schreef, "het wit van elkanders oogen zagen." Intusschen bleef de strijd nog onbeslist, hoewel het vijandelijke schip reeds veel geleden had, omtrent 60 dooden en gekwetsten telde, en alles scheen aan te duiden, dat het eindelijk zou moeten bukken. Het gevecht had uit dien hoofde nog eenen geruimen tijd kunnen voortduren; maar nu kwam juist ter goeder ure de krijgsmakker van GERRITS, met wien hij reeds meermalen gewapende vijandelijke schepen veroverd had, de dappere HAMERS, opdagen. Deze tasten bijkans reddeloozen *Bourbon* insgelijks aan, waardoor de Graaf D'ARQUIN, die zich thans tusschen twee vuren geplaatst vond, in zulk eene engte gebragt werd, dat hij zich weldra genoodzaakt zag, den Koninklijken standaard voor de vlag der beide commissievaarders te strijken. Terstond hierop werd door GERRITS en HAMERS bezit genomen van het veroverde schip, 't welk kort daarna in zegepraal binnen Zeeland gevoerd werd.

Algemeen was de vreugde in genoemd gewest over deze stoute wapendaad der twee Zeeuwsche commissievaarders, waarvan tot dusverre geen voorbeeld bestond. Ook de raad der Admiraliteit was hoog daarmede ingenomen, en betoonde zijne belangstelling, door, zoodra de verovering van den *Bourbon* was bekend geworden, met eenparige stemmen te besluiten: "dat, tot eene onsterfelijke erkentnisse van die heroïque daad, aan ieder der beide veroveraars zou worden vereerd een zilveren vergulde kelk of kop, op welks eene zijde het gevecht verbeeld, en wiens andere zijde met een toepasselijk opschrift versierd was." GERRITS en HAMERS ontvingen eenigen tijd daarna deze gedenkstukken hunner dapperheid, en daarbij eenen op parkement geschreven brief,

---

het schip van GERRITS. Het eerste was gewapend met 24 stukken van 18, 26 van 8 en 4 van 4 pond: het laatste met 18 van 8 en 22 van 6 pond. Het schip van HAMERS voerde 14 stukken van 8, 8 van 6 en 6 van 4 pond.

van welken het zegel der Admiraliteit afhing, en waarin het te hunnen opzigte genomen besluit vervat was. Te gelijk werd, naar de bestaande verordeningen, aan THOMAS BOURSE en ABRAHAM COUCK, de eerste een voornaam koopman, de laatste Schepen en Raad te Middelburg, aan wier reederijen de *Neptunus* en de *Concordia* toebehoorden, de zeer aanzienlijke premie van zes en negentig duizend negen honderd gulden wegens het veroveren van den *Bourbon* toegewezen; welk schip, in het openbaar door eerstgenoemden reeder aangekocht, eerlang ter kaapvaart uitgerust, en onder den naam van de *Gekroonde Burg* tegen den vijand in zee gezonden werd.<sup>1</sup>

Het gezegde zal voldoende zijn om de waarheid te staven van hetgeen door ons vooruit gezet werd, dat de commissievaarders, ook gedurende dezen oorlog, medewerkten tot het welzijn van het Vaderland en tot afbreuk des vijands. Hun aanhoudend kruisen in de Noordzee, in het Kanaal, ja in alle wateren, waar de Nederlanders handel dreven, had ten gevolge, dat de koopvaarders dezer gewesten veel meer veiligheid genoten dan zij, bepaaldelijk in den vorigen oorlog, hadden ondervonden. En hoezeer werd ook die veiligheid

---

<sup>1</sup> Al hetgeen hier omtrent de commissievaarders vermeld werd, is uit de *Res. van H. H. Mog.*, der *Staten van Zeeland*, doch vooral uit de *Notulen der Admiraliteit van Zeeland* van 1702 tot 1708 ontleend. Dit is ook bijzonder het geval met de verovering van den *Bourbon*, waaromtrent men mede naauwkeurige berigten vindt bij LA RUE, *Heldhaftig Zeeland*, bl. 173 en 179, welke schrijver aldaar mededeelt de *Besluiten der Admiraliteit* omtrent die daad, gelijk mede het opschrift, dat op de kelken of kopen geplaatst werd, luidende aldus:

AE. S.

CORNELIS GERRITS *et* PETRUS HAMERS, *postquam navigiis multum levioribus praegrandem Gallorum navim bellicam LE BOURBON dictam, plurimo milite, quinquaginta quatorque tormentis valide instructam repulere, vicere, abduxere, Calicem hunc aureum utrique victori, virtutis praemium, coeteris incitamentum donare decrevit Senatus Rei maritimae praefectus in Selandia MDCCVII d. i.* Ter eeuwige nagedachtenis. — Nadat CORNELIS GERRITS en PIETER HAMERS met hunne veel lichtere schepen het zeer groote Fransche oorlogsschip, genaamd *le Bourbon*, met veel manschappen voorzien en 54 stukken geschut, sterk gewapend, afgeslagen, overwonnen en opgebragt hebben, heeft de raad der Admiraliteit van Zeeland besloten, aan beide de overwinnaren, tot belooning hunner dapperheid en aansporing voor anderen, dezen ver-gulden kelk te schenken. 1707.

bevorderd door het najagen, bevechten en opbrengen van zoo vele vijandelijke kapers, en door het ontzetten van reeds veroverde koopvaarders. De handel en zeevaart waren dien ten gevolge in deze jaren veel minder aan de aanvallen der talrijke Duinkerksche en andere kapers blootgesteld dan in vroegere dagen, en zij bloeiden te midden van den krijg zoo sterk, als men in de omstandigheden, waarin Europa in het algemeen, en het Vaderland in het bijzonder verkeerde, kon verwachten. Maar bovendien was de commissievaart eene bron van bestaan en rijkdom voor velen. Duizende zeelieden vonden daarin eene ruime kostwinning. De scheepsbouw, alle verdere takken van nijverheid, welke met de uitrustingen ter zee in verband staan, en velerlei ambachten waren daarvoor werkzaam en werden daardoor verlevendigd. En welk eenen rijkdom leverden niet zoo voor de lagere, als voor de hogere standen op die tonnen schats,<sup>1</sup> welke jaarlijks uit den verkoop der veroverde schepen en koopwaren voortspooten. Voegt men daarbij de zeer aanzienlijke belooningen,<sup>2</sup> welke van wege den Staat voor de vermeestering der gewapende vijandelijke schepen toegekend werden, dan zal men zich een denkbeeld kunnen vormen van het welzijn, 't welk door de commissievaart over het Vaderland, meer in het bijzonder over Zeeland, en bepaaldelijk over de steden Middelburg en Vlissingen verbreid werd. Voor dat gewest en voor die steden, waar de handel merkelijk in verval geraakt was, was de commissievaart te dezen tijde het voorname middel van bestaan, en aan haar hadden onderscheidene geslachten hunne opkomst en overvloed te danken, terwijl zij daarenboven de steun was van de geldmiddelen der Zeeuw-

---

<sup>1</sup> Bepaalde opgaven zijn mij deswege niet voorgekomen, behalve dat in 1707 alleen voor 630,000 gulden aan veroverde koopwaren te Middelburg verkocht werd, ongerekend hetgeen voor rekening van reeders uit die stad, te Livorno, Lissabon en elders te gelde werd gemaakt.

<sup>2</sup> Wij hebben reeds eenige van die belooningen of premien opgegeven; tot nadere bevestiging diene, dat door den raad der Admiraliteit van Zeeland, van 23 Julij tot 3 Augustus 1707, aan premien voor onderscheidene prijzen toegewezen werd eene som van f 158,000.

sche Admiraliteit,<sup>1</sup> welke anderzins, bij het volslagen gemis van den bijstand der Landprovincien, die zich te dezen tijde willekeurig aan de zeezaken onttrokken, onvermogen zou geweest zijn om, althans gedeeltelijk, die uitrustingen te doen welke haar bevolen werden. Geen wonder, dat de Staten van Zeeland en de Raad der Admiraliteit van dat gewest, bekend met de groote voordeelen welke de commissievaart opleverde, zich steeds beijverden, om die te beschermen en zoo veel zulks van hen afhing, te bevorderen.

Tot in het jaar 1708 bleef de commissievaart deze ruime voordeelen opleveren, doch sedert verminderde zij langzamerhand, deels, omdat het getal der vijandelijke kapers afnam en er dus niet zulk een groot aantal prijzen was te veroveren, deels, en wel voornamelijk, omdat door de menigte vijandelijke schepen, welke vooral in Zeeland opgebracht werden, de daartoe door de Algemeene Staten bestemde gelden uitgeput raakten, en er bij het nijpende geldsgebrek, 't welk hier te lande heerschte, geene middelen bestonden, om daarin op eenige wijs te voorzien. Het gevolg hiervan was, dat de toegewezen premien zeer traag voldaan werden of wel geheel achterbleven, en dat de commissievaart, niet meer die aanmoediging vindende welke haar vroeger gegeven werd, langzamerhand min of meer in verval geraakte, hoezeer de Zeeuwsche en andere kapers nog altijd tot aan het sluiten van den vrede vele gewapende en ongewapende schepen der Franschen en Spanjaarden nemen,<sup>2</sup> en eene gevoelige afbreuk aan den vijand, zelfs tot in de Zuidzee,<sup>3</sup> bleven toebrengen.

Er blijft nog over te spreken van eene ontmoeting tus-

<sup>1</sup> Uit de in 1707 alleen te Middelburg verkochte goederen trok de Admiraliteit voor rantsoenpenningen 7000 ponden Vlaamsch of 42,000 gulden.

<sup>2</sup> Zoo nam de kapitein DOMINICUS DAMSTÉ, met zijn schip, de *Onbekende*, in 1710, vier vijandelijke kapers.

<sup>3</sup> Twee Zeeuwsche commissievaarders maakten, in vereeniging met twee Britsche schepen, op de kusten van Peru, in 1706, zeer kostbare prijzen, die wel op acht millioen stukken van achten geschat werden, en brandschatteden bovendien de stad Panama. Zie *Europ. Mercurius* des jaars 1709, E. II, bl. 315.

schen een Nederlandsch koopvaarder en twee Algerijnsche roofschepen. Gelijk altijd, wanneer het Gemeenebest zich in oorlog bevond, maakten de Barbarysche Staten ook van den tegenwoordigen krijg gebruik, om den Nederlandschen handel te verontrusten, en onderscheidene koopvaarders, aan ingezetenen van deze gewesten toebehoorende, werden in deze jaren door de Algerijnen, Tunezers en Tripolitanen veroverd, hoewel in veel kleiner getal dan in vorige oorlogen, hetgeen voornamelijk was toe te schrijven aan de voortdurende tegenwoordigheid eener aanzienlijke scheepsmagt van den Staat in de Middellandsche zee, die de koopvaarders beschermde. Ook de aanwezigheid der commissievaarders in die zee werkte daartoe mede, welke niet slechts den handel hielpen beveiligen, maar bovendien met ijver de roofschepen achtervolgden, dapperlijk bevochten, en onderscheiden dezer schepen opbragten. Deze omstandigheden maakten het voor de Algerijnen en de verdere bewoners der noordkust van Afrika bezwaarlijk, iets van aanbelang in de Middellandsche zee te ondernemen, waarom zij zich voornamelijk er op toelegden, om de koopvaarders buiten de straat van Gibraltar te gemoet te zeilen en te bevechten. Tusschen twee Algerijnsche schepen, het eene, de *Roos* van 40 stukken, waarop zich de Admiraal van den roofstaat bevond, en het andere, het *Witte Paard* van 36 stukken, en een Nederlandsch koopvaarder, de *Groote St. Christoffel* genaamd, gevoerd door kapitein JONAS FREDERIK OVERFELD, had dusdanige ontmoeting op den 9 van Lentemaand des jaars 1707 plaats.

Deze Algerijnen, te zamen zes of zeven honderd man voerende, tastten met groot geweld en onder een hevig geschreeuw den gewapenden, doch veel zwakkeren Nederlandschen koopvaarder aan, en de grootste dezer roofschepen legde hem aan boord; doch de moedige OVERFELD en zijne dappere manschap begroetten den Algerijnschen Admiraal uit het geschut en de musketten, met schroot, koevoeten en geweerkogels zoodanig, dat de overgesprongen barbaren genoodzaakt werden, in allerijl terug te wijken. Nu zette de tweede vijand het ge-

vecht voort, en gaf de hoop niet op, den Nederlander te vermeesteren; doch ziende, dat deze zich standvastig bleef verdedigen, en dat zijn krijgsmakker reddeloos geschoten en buiten staat was, verder deel aan den strijd te nemen, staakte ook hij het gevecht, en verlieten zij beiden, het Admiraalschap genoegzaam in zinkenden toestand, den kloekhartigen OVERVELD, die hen zelfs nog eenigen tijd vervolgde, maar door de duisterheid van hen gescheidde, zijne reis naar Cadix verder ongestoord voortzette.<sup>1</sup>

Vijf jaren na dit voorval duurden de vijandelijkheden met de Algerijnen en de overige roofstaten nog voort, toen eindelijk door medewerking van eenige schepen van oorlog, behorende tot 's Lands eskader, hetwelk zich onder den Vice-Admiraal ANTHONY PIETERSON in de Middellandsche zee ophield, de vrede hersteld werd.

---

EEN ESKADER ONDER DEN SCHOUT-BIJ-NACHT VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJK VERTREKT NAAR DE MIDDELLANDSCHE ZEE. VERIJDELING VAN EENEN AANSLAG OP SARDINIE. MISLUKTE LANDING BIJ CETTE A°. 1709 EN 1710. DE VICE-ADMIRAAL ANTHONY PIETERSON WORDT A°. 1711 MET EEN ESKADER NAAR DE MIDDELLANDSCHE ZEE GEZONDEN. VERIGTINGEN VAN HET ESKADER IN DAT EN HET VOLGENDE JAAR. GEBEURTENISSEN IN DE NOORDZEE VAN 1709--1713. GESCHILLEN MET DE BRITTEN OVER HET STAKEN DER UITRUSTINGEN. DE VREDE TE UTRECHT GETEEKEND. SLOT VAN HET VIERDE TIJDPERK.

Wij hebben in het vorige hoofddeel gezegd, dat er een klein Nederlandsch smaldeel, bestaande uit drie schepen van linie en een hospitaalschip, over hetwelk het bevel aan den kapitein JOLLE JOLLESZ was opgedragen, bij het vertrek der

<sup>1</sup> *Europesche Mercurius*, A°. 1707, D. I, bl. 242, en daaruit in *Neêrlands Heldendaden ter zee*.

vloot in het najaar van 1708, in de Middellandsche zee was achtergelaten, om aldaar in vereeniging met het Britsche eskader, de inneming van Port-Mahon te bevorderen, en verder te verrigten wat gedurende het wintersaizoen noodig zou bevonden worden. Dat smaldeel begaf zich, na het innemen van Port-Mahon, met de Britten naar Livorno, waar het eenen geruimen tijd bleef, vertrok vervolgens naar Barcelona, zeilde daarna naar Majorca, van waar het paarden en koren ten behoeve van Koning KAREL overbragt, en zeilde daarop, ingevolge bekomen bevelen, naar Lissabon, om de schepen te herstellen en van het noodige te voorzien.<sup>1</sup>

Inmiddels had reeds een eskader, zamengesteld uit zes schepen van linie en etteljké victualieschepen, onder het gebied van den kapitein PHILIPS SCHRYVER, de zeehavens van den Staat verlaten, met oogmerk, om zich bij de drie Landsschepen welke te Lissabon waren, te voegen en gezamenlijk met de Britsche zeemagt in de Middellandsche zee werkzaam te zijn, terwijl een tweede eskader in gereedheid gebragt werd, gedeeltelijk ter afflossing, gedeeltelijk ter versterking van de schepen van het Gemeenebest in die oorden. Dan genoemd eskader van den kapitein SCHRYVER had door herhaalde stormen en aanhoudenden tegenwind met vele tegenspoeden te kampen, zoodat het niet eerder dan den 17 van Bloemaand de plaats zijner bestemming bereikte. Weenige dagen daarna zette het, nevens eenige Britsche oorlogschepen, de reis naar Barcelona voort, waar besloten werd, eenigen tijd langs de Fransche kusten te kruisen, om de graanschepen, welke de vijand tot onderhoud van zijn leger naar Spanje zond, te onderscheppen, en verder den vijand alle mogelijke afbreuk te doen. Tot in September hielden de Nederlanders en Britten zich daarmede bezig, zonder dat daarhij iets van eenig aanbelang voorviel.

Het was omtrent dezen tijd, dat het tweede eskader uit

---

<sup>1</sup> Uit een aantal brieven van den kapitein JOLLE JOLLESZ aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteit van Amsterdam.

Nederland te Barcelona aankwam, hetwelk zamengesteld was uit vijf schepen van linie, een fregat, een brander, twee bombardeer- en twee hospitaalschepen, benevens eenige vaartuigen met behoeften, waardoor de zeemagt van den Staat, nadat de kapitein JOLLESZ met zijne twee togtgenooten naar het Vaderland was teruggekeerd, bestond uit vijf schepen van 72, vijf van 64, een van 52 en een fregat van 24 stukken, benevens een brander, twee bombardeer- en twee hospitaalschepen.<sup>1</sup> Het bevel over dit vereenigd eskader was door Hunne Hoog Mogenden opgedragen aan FRANÇOIS VAN AERSEN, Heer van Sommelsdijk, zoon van CORNELIS VAN AERSSSEN, die in 1688, terwijl hij Gouverneur der volkplanting van Suriname was, aldaar door het muitend krijgsvolk vermoord werd, en achterkleinzoon<sup>2</sup> van den in onze Geschiedenis zeer bekenden Staatsman, FRANÇOIS VAN AERSSSEN, den verklaarden tegenstander van OLDENBARNEVELDT. Het jaar der geboorte van onzen zeeman is niet met zekerheid bekend, evenmin wanneer hij in 's Lands dienst is getreden. Het blijkt echter, dat hij reeds vroeg Adelborst of *Appointé*, en vóór 1689 tweede luitenant was bij de Admiraliteit van Amsterdam; in welk jaar, verlof bekomen hebbende, zich naar Suriname, van welke volkplanting hij voor een derde eigenaar was, te begeven, om beschikkingen te maken omtrent de nalatenschap van zijnen vermoorden vader, hij, toen die volkplanting door een Fransch eskader aangetast werd, krachtadig medewerkte tot behoud van Suriname, doch te dier gelegenheid, zelf het geschut, bij gebrek aan volk, ladende, deerlijk gewond werd.<sup>3</sup> Uit de West-Indie teruggekeerd, werd hij in 1690 tot eersten luitenant, kort daarna tot Kapitein-Luitenant, en in 1692 tot buitengewoon Kapitein aangesteld, in welke eerste en laatste hoedanigheid hij aan boord van den

---

<sup>1</sup> Zie de *Bijlage*.

<sup>2</sup> *Achterkleinzoon* en niet *kleinzoon*, zoo als sommige schrijvers melden, Men zie HOOGSTRATEN, *Woordenboek*, en vooral DE CHALMOT, *Biographisch Woordenboek* in voce.

<sup>3</sup> Zie, onder anderen, WAGENAAR, *Vaderl. Hist.* D. XVI, bl. 49.



Vice-Admiraal CALLENBURGH, die hem wegens zijne bijzondere verdiensten hoog schijnt geschat te hebben, den roemrijken, doch ongelukkigen zeeslag van Bevezier, en de luissterrijke overwinning van La Hogue bijwoonde. Vier jaren later werd hij tot gewoon kapitein bevorderd, diende als zoodanig bij het eskader in de Noordzee, deed verschillende togten tot beveiliging van den handel, was, in het eerste jaar van dezen oorlog, tegenwoordig bij den aanslag op Cadix en de overwinning te Vigos, hielp Barcelona innemen, tot vermeerstering van welke stad hij aan het hoofd van 700 Nederlandsche mariniers, ter versterking van het leger aan wal gezet werd, werkte vervolgens mede tot het ontzet van die stad, welke op nieuw door de Franschen belegerd werd, hielp Carthagena veroveren, Alicante bestormen, Yvica en Majorca innemen. Het is geen wonder, dat een man, gelijk AERSSSEN, die nu meer dan twintig jaren in 's Lands zeedienst geweest was, zich altijd behoorlijk van zijne pligten gekweten en meermalen bewijzen van zijnen moed en bekwaamheid gegeven had, in aanmerking kwam, toen door de verheffing van den Vice-Admiraal VAN WASSENAER tot Luitenant-Admiraal van het Noorderkwartier,<sup>1</sup> en door de bevordering van den voor eenige jaren benoemden Schout-bij-nacht GERARDT VAN DER DUSSEN, tot Vice-Admiraal bij de Admiraliteit van Amsterdam, de betrekking van Schout-bij-nacht bij laatstgemeld collegie open geraakte. Dat collegie stelde hem, nevens nog vier andere kapiteinen,<sup>2</sup> aan de

<sup>1</sup> Bij *Resolutie der Staten van Holland*, van 15 Maart, 1709, in plaats van den Luitenant-Admiraal CALLENBURGH, als zoodanig bij het Amsterdamsch collegie aange-steld. Tot Vice-Admiraal van het Noorderkwartier werd, bij *Resolutie der Staten van Holland*, van 11 April, bevorderd de Schout-bij-nacht JACOB DE JONGH, en zulks ter vervanging van den Vice-Admiraal ANTHONY PIETERSON, die op den 15 Maart door bovengenoemde Staten in dezelfde hoedanigheid was benoemd bij de Admiraliteit van de Maze, als opvolger van den overleden Vice-Admiraal PH. VAN DER GOES, terwijl in plaats van den overleden Schout-bij-nacht PAULUS VAN DER DUSSEN, bij *Resolutie* van 11 April, in dien rang bij dezelfde Admiraliteit werd aangesteld de kapitein JOHAN VAN CONVENT.

<sup>2</sup> De voordragt geschiedde aldus: PHILIPS SCHRYVER, CORNELIS BEECKMAN, P. VAN AERSSSEN VAN SOMMELSDYK, JOLLE JOLLESZ. en W. JOS. VAN GHENDT. Gewoonlijk werd

Staten van Holland tot vervulling van die waardigheid voor, welke hem op den 19 April des jaars 1709 daartoe verhieven, met voorbijgang van de oudere kapiteinen, PHILIPS SCHRYVER en CORNELIS BEECKMAN, beiden hoogst verdienstelijke zeeofficieren, wier treffelijke daden meermalen in deze Geschiedenis zijn vermeld, en die niet zonder reden zich beklaagden over de eenzijdige onderscheiding, aan AERSSSEN ten deel gevallen, wiens bevordering zij als te hunnen opzigte onregtvaardig beschouwden, en aan zijne hooge geboorte en den invloed der thans bovendrijvende aristocratische partij toeschreven. Hoe dit zij: zoodanige eenzijdigheid kon niet anders dan eene nadeelige uitwerking op het zeewezen hebben, waarbij van de oudste tijden af de loopbaan der eere voor een ieder, uit welken kring ook, open stond, en waarbij de uitmuntendste mannen juist voortgesproten waren uit de minder aanzienlijke standen. Van den anderen kant moet getuigd worden, dat de heer VAN SOMMELSDYK, hoewel dan ook door de omstandigheden begunstigd, zich steeds heeft waardig betoond de onderscheiding, welke hem boven anderen was bewezen, en dat hij, en als Schout-bij-nacht, en als Vice-Admiraal, tot welke betrekking hij in den jare 1713 bevorderd werd, steeds de hem opgedragen bevelen naauwgezet

---

de eerst voorgedragene gekozen, doch de Staten van Holland kozen thans den derden, hetgeen de beide eerste kapiteinen zeer euvel opnamen, te meer, omdat, zonder hen, SOMMELSDYK ook was geplaatst op de voordragt tot vervulling der waardigheid van Vice-Admiraal. Zie *Res. Holl.*, van 22 Maart 1709. Ten gevolge van dit een en ander verzocht de kapitein SCHRYVER, ruim een jaar daarna, zijn ontslag, hetwelk hem werd verleend, en zijn zoon, de Luitenant-Admiraal CORNELIS SCHRYVER, zegt in een onder mij berustende *Memorie*, of zoo als hij dien noemt, *Tafereel van cruelle behandeling*, geschreven ten jare 1766, in zijnen bijkans tachtigjarigen ouderdom, omtrent deze behandeling van zijn vader, dat dit de derdemaal was, dat aan denzelfden een Schout-bij-nacht boven het hoofd gezet werd, "waarvan twee onbekwame subjecten (de Gr. LOUIS VAN NASSAU en G. VAN DER DUSSEN), en de derde was de heer VAN SOMMELSDYK, waarover hij, PHILIPS, in een *dodelijk chagrijn* (in de jare 1711) *ten grave is gedaalt*." Overigens zijn de meeste vermelde bijzonderheden omtrent AERSSSEN ontleend uit de *Not. der Admiraliteit van Amsterdam*, uit zijn *Journal* van 1709—1710, uit zijne brieven, en uit de aantekeningen omtrent zijn geslacht, mij welwillend medegedeeld door den in dat vak zeer kundigen opperschenker van Z. M., den Baron SNOUCK-  
KAERT VAN SCHAUBURG.

en met ijver tot aan zijnen dood, welke in het jaar 1740 voorviel,<sup>1</sup> uitgevoerd heeft.

Het jaargetijde was bij de komst van den Schout-bij-nacht AERSSSEN te verre verstreken, dan dat er vóór het einde van dit jaar nog iets van eenig gewigt kon ondernomen worden. De verrigtingen van het Nederlandsche eskader bepaalden zich dan ook voornamelijk tot het kruisen langs en het verontrusten der kusten van het koninkrijk Valencia, om op deze wijs den aanvoer van levensmiddelen ter zee aan het vijandelijke leger te beletten, en het zoo veel mogelijk in zijne bewegingen te belemmeren. Met dit laatste oogmerk werder door de Nederlandsche bombardeergaljoten eenige bommen in de stad Peniscola geworpen, waardoor de vijand zoodanig verschrikt werd, dat hij in allerijl het door hem opgeslagen kamp van Torragona verliet, de uitgeschreven brandschattingen niet invorderde, en geene schade aanrigtte aan den in de nabijheid voor de ruitery van Koning KAREL verzamelden voorraad, waarmede anderzins een groot nadeel aan die ruitery gedurende den winter zou toegebracht zijn. In de laatste weken van dit en de eerste van het volgende jaar werden eenige andere kruistogten gedaan, hetzij met het geheele eskader, in vereeniging met het Britsche onder den Vice-Admiraal WHITAKER, hetzij afzonderlijk, in kleine smaldeelen, langs de kusten van Frankrijk en op die van Sardinië, doch waarbij geen vijand ontmoet werd, en alleen drie Fransche barken door de Nederlanders veroverd werden. Bij het terugkeeren van een' dezer kruistogten overkwam aan 's Lands schip, *Het Wapen van Utrecht*, van 64 stukken, gevoerd door het Noordhollandschen kapitein SPIERINGH, het ongeluk van door een uitschot van wind tegen den wal bij

---

<sup>1</sup> De mannelijke linie van zijn geslacht is in onzen tijd uitgestorven. Hij trouwde in 1712 met MARIA VAN AERSSSEN VAN WERNHOUT, bij welke hij verwekte drie dochters en twee zonen, van welke laatste er een jong stief, en de andere was de heer VAN SOMMELSDYK, die velen der thans levende menschen nog gekend hebben. De Luitenant-Admiraal SCHRYVER prijst ONZEN AERSSSEN als een kundig zeeman en bekwaam vlag-officier.

het inkomen van Port-Mahon gedreven te worden, van waar het niet kon afgebragt worden.

Tegen het einde van lentemaand kwam de Britsche Admiraal JOHN NORRIS, wien in plaats van aan den Vice-Admiraal WHITAKER het gebied over het Engelsche eskader was opgedragen, te Port-Mahon aan, met zich brengende, behalve eenige Britsche, ook twee Nederlandsche lineschepen, welke ter versterking van 's Lands zeemagt uit het Vaderland gezonden waren.<sup>1</sup> Nu werd alles voor den aanstaanden togt in gereedheid gebragt, en besloten, dat de vereenigde vloot zich allereerst naar Barcelona zou begeven, om aldaar de bevelen van Koning KAREL af te wachten, en te overleggen, welke diensten door haar zouden kunnen verrigt worden. Den 22 April aldaar gekomen, vernam men, dat de Franschen voornemens waren, gebruik te maken van de misnoegdheid, welke onder de bewoners van Sardinië over het bestuur van den Onderkoning, Graaf DE CIFUENTES, heerschte, en dat zij tot dat einde twintig galeijen en vijf of zes oorlogschepen hadden toegerust, om daarmede eene krijgsmagt van 3500 man naar dat eiland over te voeren, en zich aldus met den bijstand der ingezetenen van Sardinië meester te maken. Men begreep, dat het van het uiterste gewigt was, zoo spoedig mogelijk, de redenen van misnoegen der ingezetenen weg te nemen, en de landing des vijands, zoo mogelijk, te voorkomen of te beletten, opdat het belangrijke eiland, van welks behoud de nu reeds vervallen zaak van Koning KAREL genoegzaam afhing, niet mogt verloren gaan. De krijgsraad der vereenigde vloot, deswege bijeen geroepen, keurde de voorgeslagen maatregelen goed, en besloot, dat de zeemagt der Bondgenooten onmiddellijk naar de kusten van Sardinië zou zeilen om de ontwerpen des vijands te verwijderen; dat zij vervolgens, zoo spoedig mogelijk, den nieuwen Onderkoning, Graaf VAN FUENTES en zoodanige andere personen, als de Koning derwaarts mogt zenden, te Cagliari

---

<sup>1</sup> Zie de sterkte van dit eskader gedurende het jaar 1710, in de *Bijlage*.

aan land zou zetten, en den tegenwoordigen Onderkoning met andere verdachte lieden aan boord nemen; en dat zij daarna, wanneer geene nadere berigten omtrent den vijand zouden ontvangen zijn, naar Vadi zou vertrekken, om de aldaar gereed zijnde Keizerlijke troepen in te schepen en naar Katalonië over te voeren, of, zoo men middelerwijl mogt vernemen, dat de vijand op Sardinië geland was, deze troepen alsdan derwaarts tot verdediging van dat eiland en ter verdrijving van de Franschen over te brengen.<sup>1</sup>

Ter uitvoering van dat besluit, verliet de vloot den 27 April Barcelona, en stelde langs de kusten van Sardinië, zonder iets van den vijand te vernemen, koers naar Cagliari, waar de nieuwe Onderkoning aan wal gezet werd, met wiens komst en het vertrek van zijnen voorganger de rust volkomen hersteld werd, zoodat er geene zwarigheden bestonden om den togt naar Vadi te vervolgen. Aldaar den 19 van bloei-maand aangekomen, verstond men, dat de Keizerlijke krijgsmagt niet in gereedheid zou zijn vóór het begin der volgende maand, hetgeen ten gevolge had, dat men genoodzaakt werd, tot dien tijd aldaar te blijven vertoeven. Ondertusschen werd een vereenigd smaldeel naar de kusten van Toulon gezonden om eenige uit de Levant verwacht wordende rijk geladen vijandelijke koopvaarders, die door acht Fransche oorlogschepen begeleid werden, te onderscheppen, doch door toevallige omstandigheden had deze onderneming niet den gewenschten uitslag.

Zoodra de krijgsmagt was ingescheept, stelde men koers naar het eiland Sardinië, omdat men het berigt had ontvangen, dat de vijand werkelijk met de daartoe bestemde scheepsmagt, aan boord hebbende 2000 man krijgsvolk, reeds derwaarts op weg was. Den 16 Junij bereikte de vloot de

---

<sup>1</sup> Besluit van den gecombineerden krijgsraad, gehouden aan boord van H. M. schip *Raneilagh*, den 14 April 1710, o. st. op de reede van Barcelona, voorkomende in het *Verhaal van den Schout-bij-nacht heer VAN SOMMELSDYK, gecommandeerd hebbende 's Lands vloot in de Middellandsche zee, 1709 en 1710*, in het oorspronkelijk berustende op 's Rijks Archief.

baai van Terra Nuova, alwaar vier vijandelijke vaartuigen aangetroffen en vermeersterd werden, waarmede de Graaf VAN CASTILLE met ruim 400 man en 60 officieren overgebracht was. Vernemende, dat deze krijgsmagt zich van genoemde stad had meester gemaakt, met oogmerk om aldus eenen opstand op Sardinië te verwekken, deden de Opperhoofden der Bondgenooten den volgenden dag de aan boord zijnde troepen, onder bevel van den Generaal BROWN, aan wal zetten, welke tegen Terra Nuova oprukten, spoedig die stad heroverden en tevens de vijandelijke krijgsmagt noodzaakten, de wapenen neder te leggen en zich op genade over te geven. Daar tot dus verre geene andere vijanden op Sardinië geland waren, werden de troepen, na dit verrigt te hebben, wederom ingescheept, en zeilde de vloot de Straat Bonifacio door, ten einde de verdere scheepsmagt des vijands op te sporen, en zoo mogelijk te vermeesteren of te vernielen. In die zeeëngte gekomen, vernam men, dat de Hertog VAN TURSYS, de aanvoerder der vijandelijke magt, den vorigen nacht met zijne galeijen uit Bonifacio, langs de kust van het eiland Corsica, naar de golf van Ajaccio gevlugt was; waarop alles wat goed kon doen bijgezet werd om hem te achterhalen. In genoemde golf aangekomen, bevond men dat de Hertog met zijne galeijen verder gevlugt was, maar aldaar had achtergelaten acht barken met 500 soldaten, en het grootste gedeelte van zijnen leeftogt en krijgsvorraad. De Admiraal NORRIS, besloten hebbende, deze vaartuigen uit die golf van onder het geschut des kasteels weg te halen, niettegenstaande de republiek van Genua, aan wie Corsica toebehoorde, met Groot-Brittanje in vrede was, verzocht daartoe den bijstand der Nederlandsche zeemagt; doch de Schoutbij-nacht AERSEN en de verdere officieren van den Staat begrijpende, dat zulks strijdig zou zijn met de aan hen gegeven bevelen nopens het te houden gedrag ten opzichte van onzijdige Mogendheden, weigerden de verlangde hulp, waarop NORRIS, minder schroomvallig in het schenden van het regt der volken, alleen, zich van de vijandelijke vaartuigen meester

maakte, zonder dat de bevelhebber van het kasteel pogingen aanwendde, om dezen te beschermen.

Na het verneesteren van een gedeelte der vijandelijke uitrusting en het vlugten van den Hertog VAN TURSIS met zijne galeijen, kon de onderneming tegen Sardinie als verijdeld beschouwd worden, en bestond er geene vrees voor het behoud van het eiland. Er werd dus besloten, regelregt naar Barcelona te zeilen, om aldaar de troepen te ontschepen. Dan hier gekomen, kregen de Opperbevelhebbers den last van Koning KAREL, ze naar Tarragona over te brengen, waar zij aan land gezet werden. Vervolgens liep de vloot zuidwaarts naar de zijde van Peniscola, om den vijand op de kusten van het Koningrijk Valencia te verontrusten, van waar zij, na eenige dagen gekruist te hebben, naar Barcelona terugkeerde. Aldaar gekomen, werd met toestemming van Koning KAREL besloten, ten uitvoer te leggen een door het Engelsche hof ontworpen plan, om onder de leiding van eenen Franschen uitgeweken Hervormde, den Generaal-Majoor SEYSSANS, die thans in Poolschen dienst was, doch tot uitvoering van deze onderneming aan het Britsche kabinet was afgestaan, eene landing bij Cette, in de Fransche provincie Languedoc, te doen, ten einde op nieuw eenen opstand onder de Camisards in de Cevennes te verwekken, waartoe eenig krijgsvolk onder den Britschen Generaal STANHOPE aan boord werd genomen. Den 24 Julij liet de vloot het anker voor Cette vallen, waarop het krijgsvolk nog denzelfden avond de landing ondernam en zonder tegenstand volbragt. Des anderendaags maakte het zich meester van de stad en de daarbij liggende sterkte, en zette onmiddellijk den togt naar Agde voort, welke plaats zich mede overgaf. Dan, er verliepen slechts drie dagen, of de Hertog VAN NOAILLES kwam met 2000 ruiters, elk met eenen granadier achter op aanrukken. Intusschen had de krijgsmagt der Bondgenooten, hoe gering die ook ware, gemakkelijk, bij de gezindheid der bevolking, welke niets liever wenschte dan het gehate juk van Koning LODEWYK af te schudden, den vijand

het hoofd kunnen bieden, indien het Britsche krijgsvolk niet te eenenmale ongeoeffend en zonder krijgstucht ware geweest. Hierdoor wachtte het den vijand niet af, en verliet op eene schandelijke wijs eenen hoogst gewigtigen post aan eene brug bij Adge, waarmede de weg voor den vijand geopend werd. Onder die omstandigheden werd het ongeraden geoordeeld, de onderneming verder voort te zetten, en men besloot, zoo spoedig mogelijk, het krijgsvolk wederom in te schepen.

Op deze wijs mislukte eene onderneming welke zeer goed overlegd was, die zoo zij wel uitgevoerd ware geworden, aan de Fransche kroon drie provincien had kunnen kosten, en Koning LODEWYK, reeds van alle kanten aangetast of bedreigd, in de uiterste verlegenheid had kunnen brengen, ja hem tot den vrede had kunnen noodzaken.<sup>1</sup> Er schoot nu niets anders over, dan Cette te verlaten, waartoe de vlootvoogden ook besloten, die, na het krijgsvolk met de transportschepen naar Barcelona teruggezonden te hebben, met de vloot naar Toulon zeilden, deels om de vijandelijke kusten te verontrusten, deels om zich te vereenigen met het vroeger van haar gescheiden smaldeel. Op dezen kruistogt viel niets van eenig belang voor, dan dat een Fransch oorlogsschip van 50 stukken, thans met koopwaren geladen, vernield werd. Inmiddels naderde de tijd, dat het Nederlandsche eskader, volgens de bevelen van Hunne Hoog Mogenden, naar het Vaderland moest terugkeeren. Er werden nog wel eenige ontwerpen door de Ministers van Koning KAREL gesmeed, doch aan welke door hunne gedurige wei-

---

<sup>1</sup> De Schout-bij-nacht VAN SOMMELSDYK schrijft, in zijne brieven aan den griffier van H. H. Mog. en aan de Admiraliteiten, het mislukken dezer onderneming alleen aan de onbekwaamheid en lafheid van het Engelsche krijgsvolk toe, en zegt, dat zoo de Generaal DE SEYSSANS, dien hij zeer roemt, slechts twee der Hollandsche regementen uit Spanje bij zich had gehad, drie provincien, met den bijstand der ingezetenen, gemakkelijk hadden kunnen veroverd worden. Hij spoort den griffier sterk aan, die onderneming op nieuw te doen beproeven, waarbij hij zegt, gaarne als vrijwilliger te dienen, en daarvoor, tot eer van God, de bevordering van den Protestantschen Godsdienst en het heil van den Staat, uit zijne eigene middelen 10,000 franken te willen bijdragen.



feling en om andere redenen geen gevolg kon gegeven worden. Eindelijk verliet AERSSEN met de schepen van den Staat Barcelona, en kwam zonder eenige merkwaardige ontmoeting in het midden van October behouden hier te lande aan;<sup>1</sup> wordende zijn in dezen togt gehouden gedrag door Hunne Hoog Mogenden goedgekeurd.<sup>2</sup>

Het krijgsgeluk te lande was dit jaar in Spanje zeer afwisselend geweest, hebbende dan eens Koning PHILIPS dan eens Koning KAREL de bovenhand gehad. Eindelijk echter behaalde laatstgenoemde Monarch in Oogstmaand eene beslissende overwinning niet verre van Sarragossa, waarbij de vijand ganschelijk geslagen werd, en welke ten gevolge had, dat Koning KAREL terstond na den slag met groot gejuich in die stad ontvangen werd, en eerlang zelfs zijne intrede binnen Madrid deed. Zoodra men hier te lande het berigt van dezen gelukkigen keer der zaken had gekregen, was aan den Schout-bij-nacht AERSSEN het bevel gezonden, niet, gelijk de vroeger aan hem gegeven last medebragt, tegen het najaar herwaarts terug te keeren maar in de Middellandsche zee te blijven overwinteren, ten einde Koning KAREL van de zeezijde in zijne verdere krijgsverrigtingen te ondersteunen, en in de hoop, dat zulks zou medewerken, om een gewenscht einde aan den zoo langdurigen oorlog te maken. Doch SOMMELSDYK had inmiddels de terugreis reeds aangenomen, en kwam in het Vaderland, zonder dat hij de voor hem bestemde bevelen had ontvangen. Er schoot dus niets over, dan met den meesten spoed een nieuw eskader toe te rusten, hetgeen te meer noodzakelijk was, dewijl de aangelegenheden van Koning KAREL spoedig wederom eene

<sup>1</sup> Het voornaamste van hetgeen door het eskader onder den Schout-bij-nacht AERSSEN VAN SOMMELSDYK, gedurende de jaren 1709 en 1710 verrigt werd, is ontleend uit zijn reeds aangehaald *Verbaal*, aan H. H. Mog. overgegeven, en nog in het oorspronkelijke in 's Rijks archief berustende, en uit zijne brieven aan de Staten-Generaal en aan de Admiraliteiten.

<sup>2</sup> *Resolutie* van 20 October 1710. SOMMELSDYK werd, omdat hij slechts den rang van Schout-bij-nacht bekleedde, niet tot de vergadering van H. H. Mog. toegelaten, maar zijn *Verbaal*, namens hem, door een der leden ingediend.

ongunstige wending namen, en hij weinige maanden later bij Villa Viciosa eene geduchte nederlaag leed, van welke hij zich nimmer geheel kon herstellen, en die ook op het sluiten van den algemeenen vrede eenen nadeeligen invloed had.

Dit nieuwe eskader zou bestaan uit 24 schepen van linie, behalve een fregat en eenige andere mindere vaartuigen. Dan door den spoed, waarmede de uitrusting moest geschieden, was het onmogelijk, al deze schepen terstond in gereedheid te brengen. Bovendien waren de Admiraliteiten, die van jaar tot jaar door de nalatigheid en het onvermogen der provincien, dieper in schulden geraakten, en genoegzaam onmagtig waren geworden iets van eenig belang te doen, buiten staat, nu of in het vervolg deze 24 schepen te leveren. Slechts weinige schepen geraakten thans in gereedheid, en later, toen het geheele eskader bijeen was gekomen, bestond het uit niet meer dan uit dertien linesschepen van 52 tot 72 stukken, één fregat, twee branders, drie bombardeergaljoten, twee hospitaal- en twee behoefteschepen.<sup>1</sup> Op zulk eene wijs was het Nederlandsche zeewezen van lieverlede, gedurende dezen oorlog, van de magt welke het nog onder WILLEM III bezat, vervallen. Tot bevelhebber over dit eskader werd benoemd de Vice-Admiraal PIETERSON. Daar de afkomst en de levensloop van dezen zeevoogd niet bekend zijn, meenen wij bij deze gelegenheid deswege eenige bijzonderheden te moeten mededeelen, vooral omdat reeds meermalen vroeger van hem is gewag gemaakt.

ANTHONY PIETERSON is afkomstig uit het geslacht van dien naam, dat in de eerste tijden des oorlogs tegen Spanje in de Zeeuwsche stad Zierikzee gevestigd was, en hetwelk gedeeltelijk ook aldaar gevestigd bleef, maar dat, op welken grond is onbekend, beweerde af te stammen van het Schotsche Koninklijke geslacht der STUARTS.<sup>2</sup> Na met de Burge-

<sup>1</sup> Zie de Bijlage.

<sup>2</sup> Dit wordt door s. VAN HOOGRATEN gezegd, in het opschrift boven het praalgraf ter eere van PIETERSON, te Monster opgerigt en nog aanwezig. De uitgang van den geslachtsnaam maakt het niet onwaarschijnlijk, dat hetzelfde van Schotschen oorsprong

meesterlijke en andere waardigheden in zijne geboortestad bekleed te zijn geweest, werd ADRIAAN PIETERSON,<sup>1</sup> grootvader van ANTHONY, in 1614 door de Staten van Zeeland tot lid der Generaliteits rekenkamer benoemd, waarop hij zich met der woon naar 's Gravenhage begaf, in welke stad hij twintig jaren daarna overleed. De jongste zijner zeven zonen, ANTHONY genaamd, was achtereenvolgens met de waardigheden van Raad, Thesaurier en Burgemeester van 's Gravenhage bekleed, in welke stad of hare nabijheid onze zeeman, zijnde het negende kind en de zesde zoon van genoemden ANTHONY, het eerste levenslicht zag.

Hij werd geboren in Wintermaand des jaars 1657 of op een' der eerste dagen van 1658.<sup>2</sup> Reeds vroeg schijnt hij, als vrijwilliger, bij 's Lands vloot in dienst te zijn getreden en zoo men zijn grafschrift mag gelooven,<sup>3</sup> was hij tegenwoordig bij de geduchte zeeslagen, welke door DE RUYTER en CORNELIS TROMP in de jaren 1672 en 1673 aan de vereenigde magt van Groot-Brittanje en Frankrijk geleverd werden. Eerst vier of vijf jaren later,<sup>4</sup> toen hij den ouderdom van 19 of 20 jaren had bereikt, trad hij als Adelborst in vasten zeedienst; doch ook toen werd hij, misschien door zijne aanzienlijke betrekkingen, spoedig bevorderd. Drie ja-

is. Misschien stamt het af van een nit koninklijk bloed gesproten officier der Schotsche regementen, welke ook in de eerste tijden van het Gemeenebest in Nederlandschen dienst waren.

<sup>1</sup> Deze was gehuwd met QUIRINA DE JONGE, dochter van JAN ANTHONIS DE JONGE, die gewoonlijk gehouden wordt voor den stamvader van het geslacht, waartoe ik behoor, zoodat de PIETERSONS in naauwe bloedverwantschap met mijn geslacht stonden.

<sup>2</sup> Volgens het doopboek der Groote Kerk te 's Gravenhage, werd hij aldaar den 13 Januarij 1658 gedoopt. Zijne moeder was CATHARINA COENE.

<sup>3</sup> Hierin leest men:

*“Die (PIETERSON) in een veege tijd twee Koninklijke vlooten*

*“Met RUYTER en met TROMP door wijs beleid verwon.”*

Dit kan niet anders zien dan op de zeeslagen van 1672 en 1673, doch deze dichtelijke uitdrukkingen moeten, zoo PIETERSON bij deze gevechten tegenwoordig was, in eenen zeer bepaalden zin genomen worden, daar hij toen niet meer dan den ouderdom van 15 of 16 jaren had bereikt, en niet dan eene zeer ondergeschikte rol, ten hoogste van vrijwilliger, bij die gelegenheden, heeft kunnen spelen. In de verhalen nopens deze zeeslagen wordt zijn naam nergens vermeld.

<sup>4</sup> Op den 29 April 1677, *Notulen der Admiraliteit van de Maze.*

ren na zijne benoening tot Adelborst of *Appointé*, komt hij, als buitengewoon kapitein bij de Maze voor, en één jaar later werd hij door Prins WILLEM III tot gewoon kapitein bevorderd.<sup>1</sup> Tusschen de jaren 1680 en 1689 volbragt hij tot begeleiding van koopvaarders één togt naar St. Ubes, en twee naar de Middellandsche zee, waarvan de laatste, die zich tot Venetie uitstreckte, twee jaren duurde. Bovendien werd hij in 1685 gebruikt tot het overbrengen van het Nederlandsche gezantschap naar Engeland. Op een' dier togten hielp hij in 1683 een' wapenstilstand met Tunis sluiten. Kort na zijne terugkomst van den laatsten togt uit de Middellandsche zee, werd hem, nadat de oorlog met Frankrijk was uitgebroken, bij de uitrusting der vloot, het gebied over een kloek schip van oorlog, de *Maagd van Dordrecht*, van 60 stukken, toevertrouwd, met hetwelk hij dien rampspoedigen, doch roemrijken zeeslag van Bevezier bijwoonde, waarin alle Nederlanders zich uitmuntend van hunnen pligt kweten, en waarin PIETERSON, in het bijzonder, door manhaftigen Opperbevelhebber van 's Lands vloot, wiens voorman hij was, bij te staan en den vijand kloeken wederstand te bieden, ondubbelzinnige bewijzen gaf van zijne dapperheid en ervaring. Bij de overwinning van La Hogue, in welke de Nederlanders en Britten het verlies, te Bevezier geleden, luisterrijk vergoedden, was PIETERSON niet tegenwoordig, doch verder nam hij deel aan de meeste krijgsverrigtingen, welke in dien oorlog plaats vonden. Zoo bevond hij zich in de vereenigde vloot, welke in de jaren 1694 en 1695 zich in de Middellandsche zee ophield, Barcelona hielp ontzetten, Palamos belegerde en andere ondernemingen tegen den vijand deed. Het volgende jaar was hij tegenwoordig bij de magtige vloot, welke de Bondgenooten in zee bragten, waarmee St. Martin en Olonne beschoten werden. Bij al deze krijgsverrigtingen had PIETERSON getrouw zijnen pligt betracht, ter belooning waarvan hij in 1697 door Koning

---

<sup>1</sup> *Notulen der Admiraliteit van de Maze 1680 en 1681.*

WILLEM tot Schout-bij-nacht van de Maze, en vier jaren later tot Vice-Admiraal van het Noorderkwartier verheven werd.

Na het uitbreken van den derden Franschen of successieoorlog, voerde hij bevel in de vloot, welke nevens de Britten te vergeefs eenen aanslag tegen Cadix beproefde, en hielp hij het Fransche eskader en de Spaansche galjoenen in de baai van Vigos veroveren en verbranden. De twee volgende jaren bleef hij aan land, hetgeen voornamelijk is toe te schrijven aan het onvermogen van de Admiraliteit waarbij hij geplaatst was, en aan de daaruit voortspruitende ongenegenheid om een vlagofficier ten haren koste in zee te zenden. In 1705 werd hem het gebied over een eskader in de Noordzee opgedragen, wanneer hij zijne vlag op een schip van de Maze heesch, daar het Noorderkwartier nog bij voortdoring weigerachtig bleef. Drie jaren later voerde hij het gebied over een dergelijk eskader; bij welke beide gelegenheden PIETERSON op nieuw blijken gaf, dat hij berekend was voor de aanzienlijke betrekking welke hij vervulde, door eerst den handel en de zeevaart tegen den overlast der Franschen behoorlijk te beschermen, en daarna den vijand binnen Duinkerken te houden. Geen wonder, dat een man, die den Lande nu gedurende ruim dertig jaren met trouw en bekwaamheid gediend had, vooral in aanmerking kwam, toen door den dood van PHILIPS VAN DER GOES, Vice-Admiraal bij de Maze, die betrekking was opengekomen. Eerlang was hij daartoe bevorderd, en vier jaren later tot de waardigheid van Luitenant-Admiraal bij het collegie van het Noorderkwartier;<sup>1</sup> welke waardigheid

<sup>1</sup> Vreemd is het, vooral bij de vermindering van het zeewezen en het groot onvermogen der Admiraliteit van het Noorderkwartier, dat er in het jaar 1713 twee Luitenant-Admiraals bij dat collegie aangesteld werden, namelijk PIETERSON op eene volle, en de Schout-bij-nacht DE JONGH op halve jaarwedde, iets dat ook in het bloeiendste tijdvak van het zeewezen onder DE WIT, toen het getal der vlagofficiëren zoo onmatig vermeerderd werd, niet gebeurd was. Zie *Resolutie van Holland*, van 23 December 1712 en 17 Februarij 1713. Ik schrijf zulks toe aan den in deze dagen zoo sterk heerschenden naijver en meer bepaald aan de gunst, welke sommige regenten toedroegen aan den Schout-bij-nacht DE JONGH, die een Noordhollander en een verdienstelijk officier was.

hij bleef vervullen tot aan zijnen dood, welke den 13 Junij 1722, op zijne hofstede Polanen, bij Monster, voorviel, in de kerk van welke gemeente, vermoedelijk door een' zijner bloedverwanten, ter zijner gedachtenis en eere een prachtig praalgraf werd opgericht, hetwelk nog aldaar gezien wordt, en prijkt nevens dat van een' zijner neven, den Vice-Admiraal JACOB JAN PIETERSON.<sup>1</sup>

Aan dezen ANTHONY PIETERSON, toen met den rang van Vice-Admiraal bij de Maze bekleed, werd, gelijk gezegd is, het gebied opgedragen over het eskader, 't welk door Hunne Hoog Mogenden bestemd werd, om tegen den winter van het jaar 1710 naar de Middellandsche zee te vertrekken, ter vervanging van het teruggekeerde onder den Schout-bij-nacht SOMMELSDYK. Het liep tot den 8 Januarij des volgenden jaars aan, dat PIETERSON met de schepen van de Maze zee kon kiezen, met welke hij zich, na vergeefs de overige schepen te hebben ingewacht, naar St. Helena's baai en daarna naar Spithead begaf, in de hoop, dat de overige schepen hem spoedig zouden volgen. Dan, door tegenwind daarin verhinderd, kwamen deze niet, waarop de Nederlandsche Vice-Admiraal besloot, aan de dringende verzoeken van den Britschen vlootvoogd JENNINGS gehoor te geven, om met zijne bijhebbende schepen zich ter versterking te voegen bij het Engelsche eskader en een aantal transportschepen, aan welker boord zich bevonden zeven regementen voetvolk, voor Katalonië bestemd, en om daarmede naar Lissabon te zeilen, achterlatende den last aan de verwacht wordende schepen, hem onmiddellijk naar genoemde stad te volgen. Na eenen voorspoedigen togt kwam de vereenigde magt den 30 Januarij te Lissabon aan, waar zij ruim eene

<sup>1</sup> Deze was geboren in 1692 en stierf den 24 Februarij 1764. Het praalgraf van den Luitenant-Admiraal ANTHONY PIETERSON, vervaardigd door N. SEUNTIES, is nogtans veel prachtiger dan dat van zijnen neef en is waarlijk zeer fraai. De bijzonderheden omtrent het geslacht der PIETERSONS en het leven van den Luitenant-Admiraal ANTHONY PIETERSON zijn ontleend uit eene onder mij berustende genealogie van die familie, uit de *Notulen der Admiraliteit van de Maze*, een groot aantal van zijne brieven en andere stukken.

maand vertoefde, in de verwachting, elken dag de achtergebleven Nederlandsche en ook eenige Britsche schepen te zien komen, om na door deze versterkt te zijn, de reis naar Katalonië te kunnen voortzetten. Eindelijk kwamen drie Nederlandsche oorlogsschepen opdagen, die echter de noodlottige tijding medebragten, dat het eskader en de koopvaardijvloot waartoe zij behoorden, buiten het Kanaal door eenen hevigen storm waren overvallen, die de vloot geheel had verstrooid, en door welke de aanvoerder, de Baron VAN GHENDT en nog twee andere kapiteinen hunne masten hadden verloren; dat de meeste Nederlandsche schepen dien ten gevolge de wijk in eene der Engelsche havens hadden moeten nemen, en dat de vier Britsche schepen, welke mede verwacht werden, insgelijks genoodzaakt waren geworden, binnen Plymouth te loopen. Thans was het zeker, dat de verwachte schepen nog in eenen geruimen tijd zich niet bij het vereenigde eskader zouden kunnen voegen, en de vlagofficieren besloten dus, met de magt welke te Lissabon vereenigd was, hoe klein die ook ware, zonder verder vertoeven, de reis naar Barcelona aan te nemen, alwaar zij op den 31 Maart het anker lieten vallen.

Het verblijf aldaar was slechts kortstondig, wordende de transportschepen naar Tarragona geleid, in welke stad de krijgsmagt aan wal gezet werd. Vervolgens begaf zich het eskader naar Port-Mahon, om aldaar te kielhalen, van waar eenige schepen uitgezonden werden om te kruisen, terwijl de overige in genoemde haven bleven, om aldaar den Admiraal NORRIS, die in de Middellandsche zee overwinterd had, op te wachten. Door verschillende omstandigheden verliepen er ruim twee maanden, alvorens een gedeelte dier scheepsmagt kwam opdagen, waarna men op nieuw naar Barcelona zeilde, welke haven de Admiraal JENNINGS en de Vice-Admiraal PIETERSON eerlang met het meerendeel hunner schepen verlieten, met oogmerk om tusschen Toulon en Corsica te gaan kruisen, ten einde een vijandelijk konvooi met granen en olie, 't welk dagelijks te gemoet gezien werd, te onderscheppen.

Het was omtrent dezen tijd, dat men het berigt ontving van den onverwachten dood van Keizer JOZEF, die in den bloei zijner jaren overleden was. Daar deze Vorst geene kinderen had nagelaten, was het zeer waarschijnlijk, dat zijn eenige broeder, KAREL III, Koning van Spanje, tot zijnen opvolger zou benoemd worden, door welke verheffing de Keizerlijke en Spaansche kroonen op één hoofd zouden vereenigd worden. Hoewel zulks geenszins overeenstemde met de staatkundige inzigten der Britsche en Nederlandsche staatsdienaren, en deze gebeurtenis, toen zij werkelijk plaats greep, eenen merklijken invloed had op de handelwijs dier beide mogendheden, zoo begrepen deze echter, dat het gemeen belang in deze oogenblikken volstrekt vorderde, KAREL III met alle krachten bij te staan. In dien geest ontvingen de beide vlootvoogden bevelen, welke hoofdzakelijk inhielden, genoemden Koning, wanneer hij zulks mogt verlangen, naar Italië over te brengen, en het gezag van het Huis van Oostenrijk in het Koninkrijk Napels hetwelk door het afsterven des Keizers met eene beweging van binnen, en eenen aanval van buiten bedreigd werd, te helpen handhaven. De gemeenschappelijke krijgstraad besloot dienovereenkomstig te handelen. Er werden dus zes oorlogsschepen, waaronder twee Nederlandsche, de *Sterrenberg* van 66, en de *Zeeland* van 64 stukken, gevoerd door de kapiteinen VAN COOPEREN en VAN DER GON, naar de kusten van Napels en Toscane gezonden, om aan den Onderkoning den vereischten bijstand te bieden, welke te meer noodig was, omdat zich reeds hier en daar kenteekenen van wederspannigheid vertoond hadden, en de vijand de steden Piombino en Orbitello bedreigde. Van den anderen kant werd goedgevonden, met het overige gedeelte van de vloot onmiddellijk naar Barcelona terug te keeren, daar men het berigt had bekomen, dat het verwachte konvooi reeds in Toulon was binnengeloopen, en men den Koning in de gelegenheid wilde stellen, om, zulks verkiezende, terstond naar Italië overgevoerd te worden.

Weinig tijds nadat men alhier was aangekomen, daagden



eindelijk de aan het eskader van den Staat ontbrekende schepen op, gelijk ook de Britsche oorlogsschepen en bijhebbende transportschepen, welke door den storm van Februarij zoo hevig waren geteisterd geworden, dat zij de reis niet hadden kunnen voortzetten. Hiermede was de scheepsmagt van het Gemeenebest, welke dit jaar in de Middellandsche zee verwacht werd, voltallig, en werd ook het Britsche eskader genoeg versterkt, dat de Admiraal NORRIS met zijne onderhebbende schepen naar Engeland kon terugkeeren, hetgeen te eerder kon geschieden, omdat het uit alle berigten bleek, dat de Franschen nu, evenmin als in de laatstvoorgaande jaren, eenige uitrustingen van belang zouden doen.

Intusschen was de zaak der opvolging in het Keizerschap nog niet zoo verre gevorderd, dat Koning KAREL het raadzaam oordeelde, Spanje thans reeds te verlaten, waar zijne tegenwoordigheid tot ondersteuning van zijn wankelend gezag zeer noodig was. Er werd dus nog niets bepaald omtrent het overbrengen des Konings in Italië, en de vloot, uitgenomen zeven schepen die op de kust van Valencia bleven kruisen, vertrok naar Port-Mahon, om zich op nieuw toe te rusten. Den 23 Augustus keerde zij naar Barcelona terug, alwaar thans aanstalten gemaakt werden tot het overbrengen van den Koning, over wiens verheffing tot Keizer de keurvorsten hadden te raadplegen. Eindelijk scheepte Koning KAREL met een talrijk gevolg zich, onder het lossen van het geschut uit alle schepen, den 27 September, aan boord van den Admiraal JENNINGS in, waarop de vloot, sterk 24 schepen van linie, terstond onder zeil ging; te Barcelona zes schepen, waaronder de *Loosdregt* en de *Leeuw*, beide van 64 stukken, gevoerd door de Nederlandsche kapiteinen LANGENHOVE en DEYMAN, achterlatende, zoo tot bescherming van de persoon der Koningin, die in Spanje bleef, als tot bevordering van de gemeene zaak. De overtocht werd voorspoedig volbragt en Koning KAREL stapte den 12 October, juist denzelfden dag, waarop hij door de Keurvorsten onder den naam van KAREL VI tot Keizer verheven

werd, te St. Pietro d'Arenas, eene der voorsteden van Genua, aan land, vanwaar hij onmiddellijk de reis naar zijne Staten voortzette. Vóór zijn vertrek, was de Vice-Admiraal PIETERSON bij den Koning ontboden, die hem zijnen dank betuigde voor de diensten, die hij gedurende zijn verblijf in de Middellandsche zee, zoo ten beste van de gemeene zaak als in zijn belang, bijzonder ook bij de overbrenging van zijn persoon naar Italië bewezen had, verzoekende, dat hij met denzelfden ijver en toegenegenheid zou voortgaan, om zijne Koninklijke gemalin te helpen beschermen en bijstand te bieden, terwijl de Vice-Admiraal daarna, uit 's Konings naam, met een' fraaijen diamanten ring begiftigd werd.

Naauwelijks had de Koning de vloot verlaten, of deze ging naar Livorno onder zeil, om zich aldaar van de noodige behoeften te voorzien, welke voor de schepen van den Staat in het bijzonder vereischt werden, dewijl de Vice-Admiraal PIETERSON bevel had bekomen, met zijn smaldeel in de Middellandsche zee te blijven overwinteren. Na het bekomen dier behoeften, begaf de vloot zich naar Vadi, nam aldaar onder hare bescherming ettelijke transportvaartuigen met troepen, begeleidde deze naar de kusten van Spanje en zeilde toen naar Port-Mahon, om aldaar de schepen te vertimmeren en voor den dienst in het volgende jaar toe te rusten.

Inmiddels had er eene groote verandering in het staatkundige plaats gevonden. Groot-Brittanje, dat reeds eenen geruimen tijd in het geheim met Frankrijk over den vrede gehandeld had, zette thans die onderhandelingen vrij openlijk voort, en kwam er vooruit, dat het den vrede, welchen Koning LODEWYK op zeer voordeelige voorwaarden aan Engeland had aangeboden, wenschte, en dien des noods zonder de Bondgenooten zou sluiten. Hierdoor geraakte het Gemeenebest, dat daarenboven de vereeniging der Duitsche en Spaansche kroonen voor het evenwigt en de rust van Europa als ten uiterste schadelijk aanmerkte, in eenen zeer moeilijken toestand, omdat het van de eene zijde te verwachten was, dat Groot-Brittanje weinig meer te land of

ter zee zou verrigten, en het toch van den anderen kant niet raadzaam was voor dezen Staat, zijne strijdkrachten te verminderen, als zijnde eene gewapende houding het eenige middel om eenen eerlijken vrede te bekomen.

Intusschen was het bij deze gesteldheid der dingen te voorzien, dat de krijgsverrigtingen in de Middellandsche zee, welke in de laatste jaren reeds van gering belang waren geweest, doordien Frankrijk geene scheepsmagt in zee had gezonden, ook dit jaar weinig zouden te beduiden hebben, daar de Nederlandsche scheepsmagt te zwak was, om iets op zich zelve te doen, en de Britten zich daarvan vermoedelijk zouden onthouden. Dit was werkelijk ook het geval. Eerst in het begin van grasmaand geraakte het eskader van den Staat in zee, en nog zou zulks waarschijnlijk niet plaats hebben gevonden, bijaldien men niet het berigt had ontvangen, dat een Fransch eskader van zes lineschepen en twee fregatten, waarvan de bestemming onzeker was, op punt stond uit Toulon te vertrekken of zich in zee bevond. Zoo-wel de Britsche Admiraal JENNINGS als de Vice-Admiraal PIETERSON doorgrondten het belang om, zoo mogelijk, het bedoelde eskader den weg af te snijden, te vermeesteren of terug te drijven. Tot dat einde liep de vereenigde vloot bezuiden de Balearische eilanden om, en trachtte post te vatten tusschen Yvica en kaap Martin, in de hoop van het vijandelijk eskader aldaar te ontmoeten of te onderscheppen; doch door hevigen wind eenige dagen opgehouden, kon zij het verlangde oogmerk niet bereiken, en vond de bevelhebber van het vijandelijk smaldeel, CASSART, gelegenheid te ontsnappen, die in allerijl de Straat van Gibraltar doorzeilde, regtstreeks koers naar Westindië zette, aldaar de Nederlandsche volkplantingen Suriname, Berbice en Essequibo brandschatte en andere nadeelen berokkende.

Dit opzet mislukt zijnde, begaf zich de vloot eerst naar Barcelona, vervolgens naar Port-Mahon en daarna naar Livorno, waar de Vice-Admiraal PIETERSON op zich nam om, daar de Britsche schepen naar Port-Mahon moesten terugkeeren,

vijf of zes duizend man Keizerlijke troepen van Vadi, alleen met 's Lands eskader naar Spanje over te brengen, hetgeen zonder eenige ontmoeting geschiedde. Eerlang keerde de vereenigde vloot naar Vadi weder, van waar zij 1400 paarden en 700 ruiters naar Barcelona geleidde.

Ondertusschen had de Vice-Admiraal, ingevolge den last der Algemeene Staten, drie oorlogsschepen van zijn eskader, de *Arnhem*, *Zeeland* en de *Leeuw*, gevoerd door de kapiteinen ROOS, VAN DER GON EN OFZEE, naar de Barbarysche Staten gezonden, om den Nederlandschen Consul VAN BAERLE, met twee vaartuigen, beladen met geschenken, naar Tunis, Algiers, en Tripoli over te brengen, den reeds vroeger aangegane vrede met die Roofstaten te bekrachtigen, en het verdrag uit te wisselen. Deze kapiteinen en de Consul slaagden hierin naar wensch, waardoor de veiligheid voor de zeevaart en den handel in de Middellandsche zee, welke eenen geruimen tijd verstoord was geweest, gedurende eenige jaren hersteld werd.<sup>1</sup>

Kort na het vertrek dezer schepen, ontving PIETERSON van Hunne Hoog Mogenden bevel naar het Vaderland terug te keeren. Volgens zekeren schrijver<sup>2</sup> geschiedde deze terugroeping uit vrees voor onlusten met de Engelschen, doch van zoodanige onlusten of zelfs bekommering er voor, hoewel de handelwijs der Britten elders de vrees voor geschillen van dien aard zeer wel heeft kunnen opwekken, vindt men in de gelijktijdige brieven en stukken niet het minste spoor. De Vice-Admiraal PIETERSON spreekt, integendeel, meermalen in zijn Dagregister en in zijne brieven met welgevallen van de goede verstandhouding, welke tusschen den Britschen Admiraal JENNINGS en hem gedurende den geheelen tijd van zijn verblijf in de Middellandsche zee bestond, en roemt de beleefdheid en voorkomendheid van dien zeevoogd

<sup>1</sup> Ik denk, dat er wegens die herstelling van den vrede, welke bewerkt werd door de kapiteinen onder de vlag van den Vice-Admiraal PIETERSON, en uit hoofde zijner vroegere medewerking in een dergelijk geval, op zijn grafschrift, in eenigzins brommend toon gezegd wordt:

*“Die teffens Zeevoogd was en Staten afgezant.”*

<sup>2</sup> LAMBERTI. Zie WAGENAER, D. XVII, bl. 491.

te zijnen opzigte. Men mag veeleer deze terugroeping toeschrijven aan de ver gevorderde vredesonderhandelingen tusschen Engeland en Frankrijk en de wapenschorsing te lande tusschen die beide Rijken, onder welke omstandigheden men begreep, dat 's Lands eskader in de Middellandsche zee van geen nut meer kon zijn, en het langer verblijf doelloos was geworden.

De Britsche Admiraal, aan wien PIETERSON het ontvangen bevel mededeelde, verzette zich geenszins tegen het vertrek van het eskader, hetgeen vroeger zeer zeker zou geschied zijn, verheugende hij zich misschien daarvan ontslagen te worden, omdat hij daarmede geheel vrij werd in zijne handelingen omtrent Frankrijk. Daarentegen maakte het berigt van deze scheiding eenen smartelijken indruk op de Keizerin, die zich nog altijd te Barcelona ophield, en op hare Staatsdienaren, welke daarover zeer ontsteld waren. Die Staatsdienaren trachtten op alle mogelijke wijs den Vice-Admiraal te bewegen, zijn vertrek uit te stellen, ja de Keizerin zelve zocht hem daartoe, eerst mondeling, daarna schriftelijk, over te halen, betoogende, dat met het vertrek van 's Lands eskader haar persoon niet langer veilig zou zijn, de toevoer uit Italië, "dewijl men niet op de Engelschen kon vertrouwen," door eenige weinige vijandelijke kapers zou kunnen worden afgesneden, het leger in groot gevaar zou raken, ja het geheele Prinsdom van Katalonië, tot onherstelbaar verlies van de gemeene zaak, verloren zou gaan. Zij smeekte den Vice-Admiraal, uit dien hoofde, zoolang te blijven tot dat hij nadere bevelen zou bekomen hebben, zich verbindende, onmiddellijk aan Hunne Hoog Mogenden de nadeelige gevolgen van zijn vertrek te zullen doen kennen, en zijn verder vertoeven te erlangen. Het was voor PIETERSON, die de gegrondheid van dit betoog niet kon loochenen, maar tevens aan zijne bevelen gebonden was, eene zeer moeilijke taak, dien-aangaande een besluit te nemen, waarom hij te regt begreep, de beslissing van dit vraagstuk aan den kriegsraad te moeten onderwerpen. Aan dien raad legde hij bloot, wat voor en wat

tegen het vertrek van het eskader was, welke na rijpe overweging begreep, dat men behoorde te gehoorzamen aan den toegezonden last, en wel voornamelijk op grond van een nader besluit der Algemeene Staten, waarbij aan den Keizer het langer verblijf van het eskader geweigerd was, en de bevelen tot het terugkeeren in de stelligste bewoordingen herhaald waren. Het eenige, hetwelk de krijgsraad meende aan de Keizerin te kunnen inwilligen, bestond hierin, dat men haar eene aanzienlijke hoeveelheid buskruid afstond, waaraan de magazijnen groot gebrek hadden.

Den 7 September verliet dus het eskader de reede van Barcelona, om de terugreis naar het Vaderland aan te vangen, nadat alvorens de Vice-Admiraal PIETERSON een plechtig afscheid van de Keizerin genomen had, waarbij zij nogmaals haar leedwezen te kennen gaf over het vertrek van het eskader, op hetwelk zij, gelijk zij zich uitdrukte, altijd in de tegenwoordige omstandigheden haar vertrouwen gesteld had; den Vice-Admiraal haren dank betuigende voor den bewezen dienst gedurende zijn verblijf in de Middellandsche zee, en hem met nadruk aanbeval, Hunne Hoog Mogenden te willen vertoonen de gesteldheid, waarin zij in Katalonië gelaten werd, vertrouwend dat de Algemeene Staten uit dien hoofde spoedig eene andere scheepsmagt derwaarts zouden zenden. De togt was vrij voorspoedig en er viel niets van aanbelang voor dan alleen, dat het eskader bij het inkomen van het Kanaal door eenen zwaren storm beloopen werd, waardoor het Admiralschip eenige schade bekwam en genoodzaakt werd in de baai van Portland tot herstel der schade binnen te vallen. De reis werd echter spoedig voortgezet, en al de schepen van het eskader kwamen in de laatste dagen van de maand October des jaar 1712 behouden binnen de verschillende zeegaten.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Het verhaal van het gebeurde gedurende het bijkans tweejarig verblijf van het eskader onder den Vice-Admiraal PIETERSON in de Middellandsche zee, is ontleend uit zijne oorspronkelijke brieven aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteiten, en uit het zeer

Aan den wensch der Keizerin, om spoedig een ander eskader naar de Middellandsche zee te zenden, werd niet voldaan. De Raad van State droeg daartoe wel aan de Bondgenooten een ontwerp voor, doch de vredesonderhandelingen waren te verre gevorderd, dan dat de Provinciën te bewegen waren daartoe hare toestemming te geven, en het sluiten van den vrede maakte zulks kort daarna ook volstrekt onnoodig. Maar nu gebeurde ook, wat de Keizerin voorzien had. Verlaten door de Britten, door geene Nederlandsche scheepsmagt gedekt, zag zij zich weldra genoodzaakt, met het meerendeel der Duitsche krijgslieden Katalonië te ont-ruimen, werd die provincie door de Franschen en Spanjaarden, zoo ter zee als te land, ingesloten en aangevallen, Barcelona belegerd, en moesten de dappere Kataloniërs, die voor hunne trouw aan Koning KAREL alles hadden opgeofferd, eindelijk, met het verlies hunner voorregten, voor het geweld bukken.

Er blijft nog over te vermelden wat gedurende de laatste vijf jaren van dezen oorlog in de Noordzee en elders buiten de Middellandsche zee voorviel. Twee eskaders werden in den jaren 1709 uitgerust, waarvan het eene bestemd werd, om Duinkerken in te sluiten en de Noordzee te beveiligen, en het andere, om de Oostindische retourvloot in behouden haven te brengen. Het eerste bestond uit elf schepen, waarvan drie met 64, zes met 52, een met 44, en een met 24 stukken gewapend waren, en het andere uit twaalf schepen, waarvan twee 64, vijf 50 tot 52, vier 40 tot 44, en een 34 stukken voerden, benevens twee door de Oostindische Compagnie uitgeruste fregatten en twee galjoten.<sup>1</sup> Het bevel over het eerste eskader werd opgedragen aan den Schout-bij-nacht JOHAN VAN CONVENT, zijnde dezelfde kloeke zee-officier, die voor twee jaren als kapitein, na het overlijden

---

omstandig *Verbaal*, door dien Vice-Admiraal op den 4 Nov. 1712 ter tafel van H. H. Mog. overgelegd, en nog in het oorsponkelijke op 's Rijks Archief aanwezig.

<sup>1</sup> Zie de *Bijlage*.

van den Vice-Admiraal VAN DER GOES, tijdelijk met het gebied van 's Lands vloot in de Middellandsche zee belast werd, die onlang door de Staten van Holland en Westvriesland tot Schout-bij-nacht bij het collegie van de Maze was verheven, en vier jaren daarna tot Vice-Admiraal benoemd werd. De leiding van het tweede werd toevertrouwd aan CORNELIS BEECKMAN, een der oudste en ervarenste kapiteinen van 's Lands zeemagt, van wien wij meermalen met lof gewag maakten, en die zeven jaren later tot den rang van Schout-bij-nacht werd bevorderd, welke waardigheid hij slechts ruim zes maanden vervulde, daar hij in het begin des jaars 1717 overleed.

De Britten hadden bij 's Lands Overheden er op aangedrongen, dat het eskader onder CONVENT, even als in het vorige jaar, voornamelijk zou gebruikt worden om Duinkerken in te sluiten. Doch zulks vond hier te lande geen bijval, daar men in het zekere onderrigt was, dat er geene uitrustingen van Koningsschepen dit jaar in genoemde stad zouden gedaan worden, en men begreep, dat het eskader met meerder nut in de Noordzee tegen de Duinkerksche kapers zou kunnen worden gebezigd, dan te trachten hen binnen te houden, daar de ondervinding reeds zoo menigwerf de onmogelijkheid daarvan had bewezen. Maar er bestond nog eene andere bedoeling, waarmede men het eskader van den Schout-bij-nacht CONVENT in zee zond. Er heerschte in Frankrijk, gelijk meermalen gedurende dezen oorlog, een nijpend gebrek aan koren, waarin men niet kon voorzien dan door het van buiten, voornamelijk uit de Oostzee, te doen komen. Van de zijde der Boudgenooten begreep men, dat alle maatregelen moesten genomen worden, om zulks te beletten, ten einde Koning LODEWYK op deze wijs, bij al de verdere rampen welke Frankrijk thans drukten, tot den vrede te dwingen. Met dat oogmerk had Koningin ANNA, en op voorstel van haren gezant, ook de Algemeene Staten besloten, <sup>1</sup> den toevoer van granen, bijzonder uit de Oostzee, naar

<sup>1</sup> Bij *Resol.* van 24 Mei 1709.



's vijands land door alle bedenkelijke middelen te verluinderen en aan de hoofd- en andere zeeofficieren van den Staat, gelijk mede aan de commissievaarders gelast, de schepen met granen, naar Frankrijk of Spanje bestemd, aan wie zij ook toebehoorden, de onderdanen der onzijdige Mogendheden niet uitgezonderd, op te zenden, met toezegging van verbeurdverklaring ten behoeve der opbrengers, wanneer zij in deze gewesten of in de landen der overige Bondgenooten te huis behoorden, en uitloving van premien voor de veroveraars. Aan de uitvoering van dit besluit wenschte men het eskader van den Schout-bij-nacht CONVENT dienstbaar te maken; waarom hij, en tot bescherming der koopvaardijvloot, welke naar de Oostzee en Noorwegen den wil had, en van die, welke van daar naar het Vaderland wilde terug keeren, gelast werd, met zijn eskader, bestaande uit elf schepen en vijf konvooijers, eerst naar de kusten van Noorwegen en vervolgens naar de Sont te zeilen. Ter uitvoering van dezen last vertrok hij derwaarts in de maand Julij en zeilde eerlang de Sont binnen, tot geene geringe ergernis van het Deensche hof, hetwelk beweerde, dat geene vreemde zeemagt, sterker dan zes schepen, die engte mogt doorzeilen, doch waartegen het ongeraden vond, zich met geweld te verzetten. Of de naar Frankrijk of Spanje bestemde koopvaarders door de verschijning van het Nederlandsche eskader afgeschikt wierden, hun oogmerk te volvoeren, en zich zoo lang dit in de Sont bleef, stil hielden, blijkt niet; doch zeker is het, dat CONVENT geene met graan voor Frankrijk of Spanje beladen schepen ontmoette, en dat hij met eene vloot van 168 koopvaarders uit de Sont terug keerde.<sup>1</sup> Sedert dien tijd kruiste hij tot in de maand September in de Noordzee, doch er viel niets van eenig belang voor.

Bij het eskader van den kapitein BEECKMAN hadden ook geene gebeurtenissen van gewigt plaats. Het bragt de Oost-

---

<sup>1</sup> Brieven van den Schout-bij-nacht CONVENT aan H. H. Mog. en de Admiraliteiten.

indische retourvloot behouden binnen, en bewees daardoor een' grooten dienst aan 's Lands ingezetenen. Daarna kruiste het eenen geruimen tijd, gedurende welken het door eenen zwaren storm geteisterd werd; maar geen vijand werd ontmoet.

Het jaar 1709 zou dus, wat de krijgsverrigtingen in de Noordzee betreft, voor de geschiedenis van het zeewezen van luttel beteekenis zijn, waren er niet eenige afzonderlijke gevechten geleverd, welke geenszins met stilzwijgen mogen voorbij gegaan worden. En hieronder moet in de eerste plaats gesproken worden van eenen scherpen strijd, welke het Zeeuwsche roeifregat, *de Oranje Galei*, gevoerd door den kapitein RICHARD WOOD, naar het schijnt, een Engelschman van geboorte, doch die sedert vele jaren in 's Lands dienst was, had uit te staan tegen vier kloeke Duinkerksche kapers.

Den 22 April, met 19 koopvaarders en transportschepen, onder welke laatste één van 12 stukken, in het gezigt van het eiland Schouwen gekomen, ontdekte kapitein wood vier vreemde zeilen, in welke hij spoedig zoo vele vijandelijke kapers herkende, welke met 30 tot 44 stukken gewapend waren. Ofschoon hij met regt mogt vreezen, tegen zulk eene overmagt met zijn schip alleen, dat 44 stukken voerde, niet bestand te zullen zijn, besluit de dappere wood aan eer en eed getrouw te blijven en de onder zijn geleide zich bevindende bodems tot het uiterste te verdedigen. Ten 9 ure des morgens vangt het gevecht aan, dat van weêrskanten met hevigheid gevoerd wordt. Overtuigd, dat hij zich alleen door eene stoute daad kan redden uit den hagchelijken toestand, waarin hij zich bevond, tracht wood meermalen een der vijandelijke schepen te enteren, doch telkens mislukt hem dit, dewijl zij, het voordeel van den wind hebbende, zulks weten te ontwijken. Kort hierna komen drie kapers op hem af. Het grootste, van 44 stukken, legt *de Oranje Galei* van achteren aan boord, en de twee andere, van 34 stukken, aan de beide zijden. Thans wordt de strijd met verdubbelde woede hernieuwd, doch ook nu handhaven de Zeeuwen man-

nelijk den voorvaderlijken roem. Met handgranaten en geweer wordt de vijand die van achteren ligt, hevig bestookt, en de twee andere lustig uit het geschut begroet. Maar nu treft, tot overmaat van rampen, den kloeken Zeeuwen een zoo het schijnt, onherstelbaar ongeluk. De dappere kapitein WOOD, door eenen kogel doodelijk gewond, zinkt bewusteloos neder, en geeft na weinige oogenblikken den geest. Maar hiermede ontvalt hun de moed niet. De Eerste Luitenant, MICHEL PHILIPSEN GARDEYN, neemt onmiddellijk het gebied op zich, en zet, trouw geholpen door het Britsche transportschip, dat met den vierden kaper in gevecht was geraakt, gedurende drie en een half uur den strijd met zoo veel beleid en onverschrokkenheid voort, dat het hem gelukt, de drie kapers af te slaan en op de vlugt te drijven. Zoo dra GARDEYN van zijne vijanden bevrijd was, zet hij hen achterna, in de hoop van een hunner te veroveren, doch hierin slaagt hij niet, omdat zij boven wind blijven. Ziende, derhalve, dat zijne pogingen vruchteloos waren, wendt hij naar de koopvaarders, van welke twee, die reeds gestreken hadden, door hem ontzet worden, doch tot zijn leedwezen moet hij zes of zeven andere, welke vroeger door de Duinkerkers vermeesterd waren, in hunne magt laten. Eenigen tijd daarna komt de vijand, versterkt met een vijfde schip van in de dertig stukken op nieuw opzetten. GARDEYN, bewust zijn' pligt te hebben volbragt, ziet zeer wel in, dat het roekeloos zou wezen, tegen zoo groote overmagt andermaal een gevecht te wagen, terwijl zijn schip aan rondhout en touwwerk zeer beschadigd was, en dat de voorzigtigheid gebiedt, na de eer der vlag roemrijk te hebben bewaard, eene veilige haven te zoeken. Hij geeft dus het sein aan zijne koopvaarders, hem naar de Goedereede te volgen, waar hij met hen behouden binnen komt, tellende op zijn schip vier dooden en elf gekwetsten.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Oorspronkelijke brief van den eersten Luitenant MICHEL PHILIPSEN GARDEYN, geschreven op de reede van Goeree, den 22 April des avonds, ten 11 ure, aan de Ad-

Ofschoon het, gelijk wij meermalen zeiden, een vast aangenomen regel bij het Nederlandsche zeewezen was, dat zelfverdediging, hoe dapper ook, niet mogt beloond worden, daar pligt zulks gebood, zoo meende de Admiraliteit van Zeeland in dit geval eene uitzondering te moeten maken, en wel uit aanmerking, dat MICHEL PHILIPSEN GARDEYN, tijdens het gevecht, niet de eigenlijke bevelhebber van *de Oranje Galei* was. Zij besloot dus, met voorkennis en zonderling welgevallen der Staten van Zeeland dien dapperen zeeofficier aan Hunne Hoog Mogenden voor te dragen als kapitein, in plaats van den gesneuvelden RICHARD WOOD, en zulks, gelijk zij zich uitdrukte, "in recompens van deszelfs goede en manhaftige conduites en beleid, soo in het afslaan der viandelike schepen, het bewaeren en hernemen der schepen onder sijn convoy, als voorsigtige retraitte binnen Goeree",<sup>1</sup> welke voordragt door de Algemeene Staten eerlang goedgekeurd en bekrachtigd werd.

Zulk een kloek gedrag en de daarop gevolgde onderscheiding moeten eenen gunstigen indruk gemaakt hebben bij de overige zeeofficieren van den Staat, en hen aangemoedigd, om zich bij voorkomende gelegenheid niet minder dapper te betoonen, al ware het ook, dat hunne krachten te kort schoten. Zoo dacht er de commandeur van de Maze HARTLEY over, die even kloek als GARDEYN zich verweerde, doch wiens edele pogingen geenszins met zulke gewenschte gevolgen bekroond werden.

De commandeur HARTLEY, voerende het schip *Hardenbroek* van 52 stukken en bemand met 200 zeelieden, van eene konvoireis naar de Maas terug keerende, ontmoette den 11 van Slagtmaand zeven of acht mijlen van Texel, twee Duinkerksche kapers, welke toen Engelsche vlaggen deden waaijen, doch die zij weldra met Fransche verwisselden. Terstond

---

miraliteit van Zeeland, en nog berustende in het Archief van het departement der marine en *Notulen der Admiraliteit van Zeeland*, van 24 en 29 April 1709.

<sup>1</sup> *Notulen der Admiraliteit van Zeeland*, van 29 April 1709 en *Notulen der Staten van Zeeland*, van dezelfde dagteekening.

kwamen beide schepen, van welke het eene met 56 en het andere met 54 stukken gewapend was, op HARTLEY af, die zich in behoorlijken staat van verdediging stelde, daar hij besloten had, zijn schip en leven zoo duur mogelijk te verkoopen, doch die niet kon beletten, dat de vijandelijke bodems hem op zijde kwamen. Nu ontstond er een zeer hardnekkig gevecht, liggende de *Hardenbroek* aan de beide kanten genoegzaam tromp aan tromp met de twee vijandelijke schepen. Het was te voorzien, dat HARTLEY, wiens schip schrikkelijk werd geteisterd, het tegen zulk een geweld niet lang zou kunnen uithouden, doch van overgave wilde hij geenszins hooren, ook zelfs niet, nadat hij zwaar gekwetst was geworden, stellig verbiedende de vlag te strijken. Er schoot dus aan de Duinkerkers niets over dan te enteren. Zij deden dit, en maakten zich, na eenen bloedigen strijd, meester van het schip, van hetwelk nog steeds de Nederlandsche vlag wapperde, en die zij zelve genoodzaakt waren te strijken.<sup>1</sup> Alhoewel er geen twijfel bestond, of de commandeur HARTLEY had zich bij dit gevecht waardiglijk van zijnen pligt gekwetst, werd, gelijk gewoonlijk in zoodanige gevallen, een geregeld onderzoek omtrent het voorgevallene gedaan, hetwelk de verwachte uitkomst opleverde, wordende hij van alle vervolging vrij gesteld.<sup>2</sup>

Daags na de verovering van het schip *de Hardenbroek* achterhaalden dezelfde Duinkerksche kapers den Zeeuwschen hoeker, *Blikkenburg*, voerende 12 stukken geschut en 70 koppen, over welken het bevel gevoerd werd door een' moedig' zeeman, den kapitein INGELINUS CAU, doch die door de zwakheid van den hem toevertrouwd bodem nog veel minder dan HARTLEY in staat was, zich tegen deze twee magtige vijanden te handhaven. Hoe ongelijk in krachten, waagde CAU het echter, zich tegen hen te verdedigen, doch ten laatste was hij genoodzaakt zich over te geven, de eere weg-

<sup>1</sup> Brief van den onder-equipagemeester ERCKELENS, te Helvoetsluis, aan de Admiraliteit van de Maze, van 13 November 1709.

<sup>2</sup> *Notulen der Admiraliteit van de Maze* 1710.

dragende, alles wat van een eerlijk soldaat gevorderd kon worden, gedaan te hebben tot behoud van zijnen bodem.<sup>1</sup>

Noodlottiger was nog hetgeen weinig tijds daarna overkwam aan het fregat van de Maze, *de Ruyven*, met 22 stukken gewapend en voerende 150 man. Dit fregat, over hetwelk de commandeur LODENSTEYN het gebied voerde, werd op den 2 December door de twee voornoemde Duinkerksche kapers hevig aangetast. Hoe ongelijk de strijd ook ware, hield LODENSTEYN moedig vol, tot dat zijn schip te midden van het gevecht, met alles wat het bevatte, in de lucht sprong, zonder dat ééne enkele ziel er het leven afbragt.<sup>2</sup> Of dit schrikkelijk ongeval door eigen, of door het vijandelijk vuur veroorzaakt zij geworden, dan of LODENSTEYN, tot wanhoop vervoerd, liever zich en de zijnen voor het Vaderland heeft willen opofferen dan zich over te geven, wordt niet gemeld en zal ook wel met geene zekerheid hebben kunnen uitgemakt worden, daar niemand der schepelingen behouden bleef. Hoe dit zij, de naam van den commandeur LODENSTEYN verdient bij de nakomelingschap in gedachtenis te blijven, niet slechts om zijn jammerlijk noodlot, maar ook en voornamelijk, omdat hij niet schroomde met zijn zwak gewapend fregat de eer van 's Lands vlag tegen twee zoo zware schepen te verdedigen. Intusschen kan men 's Lands overheden niet van zorgeloosheid vrijspreken, dat zij deze beide Duinkerksche kapers en ook andere zulke geweldenarijen lieten plegen, zonder dat er ernstige pogingen werden in het werk gesteld, om hen te vermeesteren, te vernielen of althans uit de zee te verdrijven. Er werden wel eenige schepen van oorlog, die genoeg voorhanden waren, tegen het einde des jaars uitgezonden, doch deze bleven te kort in zee om het gewenschte doel te bereiken. De geestkracht bij het bestuur van het zeewezen was in deze dagen reeds te zeer verflaauwd, om afdoende maatregelen te nemen.

<sup>1</sup> *Notulen van de Admiraliteit van Zeeland*, van 16, 20 en 30 November 1709.

<sup>2</sup> *Notulen der Admiraliteit van de Maze*, van 31 December 1709. Van de vier vermelde gevechten wordt in de gedrukte werken zelfs niet met een enkel woord gewag gemaakt.

In de vier volgende jaren, de laatsten van dezen oorlog, vielen slechts zeer weinige gevechten voor tusschen afzonderlijke schepen. Twee van deze gevechten verdienen alleenlijk vermelding, welke beiden in 1710 voorvielen. Het eerste had plaats in Lentemaand van het genoemde jaar, toen de kapiteinen BODAN en ZHUM, die ter begeleiding van koopvaarders naar Portugal gezonden waren, niet verre van Cadix twee rijke Spaansche galjoenen, ieder met ruim 40 stukken gewapend, veroverden.<sup>1</sup> Het tweede gevecht werd op den 2 December van hetzelfde jaar op de kust van Noorwegen geleverd tusschen twee Fransche kapers, ieder van 28 stukken, en den Amsterdamschen commandeur PIETER KAETJES, die met zijn schip *de Kraai*, van 34 stukken, met de Moscovievaarders uit Archangel terugkeerende, nevens zeven koopvaarders van de vloot en de twee andere konvooiers door storm afgedwaald was. Daar het den kapers meer te doen was om de koopvaarders te veroveren, dan zich in een ernstig gevecht te wikkelen, besloten zij dat schip eerst buiten staat te stellen, aan de koopvaarders bijstand te bieden, om daarna deze laatste te komen vermeesteren. Tot dat einde tastten zij *de Kraai* van voren en van achteren aan, en beschoten zij, gedurig wendende en draaijende, dit schip met zulk eene hagelbui van schroot en ander werptuig, dat al het loopende touwwerk, de zeilen en masten doorschoten, en het na een gevecht van zes glazen, te eenenmale reddeloos werd. Nu jaagden zij vier der koopvaarders na, en veroverden deze zonder moeite.<sup>2</sup> De betere bezeildheid en meer doelmatige bouw der kapers werkten tot den uitslag van deze ontmoeting mede, welke op nieuw het schadelijke bewees, dat de

<sup>1</sup> *Notulen der Admiraliteit van Amsterdam*, brieven van den gezant aan het Portugesche hof, SCHONENBERG, aan de Algemeene Staten, *Res. van H. H. Mog.* Dit voorval gaf tot veelvuldige moeilijkheden aanleiding, daar het Britsche kabinet het vrijgeven der galjoenen vorderde, omdat zij van een paspoort van Koningin ANNA voorzien waren. Ofschoon deze vordering onregtmatig was, bewilligde men ten laatste daarin tegen eene betaling van f 60,000.

<sup>2</sup> Brief van den commandeur KAETJES aan de *Admiraliteit van Amsterdam*, van 4 December 1710.

Nederlandsche oorlogsschepen in inrigting achterlijk waren aan die van hunne vijanden.

Tot dus verre was gedurende dezen krijg, elk jaar, een of meerdere eskaders uitgerust, om de Noordzee te beveiligen en Duinkerken in te sluiten. Ook hiertoe werden in 1710 en de twee volgende jaren door Hunne Hoog Mogenden de noodige bevelen gegeven en eenige toebereidselen gemaakt; in de beide eerstgenoemde jaren werden zelfs de bevelhebbers benoemd, welke over het eskader het gebied zouden voeren; desniettegenstaande werd daaraan geen gevolg gegeven, en liep er geen eskader in zee. De voornaamere denen, welke de Admiraliteiten tot regtvaardiging van het niet naleven der bevelen van de Algemeene Staten opgaven, waren van tweederlei aard. Zij beweerden, dat zij onvermogen waren, om de kosten van zulk eene uitrusting te dragen, en dat zij onnoodig was, omdat er van wege den Koning van Frankrijk geene schepen in Duinkerken gewapend werden, en er alleen kapers uitliepen, tegen wier aanvallen men zich beter kon dekken door het versterken der konvoijen dan door het in zee zenden van een eskader.

Het kan niet ontkend worden, dat de toestand der Admiraliteits collegien thans allertreurigst was. Onderscheidene provincien, met name Vriesland en Groningen, hadden gedurende de laatste jaren niet slechts geene gelden voor de zeemagt geleverd, maar zelfs ronduit geweigerd, hare toestemming in de uitrusting ter zee te geven. Alle de andere provincien, Holland en Zeeland uitgezonderd, hadden slechts gedeeltelijk aan hare verplichtingen voldaan; de meeste hadden weinig of niets noemenswaardigs opgebracht. Holland zelfs, het magtige Holland, was door den langdurigen oorlog ganschelijk uitgeput, zoodat het niet dan zeer spaarzaam de Admiraliteiten kon ondersteunen, daarin dikwerf te kort schoot, en op geene andere wijs in de dringende behoeften wist te voorzien, dan door de collegien onder zijnen waarborg eenige gelden te doen opnemen. Voegt men hierbij, dat de Admiraliteiten gebukt gingen onder eenen last van



schulden; dat hare inkomsten zeer verminderd werden door de thans aanhangige geschillen tusschen Zweden en Denemarken en door eene besmettelijke ziekte, welke te dezen tijde in sommige streken van de Oostzee woedde, dan zal men overtuigd worden, dat de bewering der Admiraliteiten wegens haar onvermogen niet geheel ongegrond was.

Dan, ofschoon de Admiraliteiten ook buiten staat mogen geweest zijn, de kosten der uitrusting van een eskader te dragen, waren deze echter niet zoo zwaar, dat bij eenige inspanning van krachten, daarin nog wel op eene of andere wijs te voorzien zou geweest zijn. Maar het ontbrak in deze dagen den regenten, en onder deze ook den leden der Admiraliteiten, aan die hooge belangstelling in, en aan dien vurigen ijver voor het zeewezen, waardoor deze zich onder den raadpensionaris DE WITT en nog onder WILLEM III, ten tijde van HIOB DE WILDT onderscheidden.

De tweede reden, het niet doen van uitrustingen door den Koning van Frankrijk te Duinkerken, was waar. Sedert het mislukken van de laatste onderneming tot het herstel van den Engelschen Pretendent, waren er geene uitrustingen meer te Duinkerken gedaan, hetgeen vooral veroorzaakt werd door volslagen geldsgebrek en door de zware nederlagen, welke LODEWYK in den oorlog te lande had geleden. Dien ten gevolge was het doen van uitrustingen dezerzijds min noodzakelijk geworden, bijzonder, omdat de ondervinding geleerd had, dat het onmogelijk was, ook met eene sterke scheepsmagt en bij de meeste waakzaamheid, te allen tijde en bij alle gelegenheden de vijandelijke kapers binnen Duinkerken te houden. De bewering, dat het meer doelmatig was, tot dekking der koopvaardijvloeten, de konvooijen te versterken, liever dan een vereenigd eskader, tot vernieling der kapers in zee te zenden, was mede niet geheel van grond ontbloot. Doch bij dit alles verloor men ééne zaak van het uiterste gewigt uit het oog, de handhaving der waardigheid van den Staat en zijnen rang als zeemogendheid.

Tot op dezen tijd had men in het verschaffen van sche-

pen, zoo voor de vloot in de Middellandsche zee, als voor het eskader in de Noordzee, naar de eenmaal aangenomene evenredigheid, met Groot-Brittanje eenen gelijken gang gehouden. Dikwerf had aan het getal van schepen, dat men dezerzijds verplicht was te leveren, wel veel ontbroken; de evenredigheid welke in acht genomen werd, en het aantal bodems, dat Brittanje bovendien in zee bragt, toonden wel aan, dat Nederland, als zeemogendheid, verre achter Engeland stond: doch de Vereenigde Staat, met dat rijk den gemeenschappelijken vijand jaarlijks in twee zeeën bestrijdende, was nog altijd eene zeemogendheid en werd in Europa nog als zoodanig geacht en ontzien. Maar nu Nederland zich aan dien gemeenschappelijken strijd begon te onttrekken; wat meer is, nu zijne Staatsdienaren niet schroomden, aan het Britsche hof te verklaren, dat er wegens het onvermogen der provincien weinig of geen uitzigt bestond, om een eskader voor de Noordzee te kunnen uitrusten, en dit ook, nietteggensstaande de herhaalde en dringende verzoeken der Engelsche Staatsdienaren gedurende drie jaren werkelijk niet geschiedde,<sup>1</sup> nu daalde de Republiek neder van den rang, welchen zij tot hier toe onder de eerste Zeemogendheden van dit werelddeel bekleed had, en zag Brittanje met minachting neder op een Gemeenebest, waarmede het in drie oorlogen om de heerschappij der zee gestreden had, en dat thans zoo zeer van zijne voormalige grootheid was vervallen, dat het zich onvermogen verklaarde, zelfs een eskader in zee te brengen. Geen wonder, dat over die verklaring door de Britsche staatsdienaren hevige klagten aangeheven werden, en zij zich daarvan, ter bereiking van hunne oogmerken, tot nadeel van den Staat bedienden. Bescheiden werden door het ministerie bijeen verzameld, waarbij in het breede

---

<sup>1</sup> Dit geschiedde bij *Secr. Res.* van H. H. Mog., van 18 April 1711, dienende tot antwoord aan den Ridder WISHARD, die door Koningin ANNA herwaarts was gezonden, om de uitrustingen ter zee in genoemd jaar vast te stellen. Welk een' indruk de inhoud van dat besluit in Engeland maakte, leeren de daarop gevolgde *Secrete brieven* van den Nederl. Gezant aan H. H. Mog.

werd uitgemeten, hoe weinig het Gemeenebest, niet slechts in de laatste jaren, maar gedurende den ganschen oorlog, aan zijne verplichtingen, zoo ten opzichte der land- als zee-magt had voldaan; hoe Groot-Brittanje, daarentegen, naauwgezet het krijgsvolk en de schepen, welke het volgens de bestaande verdragen moest leveren, verschaft had, en hoe veel meer het daarenboven tot voortzetting van den oorlog had gegeven. Die bescheiden vonden weerklink in het thans aan Nederland vijandig gestemde, en naar den vrede met Frankrijk reikhalzende Britsche parlement, dat besluiten nam en een adres aan Hare Majesteit de Koningin aanbood,<sup>1</sup> waarbij aan den Staat der Vereenigde Nederlanden te laste werd gelegd, dat dezelve gedurende den tegenwoordigen krijg in verscheidene opzigten, met name in de uitrustingen ter zee, niet had voldaan aan zijne verbindtenissen in het leveren van hetgeen het Gemeenebest volgens zijn aandeel tot het uitvoeren van den oorlog schuldig was. Kennelijk waren de bij die besluiten en dat adres vermelde daadzaken eenzijdig, overdreven en gedeeltelijk logenachtig;<sup>2</sup> doch door den druk gemeen gemaakt en

<sup>1</sup> Zie hierover BOYER, *History of the life and reign of Queen Anne*, p. 541 en 551, *Vie d'Anne Stuart*, T. II, p. 105 en SOMMERVILLE, *History of Great-Britain during the reign of Queen Anne*, p. 464. Vergelijk ook WAGENAAR, *Vaderl. Hist.*, D. XVII, bl. 458—464.

<sup>2</sup> Dat adres en die besluiten werden aangenomen den 15 Februarij 1712, en hierin werd beweerd, dat de Staat slechts geleverd had:

In 1702.	33	in plaats	van 44	lineschepen.
" 1703.	22	"	"	47
" 1704.	18	"	"	44
" 1705.	20	"	"	47
" 1706.	15	"	"	46
" 1707.	27	"	"	43
" 1708.	25	"	"	43
" 1709.	11	"	"	42
" 1710.	13	"	"	37
" 1711.	12	"	"	35

De Staten-Generaal, daarentegen, hielden staande in hunne Memorie: 1o. dat de berekening van het Parlement wegens hetgeen het Gemeenebest had behooren te leveren, op verkeerde gronden rustte, daar het hierin tot regel had aangenomen het verdrag van 1689, waarin bepaald was, dat de Staat 3 schepen zou moeten leveren en

spoedig alomme verspreid, klonk weldra door geheel Europa eene stem, die openlijk verkondigde, dat Nederland van zijne voormalige grootheid was vervallen; dat het buiten staat was meer aan zijne verplichtingen te voldoen; dat het opgehouden had, wij durven niet zeggen, eene zeemogendheid van den eersten rang te zijn, want die rang had het-

Groot-Brittanje 5, terwijl in 1703, bij de vernieuwing van dat verdrag, nader was bepaald, dat elk jaar het getal der schepen van oorlog zon geregeld worden, gelijk ook geschied was; waaruit volgde, dat het door het Parlement opgegeven getal schepen, hetwelk door den Staat had moeten geleverd worden, te hoog was gesteld. 2o. Beweerden de Staten-Generaal, dat het Parlement te laag had gesteld het getal schepen, 't welk het Gemeenebest jaarlijks geleverd had, als daarbij vergeten hebbende de schepen, die in de Noordzee werkzaam waren geweest. Zij beweerden verder, dat zij ruim aan hunne verplichtingen hadden voldaan, en leverden ten bewijze, de volgende lijst, welke door de Afgevaardigden der Admiraliteiten tot dat einde aan den Raadpensionaris HEINSIUS was ingediend:

In 1702.	55	lineschepen,	22	mindere.
" 1703.	50	"	22	"
" 1704.	56	"	19	"
" 1705.	56	"	19	"
" 1706.	54	"	21	"
" 1707.	49	"	19	"
" 1708.	53	"	19	"
" 1709.	50	"	18	"
" 1710.	43	"	15	"
" 1711.	40	"	15	"

Wanneer men deze opgave vergelijkt met de Staten der nitrustingen van de verschillende jaren des oorlogs, hierachter onder de Bijlagen medegedeeld, schijnt zij daarmede te eenenmale in strijd te zijn, daar het getal der schepen, in die staten voorkomende, welke staten zeer naauwkenrig uit de oorsponkelijke stikken zijn opgemaakt, veel kleiner is dan dat in de bedoelde opgave. Doch men moet daarbij in het oog houden, dat in bovenstaande opgave ook begrepen zijn de konvooijers, of schepen, dienende tot bescherming van den handel en de zeevaart, welke, gelijk in die staten gezegd is, jaarlijks ongeveer 30 schepen, van 20, 30 tot 50 en zelfs tot 64 stukken, beliepen. Deze voegende bij de schepen, die eigenlijk tot bestrijding van den vijand werden in zee gezonden, komt men nagenoeg tot het getal, dat door de Admiraliteiten opgeven werd. Alleen schijnt het getal lineschepen, van 50 stukken en daarboven, wat ruim genomen te wezen, zijn misschien daaronder ook gerekend die bodems, welke hadden moeten uitloopen, doch dit wegens het onvermogen der Collegien en den onwil der Provinciën niet deden. Overigens kan niet ontkend worden, dat de beschuldiging van het Parlement in zoo verre gegrond was, dat aan het aandeel, hetwelk de Staat voor de vloot of het eskader in de Middellandsche zee had moeten leveren, bijkans ieder jaar veel ontbrak, en vooral in de laatste jaren zeer gebrekkig was, terwijl de konvooijers niet geheel ten onregte door de Britten niet onder de gewone strijdkrachten gesteld werden. Vergelijk verder den *Europ. Merc.*, van Maart en April 1712.

reeds in wezenlijkheid met den Bredaschen vrede verloren, maar nauwelijks meer onder de zeemogendheden van den tweeden rang kon geteld worden. De Algemeene Staten leverden wel een breedvoerig vertoog aan de Koningin in, waarin zij de tegen den Staat ingebragte beschuldigingen trachtten te wederleggen, en met bescheiden zochten te bewijzen, dat zij aan hunne verplichtingen, bepaaldelijk omtrent het zeewezen, gedurende den tegenwoordigen oorlog voldaan hadden; doch dit vertoog had geenszins de verlangde uitwerking, en het Parlement deed zelfs den man, die gewaagd had het in de Engelsche taal uit te geven, in hechtenis nemen, als een verspreider van een valsch, eerroovend en kwaadaardig libel.<sup>1</sup> De stempel op het onvermogen van het Gemeenebest, door de besluiten en het adres van het Parlement gedrukt, bleef in Groot-Brittanje bestaan; de zee-lieden van den Staat werden van nu af met meerdere minachting dan immer te voren in dat rijk behandeld, ja zelfs de vlag gehoond;<sup>2</sup> de daden spraken te luide, om de vlek, welke Brittanje op Nederland geworpen had, ganschelijk uit te wisschen, en Europa werd overtuigd, hetgeen het tot hertoe niet geloofd had, dat de Vereenigde Gewesten niet meer behoorden onder de groote Zeemogendheden van dit werelddeel. Zoo werkte de Britsche natie, welke hare voorregten, hare vrijheid, haren godsdienst verschuldigd was aan het Gemeenebest, mede tot het verval van den Staat! Zoo betaalde zij de dure verplichtingen, welke zij aan het Nederlandsche volk had, met zwarte ondankbaarheid!

Onder zulke ongunstige omstandigheden werd de vrede van Utrecht gesloten. Elf jaren lang had Nederland goed en

---

<sup>1</sup> Zie BOYER *cit.*, p. 551 en *La Vie d'Anne*, T. II, p. 111.

<sup>2</sup> Verschillende baldadigheden werden in de Engelsche havens de schepen en de zee-lieden van den Staat in de laatste jaren van dezen oorlog aangedaan, waarover wel sterke en herhaalde klagten ingediend werden, doch geene voldoening werd gegeven. Onder anderen, vorderde een Engelsch jagt, dat onder konvooi van een der Nederlandsche oorlogsschepen den Teems zou verlaten, het saluut van dat schip; een onzer zeeofficieren werd gewelddadig door de custom-officieren in hechtenis genomen enz.

bloed opgeofferd om den vrede te verwerven, doch niet zoodanig eenen, waarbij met weinig voordeelen, slechts miskenning en smaad aan hetzelfde ten deele vielen. Magtig, geëerd en ontzien, ook als zeemogendheid, bij den aanvang des krijgs, vertoonde het Gemeenebest zich, bij de sluiting van den vrede, uitgeput in middelen, verzwakt van krachten, door den algemeenen vijand niet meer gevreesd, gehoond door zijne Bondgenooten. En wat zijne zeemagt betreft: deze was bij het begin des oorlogs nog zeer aanzienlijk, doch was nu grootendeels vervallen. De hulpbronnen, tot haar onderhoud gevorderd, waren opgedroogd, en hetgeen vooral te bejammeren was, de belangstelling en de ijver voor het zeewezen waren merkelyk verflaauwd. Welk treurig lot stond Nederland, als zeemogendheid, niet te wachten, wat moest er van zijn zeewezen worden, bijaldien in de nu uitgeputte middelen niet tijdig werd voorzien, en de voormalige ijver en belangstelling niet herleefden?

En aldus zijn wij gekomen tot het einde van het Vierde Tijdperk, hetwelk wij bij den aanvang meenden, dat van Prins WILLEM III te mogen noemen. Zal het, tot staving daarvan, noodig zijn te herinneren aan zijne bemoeijingen, om het zeewezen voor het verval, waarmede het bij het begin van zijn Stadhouderschap bedreigd werd, te behoeden? of aan zijnen ijver, om daar bij nieuwe instellingen en verbeteringen in te voeren? of aan de groote ontwikkeling, welke hij aan de zeemagt van den Staat wist te geven? of aan de gewigtige gebeurtenissen, die onder zijn bestuur ter zee voorvielen? of aan den heilzamen invloed, welchen zijne handelwijs, ook na zijn dood, op het zeewezen uitoefende? Dit alles en nog veel meer, in den loop der geschiedenis breedvoerig uiteengezet, regtvaardigt de benaming, welke wij aan dit Tijdvak gaven. Jammer slechts, dat het schoone voorbeeld, door WILLEM III gegeven, spoedig verloren ging, zoodat de laatste jaren van dit Tijdperk naauwelijks waardig zijn den naam te dragen, waarmede wij het bestempelden.

Intusschen valt het, hoe aanzienlijk en luisterrijk 's Lands zeemagt ook ware, geenszins te ontkennen, dat zij gedurende dit Tijdperk niet meer op het hooge standpunt stond, waarop wij haar in het vorige tijdvak aanschouwden, waarvan verschillende oorzaken opgegeven worden. Zij speelde nogtans, en gedurende het leven van Koning WILLEM, en ook in de eerste jaren van den successieoorlog eene belangrijke rol. Getuigen hiervan zijn de zeeslag van Bevezier, de overwinning van La Hogue, de vernieling der Fransche zee-steden, de zege in de baai van Vigos, de vermeestering van het onwinbaar geachte Gibraltar, de hevige strijd van Malaga, het insluiten der Fransche zeemagt binnen de Middellandsche zee, de inneming en het ontzet van Barcelona, het stormenderhand veroveren van Alicante, de onderwerping van Yvica, Majorca, Sardinië, Minorca en van vele andere wapendaden en bijzondere gevechten, waaraan de Nederlanders in dit Tijdperk deel namen. Bij al deze gelegenheden kweten de Nederlandsche zeelieden zich mannelijk van hunnen pligt, evenaarden zij hunne voorgangers in moed en beleid, en verhoogden zij hunnen roem en den roem des Vaderlands.

Het is ook waar, dat de geschiedenis van dit Tijdperk niet aanbiedt de bijkans onafzienbare rij van zeehelden, welke men in het vorige ontmoet. Wij treffen er nogtans mannen van verschillende rangen aan, wier namen onsterfelijk zullen zijn, of verdienen uit de vergetelheid, waarin zij vervallen waren, opgeheven en tot de nakomelingsschap overgebracht te worden. Of mag het edele broederpaar, de Luitenant-Admiralen CORNELIS en GELEYN EVERTSEN daarop geene aanspraak maken? CORNELIS, de herwinnaar van Nieuw-Nederland, de redder van 's Lands vloot in den hevigen kampstrijd bij Bevezier; GELEYN, die zich door dapperheid, kunde en beleid steeds onderscheidde. En zal datzelfde lot niet ten deel vallen aan eenen PHILIPS VAN ALMONDE en eenen GERARD CALLENBURGH; waarvan de eerste vijftig jaren den Staat ter zee diende, genoegzaam al de groote zeeslagen van zijnen tijd

bijwoonde, aan wiens gebied 's Lands vloot jaren lang werd toevertrouwd, en die zich door de overwinningen bij La Hogue en Vigos eenen onvergankelijken roem verwierf; en van wie de laatste, zoo door vroegere bedrijven, als en wel voornamelijk, door de verovering van Gibraltar, door zijne uitstekende dapperheid en zijn buitengemeen beleid in den zeeslag van Malaga, toonde, dat hij ten volle beantwoordde aan de hooge verwachtingen, welke de nog nimmer overtroffen zeeheld, MICHEL ADRIAENSZON DE RUYTER in zijn sterfuur omtrent hem openlijk had te kennen gegeven. En wat zullen wij zeggen van GILLIS SCHEY, CAREL VAN DE PUTTE, JAN SNELLEN, HIDDE DE VRIES, ADRIAEN DEN BOER, PHILIPS VAN DER GOES, PAULUS VAN DER DUSSEN, JAN GERIT VAN WASSENAER, ANTHONY PIETERSON EN AERSSSEN VAN SOMMELSDYK? De daden van al deze mannen, tot hoogere rangen bij het zeewezen opgeklommen, staan in de geschiedenis van dit Tijdperk met lof vermeld, als van de zoodanigen, die voor den vijand steeds beleid met onversaagdheid paarden, die met buitengewone kundigheden waren toegerust, en gelijk mogen gesteld worden met de zeehelden van vroegere dagen. En hoe vele andere zeer verdienstelijke zeelieden leverde het vierde Tijdperk buiten de genoemde, nog niet op. Mogen wij hier niet vermelden de namen van EVERT DE LIEFDE, van LA CAVE, van HENDRIK VAN TOLL, van VAN ZYLL, van PHILIPS SCHRYVER, ARNOLD MANART, van CONVENT, JOLE JOLLESZ, WILLEM VAN WASSENAER, JAN ERASMUS, LEYDEN VAN LEEUWEN, ROEMER VLACQ, BEECKMAN, BODAN, OCKERSEEN anderen? De namen van dezen mogen meerendeels tot dus verre onbekend gebleven zijn: de geschiedenis is dáár, om aan te wijzen, dat het in dit Tijdperk der zeemagt van den Staat nog geenszins ontbrak aan bevelhebbers, die door kloeken moed zich onderscheidden en de eer van 's Lands vlag mannelijk wisten te handhaven. Maar bij de vermindering der belangstelling in, en het verval van het zeewezen, verminderde ook de lust voor den zeedienst en nam allengs het getal dergenen af, die zochten uit te munten, waartoe ook schaarsch de



gelegenheid zich aanbood. Eene menigte jeugdige zeeofficieren, de hoop van den Staat, vertrok uit deze gewesten, om elders hun geluk te beproeven. Andere, van meer gevorderden leeftijd, verlieten het ondankbare Vaderland, waar hun niets dan schande en vernedering wachtten. Nog meerdere zeiden vaarwel aan dezen dienst, waarin noch roem noch voordeel was te behalen. Hunne plaatsen werden door minkundigen ingenomen, en nu brak een tijd aan, waarin de zeemagt van den Staat, eenmaal het toonbeeld van krijgstucht, in inrigting die van de overige natiën voorbij strevende, door kundige officieren en geoefende zeelieden boven alle uitmuntende, de duidelijke bewijzen opleverde van wanorde, achteruitgang, onkunde en onervarenheid, en die ten spot en tot niet onverdiende minachting aan de naburen strekte. De aanwijzing van dit verval en der oorzaken van hetzelfde zal een der voornaamste onderwerpen van het volgende Tijdperk uitmaken; een onderwerp, voor den geschiedschrijver zeer treurig, maar dat voor het thans levende geslacht en voor de nakomelingschap nuttige lessen kan opleveren.

---

## VIJFDE TIJDPERK.

---

VAN DEN UTRECHTSCHEN VREDE TOT AAN DE SLOOPING VAN  
HET GEMEENEBEST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.

A°. 1713—1795.

---

### INLEIDING.

Bij den aanvang van dit Tijdperk staan wij op een keerpunt van de Nederlandsche Geschiedenis in het algemeen, en van die van het Nederlandsche zeewezen in het bijzonder. Tot dus verre nam het Gemeenebest deel, ijverig deel aan al de groote staatkundige aangelegenheden, aan de meeste oorlogen en vredesverdragen. Meermalen speelde het daarbij eene zeer gewigtige rol, en wat zijne zeemagt betreft, sedert anderhalve eeuw had deze, hetzij alleen, hetzij met het naburige Groot-Brittanje, de veiligheid, het welzijn en de waardigheid van den Staat mannelijk verdedigd of de vrijheid van Europa moedig gehandhaafd, en zich daarbij met eer en roem overdekt.

Van nu af onttrekt zich datzelfde Gemeenebest, zoo veel mogelijk, aan alle staatsbelangen, verwaarloost zijne zee- en landmagt, schuwt den krijg met angstvalligheid, sluit verbonden na verbonden, om den vrede, ook met gevaar van het verlies der eer van den Staat, te behouden; maar treedt door deze handelwijs ook terug uit den hoogen rang, welken het tot hiertoe onder de mogendheden bekleedde, wordt magteloos en eene prooi van de listen der vreemden en van het buitenlandsch geweld.

Men heeft in onze dagen de staatkunde, welke tot zulk eene jammerlijke uitkomst leidde, de voor het Gemeenebest eeniglijk passende genoemd, en de schitterende rol die het Vaderland, voornamelijk van den Munsterschen tot den Utrechtschen vrede, in de raadszaal, op het veld en ter zee vervulde, voorgesteld als *abnormaal*, overdreven en alleen door buitengewone omstandigheden bijgebracht. Rampzalig Nederland, zoo de flauwe en bekrompene staatkunde der achttiende eeuw als eene soort van ideaal moet aangemerkt, en als zoodanig door het nageslacht behoort gevolgd te worden! Veel, zeer veel zou tegen dit gevoelen kunnen worden aangevoerd, doch wij vragen alleen, wat er van Nederland worden zal en moet, bijaldien het zich die staatkunde als het eenige navolgingwaardige toonbeeld voor oogen stelt? Ontbloot van zedelijke kracht, missende zelfstandigheid in zijne raadsbesluiten, van stoffelijke magt verstoken, zal het, even als in die dagen, door de grootere mogendheden gehoond en verguisd, en vroeg of laat een speelbal en roof der magtige naburen worden.

Doch genoeg hiervan; bepalen wij ons tot het zeewezen. Wij treden thans een tijdperk in, waarin dat zeewezen zijne voormalige grootheid en zijnen alouden luister verliest, en na zeer lang verwaarloosd te zijn geweest, eerst in de laatste jaren min of meer uit zijn diep verval verheven wordt.

Gedurende de eerste 40 jaren geraakt en blijft het in eenen jammerlijken, wij durven zeggen treuriger toestand, dan waarin het immer te voren of daarna verkeerde. Niet dat de zeemagt geheel werkeloos was. Kort na den Utrechtschen vrede worden verschillende eskaders naar de Oostzee gezonden tot beveiliging des handels. Daarna breekt een oorlog met Algiers en Marocco uit, die jaren lang duurt, en waarin sommige zeeofficieren onmiskenbare bewijzen gaven van beleid en moed. Vervolgens wordt een hulpeskader naar Engeland gezonden en de zeemagt neemt kort daarop een ijverig deel aan de verdediging van het grondgebied van den Staat

tegen de aanvallen des Franschen Konings. Maar te midden dezer gebeurtenissen bevindt zich het zeewezen in eenen zeer treurigen toestand. De schoone vloot, onder WILLEM III en HEINSIUS gebouwd, verrot door gebrek aan verzorging in de dokken. De Bondgenooten trekken zich het lot der zeemagt volstrekt niet aan, weigeren jaren lang onderstand te verleenen tot den bouw van nieuwe of tot het onderhoud en herstel der oude schepen, ja, verwaarloozen het zeewezen dermate, dat, bijaldien twee der Admiraliteiten, voornamelijk die van Amsterdam, niet uit eigene middelen daarin hadden voorzien, Nederland niet een enkel linesschip meer zou bezeten, en den rang van zeemogendheid zou verloren hebben. Daarenboven sluipen vele misbruiken bij het zeewezen in, de van ouds bestaan hebbende krijgstucht vervalt, en de kunst van oorlogen gaat genoegzaam verloren, zoodat men nauwelijks in de toenmalige Nederlandsche zeemagt die vroeger wijd en zijd vermaarde zeemagt van het Gemeenebest kan herkennen.

Prins WILLEM IV stelde, gedurende zijn kortstondig bewind, zooveel de omstandigheden zulks toelieten, paal en perk aan het verval, en nam doeltreffende maatregelen tot het weren der ingeslopen misbruiken en tot een toekomstig herstel. Doch zijn vroegtijdige dood verijdelde de hoop dergenen, die in den bloei van het zeewezen belang stelden.

De Gouvernante, het voorbeeld volgende van haren wijzen Gemaal, beproefde insgelijks eenige verbeteringen in te voeren; doch deze leden schipbreuk op de voortdurende onverschilligheid der gewesten. Hoeverre deze ging, kan daaruit worden opgemaakt, dat die Vorstin er geene zwarigheid in vond, aan de Hooge Regering van datzelfde gemeenebest, 't welk nog vóór eene halve eeuw onder de grootste zeemogendheden geteld werd, het denkbeeld te opperen, de bescherming des handels en der zeevaart aan de kooplieden over te laten, en 's Lands magazijnen en werven te sloopen en de oorlogsschepen te verkoopen.

Maar deze was niet de eenige bemoeijng der Gouvernante

ten opzichte van het zeewezen. De hernieuwde geschillen met Algiers en Marocco gaven aanleiding tot het in zee zenden van onderscheidene eskaders, wier uitrusting zij ijverig bevorderde. Doch bovenal leverden de twisten met Engeland, over het regt der Onzijdigen gerezen, aan die Vorstin vele bezwaren op en verwekten haar veel verdriet; twisten, die echter dit gunstig gevolg hadden, dat er eenig meerder leven bij het zeewezen ontstond, en sommige zeeofficieren in de gelegenheid gesteld werden, te toonen, dat hun geenszins de moed ontbrak om, ook aan eenen overmagtigen vijand, het hoofd te bieden.

Zoodra deze twisten waren geëindigd, keerde dezelfde onverstilligheid terug. Geen wonder, dat de herhaalde waarschuwingen en voorstellen van den jeugdigen WILLEM V, om eindelijk het zoo lang verwaarloosde zeewezen te verbeteren, bij zulk eene geestgesteldheid geen ingang vonden. Mogt men toen zijnen raad gevolgd hebben, of mogt hij geestkracht genoeg bezeten hebben, om de Gewesten in die dagen van rust en welvaart te bewegen tot het aannemen en ten uitvoer brengen zijner nuttige voorstellen! Wij zeggen dagen van rust en welvaart. En zeker mogen de eerste jaren van het Stadhouderschap van WILLEM V onder de gelukkigste des Vaderlands geteld worden. De welvaart was groot en algemeen, en de rust werd niet verstoord dan door de hernieuwing van de geschillen met Marocco en het eindelijk uitbreken van den oorlog met dien Roofstaat. Maar behalve dat deze oorlog geene gevaren voor de algemeene welvaart en rust opleverde, was deze, even als vroeger een opstand in Berbice, nuttig voor de zeemagt, omdat de belangstelling in haar daardoor min of meer opgewekt werd, en de zeeofficieren en het scheepsvolk, die meer dan één bewijs van beleid en dapperheid in dezen krijg gaven, daardoor geoefend, en aldus voorbereid werden tot eenen moeilijker strijd, welke hen spoedig wachtte.

Intusschen waren er gewigtige gebeurtenissen noodig, om de Bondgenooten te doen ontwaken uit den slaap, waarin

zij zoo lang verzonken lagen. Die gebeurtenissen waren de opstand der Engelsche volkplantingen in Noord-Amerika en de verwickelingen, welke daaruit voor Nederland voortsporen. Doch nu rezen er tusschen de Bondgenooten hevige geschillen over dat zeewezen, 't welk men met zulk eene onbegrijpelijke onverschilligheid verwaarloosd had; ja, die onverschilligheid hield, niettegenstaande de hagchelijke omstandigheden, waarin het Vaderland verkeerde, zelfs nu nog bij sommige Provinciën aan, zoodat er wederom eenige kostbare, nooit terugkeerende jaren vruchteloos verliepen. Het gevolg hiervan was, dat er geene of halve maatregelen genomen werden, die tot niets dan tot hoon en vernedering des Vaderlands en der Vaderlandsche vlag leidden. De beruchte ontmoeting tusschen den Schout-bij-nacht VAN BYLANDT en den engelschen commodore FIELDING leverde daarvan een sprekend bewijs op. Dit voorval, maar vooral de opgewekte en hooggespannen geestdrift der Natie, deed eindelijk afdoende besluiten nemen. Doch thans was het te laat, om de geweldenarijen der Britten krachtadig te beteugelen, veelmin kon de lang verwaarloosde zee-magt zoo spoedig hersteld worden, dat zij, ook al sloot Nederland zich aan het verbond der gewapende Neutraliteit aan, het magtige Albion voor den oorlog zou doen terugdeinzen; veeleer werd Brittanje door de toetreding van het Gemeenebest tot dat verbond, tot den oorlog bewogen. De krijg brak dus uit, en nu troffen het Vaderland rampen op rampen, welke nog verbitterd werden door het misnoegen, de verdenkingen en het wantrouwen, bij velen tegen den welmeenenden Stadhouder wegens het bestuur van het zee-wezen ontstaan. Gelukkig lenigde de zeeslag van Doggersbank die rampen. Deze wapendaad, waarbij de eer der Vaderlandsche vlag hersteld en de aloude roem waardiglijk gehandhaafd werd, verwekte eene onbeschrijfelijke geestdrift en met haar scheen de verbroken eendragt herboren te zijn, en Nederland een' tijdkring van meerder geluk en meerdere rust te gemoet te gaan. Maar weldra bleek het, dat die verwachting alleen schijn was. Nieuwe twisten, heviger dan te voren, rezen er,

en met die twisten keerden de oude verdenkingen, het vroeger wantrouwen en de voormalige ontevredenheid terug. Dien ten gevolge en door een' zamenloop van omstandigheden werd er door de zeemagt tot aan het einde des krijgs niets meer van aanbelang verrigt. De Engelsche oorlog intusschen blijft, behalve door den roem op Doggersbank behaald, hoogst opmerkelijk in de geschiedenis van het zeewezen, omdat daarin bewezen werd, wat en hoeveel tot verbetering der zeemagt in weinige jaren met eenen vasten wil kan gedaan worden; omdat te dien tijde verbeteringen in den bouw en de inrigting der schepen werden gemaakt, en omdat grondige kennis meer dan tot dus verre onder de zeeofficieren verspreid, de vervallen krijgstuicht en krijgsmansgeest hersteld, en eene orde en naauwgezetheid in den dienst ingevoerd werden, welke sedert lang bij 's Lands vloot onbekend waren.

Sedert den vrede met Engeland tot aan de slooping van het Gemeenebest werd, ook ten gevolge der hevige burger-twisten, weinig meer tot voortzetting der verbetering van de zeemagt gedaan, en zeldzaam bood zich voor haar de gelegenheid aan, iets van belang te verrigten. Alleen een eskader in Oostindië kon bewijzen geven, dat beleid en dapperheid nog het eigendom der Nederlandsche zeelieden waren. En toen het Vaderland herhaalde malen door de legers van het alles omkeerende en vernielende Frankrijk aangetast werd, gaven zij menig blijk van rusteloozen ijver en onwrikbaren moed, doch die onvoldoende waren, om het zinkende Gemeenebest te redden.

Deze is de ruwe schets van hetgeen in het Vijfde Tijdperk der Geschiedenis van het zeewezen voorviel; een tijdperk, het is waar, minder rijk aan gewigtige gebeurtenissen en roemrijke daden dan de vroegere, doch daarom niet minder belangrijk en leerzaam. Veel toch van hetgeen door de zeemagt gedurende dat tijdperk verrigt en te haren aanzien gedaan of nagelaten werd, was tot hertoe onvolledig of geheel niet bekend. De ware oorzaken van haar verval en de omstandigheden die daarmede gepaard gingen, werden nog nim-

mer opzettelijk onderzocht. En wie toonde aan, wat een TORCK deed tot verbetering van den scheepsbouw; wat een VAN SLINGELANDT tot wegneming der gebreken, wat een WILLEM IV tot herstel van het diep vervallen zeewezen? Bovendien was meer dan ééne dappere daad, meer dan één kloek en kundig zeeman uit deze jaren in de vergetelheid geraakt. Vele gebeurtenissen, eindelijk, door de partijschap verdraaid en verkeerd voorgesteld, waren verminkt tot het nageslacht gekomen of lagen in het duistere.

Door den toegang tot belangrijke, dusverre ongebruikte bescheiden, werd de Schrijver dezer Geschiedenis, naar hij zich durft vleijen, in staat gesteld, over de gebeurtenissen van dit tijdperk een nieuw licht te verspeiden. Mogt hij daarin naar wensch geslaagd zijn. Mogt hetgeen door hem wordt voorgedragen de overtuiging geven of verlevendigen, dat het verval van het zeewezen niet, gelijk sommigen nog beweren, aan het bestuur der Stadhouders te wijten is, daar deze, integendeel, meermalen, hoewel dikwerf te vergeefs, getracht hebben, paal en perk aan dat verval te stellen en de zeemagt te verbeteren; maar voornamelijk op rekening moet gesteld worden van de kortzigtigheid, onverschilligheid en verkeerde spaarzaamheid der Staatslieden van de eerste helft der achttiende eeuw, en aan de ongelukkige en in vele opzichten ontaarde staatsregeling van het Gemeenebest. Mogt vooral de beschrijving van dit tijdperk het gevoelen versterken, dat de verwaarloozing van de zeemagt door eenen Handelsstaat, gelijk Nederland, geenszins staffeloos geschiedt, en mogten de noodlottige gevolgen, die daaruit in de achttiende eeuw voorsproten, als onmagt van buiten, misnoegen en burgertwisten van binnen, vernieling des handels en der zeevaart, verlies van volkplantingen, ondergang van den Staat, ook in onze dagen tot spoorslag strekken, zorgvuldig voor het behoud en de verbetering van het zeewezen te waken.

---



KRIJGSVERRIGTINGEN EN ANDERE GEBEURTENISSEN, VAN DEN  
UTRECHTSCHEN TOT AAN DEN AKENSCHEN VREDE.  
A°. 1713—1748.

---

Men had mogen hopen en verwachten, dat het Gemeenebest, nu de zoo veeljarige successie-oorlog eindelijk had opgehouden, ten minste gedurende eenigen tijd rust zou genieten en van alle zorg over versterking van den vrede zou bevrijd gebleven zijn, en dat de ingezetenen dezer gewesten hunnen handel, die zoolang aan gewelddadigheden had bloot gestaan, vrij zouden hebben kunnen drijven. Dit was echter geenszins het geval.

Sedert het herstel van den vrede in het Noorden door de gemeenschappelijke vloot van den Staat en Groot-Brittanje in het eerste jaar der achttiende eeuw,<sup>1</sup> waren er nog steeds hevige geschillen en oorlogen tusschen de mogendheden van dat gedeelte van Europa blijven bestaan. De onbegrensde krijgsgedachte van den jeugdigen KAREL XII, Koning van Zweden, en de wijd omvattende ontwerpen van den voor niets terugdeinzenden Czaar PETER, hadden daartoe voornamelijk aanleiding gegeven; doch Denemarken, Pruissen, Hannover en Polen waren mede in die geschillen en oorlogen vroeger of later gewikkeld geworden.

Deze geschillen en oorlogen hadden eenen nadeeligen invloed op den handel en de zeevaart der overige mogendheden, met name op die van Nederland, welke door de strijdende magten zeer verontrust en belemmerd werden. Het Gemeenebest had zich niet met de hangende twisten, veelmin met den krijg, regtstreeks of zijdelings ingelaten; doch

---

<sup>1</sup> Zie D. III, bl. 547—560.

KAREL XII was nogtans zeer verstoord op Nederland, omdat er in deze gewesten oorlogsschepen voor Czaar PETER gebouwd of aangekocht, zeelieden voor de vloot van dien Vorst geworven, en oorlogs- en scheepsbehoeften van hier, openlijk of althans met oogluiking, in groote menigte naar Rusland gevoerd werden.

Drie jaren vóór het sluiten van den Utrechtschen vrede hadden die verontrustingen en belemmeringen reeds een' aanvang genomen. Onderscheidene Nederlandsche koopvaarders werden in Denemarken aangehouden en eenige door de Russen verbrand. Maar het waren vooral de Zweden, die den handel en de zeevaart dezer landen zwaren overlast aandeden. Onder voorwendsel, dat de Nederlandsche koopvaarders verboden waren voerden, of wel dat deze bestemd waren naar door den Czaar op Zweden vermeersterde havens, werd in dat Rijk een groot aantal graan- en andere schepen in beslag genomen, of door de oorlogsschepen opgebracht en verbeurd verklaard. Maar bovendien wemelden de Noord- en Oostzee van Zweedsche kapers, die, gebruik makende van de regeringloosheid, welke ten hunnent heerschte, bijna alle Nederlandsche koopvaarders aantastten, gewelddadig beroofden, of ze in de havens van Zweden binnen bragten, waar deze voor goeden prijs verklaard werden.

Zoolang de oorlog met Frankrijk voortduurde, had men, hoe luide ook de klagten der kooplieden waren, bij den uitgeputten toestand der geldmiddelen en te midden van eenen zwaren krijg, geene ernstige maatregelen kunnen nemen ter beteugeling van deze uitspattingen en tot krachtdadige bescherming van het goed en leven der ingezetenen, en had men zich moeten bepalen tot vertoogen, welke geen ingang vonden. Naauwelijks echter was de vrede te Utrecht gesloten, of 's Lands overheden vestigden hare aandacht op deze gewigtige aangelegenheden. Twee plakkatens<sup>1</sup> werden

---

<sup>1</sup> Beide uitgevaardigd den 2 Julij 1714, en te vinden in den *Europeschen Mercurius* van dat jaar en het *Groot Plakkaatboek* D. IV, bl. 367 en 1633.

uitgevaardigd, waarbij, van den eenen kant, wel bevolen werd geene verboden waren of manschappen ten dienste der strijdende mogendheden over te voeren; maar waarbij tevens, van den anderen kant, aan ieder eigenaar van door de Zweden in beslag genomen schepen en goederen vergund werd, die schepen en goederen, zonder regtspraak af te wachten, aan te houden en weder te aanvaarden als zijne eigene, aangezien de gedane aanhoudingen en verbeurdverklaringen niet anders dan als "*openbare piraterijen en zeerooverijen*" waren aan te merken. Te gelijk ving men aan te raadplegen over het uitrusten van een eskader tot beveiliging van den handel en de zeevaart, hetwelk voorloopig op acht schepen van 40 tot 50 stukken bepaald, en bestemd werd om onder den Schout-bij-nacht van de Maze, JACOB VAN KOPEREN, naar de Oostzee te zeilen. Dan die uitrusting had geen' voortgang, daar sommige staatslieden het gevaarlijk achtten, deze in vergelijking van de Zweedsche vloot geringe scheepsmagt den togt te doen ondernemen.

De Zweden gingen inmiddels voort, den handel en de zeevaart te belemmeren en te berooven. Het werd uit dien hoofde meer en meer noodig, dat er afdoende maatregelen genomen werden. Dit gaf aanleiding aan den Koning van Groot-Brittanje, wiens onderdanen niet minder dan de ingezetenen van deze gewesten veel van de Zweden te lijden hadden, door zijnen gezant een voorstel aan de Algemeene Staten te laten doen, om eene gemeenschappelijke vloot naar de Oostzee te zenden. Dit voorstel goedgekeurd zijnde, kwam men overeen, dat van de Britsche zijde 20 en van de Nederlandsche 12 schepen van oorlog zouden uitgerust worden, welke gezamenlijk in de Oostzee zouden werkzaam wezen. In den treurigen toestand, waarin de Admiraliteiten zich thans bevonden, en bij de volstreckte ongezindheid der gewesten, om de noodige gelden voor zulk eene uitrusting te verleenen, kostte het veel moeite, deze twaalf schepen in gereedheid te brengen; doch men slaagde er echter in, zoo door den bijstand der Oostindische compagnie als door an-

dere hulpmiddelen. Zij waren met 40, 50 tot 70 stukken gewapend, en het bevel over deze schepen werd aan den Schout-bij-nacht LUCAS DE VETH<sup>1</sup> opgedragen.

Den 1 Junij des jaars 1715 liep het eskader, vergezeld van eene talrijke koopvaardijvloot, uit Texel in zee, en kwam na vijf dagen in de Sont aan, waar ook weldra het Britsche eskader, onder den Ridder NORRIS, Admiraal van de blaauwe vlag, opdaagde. Kort daarop ging de gemeenschappelijke vloot met al de koopvaarders onder zeil en liep de Oostzee in, om de haar opgedragen bevelen uit te voeren. Deze hadden geenszins de strekking, om tegen de Zweden aanvallerwijjs te werk te gaan, maar enkel om geweld met geweld te keeren, en tevens om de koopvaarders tegen alle aanrandingen of overlast te beschermen, en in veiligheid naar de verschillende plaatsen hunner bestemming te geleiden. Van dezen last kweten de Nederlanders en Britten zich met zoo veel ijver, dat de Zweden meerendeels in hunne havens terugtrokken of zich buiten het bereik der gemeenschappelijke vloot hielden, en de handel en de zeevaart der beide volken dit jaar ongestoord bleven. Na zich den geheelen zomer hiermede te hebben bezig gehouden, verliet de vereenigde vloot met een groot aantal koopvaarders in het najaar de Oostzee, en de Schout-bij-nacht keerde met zijn eskader naar het Vaderland terug.<sup>2</sup>

Men had zich mogen vleijen dat, na de gunstige uitwerking, welke deze togt voor den handel en de zeevaart had opgeleverd, er het volgende jaar wederom hier te lande eene

<sup>1</sup> WAGENAAR, *Vad. Hist.* D. XVIII, bl. 102 dwaalt, wanneer hij zegt, dat het bevel over dit eskader gevoerd werd door den Schout-bij-nacht HENDRIK GRAVE. Deze voerde dit jaar niet het gebied over 's Lands schepen, welke voor de Oostzee bestemd waren, maar over die, welke in 1716 derwaarts zeilden. Bovendien bekleedde GRAVE te dezen tijde nog slechts den rang van kapitein, en werd eerst in 1722 tot de waardigheid van Schout-bij-nacht bevorderd.

<sup>2</sup> Uit het oorspronkelijke, op 's Rijks archief berustende *Verbaal of Rapport* van den Schout-bij-nacht DE VETH. Weinige maanden later, op den 22 December 1715, overleed de genoemde Schout-bij-nacht, zijnde een verdienstelijk officier. In zijne plaats werd de Kapitein CORNELIS BEECKMAN als zoodanig benoemd. Vergelijk verder *Europ. Mercurius* A°. 1715, D. I, bl. 305, en D. II, bl. 76.

dergelijke uitrusting zou gedaan zijn, om aldus de Zweden meer en meer in toom te houden en eindelijk van verdere ondernemingen te doen afzien. Dan hiertoe ontbraken de vereischte hulpmiddelen, daar de gewesten bleven volharden in het weigeren van onderstand, en de Admiraliteiten buiten staat waren, zoodanige uitrusting uit hare gewone inkomsten te doen. Men begreep nogtans, dat de handel op de Oostzee niet stil kon staan, veelmin tot eene prooi aan de Zweden worden overgelaten, en dat de eer des Lands, met niets te doen, veel zou lijden, daar de Britten voornemens waren, op nieuw een eskader van gelijke sterkte als in het vorige jaar naar de Oostzee te zenden. Er werd dus besloten, ten minste eenige schepen in gereedheid te brengen, waarvan het getal op zes bepaald werd, als een van 64, drie van 52 en twee van 44 stukken. De uitrusting dezer schepen werd opgedragen aan de Admiraliteit van Amsterdam, wier schepen, bij den verwaarloosden toestand van die der overige collegiën, het best daartoe in staat waren, en welke als de eenige Admiraliteit, die om hare ruimere inkomsten nog eenig vertrouwen inboezemde, gemagtigd werd, bij gebrek aan andere middelen, de daartoe benoodigde gelden op te nemen.<sup>1</sup>

Op den eersten Julij liep dit smaldeel uit, waarover het bevel was opgedragen aan den kapitein HENDRIK GRAVE, die reeds vele jaren in 's Lands dienst geweest was, en later tot de waardigheid van Luitenant-Admiraal van Holland en West-Vriesland verheven werd.

Den 13 Julij bereikte GRAVE, met het eskader en de 300 Nederlandsche koopvaarders welke hij onder zijne vlag telde, de Sont, waar hij den Admiraal JOHN NORRIS vond met de Britsche zeemagt, sterk 18 linesschepen van 50 tot 80 stukken en drie fregatten. Eenige dagen later zeilde de gemeenschappelijke vloot tot voor Koppenhagen, werwaarts zich ook

---

<sup>1</sup> Bij besluit van H. H. Mog. van 11 Mei 1716, wordende gemagtigd om eene som van f 400,000 op te nemen.

de Deensche en eene Russische vloot van 17 linesschepen en 6 fregatten vervoegden, over welke laatste Czaar PETER, die reeds vroeger met een aantal galeijen en ander met troepen bemand klein vaartuig tot het doen eener landing in Schonen, in de hoofdstad van Denemarken gekomen was, als Vice-Admiraal het gebied op zich nam. Thans vingen belangrijke beraadslagingen tusschen den Nederlandschen Commandeur, welke titel de kapitein GRAVE, als Opperhoofd van het eskader, voerde, en den Britschen Admiraal aan. Deze trachtte GRAVE allereerst te bewegen, om al de Nederlandsche en Britsche koopvaarders onder zijne bescherming te nemen, en daarmede de Oostzee in te zeilen, terwijl hij zelf bij het eiland Bornholm een wakend oog op de Zweedsche vloot, bestaande uit 22 oorlogsschepen, waaronder zeer zware, zou houden. Doch toen GRAVE dit van de hand wees, dewijl hij zijne magt te gering achtte, om de koopvaarders behoorlijk tegen de Zweden te verdedigen, poogde NORRIS hem te overreden, gezamenlijk met de Britsche vloot op de Zweden los te gaan, hen aan te vallen, uit zee te verdrijven en aldus eenen veiligen weg voor de koopvaarders te banen. Dan ook dit werd door GRAVE geweigerd, en wel op grond, dat hem alleenlijk in last gegeven was, geweld met geweld te keeren en de koopvaarders van allen overlast te bevrijden, doch geenszins om tegen de Zweden aanvallenderwijs te werk te gaan.

Door deze en andere bemoeijingen, en door het lang wegblijven van een Deensch eskader uit Noorwegen, verliep er een geruime tijd, gedurende welken Czaar PETER de Nederlandsche zeeofficieren, in het bijzonder de Commandeur GRAVE, met de meeste onderscheiding behandelde, die in een' zijner brieven van hem getuigt: "dat hij in hem den zachtmoedigsten en verstandigsten Vorst had gevonden, welchen hij immer gezien had; die met betere kennis en oordeel sprak dan hij ooit eenig mensch had hooren doen; dat hij, in één woord, alle hoedanigheden in zich vereenigde, welke in een groot Monarch vereischt wor-

den.”<sup>1</sup> Deze onderscheiding sproot deels voort uit des Czaars belangstelling in alles wat het zeewezen betrof, maar ook, en wel voornamelijk daaruit, dat hij het Gemeenebest aanmerkte als de wieg en bakermat van de Russische zeemagt, welke binnen weinige jaren zich zoo verbazend had ontwikkeld, dat de Monarch nu in staat was, aan de zeelieden van dat Gemeenebest, waaraan hij zijne eerste denkbeelden omtrent het zeewezen had te danken, en waar hij het eerst zich in den scheepsbouw had geoefend, eene zoo schoone en magtige Russische vloot te kunnen toonen, als welke thans op de reede van Koppenhagen lag. Geen wonder, dat de eerezucht van den Czaar daarmede gevleid was, en hij er groot vermaak in schepte, die vloot, waarbij zich in Nederland gebouwde schepen bevonden, van welke onderscheidene schepen door voormalige Nederlandsche kapiteinen aangevoerd werden, en die gedeeltelijk met Nederlanders bemand was,<sup>2</sup> in eigen persoon aan de Nederlandsche officieren te doen kennen. Hij zelf geleidde den Commandeur GRAVE op de voornaamste schepen rond, welke, naar de getuigenis van dat Opperhoofd, beter en schooner waren dan hij er ooit in Europa gezien had, en die van uitmuntend geschut en uitgelezen manschappen voorzien waren.<sup>3</sup> Maar hoezeer moet de eerezucht van den Vorst opgewekt, hoe zijn genoegen verhoogd zijn geworden, toen hij weldra als Oppergebieder der zeemagt van vier volken begroet werd, en hij den groo-

---

<sup>1</sup> Oorspronkelijke brief van den kapitein GRAVE aan de Admiraliteit van Amsterdam, 25 Julij 1716.

<sup>2</sup> Onder de schepen, bij deze vloot aanwezig, bevond er zich een, dat stellig van Nederlandschen oorsprong was, zijnde de *Groote Perel*, voormaals een Zeeuwsche Commissievaarder van 52 stukken. De voormalige Nederlandsche kapiteinen, welke zich bij deze vloot bevonden, waren SCHELTINGA en SIEVERS, beiden thans met den rang van Commandeur of Schout-bij-nacht bekleed, en voerende de *Marlborough* van 70 en de *Catharina* van 66 stukken; de kapitein VAN GHENT, zoon van den voormaligen Luitenant-Admiraal van dien naam, van wien wij meermalen gesproken hebben; BRAND en VAN DER GON, welke drie ieder een schip van 50 stukken hadden, en SCHEL-LINGH, voerende eene snaauw. Uit eene lijst der Russische vloot, gevoegd bij den brief van den kapitein GRAVE, van 8 Augustus 1716.

<sup>3</sup> Brief van denzelfden kapitein, van 1 Augustus 1716.

ten Keizerlijken standaard, als zoodanig, van top deed waaijen!

Men was, namelijk, na nog veel aangaande deze zaak geraadpleegd te hebben, overeengekomen, dat de Deensche, Britsche en Russische eskaders zich tot ééne vloot zouden vereenigen, over welke aan den Czaar, uit eerbied voor zijn' persoon, als een huldebewijs aan zijne verdiensten, en ter vermindering van verschillen over den rang, als beheerscher van Rusland, het gebied werd opgedragen; dat die vloot, benevens het Nederlandsche eskader en de talrijke koopvaarders, de Oostzee zou inzeilen; dat zij zou trachten de Zweden aan te tasten, te bevechten of uit zee te drijven, en dat inmiddels het eskader van den Staat, versterkt door vijf Engelsche schepen, met de Nederlandsche en Britsche koopvaarders zijnen weg zou vervolgen, deze naar de verschillende havens, waarhenen zij bestemd waren, zou begeleiden, en van daar, na ontladen te zijn en wederom nieuwe vracht te hebben ingenomen, naar de Sont zou terugbrengen.

Op den 18 Augustus verliet de gemeenschappelijke zee-magt met de koopvaarders de reede van Koppenhagen. Het was een treffend en nooit gezien schouwspel, zoo vele zee-kasteelen van verschillende natien, getooid met hunne onderscheidene vlaggen en wimpels, de Oostzee te zien binnenstevenen, onder het geleide van eenen Monarch,<sup>1</sup> die vóór weinige jaren nog niet in het bezit was van één enkel oorlogsschip. Geen dag leverde voor PETER meer waar genoegen op dan deze, daar hij nu gevoelde en zag, wat en hoeveel Rusland aan zijn scheppend genie te danken had! Wie met den geest van dezen Vorst bekend is, zal het hem dan ook niet ten kwade duiden, dat hij die gebeurtenis vereeuwigde

---

<sup>1</sup> De Czaar bevond zich op een fregat, waarbij nog zes andere fregatten gevoegd waren, om op zijn' persoon te passen. Hij zou, volgens hetgene GRAVE schrijft, bijaldien het tot een gevecht mogt komen, buiten het bereik van het vijandelijke geschut blijven, en van zijn schip de noodige seinen voor de vloot geven. Waarschijnlijk geschiedde dit, omdat zijne gemalin CATHARINA, die zwanger was en die hij niet wel aan het vuur kon blootstellen, zich bij hem aan boord bevond.



op eenen gedenkpenning, waarop hij afgebeeld werd als Neptunus, den drietand voerende en staande op eene kar, die met de Russische, Britsche, Nederlandsche en Deensche vlaggen prijkte, en op welke het opschrift gelezen werd: *Ik gebiede over vier!*<sup>1</sup>

De vereenigde vloot zeilde naar het eiland Bornholm, waar men vernam, dat de Zweedsche vloot naar Carlscroon geweken was, welke haven zij den geheelen zomer niet durfde verlaten, maar waardoor aan de zeemagt der Bondgenooten ook verhinderd werd, iets van aanbelang te doen. De voorgenomen landing in Schonen had mede geen' voortgang, waartoe, naa: het schijnt, een gerezen misverstand tusschen Groot-Brittanje en Rusland voornamelijk medewerkte.

Inmiddels had de Commandeur GRAVE, thans verzekerd, dat hij van de Zweden niets te vreezen had, zich bij Bornholm van de gemeenschappelijke vloot afgescheiden, en den togt naar de aan de Oostzee gelegen Duitsche en Russische havens voortgezet, werwaarts hij de koopvaarders, aan zijne zorg toevertrouwd, door een of meerdere oorlogsschepen deed geleiden. In de eerste dagen van November waren al de koopvaarders wederom onder de vlag verzameld, waarop GRAVE de terugreis aannam, welke hij, na het doorstaan van eenen zwaren storm en het langdurig worstelen met tegenwind, gelukkig volbragt, komende met al zijne koopvaarders, op weinige na, die gedurende eenen zwaren mist door eenige Zweedsche ligte vaartuigen overvallen werden, op den 31 December des jaars 1716 behouden te Texel binnen.<sup>2</sup>

Daar de geweldenarijen der Zweden nog steeds aanhielden, en onze koopvaarders ook van tijd tot tijd door de Denen verontrust werden, zou het zeer raadzaam geweest

---

<sup>1</sup> Een afbeelding van dezen penning, waarvan een exemplaar in het Koninklijk Kabinet berust, is, onder anderen, te vinden bij v. HALEM. Zie voorts SCHELTEMA, *Rusland en de Nederlanden*, D. III, bl. 327 en *Peter de Grootte in Holland*, D. I, bl. 334—339.

<sup>2</sup> De voornaamste bijzonderheden omtrent dezen togt naar de Oostzee zijn ontleend uit het op het Rijks Archief berustende, oorspronkelijke *Verbaal* van den kapitein GRAVE, en uit zijne brieven aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteit van Amsterdam.

zijn, in den jare 1717 op nieuw een eskader naar de Oostzee te zenden. De Staten van Holland waren hiervan overtuigd, doch volslagen geldsgebrek en de uitputting der Admiraliteiten verhinderden de uitvoering van dit ontwerp. Er verscheen dus dit jaar geen Nederlandsch, maar wel een Britsch eskader in de Oostzee; eene omstandigheid, die het aanzien van den Staat, als zeemogendheid, wederom moest verminderen, en welke dadelijk het gevolg had, dat van de 500 schepen, die men thans rekende jaarlijks tot de vaart op de Oostzee gebruikt te worden, er, tot geen gering nadeel der ingezetenen, wel driehonderd bleven liggen.<sup>1</sup>

De Staten van Holland het schadelijke van dit een en ander inziende, stelden, ten gevolge der herhaalde klagten van de kooplieden op de Oostzee, tegen het einde des jaars in de vergadering van Hunne Hoog Mogenden voor, om in de aanstaande lente eene aanzienlijke uitrusting te doen, en wel van eene vloot, zamengesteld uit dertig oorlogsschepen, opdat deze scheepsmagt, hetzij alleen, hetzij met de Britten vereenigd, krachtdadig de buitensporigheden der Zweden mogt beteugelen, en den Koning van dat Rijk tot meer gematigd gedrag ten opzichte van den handel en de zeevaart dezer landen zou bewegen en des noods dwingen.

Naar het zich liet aanzien, zou dit voorstel een gunstig gevolg hebben. Vier provincien stemden daarin geheel of gedeeltelijk toe; middelen werden aangewezen om de uitrusting te voltrekken; met het in gereedheid brengen der schepen werd een aanvang gemaakt; volk op loopgeld aangenomen en zelfs de Luitenant-Admiraal JOHAN GERRIT VAN WASSENAER tot Opperbevelhebber dezer vloot benoemd.<sup>2</sup> Doch weldra bleek het, dat het in deze dagen gemakkelijker was de middelen tot het doen eener uitrusting aan te wijzen dan die te bekomen. De vier Gewesten, welke deze uitrusting goedkeurden, hadden wel daarin toegestemd, doch waren

<sup>1</sup> Bijvoegselen op WAGENAAR, D. XVIII, bl. 65.

<sup>2</sup> Bij *Res. van H. H. Mog.* van 25 Maart 1718.

ongezind of onvermogen de daartoe vereischte gelden te verschaffen; de drie overige Gewesten onttrokken zich geheel aan deze aangelegenheid, en zoo gering was het vertrouwen, 't welk men thans in 's Lands krediet stelde, dat de pogingen welke in het werk gesteld werden, om de benoodigde gelden tegen vastgestelde renten en onder behoorlijken waarborg te verkrijgen, meerendeels vruchteloos waren. Er bleef dus niets anders over, dan het groote ontwerp ter uitrusting eener vloot te laten varen, en zich te bepalen tot het zenden van een eskader, bestaande uit een minder getal schepen en aangevoerd door een vlagofficier van minderen rang. De Algemeene Staten besloten derhalve, een eskader van twaalf, in plaats van eene vloot van dertig schepen, naar de Oostzee te zenden, over 't welk, in stede van den Luitenant-Admiraal VAN WASSENAER, het gebied aan den Schout-bij-nacht der Maze, JACOB VAN KOPEREN, opgedragen werd.<sup>1</sup>

Den 25 Junij zeilde de Schout-bij-nacht met het eskader en de koopvaardijvloot die aan zijne zorg toevertrouwd was, uit Texel. Voor Koppenhagen gekomen, vond hij den Admiraal NORRIS met het Britsche en het Deensche eskader, met welke de Nederlandsche oorlogs- en koopvaardij-schepen eerlang naar Bornholm zeilden, alwaar de twee genoemde eskaders de Zweedsche zeemagt bleven gadeslaan, terwijl VAN KOPEREN, met bijvoeging van eenige Engelsche oorlogsschepen, de koopvaarders der beide Natiën onder zijne bescherming nam, en hen naar de verschillende havens, werwaarts zij bestemd waren, geleidde. Tot den 6 October waren de oorlogsschepen daarmede bezig, wanneer al de koopvaarders, na behoorlijk gelost en weder geladen te zijn, op de reede van Dantzig vereenigd waren en de te huisreis aannamen. Tot tweemalen toe werd deze scheepsmagt gedurende den togt naar Koppenhagen door eenen zwaren storm beloopt, welke aan sommige oorlogsschepen vrij wat schade

---

<sup>1</sup> *Secrete Res. van H. H. Mog.* 7 Junij 1718 en *Verbaal der Haagsche Besoignes* van hetzelfde jaar.

toebragt en eenige koopvaarders deed stranden; doch verder gebeurde er op de terugreis niets van aanbelang,<sup>1</sup> daar de Zweden geene pogingen aanwendden, om de Nederlanders of Britten te benadeelen, en de Denen, die bij het vertollen in de Sont eenig geweld schenen te willen plegen, nadrukkelijk door de onzen tot redelijker gedrag verplicht werden.

Eerlang veranderde de toestand van zaken in het Noorden zeer onverwacht, en wel door den dood van den oorlogzuchtigen KAREL XII, die in den nacht van den 29 en 30 November des jaars 1718 voor Frederikstad, in Noorwegen, sneuvelde. Zijne zuster en opvolgster, ULRICA ELEONORA, niets vuriger wenschende, dan de wonden, welke aan Zweden onder de regering van haren broeder geslagen waren, te heelen, trad onmiddellijk in onderhandeling met de Mogendheden, waarmede het Rijk bij hare beklimming van den troon in oorlog gewikkeld was, en sloot achtervolgens den vrede met hare verschillende vijanden. Ook ten opzigte van Nederland betoonde de nieuwe Koningin genegenheid tot het herstel der grieven en tot aanknooping der voormalige goede verstandhouding. Zij begon met verordeningen uit te vaardigen omtrent de kaapvaart, gaf vervolgen de genomen schepen vrij, en stelde eindelijk de havens van Zweden voor den Nederlandschen handel open. Van nu af hield de verontrusting der scheepvaart in de Oostzee op, en de staatkundige betrekkingen, welke tusschen het Gemeenebest en Zweden maar al te lang verstoord waren geweest, werden later volkomen hersteld.

Terwijl de handel en zeevaart dezer Gewesten in het noorden van dit werelddeel op deze wijs voor verdere aanrandingen beveiligd werden, zagen zij zich aan groote gevaren in

---

<sup>1</sup> Het verhaal van dezen togt is ontleend uit het op het Rijks Archief berustende *Verbaal* en de brieven van den Schout-bij-Nacht VAN KOPEREN aan H. H. Mog., gelijk mede uit zijne brieven en die van onderscheiden Officieren van zijn eskader aan de Admiraliteiten van de Maze en Amsterdam, nog in het Archief van het Departement van Marine voorhanden. Van hetgeen omtrent de uitrusting eener vloot voorviel, vindt men noch bij WAGENAAR, noch bij eenig ander schrijver gewag gemaakt, evenmin als van den togt van het eskader onder VAN KOPEREN. Hetgeen WAGENAAR, D. XVIII, bl. 193, onder het jaar 1718 zegt, behoort tot het jaar 1716.

het Zuiden blootgesteld. De Algerijnen, namelijk, en de Roofstaat van Marocco, met welke in den jare 1712 de vrede gesloten was, hadden dien vrede drie jaren later verbroken, na reeds vooraf menigerlei geweld tegen de ingezetenen van dezen Staat gepleegd te hebben. De voorname aanleiding daartoe was hierin gelegen, dat men dezerzijds, grootendeels wegens den treurigen toestand der geldmiddelen, had uitgesteld of verwaarloosd, de Nederlandsche slaven, welke zich in die Afrikaansche Staten in vrij grooten getale bevonden, te lossen, hetgeen bij de Regeringen dier Landen misnoegen verwekte, en door haar als eene schending van het vredesverdrag aangemerkt werd. Zij besloten uit dien hoofde, den oorlog het Gemeenebest aan te doen, en vingen terstond aan, met de Nederlandsche koopvaarders te achtervolgen en zoo veel mogelijk te vermeesteren, waartoe het niet verschijnen van een eenig oorlogsschip van den Staat in de Middellandsche zee sedert het sluiten van den Utrechtschen vrede deze Staten merkelyk aanmoedigde.

Het was in Lentemaand des jaars 1716, dat men hier te Lande de tijding van de vredebreuk ontving. Wenschelyk en doeltreffend zou het geweest zijn, onmiddellyk eenige oorlogsschepen naar de Spaansche kusten en de Middellandsche zee te zenden, ten einde de uitspattingen der Barbarijsche roovers te beteugelen en hun ontzag voor de vlag in te boezemen. Dan, terwijl men reeds met zoo veel moeite uitrustingen kon bewerkstelligen tot bescherming van den handel en de zeevaart in de Oostzee, en die slechts gebrekkig, uit gemis van de noodige hulpmiddelen, kon doen of zelfs geheel moest nalaten, was het, bij den uitgeputten toestand van 's Lands schatkist en den onwil of het onvermogen der provincien, niet mogelijk, krachtige maatregelen te nemen, om de Algerijnen en Maroccanen te bedwingen, zoodat er nog vijf jaren verliepen, alvorens men daartoe overging. Men bepaalde zich dus tot halve maatregelen, welke wel eenigzins het kwaad stuitten, maar het niet uitroelden. Deze maatregelen bestonden hierin, dat door de Algemeene Staten

aan de ingezetenen dezer Gewesten veroorloofd werd, schepen ter kaap uit te rusten en daarmede de oorlogsschepen van den Keizer van Marocco, van die van Algiers en van alle andere Roofstaten, welke tegen de onzen vijandelijkheden pleegden, aan te tasten, te bevechten en te veroveren, en dat zij, tot meerdere aanmoediging, aanzienlijke belooningen toezeiden aan degenen, die zoodanige roofschepen zouden vermeesteren, op strand jagen of vernielen.<sup>1</sup> Daarenboven werden de verordeningen, die van de vroegste tijden der Republiek omtrent de wapening der Levantvaarders bestonden, maar min of meer in onbruik geraakt of verwaarloosd waren, en waardoor vele schepen in handen der Barbaren waren gevallen, hernieuwd en daarbij vastgesteld, hoedanig alle koopvaardijsschepen, naar de Straat, de Middellandsche zee en den Archipel bestemd, moesten gewapend zijn, en dat geene dezer van hier en terug, zonder geleide van schepen van oorlog vermogten te varen, ten zij van genoegzame grootte, en voorzien van zooveel manschappen en geschut, als breeder bij het plakkaat voorgeschreven werd.<sup>2</sup>

Beide deze maatregelen waren van eenig nut, doch onvoldoende om de geweldenarijen der Barbaren te doen ophouden. De Algemeene Staten, in de tegenwoordige omstandigheden geene andere middelen kunnende aanwenden, werden dus op maatregelen bedacht, om de vorderingen der Algerijnen en andere op de kust van Afrika gezeten Volken in te willigen, met de slaven te doen lossen, doch riepen inmiddels de tusschenkomst van den Sultan, als den Opperheer der geloovigen, in. Maar noch het een noch het ander had eenig gunstig gevolg. De beraadslagingen over het lossen der slaven bleven onafgedaan, en de Algerijnen stoorden zich niet aan de bevelen des Sultans. Men begreep intusschen te moeten beproeven, de geschillen, welke zoo schadelijk voor den handel waren, bij te leggen, doch tevens eene meer krach-

---

<sup>1</sup> Bij plakkaten van 6 Junij 1717. Zie *Groot Plakkaatboek* D. V, fol. 331—332.

<sup>2</sup> Bij plakkaat van 28 September 1717. Zie *Groot Plakkaatboek* D. V, fol. 1492.

tige houding te moeten aannemen. In dien geest werd aan den Schout-bij-nacht MATTHIAS BODAAAN, die in den jare 1717 met drie oorlogsschepen naar Portugal en Spanje gezonden was, om de koopvaarders derwaarts te geleiden en van daar weder te huis te brengen, gelast, alle mogelijke afbreuk aan de Algerijnen en Maroccanen, van welke de Saletijnen de gevaarlijkste waren, toe te brengen, en werd hem nader bevolen, in persoon, zoo het belang der koopvaarders zulks toeliet, naar Algiers te zeilen, of zulks anderszins aan een' zijner kapiteinen op te dragen, ten einde aan de bevelen van den Sultan klem bij te zetten, en aldus of op eene andere wijs den vrede te herstellen. Doch BODAAAN onving dezen last te laat, om daaraan zelf te kunnen voldoen, en door eene onverwachte omstandigheid werd hij verhinderd, dien door een' zijner scheepsbevelhebbers te laten volbrengen.

De Schout-bij-nacht, namelijk, met zijne koopvaarders te Cadix gekomen, meende den tijd, welken deze tot ontlading en inlading noodig hadden, niet ongebruikt te moeten laten voorbijgaan, en zeilde dus met zijne onderhebbende kapiteinen, ABRAHAM AKERSLOOT en NICOLAAS CAU, de Straat van Gibraltar door naar de zuid-oostelijke kust van Spanje, om tusschen de kapen Gata en Palos eenigen tijd te kruisen, alwaar, volgens berigten, meermalen Algerijnen gezien waren. Werkelijk kregen zij er aldaar vier in 't gezigt, welke zij met kracht van zeilen najaagden, en met een van welke de kapitein AKERSLOOT zelfs eenige schoten wisselde, doch die, veel sneller dan onze schepen zeilende, het gevaar wisten te ontkomen. Tot den 20 Januarij 1718 bleef BODAAAN met zijn smaldeel op deze hoogte kruisen, wanneer hij meende van eenen gunstigen wind te moeten gebruik maken, om door de Straat van Gibraltar te loopen en zich weder bij zijne koopvaarders te voegen. Dan in den nacht tusschen den 23 en 24 overkwam hem eene zeer onverwachte gebeurtenis. Twee Spaansche Schepen van oorlog, waarover de Markies DE TORRES, kapitein, later Admiraal in dienst van genoemd Rijk, het gebied voerde, die BODAAAN en de zijnen

“door groote dommigheid,” zoo als hij schrijft, voor Turken aanzagen, en niet de moeite namen deswege berigten in te winnen, begonnen, zoodra zij de Nederlanders genaderd waren, met scherp op hen, en vooral op den kapitein AKERSLOOT, voerende de *Batavier*, te schieten en kort daarop de geheele laag te lossen, hetgeen door de onzen, daartoe door de noodzakelijkheid gedrongen, op dezelfde wijs beantwoord werd, zoodat er tusschen deze schepen van twee bevriende Mogendheden een geregeld gevecht onstond, hetwelk ruim twee uren duurde, en dat aan twee onzer zeelieden, waaronder de zoon van wijlen den Schout-bij-nacht DE VETH, het leven kostte, terwijl ettelijke andere zwaar gekwetst werden. Eindelijk ontdekte de bevelhebber der Spanjaarden zijne dwaling, waarop hij zich bij BODAAN verontschuldigde over zijne onbedachtzaamheid, maar waardoor hij ontwetende de oorzaak was, dat deze zijnen last te Algiers niet kon ten uitvoer brengen, daar, terwijl de koopvaarders te Cadix en te Lissabon naar hem wachtten, de schepen zijner kapiteinen in het gevecht te zeer beschadigd waren geworden, om hun dien last te kunnen opdragen.<sup>1</sup>

Door onvermogen en zwakheid, de kenmerken van dit ongelukkige tijdvak der Nederlandsche geschiedenis, liet men nog drie volle jaren voorbijgaan, eer eindelijk tot meer afdoende maatregelen besloten werd. Men raadpleegde wel meermalen bij Hunne Hoog Mogenden over de uitrusting eener behoorlijke magt; de provincie Holland, voor wie de zaak nog van veel meer belang was dan voor de overige Bondgenooten, deed dienaangaande wel bij herhaling voorstellen en drong op de uitvoering daarvan aan; doch men kwam tot geen besluit, zoodat de Algerijnen straffeloos hunne rooverijen voortzetterden. Ook de Admiraliteiten zaten alle

---

<sup>1</sup> Brief van den Schout-bij-nacht BODAAN aan de Admiraliteit van Amsterdam, van 8 Februarij 1718. Zie voorts over hetgeen dezen geschillen in de eerste jaren betreft, *Bijv. en Aanmerkingen* op WAGENAAR D. XVIII, bl. 30—37.



stil,<sup>1</sup> behalve die van Amsterdam. Deze was de eenige, welke aan de koopvaarders behoorlijk geleide gaf, en die van tijd tot tijd twee of drie oorlogsschepen naar den mond van het Kanaal, de westkust van Frankrijk, Spanje en Portugal zond, om eenigen tijd op de Barbaren te kruisen. Somwijlen ontmoetten deze schepen een' enkelen Algerijn, met wien zij dan in gevecht geraakten, zoo als zulks in den jare 1719 het geval was met den kapitein CORNELIS DE WILDT; naar het gelukte aan geen dezer schepen een rooverschip te vermeesteren, daar zij de Nederlanders in bezeildheid verre overtroffen en zich door de vlugt wisten te redden.

Deze gesteldheid van zaken veroorzaakte zware verliezen, verwekte ontevredenheid en gaf aanleiding tot luide klagten. Een groot aantal reeders en kooplieden, vreezende, dat hunne schepen en waren eene prooi des vijands worden zouden, lieten hunne schepen liggen en staakten den handel met de zuidelijke en westelijke gedeelten van Europa; van welke omstandigheid de Engelschen en Franschen, die met de Barbarijsche Staten in vrede waren, zich bedienden, om zich van die vaart meester te maken. Maar bovendien waren de verliezen, welke men sedert den aanvang der vijandelijkheden reeds geleden had, zeer aanzienlijk. Bereids waren veertig koopvaarders, wier waarde op zes millioen guldens geschat werd, in de magt der Algerijnen en andere roovers gevallen, en ruim 900 zeelieden zuchtten onder een hard slavenjuk, terwijl door het nemen van zoo vele schepen en manschappen de Barbaren, die reeds dertig gewapende vaartuigen, waaronder eenige van 40 en 50 stukken geschut, in zee hadden, hoe langer zoo meer in staat gesteld werden, hunne uitrustingen te vergrooten en te verbeteren.<sup>2</sup> En aan hoe vele andere verliezen zou de Nederlandsche handel, wanneer

<sup>1</sup> De Admiraliteiten van de Maze, het Noorderkwartier en Zeeland zonden in de jaren 1717, 18, 19 en 20 geene oorlogsschepen, ook niet ter bescherming van den handel, in zee, en zulks uit geldsgebrek.

<sup>2</sup> Zie de *Consideratien van de Geïnteresseerden in de geleden schaden, door de Turksche roovers sedert eenige jaren veroorzaakt*, in het eerste stuk van den *Europ. Mercurius* des jaars 1721, bl. 22—25, waar eene lijst voorkomt der genomen schepen,

die niet spoedig en krachtig beschermd wierd, zich nog blootgesteld zien, daar de Algerijnen dikwerf nu reeds met drie of vier schepen te gelijk zich voor den mond van het Kanaal en in de Bogt van Frankrijk ophielden, waardoor geen Nederlandsch koopvaarder met eenige zekerheid dien weg kon volgen. Natuurlijk verwekte het een en ander bij de belanghebbenden angst en misnoegen. Van meer dan eene zijde werd de bescherming van 's Lands hooge overheden dringend ingeroepen, en de ingezetenen zelve begonnen, daar de Admiraliteiten niets deden, op middelen bedacht te worden, om de uitspattingen der Algerijnen en andere zeeroovers door eigene middelen te beteugelen.<sup>1</sup>

Deze klagten deden, eindelijk, bij hen, die het roer van den Staat in handen hadden, de overtuiging geboren worden, dat men de bewoners dezer gewesten niet langer ter prooi aan de roofgierigheid, en de vlag van den Staat ten spot van de Barbarijsche volken kon overlaten, en dat het meer dan tijd was, niet door bijzondere personen, wier handelingen steeds eene onzekere uitkomst zouden opleveren, maar door oorlogsschepen van het Gemeenebest zelve de Algerijnen te bedwingen. Na herhaalde raadplegingen, werd dus in het begin des jaars 1721 besloten,<sup>2</sup> een eskader in zee te zenden, met het oogmerk, om die roovers te bestrijden. Dit eskader zou bestaan uit vier schepen van 52 en vier van 44 stukken, benevens twee hoekers, te zamen bemand met 2280 koppen, waarover het gebied aan den Vice-Admiraal FRANÇOIS VAN AERSSSEN VAN SOMMELSDIJK opgedragen werd.<sup>3</sup>

---

en het *Request van den Levantschen Handel, gepresenteerd aan H. H. Mog., tot redres van het voorgaande*, in denzelfden *Europ. Mercurius* bl. 25. Vergelijk ook bl. 51.

<sup>1</sup> Zie het vermelde Request der Bestuurders van den Levantschen Handel aan H. H. Mog. in den *Europ. Mercurius* van 1721, st. I, bl. 25; en een ontwerp tot uitrusting van schepen door bijzondere personen op bl. 15 aldaar.

<sup>2</sup> Bij *Res. van H. H. Mog.* van 1 Februarij 1721.

<sup>3</sup> Een omstandig en belangrijk advijs van de Luitenant-Admiralen VAN WASSENAER en PIETERSON, den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK en den Schout-bij-nacht BODAAN, omtrent de beste wijs om de Algerijnen te bestrijden, is te vinden in het *Register der Haagsche Besoignes des jaars 1721*.

Door verschillende omstandigheden kon het eskader<sup>1</sup> niet eerder dan in het begin van Bloei maand zee kiezen, hetgeen reeds aanvankelijk nadeelig voor het welgelukken der onderneming was, daar hierdoor geen roofschepen voor den mond van het Kanaal en de Bogt van Frankrijk, die zich gemeenlijk vroeger in die wateren vertoonden, werden aangetroffen. Na aldaar een wijle tijds gekruist te hebben, besloot de Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK zuidwaarts te loopen; doch ook hier werd slechts één Algerijn gezien, die het door zijne meerdere bezeildheid ontkwam. Vervolgens stak het eskader de Middellandsche zee in, waar het zich dan eens aan de Spaansche, dan eens aan de Barbarijsche kust ophield, en keerde na verloop van ettelijke weken naar Cadix weder. Op dezen terugtocht werden onderscheidene Algerijnen, hetzij te zamen, hetzij afzonderlijk, gezien, welke VAN SOMMELSDIJK en zijne kapiteinen met kracht van zeilen vervolgden, en ter wier bevechting en vermeestering zij alles deden wat in hun vermogen was; doch tot hun diep leedwezen zagen zij hunne pogingen met geen gunstig gevolg bekroond, wordende door de ondervinding bewaarheid hetgeen de vlagofficieren, die over dezen togt geraadpleegd waren, verklaard hadden, dat 's Lands schepen in de zeilaadje verre te kort schoten bij die van de roofstaten. Tot in het begin van November hield het eskader zich op deze wijs bezig, waarna het de terugreis naar het Vaderland aannam.<sup>2</sup>

De uitkomst van dezen togt voldeed dus niet aan de ver-

<sup>1</sup> Hetzelve was aldus zamengesteld:

AMSTERDAM. Vice-Adm. VAN SOMMELSDIJK, *Duinrel*, 52 stukken, 320 koppen. — Kapitein VAN LIERE VAN OOSTERWIJK, *Ter Meer*, 52 st., 320 k. — Roos, *Edam*, 44 st., 250 k. — GRAAFLAND, *Kampen*, 44 st., 250 k. — Een hoeker.

MAZE. Kapitein VAN DER GRAEFF, *Matenese*, 52 st., 320 k. — LIETINCK, *Rossem*, 44 st., 250 k. — Een hoeker.

ZEELAND. Kapitein CAREL GODIN, *Nassau*, 52 st., 320 k.

NOORDERKWARTIER. Kapitein EGBERT SOM, *Het huis ter Neck*, 44 st., 250 k.

<sup>2</sup> Uit het oorspronkelijke, op het Rijks-Archief berustende *Verbaal van den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK*, zijne brieven aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteiten, gelijk ook van eenige zijner kapiteinen.

wachting, daar men gehoopt had, dat althans een of meerdere roofschepen zouden vernield of vermeesterd zijn. Het verblijf van het eskader in de Middellandsche zee was nogtans geenszins vruchteloos geweest, daar den Algerijnen, die sinds verscheidene jaren de vlag van den Staat niet gezien hadden, op nieuw eerbied daarvoor was ingeboezemd. Wat meer is, zulk een schrik had hen op het gezigt der Nederlandsche schepen, volgens het schrijven van een' der scheepsbevelhebbers van het smaldeel,<sup>1</sup> bevangen, dat zij, beducht zijnde voor eenen aanval op Algiers zelve, met hunne beste goederen landwaarts in gevlugt, en al hunne vaartuigen uit zee geweken waren.

Het was intusschen te verwachten, dat de Algerijnen en de andere Barbaren hunne vorige rooverijen zouden hervatten, zoodra het eskader huiswaarts zou gekeerd zijn, waarom het volstrekt noodig was, zou het door den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK verrigte niet te eenenmale nutteloos zijn, op nieuw een grooter of kleiner getal oorlogsschepen uit te rusten. Daarvan was men hier te lande overtuigd, en zelfs een grootsch ontwerp, om Algiers, met behulp van eenige Spaansche oorlogsschepen, te gaan bombarderen en zijne roofschepen te vernielen kwam ter sprake, waarvan echter zeer spoedig afgezien werd, zoo uit hoofde van geldsgebrek, als dewijl thans de veerkracht ontbrak, om zoodanig een ontwerp ten uitvoer te brengen.<sup>2</sup> Een ander plan, dat reeds vroeger was afgewezen, om door commissievaarders de Algerijnen te doen achtervolgen en vermeesteren, vond evenmin bijval, omdat de Admiraliteiten meenden, zulks zelve beter en met minder kosten te kunnen doen, terwijl verkeerde spaarzaamheid het aanwenden van deze beide middelen te gelijker tijd verhinderde. Er moest evenwel iets gedaan worden, en het was uit dien hoofde, dat Hunne Hoog Mogen-

---

<sup>1</sup> In een brief van den kapitein LIEFTINCK, te vinden in den *Europeschen Mercurius* A°. 1721, st. II, bl. 175.

<sup>2</sup> Zie *Res. der Staten van Holland* van 13 December 1721.

den besloten,<sup>1</sup> dit jaar, een smaldeel in zee te zenden, bestaande uit vijf schepen van 44 en een van 36 stukken, waarover het gebied werd opgedragen aan den Schout-bij-nacht HENDRIK GRAVE, die onlangs van kapitein tot die waardigheid verheven was, in plaats van den overleden Schout-bij-nacht MATTHIAS BODAN. Voorwaar eene weinig aanzienlijke magt, om de Algerijnen te bestrijden, wier schepen niet slechts de Nederlandsche in aantal overtroffen, maar van welke onderscheidene 50 stukken voerden en die alle zeer sterk bemand waren. Niet ten onregte beklagde de Schout-bij-nacht zich daarover, en in het bijzonder, dat hij, als vlagofficier, op zulk een zwak schip geplaatst was, hetgeen, gelijk hij in een' zijner brieven schrijft, sedert den eersten Engelschen oorlog niet gebeurd was.

Op den 10 van Bloemaand geraakten de Amsterdamsche schepen en dat van het Noorderkwartier in zee, waarbij zich later die uit de Maze en Zeeland voegden. Het begin van den togt was niet onvoordeelig. Een Algerijn van 10 stukken en 117 man, en een Salatijn van 14 stukken en 64 koppen, werden in de maand Junij, in de Spaansche zee en bij kaap Finesterre, door de kapiteinen DE GROOT en AKERSLOOT vermeersterd. Door dezen gunstigen uitslag aangemoedigd, bleef de Schout-bij-nacht nog eenigen tijd ter zelfder plaatse kruisen; maar toen zijne hoop niet werd verwezenlijkt, liep hij met het eskader de straat van Gibraltar in, waar hij, ingevolge den hem gegeven last, met den Spaanschen Schout-bij-nacht Don ANTONIO FERNANDO, die zich aan het hoofd van een eskader van negen schepen be-

---

<sup>1</sup> Bij *Res.* van 17 Maart 1722. Er werd eigenlijk besloten, om slechts vijf schepen uit te zenden, doch later werd er nog een schip bijgevoegd. Het eskader was aldus zamengesteld:

AMSTERDAM. Kapitein NICOLAAS CAU (aan wiens boord de Schout-bij-nacht zijne vlag hijschte), het schip *Edam*, 44 st., 200 k. — AKERSLOOT, *Diepenheym*, 44 st., 200 k. — Baron VAN WITTENHORST, *Langeveldt*, 36 st. 150 k.

MAZE. Kapitein JACOB VAN DER GON, *Rossem*, 44 st., 250 k.

ZEELAND. Kapitein HERMAN WILTSCHUT, *Oranje Galei*, 44 st., 250 k.

NOORDERKWARTIER. Kapitein DE GROOT, *'t Huis te Neck*, 44 st., 250 k.

vond, eene overeenkomst aanging, om gemeenschappelijk den vijand alle mogelijke afbreuk te doen, tot welk einde aan de scheepsmagt der beide natiën zekere streken aangewezen werden, binnen welken zij kruisen zouden. Doch alvorens zich derwaarts te begeven, zeilde GRAVE naar Algiers, zoo om den vlag van den Staat aan de bewoners dier stad te vertoonen en hun schrik in te boezemen, als en wel voornamelijk, om de sterkte van de zeemagt der Algerijnen en de gesteldheid der haven op te nemen, en te onderzoeken, of het mogelijk zou zijn, die zeemagt en haven, hetzij met eene Nederlandsche vloot alleen, hetzij met den bijstand der Spanjaarden, te verwoesten. Na omtrent 24 uren zich voor Algiers te hebben opgehouden, zeilde de Schout-bij-nacht naar de voor hem bestemde plaats; maar welke pogingen hij en zijne kapiteinen ook aanwendden, mogt het hun gedurende de drie maanden, dat de kruistogt duurde, niet gelukken, één enkelen Algerijn te zien, veel min te veroveren; zoodat de Schout-bij-nacht zich verplicht zag, in November, onverrigter zake naar het Vaderland terug te keeren.<sup>1</sup>

Alhoewel dan ook deze togt niet veel goeds opgeleverd had, moest het echter nuttig en noodig geacht worden, onmiddellijk een nieuw eskader in zee te zenden; doch de raadplegingen dienaangaande liepen vruchteloos af. Van deze voor hen gunstige omstandigheid maakten de Algerijnen gebruik, die hunne rooverijen voortzetterden, nemende of vernielende voor het Kanaal en in de Middellandsche zee weder eenige Nederlandsche koopvaarders, terwijl zij door de bescherming die zij in Engeland vonden, waar hunne schepen ongemoeid binnenliepen en zelfs van behoeften voorzien werden, niet weinig, tot grooten aanstoot van de ingezetenen dezer ge-

---

<sup>1</sup> De bijzonderheden omtrent dezen togt zijn ontleend uit het op het Rijks-archief berustende oorspronkelijke *Journal, gehouden op 't Landsschip van oorloge Edam, door den Schout-bij-nacht GRAVE, in het jaar 1722*; uit zijne brieven aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteit van Amsterdam, gelijk mede uit die van verschillende kapiteinen van het smaldeel aan de Admiraliteiten.

westen, in hunne stoutheid aangemoedigd werden. De vermeestering der Nederlandsche koopvaarders ging echter niet altijd even gemakkelijk, en meer dan een gezagvoerder toonde in deze jaren, dat het heldenbloed der voorvaders nog door zijne aderen stroomde. Zoo, om hiervan een voorbeeld bij te brengen, werd de schipper T. MEIJER, in Bloei-maand des jaars 1721, nabij kaap 'Trafalgar door eenen met 30 stukken gewapenden Algerijn aangetast, doch tegen wien deze kloeke zeeman met zijnen slechts 12 stukken voerenden bodem zich zoo dapper verdedigde, dat de roover genoodzaakt werd af te houden, niettegenstaande hij reeds 40 man had overgesmeten, doch die MEIJER door het doen springen van eenige kruidkisten in de lucht had doen vliegen.<sup>1</sup>

In dit jaar 1723 verdedigde zich niet minder dapper, maar geenszins met hetzelfde gelukkig gevolg, PIETER VALK, gezaghebber op den Levantvaarder, de *Koning van Spanje*, voerende 22 stukken geschut en 36 manschappen. Deze ontmoette den 4 Junij, op zijne terugreis, vier mijlen van Gibraltar, twee Algerijnen, waarvan de een met 56, de andere met 46 stukken gewapend was, welke hem met kracht van zeilen najaagden en na verloop van een uur door doodelijke stilte op zijde kwamen. Terstond legt een der Algerijnen hem aan boord, doch na een scherp gevecht wordt hij genoodzaakt af te deinzen. Nu klampt de Algerijn hem van den anderen kant aan, waar hij drie glazen bleef liggen; maar na 45 der zijnen bij de entering dood op den Nederlandschen bodem achtergelaten en eenige grondschoten bekomen te hebben, moet hij zijne vermeende prooi ontwijken. Thans was het de beurt van het andere roofschip. Tot tweemaal toe entert ook deze den onversaagden VALK, doch beide malen wordt hij met zoo groot geweld afgeslagen, dat hij zich mede gedwongen ziet den kloeken Nederlander te verlaten. Nu schijnt men op redding te mogen hopen; maar eensklaps ziet VALK, hetzij door 's vijands, hetzij eigen kruid,

---

<sup>1</sup> *Europesche Mercurius*, A<sup>o</sup>. 1721, st. II, bl. 62.

de vlam uit zijn achterschip oprijzen, welke hij dadelijk bemerkte, dat niet te blusschen is. Van de 36 zeelieden zijn nog slechts 13 gezond, al de overige gesneuveld of gekwetst. De sloep wordt dus uitgezet. Wie zijn leven behouden kan en wil, springt er in en met kracht van riemen wordt het gevaar nog even tijdig ontvloden; want naauwelijks twee scheepslengten verwijderd van het brandende schip, springt het met alles wat het bevat in de lucht. Van dit ongeval trachtten de Algerijnen gebruik te maken, om althans de overgebleven manschappen als slaven mede te voeren. Zij zenden op de ongelukkige schipbreukelingen drie barkassen af, aan wie de onzen echter met uiterste inspanning van krachten weten te ontkomen, bereikende zij met behouden levens, maar van alles beroofd, den Spaanschen wal niet verre van Marbella.<sup>1</sup>

Hoe zwak en slap het bestuur hier te lande ook in deze dagen ware, en ofschoon de overheden bijkans op niets dan op bezuinigingen hunne aandacht vestigden, begreep men nochtans, dat zulke aanrandingen niet straffeloos konden geduld worden, en men nieuwe uitrustingen behoorde te doen, bijaldien men bij den handelsstand, welke luide om bescherming riep, geen misnoegen wilde verwekken, en de vruchten der vorige uitrustingen niet zouden verloren gaan.

Tegen het najaar werden, dien ten gevolge, de beraadslagingen over het uitzenden van een eskader tegen de Barbarijsche roovers hervat, en eindelijk op den 9 Augustus bepaald, dat het uit vijf fregatten, bemand met 1250 zeelieden, zou bestaan.<sup>2</sup> Het gebied over dit eskader werd dit-

<sup>1</sup> Brief van PIETER VALK, geschreven uit Marbella den 14 Junij 1723, voorkomende in den *Europeschen Mercurius* van dat jaar, st. II, bl. 31. Zie ook WAGENAAR, *Vad. Hist.* D. XVIII, bl. 282. *Neerl. Heldend. ter zee* en KOK, *Vaderl. Woordenboek*.

<sup>2</sup> Dit eskader bestond uit de volgende schepen:

ZEELAND. Kapitein HERM. GRINDET, aan wiens boord de Schout-bij-nacht GODIN zijne vlag liet waaijen; *Sandenburg*, 42 st., 250 k.

MAZE. Kapitein CORNELIS VAN DER GRAEFF, *Matenese*, 44 st. 250 k.

AMSTERDAM. Kapitein GYBLAND LIJNSLAGER, *Damiaten*, 44 st. 270 k.; Kapitein C. SCHRYVER, *Wageningen*, 36 st. 225 k.

NOORDERKWARTIER. Kapitein ALLARDUS BAARDA, 't *Huis te Neck*, 44 st. 250 k.



maal aan een' Zeeuwschen vlagofficier opgedragen, te weten aan den Schout-bij-nacht CAREL GODIN, behoorende tot een aanzienlijk geslacht van zijn gewest, die als kapitein aan de krijgsbedrijven van den Successie-oorlog deel had genomen, en in het vorige jaar door de Staten van Zeeland tot de waardigheid van Schout-bij-nacht bevorderd was.<sup>1</sup> De togt van dit eskader was, over het algemeen, voordeelijker dan de vorige.

Op den 6 October ligtte de Schout-bij-nacht GODIN het anker en koos zee, doch door verschillende omstandigheden verliepen er vier maanden, alvorens al de schepen van het eskader vereenigd waren. Intusschen had GODIN met zijne bijhebbende kapiteinen niet stil gezeten en onderscheidene Algerijnen hard vervolgd, doch het was niet gelukt, een hunner te vermeesteren.<sup>2</sup>

Het was na de vereeniging van het eskader, dat de Schout-bij-nacht den last van de Algemeene Staten ontving, om zich onverwijld naar Algiers te begeven, en met den Dey in onderhandeling te treden, ten einde, zoo mogelijk, den vrede te herstellen. Ter uitvoering van dien last, zeilde GODIN met het eskader naar Algiers, voor welke stad hij den 4 van Bloeiimaand des jaars 1724 het anker liet vallen. Hij begroette de stad met elf eereschoten en liet eene witte vlag van top waaijen, het gewone teeken, dat men over den vrede in onderhandeling wenschte te treden. Daar de Algerijnen, wier overmoed door deze ongewone daden niet weinig was toegenomen, noch op het gegeven sein, noch op de eereschoten antwoordden, werd door den kriegsraad besloten, een' Luitenant met eene sloep, van eene vredevlag voorzien, naar Algiers te zenden, om eenen brief over te brengen, waarin de reden der komst van het eskader ontvouwd werd.

<sup>1</sup> Op den 20 October 1722, in plaats van JAN CORNELIS OCKERSSE, die tot Vice-Admiraal verheven was. Over het geslacht van GODIN kan men nazien SMALLEGANGE, *Cronyk van Zeeland*.

<sup>2</sup> De kapitein SCHRYVER had er twee, van 40 en 50 stukken, ontmoet, "dogh sy bleeven," schreef hij in een' zijner brieven, "seer dicht by den andere, waardoor myn dien brok te swaer was en geobligeert dien te laten leggen."

Deze brief had betere uitwerking. De Schout-bij-nacht werd door den Dey uitgenoodigd, in persoon aan wal te komen, ten einde over den vrede te onderhandelen; doch daar GODIN zulks onraadzaam, althans min voegzaam achtte, werden derwaarts afgezonden de kapitein SCHRIJVER, de Secretaris van den Schout-bij-nacht, BINKHORST, en de commandeur GEEL, in wier plaats drie Algerijnsche zeekapiteinen als gijzelaren aan boord kwamen. Twee dagen duurden de onderhandelingen, die in den beginne eenen gunstigen uitslag schenen te zullen hebben; doch alstoen nam de Dey eenen hoogen toon, liet den Nederlanders de vernedering gevoelen, welke zij zich zelve door het komen vragen van den vrede berokkenden; deed vorderingen van zulk eenen aard, dat zij niet konden ingewilligd worden, en verweet ten laatste de afgevaardigden, dat zij geen lieden van hun woord waren, daar de Schout-bij-nacht hem geschreven had, dat hij gekomen was om den vrede te maken, en nu beweerde, daartoe geene magt te hebben, hun ten slotte met minachting toevoegende: "Dat de aanneming der gedane voorstellen voor hem, Dey, eene schande was, en voor hen, afgevaardigden, eene nog grootere om die voor te dragen; dat hij hen niet geroepen had tot het maken van vrede; dat zij gaan konden, gelijk zij gekomen waren, en dat zij weder konden komen of wegblijven, zoo als zij wilden, daar het een en ander hem, Dey, zeer onverschillig was." <sup>1</sup>

Bij zulk eene stemming was alle hoop op het sluiten van den vrede vervlogen; en het zal onzen zeelieden ongetwijfeld smartelijk gevallen zijn, de werktuigen te hebben moeten wezen, om den Staat zoodanige vernederingen te doen ondergaan. Terstond verlieten zij dan ook de reede van Algiers, en hervatteden hunnen kruistogt, welke echter eenen geruimen tijd geene vruchten opleverde. Eindelijk ontdekten zij, na

---

<sup>1</sup> Instructien en Rapporten van de genoemde Commissarissen, voorkomende in het oorspronkelijke, op 's Rijks Archief berustende *Journal of Verbaal van den Schout-bij-nacht c. GODIN. A<sup>o</sup>. 1723—1724.* Vergelijk ook den *Europ. Mercurius* A<sup>o</sup>. 1724, st. I, bl. 291—295.

lang te vergeefs in de Middellandsche zee gezworven te hebben, en daarop de Straat van Gibraltar te zijn doorgelopen, in den namiddag van den 11 Junij, tusschen Kaap St.-Vincent en Lagos een zeil, waarop de Schout-bij-nacht sein deed aan den kapitein SCHRYVER, wiens schip *Wageningen*, van 36 metalen stukken, de overige in snelheid verre overtrof, om jagt te maken. Oogenblikkelijk werd hieraan door SCHRYVER voldoen, terwijl de andere schepen hem volgden. Ten half acht ure 's avonds komt hij binnen het bereik van het geschut des vreemden bodems, op wien hij eerst eenen kogel schiet en daarna de volle laag lost, ten einde zijne vlag te toonen, waarna deze de Algerijnsche vlag ophaalt en den Nederlandschen kapitein met zijn geschut beantwoordt. Inmiddels was het dood stil geworden, waarop de Schout-bij-nacht, opdat de roover niet mogt ontsnappen, twee sloepen naar SCHRYVER zendt, ten einde zijn schip te boegseren en tevens zijne manschappen te versterken. Tot driemaal tast hij den Algerijñ hevig aan, maar wordt telkens afgeslagen, en driemaal ontstaat er in het Nederlandsche schip brand, door het springen van kardoezen. SCHRIJVER, bemerkende dat de duisternis eenige verwarring bij hem aan boord veroorzaakte, en daarenboven beducht, dat zijn schip te na aan den wal zou komen, tot welken de Algerijñ tot op zeer korten afstand genaderd was, besluit, het gevecht tot aan den morgenstond te staken en zonder verder te schieten bij den roover te blijven, terwijl de overige schepen van dien tijd gebruik maken om op te zeilen en zich te verspreiden, om aldus den weg aan den Turk langs den wal af te snijden.

Zoodra de dag was aangebroken, hervat de kapitein SCHRIJVER het gevecht tegen den Algerijñ, die, begunstigd door eenen frisschen landwind, op nieuw het gevaar zoekt te ontkomen. Maar spoedig heeft hij hem ingehaald. Nu begroet hij hem onophoudelijk uit het kanon en met het handgeweer, schiet de bezaansroede en het voormarszeil van den roover naar beneden, entert, en dwingt hem, na eene hardnekkige verdediging, tot de overgave. Het aldus vermees-

terde schip, waarbij de kapitein SCHRIJVER evenveel beleid als kloekmoedigheid aan den dag legde, was genaamd *de Oranjeboom*, werd gevoerd door HAMETH RAIS BEN TOBACK, was gewapend met 36 stukken geschut en bij het verlaten van Algiers bemand met 260 of 270 koppen, waaronder 26 christenslaven, van welke equipage omtrent 40 man in het gevecht gesneuveld en ettelijke zwaar gewond waren geworden. SCHRIJVER telde slechts één doode, maar 30 gekwetsten, van welke sommige naderhand overleden.<sup>1</sup>

Het geheele eskader vereenigde zich kort na dit voorval te Cadix, om zich aldaar van leeftogt te voorzien, en alsdan de terugreis naar het Vaderland aan te nemen. Dan hier gekomen, ontving de Schout-bij-nacht bevel, nog vier maanden in deze oorden te blijven, waarop hij na eenige dagen toevens, wederom ter kruistogt uitliep. Tot den 4 October viel niets van eenig aanbelang voor, doch op dien dag werd een weinig ten oosten van Gibraltar een schip gezien, op hetwelk al de schepen terstond jagt maakten. Ook nu weder snelde de kapitein SCHRIJVER de overige Nederlanders, wier bodems veel minder hard zeilden, verre vooruit, en joeg en benaauwde dien dag en den volgenden den Algerijschen roover zoodanig, dat aan dezen niets overbleef, dan het tegen het strand bij Tetuan te zetten en zijn schip, om het niet in de handen der Nederlanders te doen vallen, in brand te steken en in de lucht te doen vliegen. Dit roofschip was *het Roode Hart* genaamd, met 34 stukken ge-

---

<sup>1</sup> Uit het boven vermelde *Journal* of *Verbaal* van den Schout-bij-nacht GODIN; uit zijne brieven aan H. H. Mog. en de Admiraliteiten; uit dien van SCHRIJVER zelfen aan de Admiraliteit van Amsterdam, gedagteekend Cadix 20 Junij 1724 en uit de brieven van de kapiteinen LIJNSLAGER en VAN DER GRAEFF, gelijk mede uit het aan mij verplichtend door den heer PALIER te 's Hertogenbosch geschonken *Journal* van ADRIAEN VAN DER MEYDEN, eersten Luitenant op het bij het gevecht tegenwoordige schip *Matenesse*, waarin voorkomt eene met de pen vervaardigde afbeelding der verovering van dezen Algerijn. Zie verder een' brief van het boord van kapitein SCHRIJVER over dit voorval geschreven, in den *Europ. Mercurius* A°. 1724, st. II, bl. 55 en 56. Een gedicht ter eere van deze heldendaad van SCHRIJVER zag kort daarna het licht, waarvan de *Mercurius* het slot mededeelt.

wapend van 270 manschappen voorzien.<sup>1</sup> Wegens het aan strand jagen van dit schip en het vechtenderhand nemen van den *Oranjeboom*, werd aan kapitein SCHRIJVER, “in erkenenis van zijne dapperheid,” later door Hunne Hoog Mogenden eene belooning toegekend, en hij door de Admiraliteit van Amsterdam met een’ gouden kop begiftigd.<sup>2</sup>

Weinige dagen na dit gebeurde liep het eskader de Middellandsche zee weder uit, en kruiste nog eenigen tijd op de Spaansche en Portugesche kusten, waarna de Schout-bij-nacht twee zijner schepen naar St. Ubes zond, om aldaar de Nederlandsche koopvaarders af te halen, terwijl hij zelf en de kapitein SCHRIJVER de terugreis naar het Vaderland aannamen, waar zij in de eerste dagen van wintermaand behouden aankwamen.<sup>3</sup>

Zoo was deze kruistogt, over het algemeen, dus gelukkiger geweest dan de vorige, daar een kloeke Algerijn genomen en een ander vernield was geworden, en wel door een en denzelfden kapitein, die door de bezeildheid van zijn schip alleen meer gedaan had dan de overige schepen van het eskader te zamen; een nieuw bewijs, hoe van den goeden bouw der schepen het wel slagen der krijgsverrigtingen grootendeels afhangt. In dien geest schreef de kapitein SCHRIJVER aan de Admiraliteit van Amsterdam,<sup>4</sup> “dat zoo dit collegie geliefde te besluiten, nog twee of drie fregatten te laten maken als het door hem gevoerde fregat *Wageningen*, hetzelfde de glorie zou hebben, de Barbaren, tot grooten dienst aan de Republiek, zoodanig te ruineren, dat de in-

<sup>1</sup> Eigenhandige brief van kapitein SCHRIJVER aan de Admiraliteit van Amsterdam uit Cadix 30 Oct. 1724; *Journal* van den Schout-bij-nacht GODIN en brieven der andere kapiteinen van het eskader. Vergelijk den *Europ. Mercurius* A°. 1724, st. II, bl. 229.

<sup>2</sup> De zaak dezer belooning of premie bleef bij H. H. Mog. lang hangen, en werd eerst bij *Resol. van 24 Febr.* 1731 beslist, toen aan SCHRIJVER voor de vermelde bedrijven, het later veroveren van een Zaleesch roofschip en het aan strand jagen van een ander eene som van 8000 gulden in eens toegelegd werd. *Notulen der Adm. van Amsterdam*, van 20 Junij 1729 en 22 Maart 1730.

<sup>3</sup> *Journal* van den Schout-bij-nacht en brief van den kap. SCHRIJVER.

<sup>4</sup> Brief aan de Admiraliteit van Amsterdam 30 October 1724.

gezetenen van den Staat in hunnen handel en zeevaart niet meer zouden gestoord worden; want,” voegt hij er bij, “zonder uw schip *Wageningen* zou noch de Algerijn bij Te-tuan vernield, noch de voorgaande Turk genomen zijn.”

De onwilligheid der Algerijnen tot het herstel van den vrede, hunne voortdurende wapening en aanranding der koopvaarders van den Staat,<sup>1</sup> gaven 's Lands overheden aanleiding om de uitrustingen voort te zetten, opdat de Dey, eindelijk, tot betere gedachten zou gebragt, de zeevaart en handel behoorlijk beschermd, en aan den vijand, gelijk in het afgeloopen jaar, door het nemen of vernielen van zijne schepen, eerbied en ontzag voor de vlag van den Staat mogten ingeboezemd worden. Reeds vóór de terugkomst van het eskader waren deswege raadplegingen aangevangen, in welke besloten werd, een nieuw eskader, bestaande uit zes schepen van 44 tot 54, benevens een fregat van 24 stukken<sup>2</sup> en twee behoefteschepen, in zee te zenden, waarover het gebied aan den Vice-Admiraal FRANÇOIS VAN AERSSSEN VAN SOMMELSDIJK opgedragen werd.

Tegen de helft van April des jaars 1725 geraakte het meerendeel dier schepen in zee. Op den 29 dier maand ontdekte de Vice-Admiraal, ter hoogte van kaap Finisterre, ruim 15 mijlen uit den wal, twee vreemde zeilen, waarop hij aan de twee, zich toen bij hem bevindende kapiteinen,

<sup>1</sup> Hierin slaagden zij echter niet altijd naar wensch. Zoo had schipper ALBERT SCHAAP, van Amsterdam naar Smyrna bestemd, voerende een schip van 28 of 30 stukken, in November 1724, kloekmoedig twee der grootste Algerijnsche roofschepen, waaronder dat van den Admiraal, afgeslagen, en een derde, hetwelk hem kort daarop aantastte, was door eigen kruid in de lucht gevlogen. Zie *Europesche Mercurius* A°. 1725, st. I, bl. 94. Een omstandig verhaal dienaangaande vindt men ook in DE TASSY'S *Beschrijving van de stad Algiers*, waaruit datgene ontleend is, 't welk in den *Recensent ook der Recensenten* No. 9, A°. 1841, medegedeeld wordt als eene bijdrage tot de dapperheid onzer vaderen.

<sup>2</sup> Deze schepen waren de *Heemstede*, van 54 stukken, gevoerd door den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK, en onder hem door den kapitein HENDRIK LIJNSLAGER; de *Lepelaer* en *Veere* van 52 stukken, gevoerd door den Schout-bij-nacht VAN KOPEREN, en den kapitein SAPIUS; de *Rossem*, *Meervliet* en *Vredenhof*, van 44 stukken, gevoerd door de kapiteinen LIETINCK, BARON VAN WITTENHORST en ELBERT ELIAS, en het fregat *Tobago*, van 24 stukken, kapitein ALEXANDER FRENSEL.



¶ H. Weissenbruch Dr. lith.

Steendr v. J.D. Steuerwald

*Fs. van Aerssen van Sommelsdijck*

*Near eene teekening, berustende in de verzameling van Jhr. J.W. van Sypesteyn.*





ELIAS EN VAN WITTENHORST, sein deed, deze na te jagen, vervolgende hij zelf met de koopvaarders, die zich in Texel bij hem gevoegd hadden, den togt naar Lissabon. Welhaast bleek het, dat beide schepen Algerijnen waren, waarvan het aan een gelukte, het gevaar door zijne meerdere bezeildheid te ontkomen; doch het tweede, *de Witte Leeuw*, van 46 stukken, geraakte in een scherp gevecht met den kapitein VAN WITTENHORST, die, bijgestaan door het fregat *de Tobago* onder den kapitein FRENSEL, welke sinds eenige dagen van het eskader was afgedwaald, maar nu juist ter goeder ure kwam opdagen, den Algerijn kloekmoedig aantastte. Tusschen beide Nederlandsche schepen en den *Witten Leeuw* ontstond een kortstondige, maar hevige strijd, in welken, naar het scheen, de Algerijn noodwendig zou moeten bukken. Dan ongelukkig werd de kapitein WITTENHORST, op het oogenblik dat hij den Turk aan boord zou leggen, door een' geweerkogel zoodanig getroffen, dat hij nederstortte en genoodzaakt werd, het gebied aan den naastvolgenden officier, den kapitein HENDRIK JAN BOUDAAN,<sup>1</sup> over te dragen. Dit ongeval veroorzaakte min of meer verwarring, of gaf althans oponthoud. Hierbij kwam, dat door de doodelijke stilte het schip kwalijk bestuurd en de entering, welke ook door BOUDAAN bij herhaling bevolen werd, niet kon volbragt worden, en dat kort daarna de voorsteng van boven nedergeschoten werd, waardoor de voorzeilen in het ongereede raakten.<sup>2</sup> Van deze voor hem gunstige omstandigheden wist de

<sup>1</sup> Deze kapitein was een broederszoon van den vroeger vermelden Schout-bij-nacht MATTHIAS BODAAN of BOUDAAN. De reden, waarom deze kapitein zich aan boord bij kapitein VAN WITTENHORST bevond, was hierin gelegen, dat uit hoofde van de weinige gelegenheden, welke zich in deze jaren aanboden om schepen aan de kapiteins te geven, de Admiraliteit van Amsterdam aan een' of anderen kapitein toestond, eenen togt mede te doen, in welk geval zoodanig een het naast in gezag aan den bevelvoerder van het schip stond.

<sup>2</sup> Hetgeen vooral het ontkomen van den Algerijn bevorderde, was misschien, dat het geschut van de onderste batterij, volgens hetgeen WITTENHORST in zijn *Journal* zegt, in het begin van het gevecht niet kon gebruikt worden, omdat de poorten te laag waren, en later slechts gedeeltelijk; een voorbeeld van het misbouwen der Landsschepen, ook in dit tijdperk; waarover nader.

Algerijn, niettegenstaande zijn bezaansmast was omver geschooten en hij andere merkelijke schade had gekregen, behendig gebruik te maken, houdende het terstond achterom, waarna hij alles bijzette wat goed kon doen, en zich met zoo veel snelheid verwijderde, dat het schip van WITTENHORST, 't welk veel trager zeiler was, hem weldra niet meer kon benadeelen. FRENSEL zette den roover wel na, en hield nog wel gedurende anderhalf uur schutgevaarte met hem, in de hoop, dat WITTENHORST spoedig zou opkomen, en zij alsdan gemeenschappelijk den Algerijn zouden vermeesteren; doch zich in die hoop teleur gesteld ziende, staakte hij eindelijk ook het gevecht, daar hij alleen, met zijn ontredderd fregat van 24 stukken, niet in staat was den vijandelijken zes en veertiger te veroveren.<sup>1</sup> Het in den strijd door de kapiteinen WITTENHORST, FRENSEL en BOUDAAN gehouden gedrag werd later, op hun verzoek, door den krijgsraad van het eskader onderzocht, die verklaarde, "dat ieder der gemelde officieren gedaan had zoodanig als officieren zouden kunnen en het hun betaamde te doen, hebbende in alles gepleegd soldaaten zeemanschap;" uit welken hoofde de krijgsraad hen bedankte "voor hunne aangewende vlijt, en hen verzocht, daarin verder voort te gaan."<sup>2</sup> Wij mogen en moeten het dus, na deze uitspraak, er voor houden, dat het alleen aan de vermelde bijzondere omstandigheden is toe te schrijven, dat de uitkomst van dezen strijd niet gelukkiger was.

Niet lang na dit gevecht vervoegden zich al de schepen van het eskader bij den Vice-Admiraal te Lissabon; doch de ondervinding leerde spoedig, dat van de zeven schepen,

---

<sup>1</sup> *Rapport, Journaal of Verbaal van FR. AERSEN VAN SOMMELSDIJK, Vice-Admiraal van Holland en Westvriesland, over het commando van een esquadre oorlogschepen, gedestineerd ter cruysinge op de Algerse en andere rovers, in de jaren 1725 en 1726*, in het oorspronkelijke berustende op het Rijks-archief; zijne brieven aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteiten, en extracten uit de *Journals* van de kapiteinen FRENSEL, WITTENHORST en ELIAS. Zie ook den *Europeschen Mercurius*, A°. 1725, st. II, bl. 62 en 63.

<sup>2</sup> Sententie van den krijgsraad van 20 Julij 1725, voorkomende in het *Journaal van den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK*.

waaruit dit eskader bestond, drie onbruikbaar waren, om iets tegen de Algerijnen te verrigten, wordende het Zeeuwsche schip *Veere*, gevoerd door den kapitein SAPPJUS, na het volbrengen van een' kruistogt, zoo oud en gebrekkig bevonden, dat het door deskundigen voor den dienst onbekwaam werd geacht, en huiswaarts moest gezonden worden, terwijl twee andere<sup>1</sup> zulke trage zeilers waren, dat zij meer overlast gaven dan dienst bewezen.

Tot aan het einde des jaars 1725 hield het eskader zich bezig met het kruisen op de Algerijnen, dan eens vereenigd, dan eens verdeeld, nu voor de straat van Gibraltar, dan weder in de Middellandsche zee, op eenen anderen tijd buiten de zeeëngte, langs de kusten van Spanje en Portugal. Maar welk eene vlijt SOMMELSDIJK en zijne kapiteinen aanwendden, mogt het hun gedurende acht maanden slechts twee malen gebeuren, Algerijnen te ontmoeten, die door hen wel met kracht van zeilen nagejaagd werden, doch door hunne meerdere snelheid telkens het gevaar wisten te ontkomen, zoodat het eenige 't geen zij konden verrigttten, bestond in het hernemen van twee koopvaarders, waaronder een kloek Hamburger fregat.

Met het begin des jaars 1726 verzamelde het eskader zich te Cadix, om van daar, volgens hetgeen bij den uittocht bepaald was, naar het Vaderland terug te keeren. Dan hier ontving de Vice-Admiraal het bevel, nog twee maanden in deze oorden te vertoeven, welke tijd later met nog negen maanden verlengd werd. Alles werd dus in gereedheid gebragt om den kruistogt te hervatten.

Zoodra de schepen hersteld en van het noodige voorzien waren, en het ruwe jaargetijde min of meer geweken was, koos het eskader op nieuw zee. Gedurende de eerste maand viel er niets van eenig aanbelang voor,<sup>2</sup> doch op den 16

<sup>1</sup> De *Bossem*, van de Maze, en *Vredenhof*, van het Noorderkwartier.

<sup>2</sup> De Vice-Admiraal ontmoette gedurende dien tijd twee Amsterdamsche konvooiers, onder de kapiteinen GYSBERT DE LANGE en LEONARD VAN BOUVEROY, die op den 17 Maart in een hevige gevecht met een' Algerijn van 50 stukken waren geraakt, 't welk

April ontdekte de Vice-Admiraal SOMMELSDIJK, die op dit oogenblik alleenlijk de kapiteinen VAN WITTENHORST EN FRENSEL bij zich had, een zeil even binnen de Straat van Gibraltar, waarop zij onmiddellijk jagt maakten, en dat zij, doch te vergeefs, trachtten dien dag te achterhalen. Den volgenden dag werd genoemd schip op nieuw gezien, wanneer de Vice-Admiraal, alles bijzettende wat goed kon doen, het schip zeer nabij kwam. Doch eene mijl ten oosten der baai van Tanger gekomen, ankerde de Algerijn, onder eenen hevigen wind, gantsch onverwachts, met staande zeilen; welk vreemd verschijnsel den Nederlandschen zeevoogd aanvankelijk onverklaarbaar was, doch dat spoedig opgehelderd werd, daar SOMMELSDIJK nog meer genaderd zijnde, de branding met geweld tegen het roofschip zag aanslaan, waaruit hij besloot, hetgeen naderhand bevestigd werd, dat het op eene blinde klip of rif vastgeraakt was. Hoe vurig de Vice-Admiraal wenschte, bij den vijandelijken bodem te blijven, ten einde dien zoo al niet te nemen, althans te vernielen, was zulks noch hem, noch zijnen beide togtgevochten mogelijk door den hevigen oostenwind, die hem uit de Straat tot aan kaap Spartel dreef. Eerst vier dagen later mogt het hem gelukken, de zeeëngte wederom in te zeilen, wanneer hij den Algerijn, die van het rif inmiddels was losgeraakt, in de baai van Tanger vond liggen. Oogenblikkelijk ging hij weder op het roofschip los, dat geenen anderen uitweg vindende, onder het geschut van Tanger liep en tegen den lager wal digt aan een rif ten anker kwam, alwaar het, als zijnde zeer lek geworden, nadat al het verwoerbare daaruit geligt was, door het scheepsvolk verlaten werd en zonk. Het op die wijs vernielde schip was genaamd *de Gouden Zon*, voerde 50 stukken en 500 man en werd

---

den ganschen nacht en volgenden morgen voortgezet was, en waarin zij 14 dooden en ruim 40 gekwetsten bekomen hadden; doch die, door het aan stuk schieten van al hun loopend en het meerendeel van hun staand want, verhinderd waren, den roover te vermeesteren. *Journal* en brieven van den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK, en oorspronkelijke brieven van de genoemde kapiteinen. Zie ook *Europesche Mercurius*, A°. 1726, st. I, bl. 256.

bevolen door ALI TAYS BARBARNEGRA, zijnde het best bevelde van alle Algerijnsche roofschepen. <sup>1</sup>

Elf dagen na dit gebeurde, kregen de Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK en de kapitein VAN WITTENHORST, in de nabijheid van Ceuta, op nieuw twee Algerijnen in het gezigt, op wien zij den geheelen dag jagt maakten, maar die met den nacht ontkwamen. Den volgenden morgen werden zij wederom een dezer schepen gewaar, in wien zij het roofschip *de Gele Roos*, van 46 stukken, herkenden. Dit schip trachtte het door de zeeëngte te ontkomen, doch VAN SOMMELSDIJK belette zulks, en VAN WITTENHORST verhinderde de vlugt naar binnen. Geen' anderen uitweg ziende, zettede de Algerijn op Gibraltar aan, waar het hem, niettegenstaande de ijverigste pogingen der onzen, gelukte, onder het geschut der vesting eene schuilplaats te vinden, ja waar hem, tot groot hartzeer van VAN SOMMELSDIJK en de zijnen, voor hunne oogen, door een aldaar liggend Britsch fregat bijstand gezonden werd tot zijne verdere beveiliging. De Vice-Admiraal bragt over deze bescherming van den Algerijn en over de aan hem verleende hulp, als strijdig met de verdragen en de uitdrukkelijke bevelen van Koning GEORGE, wel onmiddellijk klagten bij den Gouverneur der vesting in; vorderende op grond hiervan, dat *de Gele Roos* zou gelast worden, zonder verwijl in zee te steken; doch deze klagten en vordering bleven zonder uitwerking, zoodat er voor VAN SOMMELSDIJK niets anders overbleef, dan den Algerijn met een of meerder zijner schepen het uitloopen te beletten, hetgeen hij eenigen tijd volhield, doch, daar deze onbewegelijk bleef liggen, eindelijk genoodzaakt was op te geven. <sup>2</sup>

Dewijl om deze reden een langer verblijf te Gibraltar nutteloos geoordeeld werd, stak VAN SOMMELSDIJK met den

---

<sup>1</sup> *Journal van den Vice-Admiraal SOMMELSDIJK* en zijne brieven aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteit, uit Gibraltar van 26 April 1726.

<sup>2</sup> *Journal* en brieven van den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK aan H. H. Mog. en de Admiraliteiten. Later werden van wege H. H. Mog. klagten nopens het gebeurde bij het Britsche hof ingediend, welke eene goede uitwerking hadden.

kapitein VAN WITTENHORST op nieuw in zee, wanneer zij spoedig een Algerijnsch fregat, van 14 stukken, ontmoetten, hetwelk zij met zoo veel ijver nazetteden, dat het genoodzaakt werd tegen den wal te loopen, waar zij het zoo hoog zagen zitten, dat het onmogelijk geacht werd, het weder vlot te krijgen.

Slechts weinige dagen verliepen er, of het eskader, waarvan de meeste schepen thans vereenigd waren, ontdekte ter hoogte van Arzilla, op de westkust van Afrika, eenen kloeken Algerijn. Terstond werd er jagt op gemaakt, doch dien dag mogt het niet gelukken, hem nabij te komen. Den volgenden morgen werd de jagt hervat. Nu liep de Algerijn, *het Witte Paard* genaamd, voerende 50 stukken, naar de reede van Larache en deed onder die stad het anker vallen. Zoodra VAN SOMMELSDIJK zulks gewaar werd, kwam hij, nevens de kapiteinen VAN WITTENHORST EN ELIAS, mede op kleinen afstand ten anker, en keerden zij de breede zijde naar het vijandelijk schip, hetwelk zij met alle magt begonnen te beschieten, 't geen door den Algerijn en uit de stad op gelijke wijs beantwoord werd, waarvan echter de onzen weinig schade leden, aangezien de meeste kogels over de schepen vlogen. De Algerijn daarentegen ontving eenige grondschoten, en bekwam ettelijke dooden en gekwetsten, waarop hij, ziende het niet langer te kunnen uithouden, de voorzeilen losmaakte, de riemen te boord legde, zijn touw kapte en het voor de wind op de baar of bank, welke dwars over den mond der rivier lag, aanzette, in de hoop, van aldus het gevaar te ontkomen, doch waar het roofschip door de hevige branding en de zware zeeën, welke van uur tot uur met het verheffen van den wind toenamen, zijne masten verloor, op zijde geworpen en binnen weinig tijds te eenemale aan stukken geslagen werd. <sup>1</sup>

Daar hier ter plaatse niets verder te verrigten was, verwijderde zich het eskader, en werd de kruistogt voortgezet,

---

<sup>1</sup> *Journal* en brieven van den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK.

waarmede de Vice-Admiraal en zijne krijgsmakkers zich ruim twee en eene halve maand bezig hielden, zonder dat er iets van eenig gewigt voorviel. Alstoen ontving VAN SOMMELSDIJK uit het Vaderland den last, eenige schepen naar Algiers te zenden, of wel zelf zich derwaarts met zoodanig een getal als hij zou goed vinden, te begeven, ten einde met de regering van dien Roofstaat op nieuw in onderhandeling over den vrede te treden, en, ware het mogelijk, op redelijke voorwaarden den vrede te sluiten. De aanleiding tot dit bevel was de navolgende. Er waren bij de Algemeene Staten berigten ingekomen, volgens welke het thans een geschikte tijd zou zijn, om zoodanige pogingen aan te wenden, dewijl de Algerijnen vrij wat neerslagtig waren geworden door de rampen, aan eenige van hunne schepen door het eskader in de laatste maanden toegebracht. Op grond hiervan, werd aan den Vice-Admiraal de vermelde last gezonden, onder bepaling nogtans, dat hij dien niet moest uitvoeren, bijaldien zijne berigten daarmede in strijd mogten zijn. Dit echter was geenszins het geval. Integendeel had VAN SOMMELSDIJK van onderscheidene kanten insgelijks de tijding ontvangen, dat er te Algiers eene zeer vredelievende stemming heerschte, ja wat meer is, dat in eene vergadering van den Divan besloten was, den vrede met Hunne Hoog Mogenden te vernieuwen, en er door den Dey en zijnen Raad tot dat einde een brief aan hem was afgezonden, welken hij echter tot dus verre niet ontvangen had. Bij deze gesteldheid der dingen meende VAN SOMMELSDIJK, dat er geene zwarigheden bestonden, om het bevel der Algemeene Staten te gaan uitvoeren, en besloot dus, zoo spoedig mogelijk, naar Algiers te stevenen, en wel met het geheele eskader, dat onlangs met twee schepen uit Nederland versterkt was, niet twijfelende, of de ontwikkeling van zoodanig eene magt zou eenen gunstigen invloed op de onderhandelingen hebben. De togt werd den 23 Augustus uit de baai van Gibraltar aangenomen, en na met veel tegenwind geworsteld te hebben, liet het eskader in den nacht van den 4 September het anker voor Algiers vallen.

Zoodra de dag aangebroken was, zond de Vice-Admiraal drie gemagtigden, den kapitein FRENSEL, den Secretaris van het eskader, BINKHORST en zekeren LUDOVICUS HAMMEKENS, die bij het wel slagen der onderhandelingen tot Consul bestemd was, naar wal. Spoedig bleek het, dat de berigten omtrent de vredelievende stemming der Algerijnsche Regering gegrond waren, daar deze Afgevaardigden met de meeste onderscheiding ontvangen, terstond tot den Dey toegelaten en uit zijnen naam geschenken naar boord gezonden werden. Er deden zich dan ook geene wezenlijke bezwaren tot het hernieuwen van den in den jare 1712 gesloten vrede op, zoodat op den derden dag nadat de onderhandelingen waren aangevangen, de vrede met groote plegtigheid in eene vergadering van den Divan gesloten werd.<sup>1</sup>

Vier dagen na het aangaan van den vrede<sup>2</sup> verliet het eskader de reede van Algiers, na die stad met 21 eereschoten begroet te hebben, en met een gelijk getal beantwoord te zijn. Allereerst zeilde het naar Gibraltar; van daar begaf het zich naar Cadix en vervolgens naar Lissabon, van waar de Vice-Admiraal de terugreis naar het Vaderland aannam, waar hij en zijne togtgenooten, na eene afwezigheid van negentien maanden, in de helft van November des jaars 1726 behouden aankwamen.

Met blijdschap werd hier te lande het berigt vernomen van het eindigen eens oorlogs, die tien jaren geduurd had,

<sup>1</sup> *Journal* en brieven van den Vice Admiraal VAN SOMMELSDIJK, en Rapport van de voornoemde drie Afgevaardigden aan den Vice-Admiraal, opgenomen in het vermeldde *Journal*. Zie den *Europ. Mercurius*, A°. 1726, st. II, bl. 210 en volg. en WAGENNAAR, *Vaderl. Hist.* D. XVIII, bl. 391 en vervolg.

<sup>2</sup> De Vice-Admiraal had den vorigen nacht onder begunstiging van den landwind de reede willen verlaten, doch de Dey had hem doen weten, dat hij zulks zeer kwalijk zou nemen, zeggende, dat hij verlangde, dat dit bij dag geschiedde, en men elkander met eenige schoten vaarwel zeide, om daardoor de goedgezinden meer tot vriendschap aan te sporen, en die niet geheel te vreden waren, daardoor te overtuigen; er verder bijvoegende: "dat hij wenschte, dat den eerste, die zoude zoeken lagen te leggen om den vrede te breken, tot straffe van God, de oogen uit het hoofd mogten vallen en de tong uit den mond!" Eene uitdrukking, waardig eenen Dey van Algiers. *Journal cit.*



en aan den handel en de zeevaart dezer gewesten veel schade had toegebracht, maar welke spoediger had kunnen geëindigd zijn, bijaldien men niet bij den aanvang des krijgs, uit onvermogen en zwakheid, drie jaren lang, de Algerijnen strafeloos hunne geweldenarijen had laten plegen; daarna tot hunne beteugeling eene te zwakke magt had uitgezonden, en vooral bijaldien men geene schepen had gebezigd, waarvan het meerendeel ongeschikt was, om met voordeel zeeschuimers van die soort te bevechten. 's Lands hooge overheden waren, gelijk te voorzien was, zeer te vreden over het gehouden gedrag van den Vice-Admiraal VAN AERSSSEN VAN SOMMELSDIJK, die door zijnen moed en zijne dapperheid gedurende den laatsten togt zoo veel afbreuk aan den vijand gedaan, den vrede daardoor voorbereid, en eindelijk gesloten had. Dit betuigden Hunne Hoog Mogenden openlijk in een besluit,<sup>1</sup> waarbij zij verklaarden: “dat zij volkomen genoeg hadden met hetgeen door den Vice-Admiraal op zijne togt was gedaan en verrigt, en met den ijver en de goede conduite, door hem gehouden in het maken van den vrede met de regering van Algiers, onder dankbetuiging deswege.”

Terwijl de oorlogsschepen van den Staat de Algerijnen op de vermelde wijs tot het herstel van den vrede noodzaakten, waren er ernstige geschillen tusschen de voornaamste Mogendheden van Europa gerezen, ten gevolge van de oprigting eener Indische Maatschappij te Ostende met vergunning en op last van den Keizer van Duitschland, aan wien de voormalige Spaansche Nederlanden sedert den vrede van Utrecht toebehoorden. Groot-Brittanje en het Vereenigde Gemeenebest, wetende dat door die Maatschappij eene merkelijke afbreuk aan derzelver handelsbelangen zou kunnen toegebracht worden, hadden eerst langs minnelijke wegen getracht den Keizer over te halen, het door hem aan die Maatschappij verleende octrooi te herroepen; doch die pogingen mislukt

---

<sup>1</sup> Bij *Resolutie* von 19 Nov. 1726.

zijnde, waren daaruit veelvuldige onderhandelingen voortgesproten, die wederom aanleiding gaven tot de verdragen van Weenen en Hannover, door welke Europa genoegzaam in twee partijen verdeeld werd, welke, naar het scheen, ieder oogenblik gereed stonden het oorlogszwaard tegen elkander uit de scheede te trekken. Reeds gedurende bijkans vier jaren hadden deze omstandigheden voortgeduurd, en wel verre van eenen beteren keer te nemen, waren zij in den laatsten tijd meer en meer ongunstig geworden.

In deze gesteldheid van zaken, en nadat zij tot het verdrag van Hannover waren toegetreden, achtten de Algemeene Staten, hoe beducht anderszins in deze dagen, om zich aan de kans des oorlogs bloot te stellen, het noodig, zich niet alleen te lande, maar ook en wel vooral ter zee te wapenen, te meer, dewijl Spanje, de Bondgenoot des Keizers, reeds eene vijandige houding tegen dezen Staat had aangenomen. Er werd dus tegen het einde des jaars 1726 ter vergadering van Hunne Hoog Mogenden een voorstel gedaan, om 18 schepen van oorlog uit te rusten, welke in de lente des volgende jaars zouden kunnen zee kiezen, en zoodanigen dienst bewijzen, als de omstandigheden mogten vorderen.<sup>1</sup> Daar echter de onkosten dier uitrusting niet uit de gewone middelen der Admiraliteits Collegien, en slechts gedeeltelijk uit het last- en veigeld, waaruit tot dus verre sedert den Utrechtschen vrede de uitrustingen grootendeels betaald waren, konden gevonden worden, werd tot bereiking van dat doel door den Raad van State eene voordragt aan de Staten der provincien gedaan. Doch deze, kortzigtig omtrent de ware belangen van het algemeen, waren niet te bewegen, in die voordragt toe te stemmen, zoodat men zich verplicht zag, de uitrusting te bepalen tot slechts zes schepen.

Dit kleine smaldeel, waarover het bevel werd opgedragen aan FRANÇOIS EWOUT SPIERING, vroeger kapitein en in 1719 tot Schout-bij-nacht van het Noorderkwartier bevoor-

---

<sup>1</sup> Res. van H. H. Mog. van 31 Dec. 1726.

derd, <sup>1</sup> moest, naar den last, welke aan den Schout-bij-nacht gegeven werd, dienen, om te kruisen tusschen de Sorling-sche eilanden en Heysant op de schepen, toebehoorende aan de onderdanen van den Keizer van Marocco, met wien het Gemeenebest nog steeds in oorlog was; maar de ware bestemming van dit eskader was deze, dat vier schepen van hetzelfde, met den Schout-bij-nacht aan het hoofd, zich in het Kanaal zouden ophouden, ten einde daar te kunnen dienen, waar zulks zou gevorderd worden, en dat de twee overige een met geschenken voor den Dey van Algiers geladen koopvaardij-schip naar die stad zouden begeleiden.

De Schout-bij-nacht en zijne vier schepen kozen in het begin van bloemaand zee, en liepen naar het Kanaal, waar zij meest te Portsmouth en Spithead zich ophielden tot in het laatst van Augustus, toen zij naar het Vaderland teruggeroepen werden, ten gevolge van de meer vredelievende gezindheden, welke Spanje begon aan den dag te leggen. Uit den aard der zaak werd door dit smaldeel niets meldingswaardig verrigt. <sup>2</sup>

Inmiddels was de hoop, dat de met den Keizer en Spanje gerezene geschillen op eene minnelijke wijs zouden worden bijgelegd, tegen het einde des jaars 1727 wederom verflaauwd, en er bestond nog altijd de vrees, dat er een algemeene oorlog zou uitbarsten. Men oordeelde het, uit dien hoofde, raadzaam, dat in het volgende jaar op nieuw een eskader in zee werd gezonden, en wel van 12 schepen, met 52 tot 72 stukken gewapend, ten einde, ingeval de krijg mogt uitbreken, niet geheel ongereed te zijn. Doch de voordragt, deswege door den Raad van State gedaan, vond bij de provinciën even weinig bijval als in het afgeloopene jaar, en Holland, het eenmaal vermogende Holland, verklaarde

---

<sup>1</sup> Kort na zijne terugkomst van dezen togt, op den 8 Jan. 1728, verzocht en verkreeg hij zijn ontslag als Schout-bij-nacht, en verscheen te gelijk, als afgevaardigde ter Generaliteit. Later was hij Burgemeester van Hoorn.

<sup>2</sup> Het oorspronkelijke *Relaas* of *Journal* van den Schout-bij-nacht SPIERING, en zijne brieven aan H. H. Mog., berusten op het Rijks Archief.

zich buiten staat, zijn aandeel daartoe uit zijne gewone middelen te verschaffen.<sup>1</sup> Er schoot dus niets anders over dan de uitrusting van twaalf op acht schepen te vermindereu, kleiner soort van schepen in dienst te stellen, en wederom de toevlugt te nemen tot het verhoogde last- en veïlgeld, hoe bezwaard die kas ook reeds ware.<sup>2</sup> Dien ten gevolge werden vijf schepen van 50 tot 52 en drie van 44 stukken in gereedheid gebragt, over welke het gebied toe- vertrouwd werd aan den Schout-bij-nacht GRAVE.

De bedoeling met deze uitrusting was, gelijk gezegd is, om zoo er een oorlog mogt uitbreken, over eenige schepen te kunnen beschikken. Men begreep intusschen, dat het eskader niet, gelijk dat in het vorige jaar, werkeloos in het Kanaal zich behoefde op te houden, maar dat er elders een nuttig gebruik kon en behoorde van gemaakt te worden. De Schout-bij-nacht, in de helft van Bloei maand des jaars 1728 in zee stekende, begaf zich, dien ten gevolge, met het eskader naar Cadix, waar zijne verschijning in de tegenwoordige omstandigheden nog al eenig opzien baarde. Van daar zeilde hij naar Algiers, vervolgens naar 'Tunis en verder naar Tripoli, in welke drie steden hij en zijne officieren met uitstekende bewijzen van achting, onderscheiding en toegene- genheid door de opperhoofden en hunne hooge ambtenaren ontvangen, de geschenken, waarvan hij de overbrenger was, met veel genoegen aangenomen, de bestaande vredesverdra- gen bevestigd of min of meer gewijzigd, en de vriendschap tusschen de roofstaten en het Gemeenebest hernieuwd werd.<sup>3</sup>

Nog vóór de terugkomst van het eskader waren er nieuwe onderhandelingen te Soissons geopend, door welke men zich vleide, dat eindelijk de tusschen de mogendheden hangende geschillen zouden bijgelegd worden. Aanvankelijk scheen

<sup>1</sup> Dit zegt de Raadpensionaris VAN SLINGELANDT in de *Res. van Holl.* van 14 Febr. 1728.

<sup>2</sup> Dezelve had reeds tusschen de drie en vier millioenen voor de vorige uitrustingen opgenomen. Zie *Res. van Holl.* van 14 Febr. 1728.

<sup>3</sup> Uit een groot aantal brieven van den Schout-bij-nacht GRAVE, A<sup>o</sup>. 1728 en 1729, in het Rijks archief en dat der marine voorhanden. Het *Journal* dezer reis ontbreekt.

daartoe eenige hoop te bestaan, doch weldra verflauwde die hoop, en ten laatste werden die onderhandelingen ganschelijk afgebroken, zoodat de uitzigten op het behoud van den vrede, wel verre van met den aanvang des jaars 1729 helderer te zijn, integendeel van dag tot dag donkerer werden, en er niet zonder reden de vrees voor eenen spoedig op handen zijnde algemeenen oorlog ontstond.

Men werd onder deze omstandigheden hier te lande be-  
dacht, met dezelfde bedoelingen als in de beide vorige jaren, een eskader in zee te zenden. SIMON VAN SLINGELANDT, die sedert bijkans twee jaren de waardigheid van Raadpensionaris van Holland bekleedde, en sedert wiens optreding, ook in het zeewezen, eenig meerder leven zich begon te vertoonen, deed deswege het eerste voorstel,<sup>1</sup> hierin bestaande, dat een eskader van 12 oorlogsschepen zou worden uitgerust. Dat voorstel werd door de Bondgenooten goedgekeurd, doch onder voorwaarde, dat de daartoe benoodigde middelen niet door de provinciën zouden opgebracht, maar gelijk tot dusverre meestal geschied was, uit het last- en veiligeld ver-  
schaft worden.

Er werd derhalve een eskader uitgerust, zamengesteld uit vijf schepen van 64, vier van 52 en drie van 44 stukken, benevens vier behoefte- of, gelijk zij nu genoemd werden, victualie-schepen;<sup>2</sup> eene scheepsmagt, hoedanig eene sedert elf jaren niet was in zee gezonden. Het gebied over dit eska-  
der werd door de Algemeene Staten aan den Vice-Admiraal

<sup>1</sup> In de vergadering der Staten van Holland, op den 24 November 1728.

<sup>2</sup> Het eskader was aldus zamengesteld:

Vice-Admiraal van SOMMELSDIJK, *Leyden*, 64 st. 400 m. — Kapitein C. SCHRIJVER, *Prov. v. Utrecht*, 64 st. 350 m. — Kapitein van DER GRAEFF, *Starrenburg*, 64 st. 350 m. — Kapitein H. GRINDET, *Nassau*, 64 st. 350 m. — Kapitein H. WILDTSCHUT, *Veere*, 64 st. 350 m. — Kapitein REYNST, *Polanen*, 52 st. 270 m. — Kapitein 'T HOOFT, *Twickelo*, 52 st. 270 m. — Kapitein A. BAARDA, *Ramhorst*, 52 st. 270 m. — Kapitein M. GROOT, *Beekvliet*, 52 st. 270 m. — Kapitein G. DEUTZ, *Noordwijk op zee*, 44 st. 220 m. — Kapitein J. VYGH, *Edam*, 44 st. 220 m. — Kapitein VAN RHEEDE, *Gorinchem*, 44 st. 220 m., te zamen voerende 596 stukken en 3540 man. Uit de onder mij berustende originele linie van bataille, nitgevaardigd den 12 Junij 1729 door den Vice-Admiraal van SOMMELSDIJK.

FRANÇOIS VAN AERSSSEN VAN SOMMELSDIJK opgedragen. <sup>1</sup>

Den 13 Junij liep de Vice-Admiraal uit Texel in zee, en begaf zich naar de reede van Portsmouth, werwaarts zich achtervolgens al de schepen van het eskader vervoegden, en waar hij in volle gereedheid liggende vond een Britsch eskader van 21 schepen onder den Vice-Admiraal van de roode vlag, Sir CHARLES WAGER. Beide eskaders bleven op die reede, volgens de hun voorgeschrevene bevelen, den geheelen zomer en een gedeelte van het najaar onbewegelijk liggen, in afwachting, of een ongunstige keer van zaken het noodig zou maken, dat zij zich naar de kusten van Spanje of elders zouden begeven. Dan de staatsaangelegenheden namen zulk eene goede wending, dat men het hier te lande onnoodig achtte, het eskader langer in zee te houden. VAN SOMMELSDIJK kreeg dus in October den last, voorloopig zes schepen huiswaarts te zenden, en kort daarop keerde hij zelf met de overige insgelijks terug. <sup>2</sup>

Vijf weken vóór dat eskader de reede van Portsmouth verliet, waren drie schepen, te weten, de *Provintie van Utrecht* van 64, de *Polanen* en *Twickelo* van 52 stukken, gevoerd door de kapiteinen CORNELIS SCHRIJVER, die, als bevelhebber van het smaldeel benoemd was, JACOB REYNST en WILLEM 'T HOOFT, door den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK, op last van de Algemeene Staten, naar Algiers gezonden. Er was, namelijk, bij 's Lands hooge overheid de vrees ontstaan, dat de voor drie jaren gesloten vrede door den Dey van dien Roofstaat zou verbroken worden, hebbende de kapitein HENDRIK LIJNSLAGER, die dit jaar der-

---

<sup>1</sup> Onder hem werd de Zeenwsche Vice-Admiraal JAN CORNELIS OCKERSE gesteld, doch deze zag zich verplicht, van het hem opgedragen gebied zich te verontschuldigen, omdat de Staten van Zeeland zwarigheid maakten, een' vlagofficier van hun gewest onder een' Hollandschen van gelijken rang te doen dienen. Zie *Notulen der Staten van Zeeland* van 28 April en 3 Mei 1729, en brief van den Vice-Admiraal OCKERSE aan H. H. Mog. van 5 Mei van genoemd jaar.

<sup>2</sup> Oorspronkelijk *Rapport of Journaal* van genoemden Vice-Admiraal, en zijne brieven aan H. H. Mog. en de Admiraliteiten A°. 1729. Zie ook den *Europ. Mercurius*, A°. 1729, st. II, bl. 107, en WAGENAAR, *Vad. Hist.* D. XVIII, bl. 498.

waarts tot het overbrengen van paspoorten vertrokken was, groote ontevredenheid bevonden bij dat Opperhoofd. Deze ontevredenheid sproot daaruit voort, dat de Dey, opgestoot door zekeren GEORGE LOGIE, een Engelschman van geboorte, doch thans Consul van Zweden te Algiers, beweerde, dat hem door de Nederlanders onregt en nadeel gedaan was door het nemen van een' koopvaarder, met masten en andere scheepsbehoefden geladen, welk schip men dezerzijds meende, dat als niet van behoorlijke vrijbrieven voorzien en vóór het sluiten van den vrede veroverd, te regt vermeesterd was en als een wettige prijs moest aangemerkt worden. Om deze en andere geschillen bij te leggen, en hiermede en door het toezeggen van een aanzienlijk geschenk, ware het mogelijk, eenen lastigen en kostbaren oorlog te voorkomen, werd de kapitein SCHRIJVER met zijn smaldeel naar Algiers gezonden.

Den 14 October des jaars 1729 liet de kapitein SCHRIJVER het anker voor Algiers vallen. Spoedig werd hij ten gehoor bij den Dey toegelaten, die hem vrij koel ontving en zich bij de volgende gesprekken meermalen hevig beklagde over het onregt en het nadeel, dat hem door de Algemeene Staten was aangedaan, en zich zelfs niet ontzag, met de hervatting des oorlogs te dreigen. De kapitein SCHRIJVER, zich door dezen hoogen toon niet latende verschrikken, wederleide die klagten met vrijmoedigheid en gaf te kennen, dat het Gemeenebest, hoeveel prijs op den vrede stellende, niet voor den oorlog beducht was, dit te gelijk met daden toonende, door zijn schip dag en nacht slagvaardig te houden en de manschappen met brandende lonten bij het geschut te plaatsen, hetgeen klem aan zijne redenen bijzette. Van den anderen kant verzekerde hij den Dey op nieuw van de vriendschappelijke gezindheid der Nederlandsche regering, en deelde hem, ten blijke daarvan, mede, dat voor hem in gereedheid gebragt werden de masten en andere behoeften, welke hij voor een op stapel staand schip van 64 stukken gevraagd had en die hem zoodra mogelijk ten geschenke zouden gezonden worden. Het een en ander

maakte zulk een' diepen en te gelijk gunstigen indruk op den Dey, dat de gerezen bezwaren binnen weinige dagen uit den weg geruimd, de goede verstandhouding te eenenmale hersteld werd, en SCHRIJVER met zijn smaldeel op den 20 October Algiers kon verlaten en naar het Vaderland terugkeeren, met het bewustzijn, dat hij, althans voor het tegenwoordige, door zijne voorzigtige en standvastige handelwijze de hangende geschillen vereffend had.<sup>1</sup>

Hoe weinig men zich intusschen op de goede trouw der Algerijnen kon verlaten, bleek spoedig. Reeds vóór de terugkomst van den kapitein SCHRIJVER ontving men hier te lande het berigt, dat er, nadat het smaldeel van Algiers vertrokken was, op nieuw vier Nederlandsche koopvaarders door kapers van dien Roofstaat genomen en opgebracht waren, welke echter, naar men later vernam, door den Dey waren vrijgegeven. Bij deze gesteldheid van zaken, en in den onzekeren toestand, waarin Europa ook na het verdrag van Seville bleef verkeeren, achtte men het noodig en nuttig, op nieuw een eskader van twaalf schepen uit te rusten. Dan de Provinciën konden wederom niet bewogen worden de daartoe vereischte gelden te verschaffen, zoodat, dewijl er geene andere middelen voorhanden waren, na langdurige raadplegingen besloten werd, slechts een smaldeel van drie schepen van 44 stukken in zee te zenden, en wel met het bepaalde doel, om zich naar Algiers te begeven, ten einde den vrede met dien roofstaat te bevestigen, waartoe vermoelijk het voor den Dey bestemde geschenk, 't welk door het smaldeel derwaarts zou geleid worden, krachtig zou medewerken, en tevens om de Nederlandsche slaven te lossen, en daarna te kruisen op de Maroccaansche roovers, met wie de vrede tot dusverre niet was tot stand gekomen.

Men begreep, dat aan niemand beter de uitvoering van dezen dubbelen last kon toevertrouwd worden dan aan COR-

---

<sup>1</sup> Uit het oorspronkelijke, op 's rijks archief berustend *Verbaal* van den kapitein C. SCHRIJVER, en uit zijne omstandige brieven aan H. H. Mog. en de Admiraliteiten van Amsterdam.



NELIS SCHRIJVER, die in vorige togten bewijzen van zijne wakkerheid gegeven, en nog laatstelijk bij de jongste onderhandelingen getoond had, dat het hem geenszins aan beleid en standvastigheid ontbrak.

SCHRIJVER werd dus benoemd tot Commandeur of bevelhebber van het smaldeel, en onder hem werden gesteld de kapitein van het Amsterdamsche collegie, JACOB JAN PIETERSON, later tot Vice-Admiraal bevorderd, en neef van den uit de vroegere geschiedenis bekenden Luitenant-Admiraal ANTHONY PIETERSON, en de kapitein van de Maze, JAN LIEFTINCK.<sup>1</sup>

Den 24 Mei 1730 liet het smaldeel het anker in de nabijheid van Algiers vallen. SCHRIJVER, bij den Dey ten gehoor toegelaten, werd door dezen met vele hartelijke betuigingen van vriendschap en genegenheid tot het onderhouden van den vrede ontvangen. Die gezindheid verkoelde daarna wel eenigermate; doch spoedig werd zij hersteld, zoodat de Dey zelfs SCHRIJVER behulpzaam was in het tegen redelijken prijs lossen der Nederlandsche slaven, van welke sommige reeds 20, 30 ja 40 jaren in hunne ketenen gezucht hadden. Alles scheen dus te voorspellen, dat de zending eene gelukkige uitkomst zou opleveren.

Dan, op den 19 Junij met het smaldeel nog ter reede van Algiers liggende, ontwaarde SCHRIJVER op korten afstand, daar het donker weder belette verre te zien, vier Algerijnsche kapers, welke met twee prijzen de baai kwamen binnen stevenen. Spoedig herkende hij in deze laatste twee schepen van de Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, beide met 28 stukken gewapend, en voerende ruim 200 man, die op hunne reis van het Moederland naar Batavia, omtrent 38 mijlen van de Sorlingsche eilanden, door de vier Algerijnsche kapers, "ziende," zoo als SCHRIJVER in een' zijner brieven zich uitlaat, "dat zij met hoenders en niet met Hollanders te doen hadden," zonder den minsten tegen-

<sup>1</sup> SCHRIJVER voerde het schip *Hilverbeek*, PIETERSON, *Westerdijkshorn* en LIEFTINCK, *Matenesse*.

stand waren genomen, onder voorwendsel, dat zij van geene Turksche paspoorten voorzien waren. Zoodra het Nederlandsche opperhoofd deze schepen gewaar werd, gaf hij het sein om de ankers te kappen, met voornemen, er op los te gaan en ze gewelddadig te bevrijden. Doch vóór dit bevel kon uitgevoerd worden, ging de weinige wind welke er was, liggen en het werd doodstil, zoodat het onmogelijk werd, 's Lands schepen in beweging te krijgen, en SCHRIJVER tot zijn innig leedwezen moest zien, dat de beide schepen door de Algerijnen met roeivaartuigen tot achter de Moelje geboegseerd werden, zonder dat hij in staat was zulks te beletten.<sup>1</sup>

Het is zeer gemakkelijk te begrijpen, dat bij een man als SCHRIJVER, die sterk gevoelde en opvliegend van inborst was, in de eerste opwelling zijner drift het denkbeeld rees, en zou dit ook niet bij vele, meer bezadigde zeeofficieren het geval geweest zijn? om de twee Nederlandsche schepen met geweld te bevrijden. Doch dit zou niet zonder strijd hebben kunnen geschieden, en het onmiddellijk gevolg zou geweest zijn de hernieuwing des oorlogs, tot groot bezwaar van den Staat en onberekenbaar nadeel voor den handel en de zeevaart. SCHRIJVER erkent dit zelf in zijne brieven, en verheugt zich, dat hij door de stilte verhinderd werd zijn voornemen uit te voeren; maar daarom stelde hij niettemin alles wat in zijne magt was in het werk, om de wederregtelijk genomen prijzen te doen vrijgeven. Hij liet aan den Dey, die zich aanvankelijk deed verschoonen hem tot zich toe te laten, door den Nederlandschen tolk in sterke bewoordingen de beide schepen terugvorderen; liet hem aanzeggen, dat deze evenmin als de oorlogsschepen van den Staat paspoorten noodig hadden, "omdat zij dezelve op de trompen van hun geschut voerden;" eischte van hem vergoeding van schade, straf voor de schuldigen, en verzocht ten slotte een stellig antwoord op de vraag, of het vrede of oorlog was? Deze hartige taal maakte op den Dey, die in deze zaak meer-

<sup>1</sup> WAGENAAR, D. XVIII, bl. 509, brengt dit voorval tot het jaar 1729, doch hierin dwaalt hij, daar het een jaar later voorviel.

dere bezadigdheid aan den dag legde dan men wel van het hoofd van eenen Roofstaat had durven verwachten, indruk; doch de scheepsbevelhebbers en eigenaren der kapers, wier belang het medebragt, dat de schepen voor goeden prijs zouden verklaard worden, hitsten het volk op, vooral nadat zij uit de manschappen der Oostindievaarders de aanzienlijke waarde der schepen verstaan hadden,<sup>1</sup> zoodat er eene groote beweging ontstond, welke zelfs voor den Dey bedenkelijke gevolgen kon hebben.

Er verliepen twee dagen, alvorens het den Dey gelukte de gemoederen eenigermate ter neder te zetten, waarna hij den kapitein SCHRIJVER liet weten, dat de Divan vergaderd was, en hem deed uitnoodigen zich derwaarts te begeven. Zonder aarzelen ging SCHRIJVER daarhenen, alleenlijk vergezeld van den Nederlandschen Consul en den schrijver van zijn schip. Te dezer plaatse gekomen, deed hij in krachtige bewoordingen op nieuw de schepen terugvorderen; doch weldra verhief zich van alle zijden gemor, dat tot schelden en bedreigingen oversloeg. De soldaten, zeelieden en andere personen van lagen stand, naar landsgebruik tot deze vergadering toegelaten, voeren op de onbetamelijkste wijs en in hevige woede tegen den Dey en zijne regering uit; eischten op hoogen toon, dat de schepen en ladingen verbeurd verklaard, de manschappen tot slaven gemaakt, de oorlog tegen het Gemeenebest hervat zou worden, en vervielen eindelijk tot zulk eene razernij, dat er elk oogenblik niets anders te verwachten scheen, dan dat een algemeene opstand zou uitbreken, waarbij de Dey en zijne aanhangers gewis het leven zouden verloren hebben, en dat van den kapitein SCHRIJVER en zijne twee medgezellen aan het grootste gevaar

---

<sup>1</sup> SCHRIJVER klaagt zeer over het gedrag der manschappen van de Oostindievaarders, die de Algerijnen bekend maakten met de groote waarde der ladingen, en wel uitgedost zich in de stad, ja zelfs tot in het paleis van den Dey vertoonden; "zoodat," meldt SCHRIJVER aan den griffier van H. H. Mog. "ik hun liet aanseggen, wie de hardiesse had van aan land te komen sonder mijn ordre, sijn gesonde beenen daar niet weder van daan soude brengen; want in een minnut meerder overhoop wierpen, als ik in 24 ureu kost opwerpen."

zou zijn blootgesteld geweest. Gelukkig maakte de Dey van een gunstig oogenblik gebruik, om de zitting van den Divan op te heffen, waardoor de rust hersteld werd.

Drie dagen gingen er voorbij, alvorens deze netelige zaak geschikt werd, toen het den kapitein SCHRIJVER, eindelijk, door tusschenkomst en medewerking van den Dey, gelukte, de twee Oost-indische schepen vrij te krijgen, tegen den afstand echter der helft van het gemunt geld, 't welk zij inhadden, ten bedrage van 137,000 gulden. Terstond hierna verlieten de beide schepen de Moelje, die door SCHRIJVER van Turksche passen en eenige behoeften voorzien werden om de reis naar Indië te kunnen voortzetten, hetgeen zij echter niet deden, daar het scheepsvolk, in opstand geraakt, de gezaghebbers dwong naar het Vaderland terug te keeren.

Ofschoon de opoffering groot was, zal men moeten erkennen, dat dit ongelukkige toeval zich beter geschikt had dan men bij de opgewondenheid der Algerijnen en de regeringloosheid van dat land had kunnen verwachten. Voornamelijk moet dit toegeschreven worden aan de onverschrokkenheid en het beleid van den wakkeren SCHRIJVER, die bij deze en vroegere gelegenheden toonde, een waardige zoon te zijn van dien dapperen Nederlandschen bevelhebber, aan wien, na de heldhaftige verdediging van zijn schip, de beroemde TOURVILLE de vraag deed: "*Of hij een duivel of een mensch was.*"<sup>1</sup>

Kort na dit gebeurde verliet het smaldeel de reede van Algiers en begaf zich naar Malaga, om aldaar schoon te maken en vervolgens op de Maroccaansche schepen te gaan kruisen, van welke SCHRIJVER vernomen had, dat er drie in zee waren. Zoodra zijn schip en dat van den kapitein LIEFTINCK in gereedheid waren, liep hij in zee, de Straat van Gibraltar door, langs de Barbarijsche kust, waar hij op den 2 Augustus een' der Maroccaansche kapers in het gezigt kreeg. Hij vervolgde dien tot op de reede van Salée, waar hij hem noodzaakte over de baar te loopen,

---

<sup>1</sup> Zie D. III, bl. 358.

op welke het roofschip zooveel schade leed, dat het voortaan onbruikbaar was.

Acht dagen later, bij het aanbreken van den dag, ontdekte SCHRIJVER een' tweeden kaper, dertig mijlen westwaarts van Salée, zijnde de derde reeds binnen gelooopen. Terstond zette hij hem achterna, hernam weinige uren daarop een' door dien kaper veroverden Hollandschen koopvaarder, joeg het roofschip den geheelen dag tot in den avond, wanneer hij het eindelijk achterhaalde en des avonds ten 10 ure de vlag deed strijken. Voor de verovering van dit roofschip, *de Halve Maan* genaamd, voerende 20 stukken geschut en 86 man, en het binnenjagen van het tweede, werd aan SCHRIJVER door Hunne Hoog Mogenden eene belooning in geld toegekend, en de raad der Admiraliteit van Amsterdam vereerde hem daarvoor een zilveren verguld koelvat. <sup>1</sup> Na de vermeestering van dit schip, begaf zich de kapitein SCHRIJVER naar Cadix, en nam vervolgens met de beide andere schepen de terugreis naar het Vaderland aan. <sup>2</sup>

Hoe welgevallig het door den kapitein SCHRIJVER te Algiers gehouden gedrag aan 's Lands overheden was, blijkt daaruit, dat hij door de Algemeene Staten in den jare 1731 benoemd werd om, als bevelhebber van een smaldeel, ten derdenmale zich naar dien Roofstaat te begeven. Men achtte het, namelijk, van belang, wederom derwaarts, en in het algemeen, naar de Middellandsche zee eenige schepen te zenden, zoo om de onafgedane geschillen met den Dey te vereffenen en de nog overig zijnde slaven te lossen, als om de Spaansche troepen, welke, volgens het verdrag van Seville, naar Italië, ter verzekering van de opvolging door Don CARLOS in Toskane, Parma en Piacenza, behoorden overgebracht

<sup>1</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 24 Februarij 1731 en *Not. der Admiraliteit van Amsterdam* van 27 December 1730.

<sup>2</sup> Het verhaal nopens het gebeurde op dezen togt is ontleend uit het op het Rijks archief berustende oorspronkelijke *Verbaal van den kapitein SCHRIJVER*, A°. 1730, en uit zijne brieven aan H. H. Mog. en de Admiraliteit van Amsterdam. Zie voorts *Europesche Mercurius* van dit jaar, st. II, bl. 17—49 en 104—106.

te worden, derwaarts te helpen vervoeren. Ter verwezenlijking van deze ontwerpen werd men bedacht een smaldeel van zes schepen in zee te zenden; doch geldsgebrek en de laauwheid der gewesten maakten het noodig, dat getal tot drie te verminderen, over welke het bevel aan SCHRIJVER opgedragen werd.<sup>1</sup>

Bij zijne aankomst te Algiers in zomermaand des jaars 1731, vond SCHRIJVER den toestand van zaken niet nadeliger dan hij dien bij zijn vertrek in het vorige jaar gelaten had. De Dey ontving hem met vriendelijkheid, waartoe de geschenken, welke SCHRIJVER had medegebragt, krachtig medewerkten. Terstond werden de onderhandelingen aangevangen, waarin SCHRIJVER, hoewel met niet weinig moeite, boven verwachting slaagde. De gerezene bezwaren wist hij uit den weg te ruimen, en bovendien eenige zeer belangrijke wijzigingen te verwerven in het vredesverdrag, welke voornamelijk de strekking hadden, om de Oostindievaarders te vrijwaren tegen ongevallen, als aan twee dier schepen in het vorige jaar waren overgekomen.<sup>2</sup> Daarenboven slaagde hij er in, om op nieuw een vijftigtal slaven te lossen. Met het een en ander verliepen er bijkans zeven weken, waarna hij een plechtig afscheid van den Dey nam, en onder de gewone eerebewijzen uit de baai van Algiers naar Alicante en vervolgens naar Malaga zeilde.

Te dezer plaatse gekomen, ontving hij bevelen van den Nederlandschen gezant aan het hof van Madrid, om zich met zijn smaldeel gereed te houden, ten einde met een Engelsch en Spaansch eskader de bewuste Spaansche troepen naar Italië over te brengen. Dan deze zaak bleef zonder gevolg, zoodat SCHRIJVER, na eerst te Malaga en vervolgens te Cadix

---

<sup>1</sup> Bij de voortdurende weigering der Provincien en de uitputting der kassen van de Admiraliteiten en van het last- en veigeld, was men genoodzaakt, gewone konvooiers tot dezen togt te gebruiken, 't geen anders nimmer geschiedde. Zoo laag was thans het zeewezen door bekrompene staatkunde gedaald!

<sup>2</sup> Zie deze wijzigingen in haar geheel in den *Europ. Mercurius* A°. 1731, st. II, bl. 115.

ettelijke weken op nadere bevelen gewacht te hebben, eindelijk naar het Vaderland terugkeerde.<sup>1</sup>

De vrede was dus in de laatste jaren door de tusschenkomst en medewerking van 's Lands zeemagt gelukkig hersteld of bevestigd tusschen het Gemeenebest en de drie Roofstaten, Algiers, Tunis en Tripoli. Dit was echter geenszins het geval met het Keizerrijk Marocco, welks inwoners nog steeds voortgingen, de koopvaarders van den Staat aan te tasten en op te brengen. Bijzonder werden deze geweldenarijen door de ingezetenen der beide steden, Salée en Tanger bedreven. Reeds in 1730 had men de hoop gevoed op het sluiten van eenen vrede; doch die hoop was vrijdeld geworden, naardien de Keizer geweigerd had, een verdrag, 't welk zijn Admiraal PEREZ met de Algemeene Staten gesloten had, te bekrachtigen. Dien ten gevolge bleef de oorlog nog jaren lang voortduren.

Het was noodig, zou men den handel en de zeevaart in de Middellandsche zee niet aan de Saletijnen en de bewoners van Tanger ten prooi geven, dat er maatregelen genomen werden tot bescherming van deze takken van welvaart en tot beteugeling der Maroccanen, die wel een klein getal schepen bezaten, doch door de gunstige ligging hunner havens en hunne ervarenheid ter zee groote nadeelen konden toebrengen. Het zou uit dien hoofde wenschelijk en raadzaam geweest zijn, dat door den Staat eene behoorlijke magt ware in zee gezonden, om de schepen dier roovers ten onder te brengen, of nog beter dat, gelijk eenigzins later door den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK<sup>3</sup> werd voorgeslagen, eenige

<sup>1</sup> De bijzonderheden omtrent dezen togt zijn ontleend uit het oorspronkelijke, op 's Rijks Archief berustende *Verbaal* van den kapitein C. SCHRUYVER, A°. 1731, gelijk mede uit zijne brieven aan H. H. Mog. en de Admiraliteit van Amsterdam. Vergelijk ook den *Europ. Mercurius* A°. 1731, st. II, bl. 115—118.

<sup>2</sup> Zie WAGENAAR, *Vaderl. Hist.* D. XIX, bl. 31 en de aldaar aangehaalde schrijvers.

<sup>3</sup> Hij deed dien voorslag in October 1734 aan de Afgevaardigden der Hollandsche Admiraliteiten, die hem over de beste wijs om de Maroccanen te beteugelen, hadden geraadpleegd; doch dit voorstel vond geen bijval, voornamelijk wegens de groote kosten. *Verbalen der Haagsche Besoignes*, A°. 1734.

bombardeergaljooten met de noodige schepen van oorlog waren uitgerust, om door middel dier vaartuigen de voornaamste zee-steden van Marocco te vernielen, schrik onder dat volk, bij 't welk goede trouw en eerlijkheid onbekende deugden waren, te verspreiden, en aldus een einde aan dezen lastigen oorlog te maken. Dan bij de voortdurende onverschilligheid der Gewesten voor het zeewezen was aan zoodanig eene uitrusting niet te denken, en de geestgesteldheid, welke thans in 's Lands vergaderzalen voorzat, was te flauw, dan dat men kon besluiten tot zoo krachtige maatregelen als het bombarderen van Salée en Tanger. Liever wilde men aan den tijd en de kans des oorlogs het beslechten der geschillen overlaten, doch zonder te berekenen, aan hoe veelvuldige nadeelen de handel en zeevaart daardoor werden blootgesteld, en hoe veel grooter de onkosten waren van jaarlijks herhaalde uitrustingen dan van het eenmaal in zee brengen eener aanzienlijke scheepsmagt.

Bij deze geestgesteldheid der Bondgenooten, zou waarschijnlijk niets tegen de inwoners van Salée en Tanger ondernomen zijn, bijaldien de Admiraliteit van Amsterdam, altijd ijverig voor het belang van den handel en de zeevaart, niet begrepen had, dat op haar de pligt rustte om, zoo veel hare middelen zulks toelieten, de ingezetenen van den Staat tegen de geweldenarijen der Maroccanen te beschermen. Zij ving dus in den jare 1732 aan, twee schepen van oorlog uit eigene middelen toe te rusten en in zee te zenden, te weten, de *Wageningen*, van 38 stukken, onder den kapitein JACOBUS TEENGS, en het roeifregat *Spiegelsbosch*, van 24 stukken, onder den kapitein JAN DE CRAUWELAER, welk schip, gelijk eenige andere van die snelzeilende soort van vaartuigen, opzettelijk met het doel tot betere bestrijding der Maroccanen door haar gebouwd was en achterevolgens gebouwd werden. Het volgende jaar deed zij eene dergelijke uitrusting van twee roeifregatten, en ging daarmede onafgebroken tot den jare 1746 voort, vermeerderende dat getal, nadat de Britten, die met de onzen op de Saletijnen gekruist hadden, in den



jare 1734 vrede met Marocco gesloten hadden, tot vier of zes, waarbij de Admiraliteit van de Maze meestal één oorlogsschip voegde; doch noch het collegie van Zeeland, noch dat van het Noorderkwartier, noch dat van Vriesland trok zich deze zaak aan; maar handelde als of zij hun niet aanging.

Wij zullen niet in alle bijzonderheden treden omtrent de verschillende kruistogten, welke door deze schepen gedaan werden, daar vele dier togten weinig of niets belangrijks opleverden, en alleen zeggen, dat zij nuttig waren voor het zeewezen, omdat zonder deze de officieren van den Staat, bij den algemeenen vrede welke er thans heerschte, en bij den vervallen toestand van 's Lands zeemagt, geene gelegenheid zouden gehad hebben zich te oefenen, waartoe zij bij het aanhoudend kruisen, ook in het gure jaargetijde, op de stormachtige kusten van Afrika, ruime gelegenheid vonden. Doorgaans kweten zij zich zeer wel van de hun opgedragene taak, met hoeveel moeilijkheden die ook gepaard ging, en hoe bezwaarlijk het in 't bijzonder ware, de roovers te allen tijde, des zomers en des winters, bij stilte en hevigen wind, in hunne dikwerf niet dan met lijfsgevaar te naderen havens behoorlijk gade te slaan, om niet te spreken van de hevige ziekten en groote sterfte, waarmede zij te worstelen hadden, en welke op hunne bodems, gelijk op bijna alle Landsschepen in deze jaren, zware verwoestingen aanrigtten. Die omstandigheden noodzaakten de onzen meermalen, van de Afrikaansche kust de ruimte te zoeken, of naar Lissabon en Cadix ter herstel van hunne talrijke zieken de wijk te nemen, waardoor de Saletijnen en die van Tanger de gelegenheid bekwamen in zee te loopen, om hunne rooverijen te hervatten. Meestal echter gelukte het de onzen, de roovers zoo naauw te bewaken, dat zij verplicht werden binnen te blijven, en slaagden zij bij eene of andere gunstige gelegenheid er in om uit te komen, dan werden zij met zooveel ijver vervolgd, dat onderscheidene hunner schepen op strand gejaagd, genomen of vernield werden.

Van 1732 tot het begin van 1735 viel er niets van gewigt voor, dan alleen dat in April 1734 een Saletijnsch roofschip van 18 of 20 stukken door den kapitein HENDRIK LIJNSLAGER, een der verdienstelijkste officieren van dezen tijd, hard vervolgd en aan hetzelfde de weg tot ontkomen afgeden werd, waarop het door een Engelsch oorlogsschip naar binnen gejaagd werd, waar het op de baar voor de stad door de branding vernield werd.

De reden, waarom gedurende deze vier jaren zoo weinig voorviel, was, behalve in de onderlinge staatkundige twisten der Maroccanen, gelegen in de hoop op een spoedig herstel des vredes, waarnaar de ingezetenen der zeesteden van dat Rijk zelve wenschten, en ter bevordering waarvan zij hunne roofschepen binnen hielden. Die hoop was gegrond op de onderhandelingen, welke er te dezen tijde gevoerd werden tusschen den Keizer van Marocco en een' gezant van den Staat. Meermalen, namelijk, was van wege genoemden Keizer de wensch te kennen gegeven, dat er tusschen zijn Rijk en het Gemeenebest een vrede mogt tot stand komen, gelijk dit onlangs met Groot-Brittanje geschied was; waarop de Algemeene Staten hadden besloten, uit overweging van de nadeelige gevolgen, welke de handel en zeevaart dezer gewesten dagelijks van den oorlog met Marocco ondervonden, en die na het sluiten van den vrede met Engeland stonden vermeerderd te worden, eenen gezant derwaarts te zenden, met het tweeledig doel, om den vrede, zoo mogelijk, te herstellen, en de Nederlanders, welke in dat Rijk in slavernij zuchtten, vrij te koopen. Tot uitvoering van dezen last werd de zoo evengenoemde kapitein te zee HENDRIK LIJNSLAGER verkozen, die daartoe het meest geschikt geacht werd, omdat hij een man was, die uitstekende begaafdheden bezat, en vooral, dewijl hij meermalen op de Afrikaansche kust gekruist had, en langs dien weg met den toestand van Marocco en de gezindheid der regering van dat Rijk bekend was geworden. Ter betere volbrenging van zijnen last, werd hij met den titel van Gevolmachtigde bekleed; hem vergund, den

standaard van het Gemeenebest gedurende zijn verblijf op de Afrikaansche kust te doen waaijen van het schip, waarop hij zich zou bevinden, en zoodanige bevelen, als hij tot bereiking van het oogmerk der hooge regering nuttig zou oordeelen, aan de overige Lands-officieren te mogen geven, en werden hem bovendien de noodige gelden tot lossing der slaven en aanzienlijke geschenken tot bevordering van den vrede toevertrouwd.<sup>1</sup>

Den 30 van Bloeiimaand des jaars 1735 koos LIJNSLAGER zee met het schip *Wageningen*, van 36 stukken, gevoerd door den kapitein JOOST SELS, 't welk hem eerst naar Gibraltar en vervolgens ter reede van Salée bragt. Het zou de grenzen dezer geschiedenis overschrijden, indien wij een breedvoerig verhaal gaven van al de moeilijkheden en teleurstellingen, welke LIJNSLAGER in zijne onderhandelingen ondervond. Het zij genoeg, dat hij de uiterste pogingen aanwendde om het oogmerk zijner zending, den vrede en de vrijmaking der Nederlandsche slaven, te bereiken, doch dat die pogingen telkens verijdeld werden door de trouweloosheid der Maroccanen en de schrikkelijke verwarring in dat Rijk, waar niet minder dan vijf mededingers naar den troon zich hadden opgeworpen, en doodslag, moord, brandstichting en allerhande gewelddadigheden dagelijks straffeloos gepleegd werden. Onder zulke omstandigheden en na gedurende twee jaren vruchteloos voor de havens en langs de kusten van Marocco gekruist, of zich te Gibraltar opgehouden te hebben, oordeelde de kapitein LIJNSLAGER het onraadzaam, meerdere pogingen tot sluiting van den vrede of tot lossing der slaven in het werk te stellen. Hij besloot derhalve, in gevolge de bevelen van de Algemeene Staten, naar het Vaderland terug te keeren, waar hij in Zomermaand des jaars 1737 aankwam, met de bewustheid, dat hij in zijne zending door omstandigheden, van zijnen wil onafhankelijk,

---

<sup>1</sup> *Res.* van H. H. Mog. 17 Maart 1735 en Instructie voor den kapitein HENDRIK LIJNSLAGER, van gelijke dagteekening.

wel niet geslaagd was, maar dat nogtans zijn langdurig verblijf op de Afrikaansche kust niet gansch nutteloos zou zijn voor de zeevaart in het algemeen, en voor het zeewezen van den Staat in het bijzonder; <sup>1</sup> smakende hij eerlang het genoeg, dat zijn gedrag door 's Lands hooge overheden goedgekeurd werd. <sup>2</sup>

Terwijl deze onderhandelingen gevoerd werden, kruisten bij voortdoring eenige Nederlandsche fregatten en andere ligte oorlogsvaartuigen op de Maroccaansche kust, in de hoop, dat het hun eindelijk mogt gebeuren, den roovers eenige afbreuk toe te brengen. Dit gelukte in den loop des jaars 1736.

Kapitein MARTINUS LAMBRECHTS, een kloek en kundig zeeofficier, <sup>1</sup> den 11 Augustus alleen voor Salée liggende,

<sup>1</sup> Hij maakte van zijn langdurig verblijf op de Afrikaansche kust gebruik, om eene uitvoerige kaart te maken, tot opschrift voerende: *Nieuwe Paskaart van 't opkoomen van 't Naauw van de Straat, beginnende aan de Spaansche kust, van de Barles en aan de Moorsse kust, van St. Cruz het Naauw door, door HENDRIK LIJNSLAGER, Capt. ter zee in dienst van den Staat der Vereenigde Nederlanden, A°. 1738.* Ook maakte hij, naar het schijnt te dezen tijde, een nieuwe en seer nette *Caart van de Baay en stadt Gibraltar*, beide uitgegeven door den kaartenmaker JOANNES VAN KEULEN. Vroeger, in den jare 1726, toen LIJNSLAGER in het eskader tegen de Algerijnen vlagkapitein was bij den Vice-Admiraal VAN AERSSSEN VAN SOMMELSDIJK, vervaardigde hij eene nieuwe en ook zeer uitvoerige kaart van het *Naauw van de Straat van Gibraltar*, welke hij opdroeg aan genoemden Vice-Admiraal, die met het wapen van dien vlootvoogd versierd, en door A. en H. DE LETH te Amsterdam uitgegeven is. Deze drie kaarten berusten in mijne verzameling van geschiedkundige gedenkstukken, betreffende het Nederlandsche zeewezen.

<sup>2</sup> Een zeer omstandig verhaal van deze zending komt voor in het oorspronkelijke, op het Rijks-archief berustend *Verbaal van H. LIJNSLAGER, Capitein ter zee, in commissie geweest zijnde na Barbarye* enz, A°. 1735—1737; gelijk mede in zijne brieven aan H. H. Mogenden en aan de Admiraliteit van Amsterdam. Vergelijk ook WAGENAAR, *Vad. Hist.* D. XIX, bl. 217—219.

<sup>3</sup> Hij gedroeg zich uitmuntend bij alle gelegenheden. Zijne brieven over de Maroccaansche aangelegenheden zijn zeer omstandig, belangrijk en wel geschreven. Er bestaat van hem eene *Afbeelding van Algiers en het omleggende land, van de reede gezien*, door hem in 1734 geteekend, opgedragen aan REYNIER CRABETH, oud-burgemeester en lid der Admiraliteit van Amsterdam, en uitgegeven door JOANNES VAN KEULEN. Ook deze berust onder mij.

(Den 6 Nov. 1845 werd bij den boekhandelaar VAN STOCKUM te 's Hage, nog verkocht de navolgende werken van den kapitein LAMBRECHTS als:

1. *Seynen gearresteerd bij de H. H. Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit te Amsterdam, waarachter de vlaggen van alle zeevarende volkeren der gantsche wereld*

daar de andere schepen of naar het Vaderland wedergekeerd, of naar Lissabon vertrokken waren om zich van water te voorzien, liepen, bij zeer stil weder, de drie zich aldaar bevindende roofschepen, waaronder de Admiraal en de Vice-Admiraal, ieder van 24 stukken en met ruim 300 koppen bemand, in zee. Zoodra LAMBRECHTS bemerkte, dat zij in beweging geraakten, trachtte hij hun met zijne gewapende sloepen het uitloopen te beletten, doch deze door het vuur van vijf sterkten verdreven, zette hij het met zijn schip alleen, dat mede slechts 24 stukken voerde, op de drie roovers aan, “die,” gelijk hij schreef,<sup>2</sup> “met eene lacheteit zonder wederga,” zoo veel het hun mogelijk was, van hem aflieden. Intusschen gaf de Nederlandsche kapitein den moed niet op ze te zullen achterhalen, besloten hebbende, zoo als hij in zijn verhaal omtrent het gebeurde zegt, “hun gezamenlijk slag te leveren, en Prins en vrienden te wagen.” Daar zijn schip echter elf maanden in zee geweest en vuil was, wisten twee der roovers spoedig aan zijne vervolging te ontsnappen. Met den derden geraakte hij in schutgevaarte, wien het nogtans door zijne meerdere bezeildheid en onder begunstiging van den nacht mede gelukte, het gevaar te ontkomen, tot innige spijt van LAMBRECHTS, die betuigde, dat bijaldien zijn schip schoon ware geweest, “een dezer honden hem niet zou hebben kunnen ontgaan.”

Vier dagen later voegden zich de kapiteinen HENDRIK JAN BOUDAAN en JAN VAN DER WAAIJEN bij LAMBRECHTS, en nu werd besloten, de roovers, die men vermoedde dat den ste-

---

door M. LAMBRECHTS Lt. ter zee A°. 1722 geteekend door JAN VERSCHOTEN A°. 1772 I. D. fol.

2. *Benige remarques omtrent het Canaal en de Engelsche kusten; beschrijving van de Moorsche kust door Capt. LAMBRECHTS M. S. 4°.*

Ook gaf LAMBRECHTS nog uit een geacht zeemans handboek getiteld: *Handboekje voor den zeeleerling*, hetwelk in 1782 zeer vermeerderd en verbeterd door VAN KINSBERGEN onder denzelfden titel is uitgegeven. Tot 1782 was het werkje van LAMBRECHTS het eenige wat van dien aard bestond en als zoodanig gebruikt werd.

(*Nagel. aant. v. d. overl. schrijver.*)

<sup>1</sup> In zijnen brief aan de Admiraliteit van Amsterdam, geschreven uit 's Lands fregat *het Zeepaard*, den 15 Augustus 1736.

ven naar Safia of Mogadore gewend hadden, te gaan opsporen en, zoo mogelijk, te vermeesteren. Beide laatstgenoemde bevelhebbers gingen dus onder zeil, terwijl BOUDAAN de wacht voor Salée bleef houden, en veroverden spoedig eene bark met tien Mooren op de reede van Safia en jaagden eene andere op strand. Van daar begaven zij zich naar Mogadore, eene aanzienlijke stad, op een schiereiland gelegen, waar men hoopte de roofschepen te zullen aantreffen, of althans den vijand eenig nadeel te kunnen doen, daar men wist, dat het kasteel zwak bezet was. Stoutmoedig liep LAMBRECHTS de haven binnen, waar hij echter noch de roof- noch andere schepen vond. Dan nu zette hij in allerijl zijne twee welbemande sloepen uit, trok op het kasteel aan, dat hij verlaten vond, maakte zich aldaar meester van zes stukken geschut en eenige krijgsbehoeften, en keerde vervolgens naar zee weder, waar VAN DER WAAIJEN hem wachtte, met wien hij naar St. Cruz zeilde, in welke haven zij nogtans de Saletijnen evenmin aantreffen.<sup>1</sup> Twee maanden later hernam de kapitein VAN DER WAAIJEN genoegzaam onder het geschut der kasteelen van Tanger een zeer rijk Fransch koopvaardijfregat, hetwelk door eenen roover uit die stad veroverd was.<sup>2</sup>

In grasmaand van het volgende jaar vermeesterde de kapitein JACOB JAN PIETERSON, kruisende met zijn schip *de Beschermer*, van 44 stukken, op de Afrikaansche kust, drie Saletijnsche barken met graan, olie en andere waren, welke met groote kloekmoedigheid door zijne sloepen met den sabel in de vuist veroverd werden.<sup>3</sup> Eenige maanden later joegen de kapiteinen GERARD DEUTZ en WILLEM VAN WASSENAER eenen Saléeschen roover, die het gewaagd had naar buiten te komen, wederom in die haven binnen. Den 19 November

<sup>1</sup> Oorspronkelijke brief van den kapitein LAMBRECHTS aan de Adm. van Amsterdam, 18 September 1736; ook te vinden in den *Europesche Mercurius* van dat jaar, st. II, bl. 218.

<sup>2</sup> Brief van dien kapitein aan de Adm. van Amsterdam, van 26 November 1736.

<sup>3</sup> Brief van den kapitein PIETERSON aan de Adm. van Amsterdam, en *Europesche Mercurius*, A°. 1737, st. I, bl. 263.

veroverde de kapitein JAN HOEUFT, voerende het fregat *het Zeepaard*, van 24 stukken, met zijne sloepen en barkassen, niet verre van Salée, twee vijandelijke vaartuigen, welke door de Saletijnen om de onzen te ontgaan, op strand gezet waren, doch door de Nederlanders ten aanschouwe van duizenden bewoners dier stad in brand gestoken werden. Zes dagen later sneed HOEUFT een derde vijandelijk vaartuig, dat mede den wil naar Salée had, af, waarop de Mooren het wanhopend besluit namen, het in de branding te zetten terwijl de zee hemelhoog stond, met dat gevolg, dat het vaartuig binnen weinige oogenblikken tot spaanders geslagen werd en al het volk jammerlijk verdronk.<sup>1</sup>

Den 7 van wintermaand werd een Portugesche prijs hernomen door den bovengemelden WILLEM Baron VAN WASSENAER, heer van Spanbroek en Echtelt, broederszoon van den in deze geschiedenis meermalen met lof vermelden Luitenant-Admiraal JAN GERRIT VAN WASSENAER. Deze kapitein, ofschoon slechts nog den ouderdom van 25 jaren<sup>2</sup> bereikt hebbende; onderscheidde zich nu reeds voordeelig boven vele anderen, betoonde verder steeds veel kunde, geschiktheid en ijver, en klom allengs langs verschillende rangen tot de waardigheid van Luitenant-Admiraal van Holland en Westvriesland. VAN WASSENAER ontweldigde dezen prijs tusschen de baai van Tanger en kaap Spartel aan eenen Barbarijschen roover, die den Portugees tegen het hooge strand gezet had, doch van waar hij door de onzen met even veel beleid als moed onder het vuur der Mooren afgehaald werd.<sup>3</sup>

Overigens werden de meeste kapiteinen van 's Lands schepen, welke tegen de Maroccanen kruisten, dit jaar en ook

<sup>1</sup> Oorspronkelijke brief van den kapitein HOEUFT aan de Adm. van Amsterdam, van 24 November 1737.

<sup>2</sup> Hij werd geboren in 1712 en overleed in 178.. Hij was de zoon van WILLEM VAN WASSENAER, ouder broeder van den Luitenant Admiraal J. G. VAN WASSENAER, en van HERMELIA PETRONELLA SCHAEF VAN DEN DAM.

<sup>3</sup> Oorspronkelijke brief van den kapitein VAN WASSENAER aan de Adm. van Amsterdam, van 10 December 1737.

het volgende gedurende een groot gedeelte van den hun bestemden tijd verhinderd, al datgeen te doen wat zij wenschten, doordien het getal hunner zieken zoo groot was, dat zij meermalen genoodzaakt werden hunnen post te verlaten, naar Cadix of Lissabon te zeilen om het scheepsvolk te verscheren, en aldaar weken, ja zelfs somwijlen maanden werkeloos te blijven liggen. Het gelukte, intusschen, den kapitein van de Maze, ALBERT HOGEVEEN, voerende het schip *Rossem*, van 40 stukken, den 26 Augustus des jaars 1738 eene Moorsche halve galei, te Tanger te huis behoorende, voor het naauw van de Straat van Gibraltar na eene kloeke verdediging te nemen. <sup>1</sup>

Op den vijfden van bloeimaand des jaars 1739 hernam de kapitein HOEUFT VAN OIJEN, terwijl hij het bevel over het roeifregat *Spiegelsbosch* voerde, een' rijken Franschen, door de Saletijnen veroverden koopvaarder. Ruim eene maand later geraakte de kapitein VAN WASSENAER, voerende *de Brak* van 14 stukken, met eenen Saletijn in gevecht, die meenende, dat het Nederlandsche oorlogsschip een koopvaarder was, stout op VAN WASSENAER kwam aanzetten, met het kennelijke voornemen, om hem te enteren, doch door hem zoo lustig uit het geschut en met het handgeweer ontvangen werd, dat hij het spoedig op een loopen zette en met den nacht het gevaar ontkwam. <sup>2</sup> Elf dagen daarna joeg VAN WASSENAER eene galei van Tanger op het strand bij Arzilla, waar zij in de branding omsloeg en verbrijzeld werd. <sup>2</sup>

De vijf volgende jaren viel er niets van eenig belang voor. De Mooren, door binnenlandsche tweespalt verdeeld en ontmoedigd, trachtten zeldzaam uit te loopen, terwijl de Nederlandsche schepen meestal door ziekte en sterfte zoodanig

---

<sup>1</sup> Oorspronkelijke brief van den kapitein HOGEVEEN aan de Adm. van de Maze, en het onder mij berustende *Journal* van ADRIAAN VAN DEN MEYDEN, die als kapitein-luitenant op de *Rossem* diende.

<sup>2</sup> Oorspronkelijke verklaring der officieren van den kapitein VAN WASSENAER.

<sup>3</sup> Dergelijke verklaring.



geteisterd werden, dat zij veeltijds de wijk naar Cadix of Lissabon moesten nemen. In 1744 werden de krijgsverrigtingen tegen de Maroccanen, ten gevolge der hagchelijke omstandigheden waarin het Vaderland verkeerde, gestaakt en drie Nederlandsche schepen, welke zich te dien tijde op de kusten van Afrika ophielden, teruggeroepen, om elders werkzaam te zijn. Sedert dat oogenblik tot aan het sluiten van den Akenschen vrede, werden geene oorlogsschepen naar Salée of Tanger gezonden. De Maroccanen, steeds onderling verdeeld en door burgeroorlog geteisterd, ondernamen, van hunne zijde, mede niets van eenig gewigt, ja gaven zelfs herhaalde malen te kennen, dat zij begeerig waren de slaven tegen eenen losprijs vrij te geven en den vrede te sluiten. Dien ten gevolge werd in het begin des jaars 1747<sup>1</sup> de Nederlandsche Consul te Gibraltar gelast, de onderhandelingen, naar het vroeger met den Admiraal PEREZ aangegane verdrag, te hervatten; dan spoedig bleek het, dat deze nieuwe poging even vruchteloos zou zijn als al de vroegere, en er verliepen nog vijf jaren, alvorens de vrede met Marocco tot stand kwam.

Wij vatten den draad der geschiedenis, welke door het verhaal van het gebeurde met Marocco min of meer verbroken werd, weder op.

Terwijl de oorlog met dat Rijk gevoerd werd, was de vrede met Algiers en de andere Roofstaten bewaard gebleven, doch niet dan met van tijd tot tijd derwaarts schepen van oorlog te zenden, ten einde, van den eenen kant, de gerezene geschillen langs minnelijke wegen en door geschenken bij te leggen, en van de andere zijde, hen, voornamelijk de magtigste dezer roofstaten, de Algerijnen, door het vertoonen der vlag in ontzag te houden. De vrees voor de snel zeilende fregatten, welke de Admiraliteit van Amsterdam te dezen tijde had laten bouwen, werkte niet weinig mede, om hunnen overmoed te beteugelen; een nieuw bewijs, van hoe veel

<sup>1</sup> *Secrete Res.* van H. H. Mog. van 30 Jan. 1747.

gewicht goedgebouwde en wel ingerigte schepen voor eenen Staat zijn.<sup>2</sup>

Inmiddels leed de Nederlandsche handel overlast in West-indië, waartoe de niet geheel ongegronde klagten van Spanje, dat de bewoners van het eiland Curaçao en ook andere kooplieden van het Gemeenebest verboden handel op de Amerikaansche bezittingen van dat Rijk dreven en soms geweldnarijen pleegden, aanleiding gaven. De Spanjaarden rustten, om dien sluikhandel te beletten, ettelijke gewapende schepen uit, welke zich niet ontzagen, onderscheidene vaartuigen van Curaçao openlijk aan te tasten en op te brengen, en zelfs de uit of naar Nederland gaande koopvaarders in volle zee te onderzoeken en sommige van deze te nemen. Alhoewel men hier te lande meende, aan deze zaak geene zoo ernstige gevolgen te moeten geven als de Engelschen, die zich aan gelijksoortige gewelddadigheden blootgesteld zagen, en waaruit weldra een oorlog tusschen Groot-Brittanje en Spanje ontstond, zoo was men nogtans van oordeel, de herhaalde klagten der kooplieden niet onverhoord te moeten laten, en maatregelen te nemen tot bescherming van den handel op Curaçao. De Amsterdamsche Admiraliteit besloot dus in den jare 1737, uit eigene middelen, daar de gewesten nog altijd even onverschillig omtrent de aangelegenheden van de zee bleven, twee kloeke schepen derwaarts te zenden, die de van hier naar Curaçao bestemde koopvaarders begeleidden, en de naar deze gewesten terugkeerende herwaarts bragten. Jaren lang werd dit door haar herhaald, tot groot voordeel van dien in deze dagen zoo zeer bloeienden tak des handels en der scheepvaart. Ontmoetingen met de Span-

---

<sup>2</sup> Dit meldt de kapitein JACOB REYNST in zijn *Journal* omtrent zijnen togt naar Algiers in de jare 1735. Behalve dit *Journal* berusten er nog op het Rijks Archief dat van den kapitein ERNST DE PETERSEN, betrekkelijk zijne reize naar dezelfde stad, A°. 1763, en van den kapitein G. A. VAN REEDE des jaars 1741, naar Algiers, Tunis en Tripoli. Zij leveren intusschen, evenmin als de veelvuldige brieven van deze en andere kapiteinen, iets op, dat voor de geschiedenis van het Zeewezen bijzondere vermelding waardig is.

jaarden hadden er intusschen niet plaats, daar deze onze gewapende schepen zorgvuldig vermeden.<sup>1</sup>

De gemelde oorlog tusschen Groot-Brittanje en Spanje was de oorzaak, dat men in 1740 hier te lande er op bedacht werd, om eene buitengewone uitrusting te doen, welke nogtans door de flauwheid der Provinciën slechts ten deele voltrokken werd.

Men was sinds eenen geruimen tijd met het Fransche hof in onderhandeling over de vernieuwing van het in 1713 met dat Rijk gesloten verdrag van koophandel, welks sluiting nogtans van de Fransche zijde verschoven werd, zoolang de staatsdienaren van dat Rijk niet de volle verzekering hadden bekomen, dat het Gemeenebest zich onzijdig zou houden in de tusschen Groot-Brittanje en Spanje gerezen geschillen. Naauwelijks had men die verzekering gekregen, of de onderhandelingen werden met ijver voortgezet en het verdrag kwam tot stand, 't welk in meer dan één opzigt voordeelig voor de ingezetenen dezer gewesten was, en bijzonder groote winsten scheen te voorspellen uit de vaart op Spanje gedurende den oorlog tusschen dat Rijk en Engeland. Doch de Britten, steunende op hunne overmagt ter zee, en najverig op den bloei des handels dezer landen, belemmerden op alle mogelijke wijs het verkeer der Nederlanders met Spanje. Hunne oorlogsschepen en kapers hielden de koopvaarders van dezen Staat aan, op vermoeden, dat zij verboden waren, onder welke zij veel meerdere dan bij de traktaten bepaald

---

<sup>1</sup> Uit de *Notulen der Admiraliteit van Amsterdam* des jaars 1737 en vervolgens, en uit een groot aantal brieven der naar Curaçao gezonden kapiteinen. Zie over de geschillen met Spanje, WAGENAAR, *Vad. Hist.* D. XIX, bl. 247 en verv. Deze uitrustingen kostten niet alleen veel geld, maar ook het leven aan vele verdienstelijke zeelieden, die door de kwaadaardige ziekten, welke in deze jaren op de naar Curaçao gezonden, en ook op de andere Landsschepen heerschten, weggesleept werden. Onder de zeeofficieren, die te Curaçao daarvan een slagtoffer werden, behoort JACOBUS HEMSTERHUYNS, veel belovende zoon van den beroemden hoogleeraar TIBERIUS HEMSTERHUYNS en ouder broeder van den vermaarden FRANCISCUS HEMSTERHUYNS. Deze diende eerst als adelborst, en daarna als luitenant onder de Admiraliteit van Amsterdam, en overleed in December 1739, in den ouderdom van bijkans 23 jaar, aan boord van het oorlogsschip *Middelburg*, kapitein JOOST SELS.

was, rangschikten, vervoerden; doorzochten en bragten ze op, wanneer zij maar al te dikwerf onder verschillende voorwendsels verbeurd verklaard werden.

Bij de verzwakte gesteldheid, waarin het Vaderland in het algemeen, en het zeewezen in het bijzonder zich bevond, was er niet aan te denken, om zich krachtig tegen deze aanmatigheden van het magtige Brittanje te verzetten. Men meende nogtans iets te moeten doen, ten einde den handel en de scheepvaart niet geheel aan de willekeur der oorlogvoerende Mogendheden ten prooi te geven. In dezen geest werd in het begin des jaars 1740 door den Raad van State eene voordragt bij Hunne Hoog Mogenden ingediend, strekkende, om tot bescherming van den handel in de tegenwoordige omstandigheden, ten koste der Bondgenooten, twaalf schepen van oorlog, waarvan de eene helft met 64, en de andere met 52 stukken gewapend zou zijn, in zee te brengen.<sup>1</sup> Dan dit voorstel, hoe nuttig, ja noodig ook, vond zoo weinig bijval, dat Holland en Zeeland alleen daaraan hunne toestemming gaven, zoodat er, in plaats van twaalf, slechts zes schepen, ieder van 52 stukken, in gereedheid gebracht werden, welke meerendeels niet vóór het begin van het volgende jaar zee konden kiezen. De zes andere schepen werden echter later mede uitgerust, omdat de Britten met hunne willekeurige handelwijs voortgingen, en de Spanjaarden niet slechts in Westindië, maar ook in dit werelddeel, insgelijks den Nederlandschen handel kwelden. Deze schepen werden gedeeltelijk naar de Middellandsche zee, gedeeltelijk naar Curaçao, gedeeltelijk ter ontmoeting van de Oostindische retourvloot, en twee naar IJsland gezonden. Eerstgenoemde bodems dienden tot beveiliging des handels, de twee laatste tot bescherming van den walvischvangst in Groenland en Straat Davis, welke sinds eenigen tijd verontrust werd door de oorlogsschepen des Konings van Dene-

---

<sup>1</sup> *Petitie van den Raad van State*, van 7 Januarij 1740. De kosten dezer uitrusting zouden voor acht maanden bedragen *f* 1,112,000.

marken, die bij de verminderde magt van den Staat thans even weinig ontzag aan het Gemeenebest toedroeg, als zijne voorgangers het vroeger hoogelijk eerbiedigden.<sup>1</sup>

Terwijl deze geschillen met Denemarken nog hangende waren, welke echter weldra werden bijgelegd, ontstonden er moeilijkheden van eenen anderen aard tusschen deze gewesten en den Koning van Zweden.

Sedert twee jaren was de oorlog tusschen laatstgenoemd Rijk en Rusland op nieuw uitgebroken, welke voor de Zweden eenen zeer ongelukkigen uitslag opleverde. Zoo als gewoonlijk bij dergelijke omstandigheden, had deze toestand van zaken eenen ongunstigen invloed op den zoo gewigtigen handel der Nederlanders in de Oostzee, die zich daardoor aan velerlei kwellingen, vooral van de zijde der Zweden, blootgesteld zag. Voornamelijk waren die kwellingen vermeerderd, nadat Koning FREDERIK op den 28 Julij des jaars 1741 een reglement had uitgevaardigd, 't welk voor zijne oorlogsschepen en voor de Zweedsche kapers tot leiddraad moest dienen, niet slechts tegen de Russen, maar ook ten opzichte der schepen van de onzijdige volken; een reglement, dat hier te lande beschouwd werd als behelzende vele duistere en onzekere bepalingen, als te eenenmale strijdig met de bestaande verdragen tusschen het Gemeenebest en het Koninkrijk Zweden, en 't welk onder allerlei voorwendzelen aanleiding kon geven tot benadeeling van den Nederlandschen handel. Spoedig bleek het dan ook, dat zulks werkelijk het geval was, daar onderscheidene koopvaarders uit deze gewesten door de Zweden aangehouden, opgebracht en verbeurd verklaard werden.

Het een en ander maakte eenen diepen indruk op de ingezetenen van het Gemeenebest, bijzonder der provincie Hol-

<sup>1</sup> Zie WAGENAER, *Vad. Hist.* D. XIX, bl. 279, waar men gewag vindt gemaakt van de kloekheid der bemanning van eenen Nederlandschen hoeker, die door de Deenen vermeesterd, maar door de equipage hernomen en behouden in Texel gebragt werd. De stuurman, onder wiens leiding dit kloek bedrijf volbragt werd, was DIRK PIETERSE DE BOGERT, zoo als blijkt uit een brief der Admiraliteit van Amsterdam aan H. H. Mog. van 28 September 1740.

land, die zoo veel belang in den Oosterschen handel hadden. Men werd dus ernstig bedacht, maatregelen te nemen, zoo om zich, wanneer zulks noodig mogt zijn, tegen de Deenen te verzetten, als en wel voornamelijk, om den handel tegen de Zweden te beschermen. Een voorstel tot aanbouw van nieuwe schepen werd gedaan; doch daar die maatregel niet dan met den tijd gunstig kon werken, werd het tevens bij Hunne Hoog Mogenden noodig geacht, in het volgende jaar eene uitrusting te doen van 25 schepen van oorlog, namelijk drie van 72, zes van 64, twaalf van 52 en vier van 44 stukken, benevens twee branders, één advijsjagt en één hospitaalschip; wordende de provinciën dringend uitgenoodigd; daaraan ten spoedigste hare toestemming te verleen. <sup>1</sup> Doch, zoo als gewoonlijk in deze jaren, bleef de toestemming van de meeste gewesten achterwege, en waren Holland en Overijssel de eenige, welke die verleenden.

Er moest intusschen iets gedaan worden, wilde men den Oosterschen handel niet ganschelijk blootstellen aan de willekeur en den overmoed der Zweden. Er werd dus, na veelvuldige beraadslagingen, vastgesteld, dat in den jare 1742, in plaats van 25, slechts negen oorlogsschepen, waarvan de meeste tot een minder charter behoorden dan voorgedragen was, naar de Oostzee zouden gezonden worden, en wel niet eskadersgewijs, <sup>2</sup> om geen te groot opzien te baren of den schijn van eene vijandelijke gezindheid aan den dag te leggen, maar bij kleine smaldeelen, ieder van drie schepen, opdat het blijken mogt, dat zij alleen tot bescherming van den handel bestemd waren. Dien ten gevolge werden, op kosten van Holland, want de overige gewesten trokken zich met hunne gewone onverschilligheid deze zaak niet aan, door de Admiraliteiten van die provincie zes schepen van 44

<sup>1</sup> De *Petitie van den Raad van State* daartoe werd den 4 October 1741 bij H. H. Mog. ingediend, waarvan de kosten voor acht maanden zouden bedragen f 2,409,000.

<sup>2</sup> WAGENAAR, D. XIX, bl. 418, hiervan sprekende, zegt onjuist, dat in 1742 een *eskader* naar de Oostzee gezonden werd.

en drie fregatten van 24 stukken in gereedheid gebragt, welke achtervolgens zee kozen.<sup>1</sup> Noch de Deenen, noch de Zweden deden aan deze oorlogsschepen eenigen overlast. Ook de koopvaarders, welke zich onder dit geleide bevonden, bleven bevrijd van de geweldenarijen, waaraan zij vroeger van de Zweedsche zijde hadden bloot gestaan, zoodat deze uitrusting volkomen aan hare bedoeling beantwoordde.

Dewijl het nut van dien maatregel zoo duidelijk gebleken was, werd er, daar de oorlog tusschen Rusland en Zweden nog voortduurde, besloten, in den jare 1743 andermaal eenige schepen naar de Oostzee te zenden, wier getal op zeven bepaald werd, waarvan drie 44, en vier 24 stukken zouden voeren. Sommige ongeregeldheden, welke in het vorige jaar hadden plaats gevonden, deden het raadzaam achten, ditmaal de verschillende kapiteinen niet meer geheel op zich zelve te doen handelen, maar een opperhoofd over hen te stellen, waartoe de vroeger vermelde kapitein HENDRIK LIJNSLAGER verkozen werd.<sup>2</sup>

Vroeg in het voorjaar vertrokken de schepen van dit eskader naar de Oostzee, welke zich, even als in het vorige jaar, tot betere beveiliging van den handel, in kleine smal-deelen verdeelden, maar die de bevelen van den kapi-

<sup>1</sup> De schepen, welke uitgerust werden, waren de volgende:

MAZE. Kapitein W. 'T HOOFT, *'t Hof St.-Janskerk*, 40 st., 200 m. — Kapitein A. V. D. MANDER, *Oud-Teylingen*, 44 st., 200 m.

AMSTERDAM. Kapitein A. AKERSLOOT, *Westerdijkshorn*, 44 st., 200 m. — Kapitein H. BOUDAAN, *Middelburg*, 44 st., 200 m. — Kapitein V. GEEL, *de Raaf*, 24 st., 150 m. — Kapitein J. HOEFT, *de Dolfijn*, 24 st., 150 m. — Kapitein J. BRAAK, *de Windhond*, 24 st., 150 m.

NOORDERKWARTIER. Kapitein RAARDA, *Vredenhof*, 44 st., 200 m. — Kapitein VAN DER STER, *Beekvliet*, 44 st., 200 m.

<sup>2</sup> De kapiteinen en schepen van dit eskader waren de volgende:

MAZE. Kapitein WELESTEIN, *Oud-Teylingen*, 44 st., 200 k. — Kapitein KEYZER, *Gorcum*, 44 st., 200 k.

AMSTERDAM. Kapitein V. D. WAAIJEN, *Valkenburg*; kapitein W. VAN WASSENAER, *de Raaf*; kapitein SOET, *de Windhond*, en kapitein HUYGENS, *het Zeepaard*, alle voerende 24 st., 150 m.

NOORDERKWARTIER. Kapitein HOUTTING, *Beekvliet*, 44 st., 200 m. — Kapitein LIJNSLAGER scheepte zich in op *het Zeepaard*.

tein LIJNSLAGER ontvingen. Ook nu lieten de Zweden de koopvaarders en oorlogsschepen van den Staat ongemoeid hunnen weg vervolgen, waardoor er niets voorviel, dat verdient opgeteekend te worden.<sup>1</sup> Met het sluiten van den vrede tusschen Rusland en Zweden in Augustus dezes jaars, vervielen de redenen voor het langer verblijf van het eskader in de Oostzee, waarom het door Hunne Hoog Mogenden teruggeroepen werd en eerlang wederkeerde.

Nauwelijks waren deze bezwaren uit den weg geruimd, of een onweder, 't welk reeds lang gedreigd had den gemeenen vrede van Europa te verstoren, barstte uit, verspreidde zich allengs over het meerendeel der Staten van dit werelddeel, en trof ten laatste ook zoodanig dit Gemeenebest, dat het in zoo groot gevaar geraakte, als, waarin het sedert den geduchten aanval des jaars 1672 niet verkeerd had.

Met het overlijden van den Duitschen Keizer KAREL VI, in den jare 1740, was de laatste mannelijke afstammeling van het regerende Oostenrijksche huis gestorven, en deze gebeurtenis gaf aanleiding tot versterking van den zoo lang bewaarden vrede op het vaste land van Europa. Een hevige krijg ontstond, welke niet alleen de uitsluiting van MARIA THERESIA, dochter van KAREL VI, ten doel had, maar de geheele omverwerping der magtige en oude Oostenrijksche monarchij. Pruissen, Beijeren, Saksen, Frankrijk en Spanje vereenigden zich, ofschoon met verschillende bedoelingen, tot bereiking van dat oogmerk, en de vorderingen, welke de ondernemingen dezer verbonden Mogendheden aanvanke-lijk maakten, schenen te voorspellen, dat zij maar al te zeer naar wensch zouden slagen.

De twee voorname Zeemogendheden van dit werelddeel, Groot-Brittanje en het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, want dit laatste werd nog onder de groote Zeemo-

---

<sup>1</sup> Oorspronkelijke brieven van den kapitein LIJNSLAGER aan de Admiraliteit van Amsterdam en der overige officieren van het eskader.



gindheden geteld, alhoewel het zulks meer in naam dan in de daad was, konden deze gebeurtenissen niet met onverschillige oogen aanzien. Het Gemeenebest, hoezeer anderzins in dit tijdperk uiterst schroomvallig om zich met de aangelegenheden der overige Staten in te laten, achtte zich volgens de bestaande verdragen verplicht, MARIA THERESIA met geld en hulpbenden te ondersteunen, en deed dit ook, zonder evenwel regtstreeks deel aan den oorlog te willen nemen, wanende daarvan verschoond te kunnen blijven. Groot-Brittanje, zich op zijne magt verlatende, trad meer openlijk als bondgenoot der Oostenrijksche Vorstin op, ofschoon het bij voortduring met den oorlog tegen Spanje, welke voor zijnen handel zeer nadeelig was, belast bleef. Er verliepen nogtans drie jaren, alvorens Engeland regtstreeks deel aan den krijg nam, waartoe het eindelijk overging, nadat van de Fransche zijde eene poging was in het werk gesteld tot het doen eener landing in het vereenigde Koningrijk en tot het herstel der verdreven STUARTS. Deze laatste gebeurtenis bragt het Gemeenebest tot de verplichting, eerst den Koning van Groot-Brittanje met zijne land- en zeemagt te hulp te komen, en wikkelde het daarna in den algemeenen krijg, die het Vaderland op den rand des verderfs bragt.

Het was in het laatst van sprokkelmaand des jaars 1744, dat de Britsche gezant te 's Gravenhage, uit naam van zijnen Koning, aan de Algemeene Staten, krachtens de bestaande verdragen, verzocht om 6000 man hulptroepen, benevens eenige oorlogsschepen tot begeleiding, ten einde aldus te helpen afweren de aanslagen, welke door den zoon van den verdreven STUART, onder bijstand van den Franschen Koning, tegen het Rijk van Groot-Brittanje weldra, naar het zich liet aanzien, zouden ondernomen worden. LODEWIJK XV, namelijk, had gedurende den geheelen winter ijverig doen arbeiden aan het uitrusten eener aanzienlijke scheepsmagt te Brest en te Rochefort, die grootendeels bestemd was tot bescherming der in Duinkerken vereenigde transportvaartuigen, in welke zich een leger van twintig

duizend man onder den Pretendent en den Maarschalk MAURITS VAN SAKSEN zou inschepen, 't welk voornemens was in Schotland eene landing te doen, ten einde aldaar eenen opstand voor de STUARTS te verwekken. De Algemeene Staten erkennende, dat op hen de verpligting rustte tot het verleenen van de gevraagde hulpbenden, bewilligden daarin gereedelijk en zonden deze troepen eerlang naar Engeland, doch onder geleide van eenige Britsche oorlogsvaartuigen, daar de noodige schepen in dit vroege jaargetijde daartoe hier te lande niet in gereedheid waren. Inmiddels was de voorgenomen aanslag van den Pretendent en der Franschen reeds verijdeld. De vloot van Koning LODEWIJK, tot op zekere hoogte in het Kanaal gevorderd, was, op het vernemen van den aantogt der Britsche zeemagt, in overijling teruggekeerd en daarna door eenen hevigen storm beloopt, welke haar zoodanig teisterde, dat zij met moeite de haven van Brest wederom bereikte. Diezelfde storm had de transportvaartuigen voor Duinkerken deels op strand geworpen, deels te gronde doen gaan; met welke rampen de geheele onderneming verviel.

Na zulk eene vijandelijke daad kon de vrede, welke tot dus verre tusschen Frankrijk en Engeland nog schijnbaar onverbroken was, niet langer stand houden. Eerlang werd de oorlog van beide kanten verklaard, en van weerszijde wapende men zich zoo wel te land als ter zee, om den krijg krachtdadig te voeren.

Zoodra de vijandelijkheden hadden aangevangen, werd, naar aanleiding van het met KAREL II in 1678 gesloten verdrag en op grond van nadere overeenkomsten, door den Britschen gezant gevorderd, dat het Gemeenebest, behalve met de 6000 man hulptroupen, Engeland nog met twintig oorlogsschepen zou ondersteunen. Hoe bedenkelijk het leveren dezer scheepsmagt ware tot behoud van den vrede, waarnaar de Algemeene Staten boven alles streefden, en hoe bezwaarlijk de uitrusting ook viel wegens den ongunstigen toestand der geldmiddelen en den voortdurenden onwil van onderscheidene provincien, om bij te dragen tot het onder-

houd en de uitrusting der zeemagt, was men echter van oordeel, deze aanvraag evenmin te kunnen weigeren als de vroegere omtrent de hulpbenden. Er werd dus aan den gezant geantwoord, dat de verlangde twintig schepen, ingevolge de bestaande verbindtenissen, zoo spoedig mogelijk ter ondersteuning van den Koning zouden gezonden worden;<sup>1</sup> bepalende men tevens, dat die scheepsmagt zou zamengesteld zijn uit één schip van 72, vijf van 64, negen van 54 en vijf van 44 stukken, te zamen bemand met 5630 zeelieden.

Alvorens deze schepen zee konden kiezen, moesten er, bij de algemeene verwaarloozing van het zeewezen gedurende zoo vele jaren, verschillende aangelegenheden geregeld worden, en hiertoe behoorde de benoeming van vlagofficieren. Achtervolgens waren na het sluiten van den Utrechtschen vrede al de opperhoofden van 's Lands zeemagt in de provincie Holland overleden of uit den dienst getreden, behalve alleen HENDRIK GRAVE, die met den rang van Schout-bij-nacht bij de Admiraliteit van Amsterdam bekleed was. In Zeeland waren nog drie vlagofficieren aanwezig, doch de eertijds dappere JAN CORNELIS OCKERSSE, die de waardigheid van Luitenant-Admiraal bezat, was afgeleefd en buiten staat in zee te gaan, en de Schout-bij-nacht GRINET was wegens doofheid onbruikbaar; zoodat de Vice-Admiraal WILDSCHUT in dat gewest de eenige was, wien men aan het hoofd van het eskader zou hebben kunnen plaatsen, waartoe de Hollandsche Staatslieden bij de heerschende staatsbegrippen echter niet ligtelijk zouden zijn overgegaan, terwijl de zeeofficieren van dat gewest zich mede kwalijk aan eenen Zeeuwschen vlootvoogd zouden hebben onderworpen. Het Noorderkwartier en Vriesland bezaten sedert geruimen tijd geene vlagofficieren meer. Reeds in 1724, na het overlijden van den Luitenant-Admiraal JAN GERRIT VAN WASSENAER, hadden de Admiraliteiten van de Maze en Amsterdam eenige personen aan de Staten van Holland voorgedragen, ter vervul-

---

<sup>1</sup> Res. van H. H. Mog. van 2 en 22 April 1744.

ling van de opengevallen vlagofficiersplaatsen; doch dit was toen later zonder gevolg gebleven, voornamelijk, omdat men meende, in vreedestijd bevelhebbers van dien hoogen rang gevoegelijk te kunnen missen, en ten einde tevens aanzienlijke sommen te kunnen sparen. Men bedacht nogtans daarbij niet, dat door zulk eene handelwijs het aanzien en de luister der zeemagt van den Staat verminderd en verduisterd werden, en de noodige eerezucht bij de zee-officieren werd uitgebluscht. Thans echter was het oogenblik gekomen, dat de omstandigheden het vorderden, ettelijke vlagofficieren te benoemen, en daar geene hoogere gevonden werden, zag men zich verpligt, de meeste hunner uit de gewone kapiteinen te kiezen, waaronder zich wel geoefende en moedige scheepsbevelhebbers bevonden, maar waarvan sommige reeds hooge jaren bereikt hadden, en die niet allen berekend waren, om het gebied over een eskader of eene vloot te voeren. Op den 8 van bloeimaand dezes jaars 1744 werd door de Staten van Holland tot Luitenant-Admiraal van de Maze, en dus, bij ontstentenis van eenen Luitenant-Admiraal-Generaal, wiens plaats na den dood van CORNELIS TROMP niet meer was vervuld geworden, tot hoogsten bevelhebber bij de zeemagt benoemd HENDRIK GRAVE,<sup>1</sup> die in den jare 1670 of 1671 te Amsterdam geboren werd, op zijn achttiende jaar in zeedienst trad, en thans sedert 22 jaren de betrekking van Schout-bij-nacht bij het Amsterdamsche collegie bekleedde. Tot Vice-Admiraal der genoemde Admiraliteit werd aangesteld de kapitein WILLEM 'T HOOFT, die meer dan 40 jaren dienst telde, en tot die Nederlandsche kapiteinen behoorde, welke na den Utrechtschen vrede tot den dienst van den Koning van Portugal overgingen, waarin hij zich, bij de vermeestering van eenen Algerijnschen roover, na een bloedig gevecht van zeven uren, onderscheidde.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> Hij schreef zich GRAVE, maar zijn naam werd GRAVÉ uitgesproken. In 1698 werd hij tot kapitein, in 1717 tot Commandeur en in 1722 tot Schout-bij-nacht benoemd.

<sup>2</sup> Hij werd in 1750 door Prins WILLEM IV tot Luitenant-Admiraal van de Maze verheven, en overleed in 1752.





*Naxos de Grav. v. J. Houbraken Steendr. v. Steuermald. F. H. Weissenbruch Dr. Lith.*

*J. P. Schrijver*

Eindelijk werd tot Schout-bij-nacht van de Maze benoemd de kapitein ALBERT VAN HOGEVEEN, van wien geene andere bijzonderheden tot ons zijn gekomen, dan dat hij in 1738 een roofschip van Tanger veroverde,<sup>1</sup> en later tot de betrekking van Vice-Admiraal bij de Maze bevorderd werd.<sup>2</sup>

Te gelijktijd werden door de Staten van Holland benoemd tot Luitenant-Admiraal bij de Admiraliteit van Amsterdam JAN TAE LMAN, tot Vice-Admiraal CORNELIS SCHRIJVER en tot Schout-bij-nacht JACOB REYNST.

JAN TAE LMAN, vermoedelijk de zoon van den vroeger vermelden<sup>3</sup> dapperen kapitein ABRAHAM TAE LMAN, werd geboren te Gouda, had thans den ouderdom van 69 jaren bereikt, en den lande van zijn negende jaar af ter zee gediend. Sedert 1706, dus gedurende 38 jaren, was hij met den rang van kapitein bekleed, en had, als zoodanig, verschillende togten bijgewoond, doch de gelegenheid om zich onderscheiden, had zich niet aangeboden. En nu werd hij, die, ofschoon vroeger een kundig officier, thans genoegzaam was afgeleefd, op eens, van Kapitein tot Luitenant-Admiraal bevorderd, alleenlijk, omdat hij, na de verheffing van den Schout-bij-nacht GRAVE tot Luitenant-Admiraal van de Maze, de oudste scheepsbevelhebber bij het collegie van Amsterdam was. Wat kon men hopen en verwachten van een' man, die nimmer het gebied over eene vloot of een eskader gevoerd had, en die nu, als bijkans zeventigjarige grijsaard, aan het hoofd van het aanzienlijkste gedeelte van 's Lands zeemagt gesteld werd?<sup>4</sup>

Van CORNELIS SCHRIJVER zijn wij meermalen in de gelegenheid geweest met lof te gewagen. Ongetwijfeld behoorde hij onder de kundigste, ervarendste en moedigste bevelhebbers, welke het Vaderland in dit tijdperk bezat. Hij werd te Am-

<sup>1</sup> Zie bl. 162.

<sup>2</sup> Hij overleed, Vice-Admiraal zijnde, in den jare 1751.

<sup>3</sup> Zie III. bl. 328. Er was thans ook in dienst een kapitein ABRAHAM TAE LMAN, zoon van JAN en kleinzoon van ABRAHAM; deze overleed in den jare 1753.

<sup>4</sup> Hij overleed in 1755 in den ouderdom van 80 jaren.

sterdam uit een deftig geslacht geboren in den jare 1686; was op dit oogenblik in zijn 58<sup>ste</sup> jaar getreden, en had tot vader dien moedigen scheepsbevelhebber PHILIP SCHRIJVER, die in alle gevechten, waarbij hij tegenwoordig was, uitmuntte, en door zijne dapperheid zelfs de bewondering des vijands opwekte.<sup>1</sup> Naauwelijks tien jaren oud begaf hij zich, onder de leiding van zijnen vader, in zeedienst, werd op zijn zestiende jaar tot luitenant en op zijn vijf en twintigste tot kapitein bevorderd. Zeer waarschijnlijk woonde hij, op het schip van zijnen vader, den aanslag tegen Cadix, de overwinning in de baai van Vigos, het innemen van Gibraltar en den hevigen zeeslag van Malaga bij. Het voorbeeld en de lessen van dien bekwamen zeeman en van den kundigen en dapperen Vice-Admiraal JAN GERRIT VAN WASSENAER, wiens gedachtenis tot in zijnen hoogsten ouderdom bij hem in groote eere bleef, zullen aan CORNELIS SCHRIJVER dien standvastigen moed ingeboezemd en die grondige kennis verleend hebben, waardoor hij zich boven de meeste zijner tijdgenooten hier te lande onderscheidde, en die zijnen naam, wanneer hij in een roemrijker tijdvak geleefd had, nevens dien van andere onzer zeehelden, zouden onsterfelijk gemaakt hebben. In de dagen, waarin hij leefde, mogt het aan SCHRIJVER slechts nu en dan gebeuren, blijken van zijne ervarenheid en dapperheid te geven; doch waar en wanneer zich daartoe de gelegenheid aanbood, toonde hij steeds de waardige zoon van eenen voortreffelijken vader te zijn. Zijne vroeger vermelde verrigtingen tegen de Algerijnen en Maroccanen zijn daarvan de getuigen.

Jammer, dat zoo vele uitstekende hoedanigheden en veelvuldige kundigheden, waarvan CORNELIS SCHRIJVER de sprekende bewijzen in onderscheidene geschriften heeft nagelaten,<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> Over het geslacht van SCHRIJVER, waartoe de vermaarde PETRUS SCRIVERIUS behoorde, zie men *het Leven* van dezen, geplaatst achter zijne *Gedichten*, A°. 1738, 1 D. in 4°.

<sup>2</sup> Op bl. 146 D. III, zijn daarvan reeds twee vermeld, beide handelende over den scheepsbouw van 's Lands oorlogsschepen, en waarvan het eene gedrukt voorkomt in de



ontsied werden door eene bijzonder moeilijke geaardheid, door hooge gevoeligheid en wrevel, en door eenen te ver gedreven naijver; vlekken, die het karakter van meerdere onzer groote Zeehelden benevelen. Intusschen vindt die gemoedsgesteldheid, welke oorspronkelijk misschien uit zijn gestel, geaardheid en opvoeding voortsproot, eenige verschooning in de dagen, waarin hij leefde, in de omstandigheden, waarin hij geplaatst was, en in de personen, waarmede hij in betrekking stond. Opgevoed en vervuld met de denkbeelden van den roem, waarin hij het Nederlandsche Zeewezen nog aanschouwd had, en hoog ingenomen met de dapperheid en de kunde der vlootvoogden en bevelhebbers, onder wie hij in zijne jeugd gediend had, griefde het hem in het harte in meer gevorderden leeftijd dat zeewezen te zien verwaarloozen; werd hij bitter teleurgesteld, dat zijne waarschuwingen, vermaningen, voorstellen en klagten geen ingang vonden en in den wind geslagen werden; wat meer is, dikwerf ten kwade geduid en tegengewerkt werden. Bovendien was het, bij zijne geaardheid, hem onverdragelijk, dat hij bevelen moest ontvangen en afhing van overheden, van welke de meeste, naar zijne begrippen, het zeewezen niet met die

---

*Boekzaal van Junij 1755, en het ander alleen in handschrift bestaat. Behalve deze zijn mij nog voorgekomen vier onuitgegeven geschriften van genoemden Luitenant-Admiraal, als: 1. Omstandige brief of Memorie aan Z. D. H. den Prins van Oranje (WILLEM IV), Stadhouder enz., over de redenen van het groote verval van 's Lands zeemagt; 2. Twee voorname Articulen om te dienen tot redres in de vervallen zeedienst van de Republiek en particulier in 's Lands zeemagt, tot maintien van de goede ordres, overgegeven in Febr. 1755 aan H. K. H. Mevrouw de Princesse Gouvernante; 3. Memorie, inhoudende een Tafereel van 'cruelle behandeling, A<sup>o</sup>. 1766; 4. Verdediging van C. SCHRIJVER, A<sup>o</sup>. 1767, behelzende onderscheidene stukken en memorien omtrent den vervallen toestand van 's Lands zeemagt en nopens de miskennis, hem Luitenant-Admiraal aangedaan. Beide laatste geschriften zijn mijn eigendom; de eerste zijn mij door de vriendelijke tusschenkomst van den Schout-bij-nacht J. VAN DEN VELDEN, lid van het hoog militair gerechtshof, medegeedeeld door den heer P. VERLOREN, raadshcer in het provinciaal gerechtshof van Utrecht. Er zijn nog andere kleine geschriften van SCHRIJVER, doch de meeste dezer zijn van minder belang. Een verdient echter vermelding, zijnde een uitgewerkt plan tot versterking van het eiland Curaçao, met daarbij behoorende teekeningen, waarvoor hem door H. H. Mog. den 7 Sept. 1745 een geschenk van 1000 rijksdaalders werd toegekend.*

kunde bestuurden en met dien ijver behartigden, als het belang der zaak vorderde; dat hij somwijlen boven zich gesteld zag bevelhebbers, wie, naar zijne meening, de noodige kennis en geestkracht ontbraken; dat hij zich omringd zag door officieren, van welke vele onkundig waren, en met scheepsvolk moest in zee gaan, dat onbevaren en te eenemale voor den dienst ongeschikt was. Wanneer SCHRIJVER, naar het voorbeeld van den door hem zoo hoog geachten Luitenant-Admiraal JAN GERRIT VAN WASSENAER, en dat van den evenzeer door hem geprezen Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK, die beiden ook nog gedeeltelijk het verval van het zeewezen beleefden, met gematigdheid de gebreken had aangewezen en allengs verbeteringen had zoeken in te voeren: het is bijkans ontwijfelbaar, dat hij met zijne kunde en verdere uitstekende hoedanigheden eenen heilzamen invloed op het zeewezen had kunnen uitoefenen, zeker met nog meer nut daarvoor had kunnen werkzaam zijn, dan hij thans was, alhoewel zijne verdiensten onmiskenbaar zijn. Maar nu hij op scherpen toon, en in bitse, somwijlen min beschaafde taal het gebrekkige hekelde; zich niet ontzag, in zijne brieven uitdrukkingen te bezigen, die met de heerschende begrippen omtrent de achtbaarheid der regering streden; de zaken ronduit bij haren naam noemde of zelfs ook wel eens overdreef; geene personen, wie zij ook waren, spaarde: had SCHRIJVER dikwerf weinig of geenen invloed, werden zijne goede bedoelingen miskend, en zag men in hem niets anders dan een lofredenaar van het verledene, een verheffer van al wat vreemd was, een ruw zeeman, een eenzijdig berisper van het tegenwoordige, een verachter van hetgeen vaderlandsch was. Onaangenaamheden van verschillenden aard, tegenkanting van zijne plannen, tegenwerking der uitvoering van zijne ontwerpen sproten daaruit voor hem voort, terwijl de gunst en onderscheiding, welke hem door of van wege Prins WILLEM IV en de Princessè Gouvernante, die hem meermalen raadpleegden en zijnen raad volgden, ten deel vielen, hem benijders verwekten. Dit alles deed,

bij het klimmen zijner jaren, zijnen wrevel toenemen. En hieruit zijn te verklaren de herhaalde klagten, welke men in zijne geschriften aantreft over miskenning, teleurstelling en verdrukking, en dat hij in bijna tachtigjarigen ouderdom schreef, welhaast zijn leven “onverdiend, doodelijk gechargeerd en mishandeld te zullen eindigen.”<sup>1</sup>

Laatstelijk, de kapitein JACOB REYNST, een kundig en geoefend zeeofficier, werd tot Schout-bij-nacht bij de Admiraliteit van Amsterdam benoemd en werd daarna tot Vice-Admiraal en eindelijk tot Luitenant-Admiraal bevorderd.<sup>2</sup>

Bij de Admiraliteit van het Noorderkwartier werden thans op haar verzoek geene vlagofficieren aangesteld, zoowel om hare reeds zoo zeer bezwaarde geldmiddelen niet meer te belasten, als omdat zij slechts weinige schepen bezat, die bovendien wegens hunne geringe grootte niet gevoegelijk door vlagofficieren konden gevoerd worden.<sup>3</sup> Treurig bewijs van den verflaauwden ijver voor het zeewezen en van zijn verval! Ook in Vriesland, dat bijkans geen schepen had, bleef om dezelfde redenen de benoeming achter.

Van deze nieuw benoemde vlagofficieren werden tot bevelhebbers van het eskader, 't welk aan den Koning van Groot-Brittanje tot hulp was toegezegd, benoemd de Luitenant-Admiraal GRAVE, de Vice-Admiralen 'T HOOFT en SCHRIJVER en de Schout-bij-nacht REYNST, benevens den Zeeuwschen Vice-Admiraal WILTSCHUT, zoodat niet minder dan vijf vlagofficieren bij het eskader, dat slechts uit 20 schepen, bijaldien het volledig ware, moest bestaan, zich zouden bevinde; een getal, veel grooter dan men gewoonlijk bij zulk eene scheepsmagt plaatste, 't geen ligtelijk tot onderlinge

<sup>1</sup> In de reeds aangehaalde *Memorie*, gedagteekend den 3 October 1766, tot opschrift voerende: *Tafereel van cruelle behandeling*. De Luitenant-Admiraal SCHRIJVER overleed den 16 Mei 1768. Hij was gehuwd met vrouwe MARIA LE PLAT, bij wie hij drie dochters had, van welke bij zijn afsterven nog slechts eene overig was. Zie ook over hem KOK, *Vaderl. Woordenboek*.

<sup>2</sup> Hij stierf in 1756, als Luitenant-Admiraal van de Maze.

<sup>3</sup> *Notulen der Admiraliteit van het Noorderkwartier* 5 Mei 1744.

twisten aanleiding kon geven, zoo als de ondervinding ook leerde, en 't welk bovendien verkeerde beoordeelingen bij de Britten omtrent den toestand der Nederlandsche zeemagt kon verwekken; doch waartoe wegens bijzondere beweegredenen en inschikkelijkheden, het treurige kenmerk van dit tijdvak onzer geschiedenis, besloten werd.<sup>1</sup> Tot Opperbevelhebber van het eskader werd benoemd de Luitenant-Admiraal HENDRIK GRAVE.

HENDRIK GRAVE had gedurende meer dan eene halve eeuw in 's Lands zeedienst doorgebracht; doch sedert hij tot kapitein benoemd was, had hij tijdens den successie-oorlog zich slechts eenmaal bij eene aanzienlijke vloot bevonden,<sup>2</sup> geen algemeen gevecht bijgewoond, en was meest ter begeleiding van koopvaarders gebruikt. Na den Utrechtschen vrede werd hem driemaal<sup>3</sup> het gebied over een smaldeel toevertrouwd, maar er bood zich ook bij geen van deze togten de gelegenheid voor hem aan, om een' geregelden strijd te leveren, en daarbij te toonen, dat hij berekend was om aan het hoofd van eene scheepsmagt te staan. Sedert dien tijd ging hij niet meer in zee, zoodat hij thans gedurende vijftien jaren buiten betrekking geweest was.

Wanneer GRAVE een officier van uitstekende verdiensten ware geweest, die in vroegere dagen door bijzondere bekwaamheid had uitgemunt en onbetwistbare bewijzen van moed gegeven had, dan zou men althans eenigermate kun-

---

<sup>1</sup> De beweegredenen waren 1<sup>o</sup>. omdat aan de genoemde officieren, vóór zij nog tot vlagofficieren verheven waren, reeds schepen waren toegewezen, en men daarom meende, hun deze na hunne verheffing niet te kunnen ontnemen; 2<sup>o</sup>. omdat men van gedachten was, geen van de Admiraliteiten bij het in dienst stellen van vlagofficieren te mogen uitsluiten. Zeeland zond intusschen den Vice-Admiraal WILTSCHUT niet in zee, tot besparing van kosten.

<sup>2</sup> In 1706 in de Middellandsche zee onder den Vice-Admiraal J. G. VAN WASSENAER.

<sup>3</sup> Eens na de Oostzee in 1715, en tweemaal tegen de Algerijnen in 1722, en in 1728 en 1729. Zie boven bl. 105—109, 121—122, 142. Hetgeen KOK, in zijn *Vaderl. Woordenboek*, omtrent de vermeestering van twee Algerijnsche kapers in 1722 door GRAVE, zegt, is onnaauwkeurig. Hij deed dit zelf niet, maar twee van zijne onderhebbende kapiteinen. Voor zoo verre wij weten, heeft GRAVE nooit eenig schip genomen. Hij stierf den 25 Maart 1749, in den ouderdom van 79 jaren.

nen billijken, dat aan een man, die thans den hoogen ouderdom van 73 jaren bereikt had, de gewigtige betrekking van Opperbevelhebber toevertrouwd werd, alhoewel dit nooit wegens zijnen vergevorderden ouderdom verkieslijk kon geacht worden, te minder, omdat hij door jicht en andere zijnen leeftijd eigene kwalen daarvoor niet meer geschikt was.<sup>1</sup> Doch in geen algemeen, of ook zelfs bijzonder gevecht had hij blijken van buitengewonen moed kunnen geven, en, ofschoon wij hem geenszins kunde en ervaring als zeeman ontzeggen, toont zijne handelwijs gedurende den togt, welke weldra zal beschreven worden, dat hij te eenenmale onberekend was om, voornamelijk in vereeniging met de Britten, de geoefendste zeelieden van die dagen, als Opperhoofd van 's Lands eskader de eer en waardigheid van den Staat te handhaven, de goede orde en krijgstuicht te bewaren. Zijne benoeming tot bevelhebber van het eskader moet dus als een misslag worden aangemerkt, en toegeschreven aan denzelfden geest van inschikkelijkheid, waarvan zijne eigene verheffing tot eersten zeeofficier van het Gemeenebest en de plaatsing van zoo groot aantal vlagofficieren bij het eskader haren oorsprong ontleenden; aan de vreeze om hem en de Admiraliteit van de Maze, de eerste en oudste der provincie Holland, voorbij te gaan en te beledigen, en aan de gunst en bescherming van sommige overheden, bij wie hij zich aangenaam had weten te maken.<sup>2</sup> Rampzalige tijden, waarin kortzigtigheid, bekrompene denkbeelden en gunst zegevieren, en de waarachtige belangen des Vaderlands opgeofferd wor-

---

<sup>1</sup> SCHRIJVER zegt in eenen brief aan prins WILLEM IV, dat de Luitenant-Admiraal GRAVE gedurende den togt van dit jaar 1744 genoodzaakt was, wegens het voeteuvel, meest den stoel te moeten houden, waarin hij zich bij storm liet vastbinden.

<sup>2</sup> SCHRIJVER, wiens getuigenis omtrent GRAVE echter niet altijd onpartijdig is, zegt in den boven vermelden brief aan Prins WILLEM IV, dat GRAVE zijne verheffing tot Luitenant-Admiraal te danken had aan zekeren Burgemeester, die hem aanbeval als zijn ouden vriend, welke hem in "de podagra meenigen avond gezelschap had gehouden met joquadille spelen." Zoo niet van elders dergelijke voorbeelden uit dit tijdvak hekend waren, en deze bijzonderheid niet voorkwam in een brief of memorie aan den Prins, zou men er nauwelijks geloof aan slaan.

den aan verkeerde inschikkelijkheid voor personen of staatsligchamen!

Van de 20 schepen, die onder den naam van *auxiliair eskader* aan Koning GEORGE toegezegd waren, konden slechts acht, en dit nog na lang oponthoud, in gereedheid gebragt worden om zich bij de Britten te Spithead, de verzamelplaats der gemeenschappelijke vloot, te voegen. Vier andere werden, op uitdrukkelijk verzoek van Hunne Hoog Mogenden, gezonden ter ontmoeting van de Oost-indische retourvloot, omdat men daarvoor geene andere schepen bezat. De overige bleven door geldsgebrek, gemis van volk en andere omstandigheden liggen, en vertrokken eerst laat in het jaar of in het begin van het volgende naar Engeland. Voorwaar een gering getal,<sup>1</sup> 't welk zonderling afstak bij de vier vlag-officieren, die op deze acht schepen aanwezig waren, en dat duidelijk deed zien het onvermogen, waartoe het Gemeenebest, als zeemogendheid, vervallen was.

---

<sup>1</sup> De acht schepen, welke thans zich bij de Britten voegden, waren.

M. Luitenant-Admiraal H. GRAVE, *Haarlem*, 72 st. 450 m. — M. Vice-Admiraal W. 'T HOOFT, *Dordrecht*, 54 st. 295 m. — A. Vice-Admiraal C. SCHRIJVER, *Damiaten*, 64 st. 325 m. — A. Schout-bij-nacht J. REYNST, *Leeuwenhorst*, 54 st. 270 m. — M. Kapitein C. WELESTEYN, *Delft*, 54 st. 270 m. — A. Kapitein H. BOUDAAN, *Assendelft*, 54 st. 270 m. — A. Kapitein A. FRENSEL, *Edam*, 54 st. 270 m. — N. K. Kapitein M. VAN DER STER, *Beekvliet*, 54 st. 225.

De vier, welke naar het Noorden gingen, waren:

Kapitein A. VAN DER MEYDEN, *Gorcum*, 44 st. 225 m. — Kapitein A. B. VAN DER GON, *Oud-Teylingen*, 44 st. 225 m. — Kapitein DE PETERSEN, *Middelburg*, 44 st. 225 m. — Kapitein VAN DER VOORT, *Gouderak*, 44 st. 225 m.

De acht overige, welke zich later bij het eskader voegden, waren de volgende:

A. Kapitein VAN DER WAYEN, *Brederode*, 54 st. 270 m. — Z. Kapitein JAC. IMANSE, *Tholen*, 64 st. 325 m. — Z. Kapitein STEENHART, *Zierikzee*, 64 st. 325 m. — Z. Kapitein SAPPUS, *Goes*, 64 st. 325 m. — N. K. Kapitein NIC. HOUTING, *Kasteel van Medemblik*, 54 st. 270 m. — N. K. HESSING, *Ramhorst*, 54 st. 270 m. — V. Kapitein PRIGGE, *Prins Friso*, 54 st. 270 m. — V. LINCKLAAN, *Vriesland*, 64 st. 325 m. — In de *Naval and Military Memoirs of Great Britain, from the year 1727 to the present time*, bij R. BEATSON, Esq. vol. I in den *Appendix* p. 48, vindt men ook eene, hoewel niet geheel naauwkeurige lijst van het Nederl. *auxiliair eskader*, waarin de naam van den Opperbevelhebber GRAVE goed gespeld is, terwijl hij op bl. 54, vreemd genoeg, *Admiral BACCAREST* genoemd wordt, en bij HERVAL, *Naval history of Great Britain*, vol. IV, p. 257 BACCHEREST.

Het was niet vroeger dan in de eerste dagen van Augustus, dat de acht Nederlandsche schepen in Spithead zich met de Britsche vloot konden vereenigen. Kort nadat zij aldaar waren aangekomen, lieten zij, met behoud van de Nederlandsche vlag op de masten en kampanje, de Engelsche Konings-Geus van de boegspriet waaijen, ten teeken, dat zij hier geenszins als van eene oorlogsvoerende Mogendheid kwamen, maar alleen, overeenkomstig de verdragen, als *Auxiliairen*, in dienst des Konings van Groot-Brittanje, aan wien het den Opperbevelhebber, de verdere officieren en manschappen van 's Lands eskader door Hunne Hoog Mogenden voorgeschreven was, den eed van getrouwheid te mogen afleggen, bijaldien die mogt gevorderd worden.<sup>1</sup> Dit was de eerste maal, dat eene Nederlandsche scheepsmagt, in zulk eene betrekking, nevens hare eigene de Britsche vlag ophijschte. Men vleide zich, door deze fijne onderscheiding niet in den algemeenen krijg gewikkeld te zullen worden, even als of Frankrijk, terwijl ter zee de oorlogsschepen, en te lande de legerbenden van den Staat zich bij Frankrijks vijanden voegden, zulks niet ten kwade zou duiden; doch de uitkomst leerde spoedig, dat men te vergeefs zijne zelfstandigheid verloochend had.

Welk een' indruk het waaijen der Britsche vlag op de Nederlandsche schepen bij onze zeelieden gemaakt heeft, weten wij niet met zekerheid, maar er valt geenszins aan te twijfelen, en sommige uitdrukkingen, vervat in de brieven der officieren, schijnen zulks te bevestigen,<sup>2</sup> of het zal hen diep ge-

<sup>1</sup> Bij art. 3 der *Instructie voor den Commanderenden Officieren der schepen van oorlog, die tot secours gesonden werden aan S. K. M. van Groot-Brittannien*, vastgesteld bij *Secrete Resol. van H. H. Mog.* van 29 Mei 1744. Dat de eed gevorderd is, en zij dien werkelijk zouden gedaan hebben, daarvan blijkt niets, zoodat ik geloof, dat zulks geen plaats heeft gevonden; doch waarom dit te voren bepaald en niet liever gewacht tot dat men den eed vorderde? Blijkbaar is hier de vrees, dat Frankrijk het leveru dezer schepen ten kwade zou duiden, hetgeen men op deze wijs hoopte te voorkomen.

<sup>2</sup> Uit de verschillende brieven van onze zeeofficieren en andere stukken blijkt, dat de Nederlandsche schepen, zoodra zij te Spithead waren aangekomen en vervolgens, nevens de vlag van den Staat ook de Britsche voerden; doch in geene dier brieven komt

griefd hebben. Met weedom moeten zij, wier harten van vaderlandsliefde klopten, en deze edele neiging was gelukkig nog niet onder de Nederlandsche zeelieden uitgebluscht, die vlag van hunne schepen hebben zien wapperen; en zij, in wier boezem nog eene vonk van den alouden naijver glom, moeten met spijt aanschouwd hebben die vlag, welke zoo vaak door de Vaderen bestreden was, en oudtijds voor de TROMPEN, de RUYTERS en andere onzer helden meermalen had moeten doen strijken, doch wier aanwezigheid op 's Lands schepen nu aankondigde, dat de zeemagt van den Staat van haren voormaligen luister vervallen was, en dat dezelfde Republiek, welke eertijds met Brittanje gedurende drie oorlogen om de heerschappij der zee streed, thans voor het overwigt van dat rijk had ondergedaan.

Twee dagen na de komst van het laatste Nederlandsche schip te Spithead, ligtte de vloot het anker. Zij stond onder het opperbevel van den Britschen Admiraal van de witte vlag, Sir JOHN BALCHEN, en was zamengesteld, behalve de acht Nederlandsche schepen, uit veertien linesschepen, voerende 60, 70 tot 80 stukken, uitgenomen één, benevens twee van 90, en de *Victory* van 110 stukken, aan welks boord zich de Opperbevelhebber bevond, met twee branders en eene gewapende sloep.<sup>1</sup> Ofschoon uitdrukkelijk in de voorschriften, aan den Luitenant-Admiraal GRAVE<sup>2</sup> door

---

iets voor, dat regtstreeks de denkwijze onzer zeelieden over deze gewigtige zaak doet kennen. Alleen leest men in een' brief van den Vice-Admiraal 'T HOOFT van 3 Augustus aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteit van de Maze, geschreven kort na zijne aankomst te Spithead, "dat hem (ad interim het bevel over de Nederlandsche schepen voerende) tot dien tijd nog niets *geverg*d was, maar dat zij den volgenden dag de Engelsche Konings-Geus van de boegspriet zouden laten waaijen." Uit eerbied voor 's Lands overheden zullen de officieren zich over dit teedere onderwerp in hunne officiële brieven niet hebben uitgelaten, doch dit woord *vergen* schijnt genoeg aan duiden, hoe 'T HOOFT en de andere officieren daarover dachten.

<sup>1</sup> Uit de linie van bataille, overgezonden door den Luitenant-Admiraal GRAVE aan H. H. Mog. Zie ook BEATSON *cit.* vol. I in *Apendice* bl. 54.

<sup>2</sup> In art. 1 van zijne *Instructie*. De afgevaardigden der gezamenlijke Admiraliteiten gaven, in hun rapport van 16 October 1744, deswege hunne bevreemding aan H. H. Mog. te kennen, "als in strijd met hetgeen verzocht en geacordeerd was," en beschouwden die handelwijze als zeer bedenkelijk, omdat de schepen voor zulk een' verren dienst



Hunne Hoog Mogenden gegeven, vastgesteld was, dat het *auxiliair* eskader alleenlijk moest dienen tot versterking der vloot van Z. M. den Koning van Groot-Brittanje in *het Kanaal*, zoo bleek het welhaast, dat de Britten zich aan die bepaling weinig stoorden. Men had mogen verwachten, dat de Luitenant-Admiraal GRAVE pogingen zou aangewend hebben, om de door hem ontvangene bevelen te doen nakomen; doch hij deed dit niet, misschien wel omdat hij overtuigd was, dat zijne vertoogen toch geenen ingang zouden vinden, daar hij in niets gekend werd, en zelfs geen krijgsraad belegd werd om over den voorgenomen togt te raadplegen, en hem door den Britschen Opperbevelhebber slechts de bevelen der Lords van de Admiraliteit dienaangaande werden ter hand gesteld.<sup>1</sup> De vloot stevende dus het Kanaal uit, met oogmerk om in de Bogt van Frankrijk eënen tijd te kruisen, zoo tot beveiliging van den handel en de zeevaart, als om een vijandelijk eskader, 't welk, naar men vernomen had, aldaar gezien was, op te sporen en, zoo mogelijk, te vernielen of te vermeesteren. Den 23 Augustus, op 46 graden noorderbreedte gekomen, ontdekte de vloot zes zeilen, waarop door den Admiraal BALCHEN aan drie Engelsche schepen sein gegeven werd te jagen, 't welk door den Luitenant-Admiraal GRAVE mede gedaan werd voor de Vice-Admiralen 'T HOOFT en SCHRIJVER en voor den kapitein FRENSEL, van welke de eerste en laatste ieder eenen prijs maakten, zijnde beide rijk geladen Fransche St.-Domingo-vaarders, terwijl door de Britten de vier overige vermeesterd werden; welke prijzen, als den verderen togt zullende belemmeren, door den Opperbevelhebber naar Engeland opgezonden wer-

---

niet uitgerust waren, en er zich ook omstandigheden konden opdoen, "dat door de afwezigheid van het eskader de Republiek zoude wezen in het uiterste gevaar en nood." Zoo gering was thans de zeemagt!

<sup>1</sup> Met moeite verkreeg hij het verlof, om de bevelen voor het rendezvous te mogen openen ten behoeve van de nog verwacht wordende schepen. Oorsponkelijk *Journal en Verbaal, gehouden op H. H. Mog. schip Haarlem, van 21 April 1744, tot 15 April 1745, door den Luitenant-Admiraal H. GRAVE*, berustende op het Rijks Archief, en missive van dien Admiraal aan den Griffier van H. H. Mog. van 26 Aug. 1744.

den onder geleide van een beschadigd Britsch oorlogsschip en onder het Noordhollandsche de *Beekvliet*, kapitein VAN DER STER, dewijl laatstgenoemde bodem zulk een slechte zeiler was, dat hij aan de vloot meer na- dan voordeel toebragt.<sup>1</sup>

Tot den 6 September viel er niets van eenig belang voor, dan dat er jacht gemaakt werd op eenige schepen, die of bevriende waren, of het gevaar wisten te ontkomen. Op genoemden dag werd aan boord van den Luitenant-Admiraal GRAVE een krijgsraad gehouden op verzoek van den Vice-Admiraal SCHRIJVER, waarin deze mededeelde, dat er van het begin af reeds eenige zieken onder zijn scheepsvolk waren geweest, doch dat hun getal in den laatsten tijd dermate was toegenomen, dat het thans 93 bedroeg, waaronder zeer gevaarlijke; dat er sedert het vertrek van het eskader uit het Vaderland 19 waren gestorven, en dat hij vreesde, dat wegens den kwaadaardigen aard der ziekte en de engte der plaats, waarin zoo vele lijdenden opgesloten waren, de kwaal van dag tot dag zou verergeren, en weldra tot hevige besmettelijkheid, waarvan zich reeds de sporen begonnen te vertoonen, zou overslaan. Gelijke klagten werden door de kapiteinen FRENSEL en BOUDAAN ingeleverd, waarvan de eerste 57 zieken en 60 zwakken, die buiten staat waren enig werk te verrigten, telde, en waarvan de laatste verklaarde, dat 30 zijner manschappen aan heete koorts en leden en meest ijrende waren, terwijl 21 buiten staat zich bevonden dienst te doen, bedragende het getal zijner dooden dertien. Te regt begreep de krijgsraad, dat van schepen, die zich in zulk eenen ellendigen toestand bevonden, geenen dienst te verwachten was, ja dat men deze, met ze langer bij de vloot te houden, aan eene gansche verwoesting blootstelde: waarom de krijgsraad, nadat van den Britschen Opperbevelhebber was vernomen, dat omtrent den terugkeer der vloot nog niets kon bepaald worden, besloot, aan den Vice-Admi-

---

<sup>1</sup> *Journal* en brieven van den Luitenant-Admiraal GRAVE.

raal SCHRIJVER en de beide kapiteinen te gelasten, met hunne schepen zich van de vloot af te scheiden en de eerste bekwame haven tot herstel hunner zieken te zoeken. <sup>1</sup> Dienovereenkomstig verlieten deze schepen den volgenden dag de vloot, en stelden koers naar Lissabon, waar zij genoodzaakt werden zich eenen geruimen tijd op te houden. Door het vertrek van deze drie schepen bestond het *auxiliair* eskader uit niet meer dan vier bodems, van welke een door een' Luitenant-Admiraal, een ander door een' Vice-Admiraal en een derde door een' Schout-bij-nacht bevolen werd.

Den dag na het vertrek van den Vice-Admiraal SCHRIJVER en de beide kapiteinen, kwam een Britsch fregat van achteren de vloot inloopen, 't welk de tijding bragt, dat twaalf kloeke Fransche oorlogsschepen een Engelsch konvooi, bestaande uit zeven oorlogsschepen onder den Commodore OSBORN en uit een groot aantal transportvaartuigen met scheeps-, levens- en krijgsbehoefden, bestemd voor Port Mahon, voor de Britsche vloot in de Middellandsche zee onder den Admiraal MATTHEWS, en voor het leger der Koningin van Hongarije in Italië en van den Koning van Sardinië, in den Taag gejaagd hadden en die rivier steeds bezet hielden, waardoor de genoemde vloot en legers noodwendig zich in groote verlegenheid moesten bevinden. Terstond werd dit berigt door den Britschen Opperbevelhebber medegedeeld aan den Luitenant-Admiraal GRAVE, met bijvoeging van zijn leedwezen over het opzenden der drie schepen, en "dat hij, Opperbevelhebber, geen schip zou opzenden, al had het honderd zieken aan boord." <sup>2</sup> Tevens deed hij den Luitenant-Admiraal GRAVE verzoeken, de schepen, die hij nog onder zich had, in volle gereedheid te doen brengen, om bij dag en bij nacht den vijand te kunnen bevechten, te meer, omdat er behalve de vermelde twaalf vijandelijke schepen, nog

---

<sup>1</sup> Krijgsraad, gehouden aan boord van 's Lands schip *Haarlem*, zeilende Kaap Toriane Z.-t.-W. 7½ mijl, den 6 Sept. 1744, en brieven van den Luitenant-Admiraal GRAVE en Vice-Admiraal SCHRIJVER.

<sup>2</sup> *Journal* van den Luitenant-Admiraal GRAVE.

zes groote zich op de hoogte van Lagos ophielden, waardoor de Franschen ruim zoo sterk als de Britten en Nederlanders waren. Alle schepen werden dien ten gevolge slagvaardig gemaakt, en eene Britsche koopvaardijvloot, ruim honderd zeilen sterk, welke zich eenige dagen te voren bij hen gevoegd had, nog dienzelfden avond met hare konvooiers naar Port à Port gezonden, ten einde de zeemagt in den strijd niet te belemmeren.

Den 10 September kwam de vloot op de hoogte van den Taag, zonder echter den vijand gezien te hebben, die op het naderen der Britten en Nederlanders, achter Kaap St.-Vincent en vervolgens naar Cadix geweken was. Nu gelastte de Admiraal BALCHEN het Britsch konvooi, onverwijld den Taag te verlaten en zee te kiezen, ten einde door de vloot tot aan de Straat van Gibraltar te worden begeleid. Aan dit bevel werd voldaan, waarop de vloot koers naar genoemde zeeëngte zette en het konvooi tot voor de Staat bragt, zonder dat wederom iets van den vijand vernomen werd. Gedurende eenige dagen bleef de vloot ter hoogte van Kaap Spartel kruisen, waarop zij de terugreis aannam, welke tot den 14 October vrij voorspoedig was, toen zij bij het opkomen van het Kanaal door eenen geweldigen storm overvallen werd, welke twee dagen duurde, al de schepen verstrooide en beschadigde, en het Britsche Admiraalschip, *the Victory*, een der fraaiste van de geheele wereld, met den Opperbevelhebber, JOHN BALCHEN, zijne officieren, vrijwilligers, waaronder de bloem van Englands jongelingschap, en de geheele manschap, te zamen ten getale van omtrent duizend zielen, op eene der op de Fransche kust liggende rotsen, nabij het eiland Aurigny, jammerlijk deed te gronde gaan.<sup>1</sup> Wat de vier Nederlandsche schepen betreft, deze hadden ook bij den hevigen storm veel geleden en waren in groot gevaar geweest,

---

<sup>1</sup> De ware reden en omstandigheden van dit ongeluk zijn nimmer kunnen uitgemaakt worden, omdat geen der schepelingen behouden werd. Algemeen schreef men het toe aan den misbouw van dat anderzins zoo fraaie schip.

vooral dat van den Luitenant-Admiraal GRAVE; doch alle werden gelukkig bewaard, en kwamen de een vroeger, de andere later, benevens de overige Britsche schepen, behouden op de reede van Spithead aan.<sup>1</sup>

De toestand, waarin de schepen van den Staat na dezen vrij langdurigen togt, en vooral ten gevolge van den laatsten storm, zich bevonden, maakte het volstrekt noodig, dat zij hersteld en van velerlei behoeften voorzien werden, terwijl het gemis van levensvoorraad en het aanzienlijk getal zieken deze bodems bovendien buiten staat stelden, vooreerst aan de verdere krijgsverrigtingen deel te nemen. Van tijd tot tijd voegden zich eenige der schepen, welke nog ontbraken, uit het Vaderland bij het eskader, van welke drie eenen kruistogt met den Britschen Commodore METLEY ondernamen. Den 20 November hereenigden de Vice-Admiraal SCHRIJVER en de kapiteinen FRENSEL en BOUDAAN zich ook met het eskader, en in het begin van het volgende jaar kwamen vervolgens de laatste Nederlandsche bodems opdagen, zoodat eindelijk, voor het eerst, in louwmaand des jaars 1745, het eskader uit de twintig bodems, waarop het oorspronkelijk bepaald was, bestond. Dan niettegenstaande deze vermeerdering van magt, bleef het eskader, enkele schepen uitgezonderd, die eenen kortstondigen kruistogt bijwoonden, werkeloos liggen, waarvan het wintergetijde wel eenigermate de oorzaak was: maar voornamelijk de ongereedheid van het Admiraalschip en eenige andere bodems, wier herstel niet was afgeloopen, de voortduring der ziekte onder het scheepsvolk, het gebrek aan de noodige manschappen en het gemis van leeftogt, welke sinds lang te vergeefs uit deze gewesten verwacht werd, maar door geldsgebrek en weinig zorg der Admiraliteiten achterbleef. Is het wonder, dat deze treurige gesteldheid van 's Lands eskader, welke het ganschelijk onnut

---

<sup>1</sup> Het verhaal van dezen togt is ontleend uit het vermelde *Journal* van den Luitenant-Admiraal GRAVE, en uit die van den Vice-Admiraal THOHOFF aan de Admiraliteit van de Maze. Vergelijk ook BEATSON, vol. I, p. 215--216, en HERVEY, *Naval hist of Great-Britain* vol. IV, p. 256--285.

voor Koning GEORGE maakte, bittere klagten bij de Britten deed rijzen, en dat er ernstige vertoogen door den Engelschen gezant dienaangaande bij de Algemeene Staten ingediend werden? maar zal men er zich tevens over bevreemden, dat die jammerlijke toestand, welke zoo zeer afstak bij hetgeen de zeemagt van den Staat in vroegere dagen, zelfs nog in den Successie-oorlog, geweest was, onlust en misnoegen verwekte onder die zeeofficieren, bij wie het hart goed geplaatst was, en hen vurig deed verlangen, van eenen dienst ontslagen te worden, waarin zij dikwerf voor den Nederlandschen zeeman onverdragelijke vernederingen moesten dulden, die hun zelve tot oneer, en het Vaderland tot schande verstrekte?<sup>1</sup> En dat misnoegen en die onlust werden nog verhoogd door de handelwijs van den Opperbevelhebber des eskaders: eene handelwijs, waardoor, naar het oordeel der meeste zeeofficieren, ja bijkans van alle vlotelingen, aan de waardigheid van den Staat te kort gedaan werd.

Het mag in den Luitenant-Admiraal GRAVE prijzenswaardig geacht worden, dat hij, terwijl hij zich aan het hoofd van het *auxiliair* eskader gesteld zag, zich met inschikkelijkheid jegens de Britsche Opperbevelhebbers gedroeg, en alles deed wat in zijn vermogen was, om de goede overeenstemming tusschen de wederzijdsche zeeofficieren te bewaren; doch het moet als ten hoogste laakbaar in dezen vlootvoogd worden aangemerkt, dat hij die inschikkelijkheid zoo verre dreef, dat daarmede de eer en waardigheid van

---

<sup>1</sup> *"Het mortificeert mij,"* schrijft, onder anderen, de Vice-Admiraal SCHRIJVER in zijnen brief aan de Admiraliteit van Amsterdam, uit Portsmouth van 8 Maart 1745, *"in den oorlog geforceert te weesen, om mijn demissie te moeten vragen, en ik wenste den dienst te kunnen volbrengen daar ik toe gesonden ben. Maar het swaarste moet de balans overhalen. Ik verlaat liever alles, als so in schande te dienen."* Het voornaamste, 't geen SCHRIJVER en andere officieren griede, was, dat de Engelsche officieren met list en somwijlen ook openlijk en met geweld, zich meester maakten van de Britsche matrozen, die op onze schepen vrijwillig dienst hadden genomen; dat de Luitenant-Admiraal GRAVE daarvoor niet in de bres sprong, zeggende: *"dat hij zich niet met eenige rusie bemoeide,"* en dat de onzen doorgaans in het ongelijk werden gesteld.

den Staat verkleind werden. Dit deed hij, terwijl 's Lands eskader ten dezen tijde werkeloos in Spithead lag. Hij ontzag zich namelijk niet, in plaats van onder eenig voorwendsel te blijven liggen tot dat een Admiraal van gelijken rang als hij het gebied over de Britsche vloot zou aanvaarden, met zijn schip *Haarlem*, nadat het in het dok van Portsmouth hersteld was, zich naar de reede van Spithead te begeven, en bij het voeren der vlag van Luitenant-Admiraal der Vereenigde Nederlanden, zich te stellen onder het gebied van den Britschen Vice-Admiraal STUART, aan wien, na den dood van den Admiraal BALCHEN, het opperbevel der Engelsche vloot was opgedragen, en vervolgens zich in het geven van seinen, het afschieten der wacht en alles wat verder den dienst betrof, naar de bevelen van dien Vice-Admiraal te regelen. Dit duidden de hoofd- en het meerendeel der mindere officieren van 's Lands eskader den Luitenant-Admiraal GRAVE, die wegens zijne weinige kunde, verwaarloozing van den dienst en het niet handhaven der orde en krijgstucht reeds bij de meesten in minachting was, ten kwade.<sup>1</sup> De Vice-Admiralen SCHRIJVER en 'T HOOFT, vergezeld van twee der oudste kapiteinen, bragten hem in persoon de verkeerdheid van zijn gedrag onder het oog, verweten hem, dat hij hiermede de eer en waardigheid der vlag van den Staat verkortte, herinnerden hem aan het voorbeeld

---

<sup>1</sup> Zijne verwaarloozing van den dienst blijkt, onder anderen, daaruit, dat de Nederlandsche schepen onder zijn bevel weken lang in zee zwierven zonder behoorlijk van generale seinboeken voorzien te zijn, waarvoor hij verplicht was geweest te zorgen. Zulks getuigt niet slechts SCHRIJVER, maar ook de Secretaris van het eskader, *Binckhorst*, in een rapport aan H. H. Mog. Hoe weinig hij voor de krijgstucht zorg droeg, toont het verlot aan, hetwelk hij aan de kapiteinen van 's Lands schepen, terwijl zij op de reede van Spithead lagen, verleende, om ieder aan land eene kamer te mogen huren, en des nachts, bij winterdag, aan wal te blijven, waarin hij hun met zijn voorbeeld voorging, hetgeen tot schromelijke ongeregelheden aanleiding gaf, zoowel onder de mindere officieren als het zeevolk, ontstaande daaruit drinkgelagen, dronkenschap, vechtpartijen en velerlei misdaden. De bijzonderheden, welke de Vice-Admiraal SCHRIJVER deswege in zijnen brief of memorie aan Prins WILLEM IV mededeelt, zijn bijkans ongehoofdelijk, zoo het niet van elders bleek, dat de daadzaken, door dien vlootvoogd vermeld, waar zijn.

van den Luitenant-Admiraal VAN ALMONDE, die, nu veertig jaren geleden, ofschoon zich reeds te Lissabon bevindende, liever verkozen had het opperbevel neder te leggen en als bijzonder persoon naar het Vaderland weder te keeren, dan het gebied onder een' Britschen officier van minderen rang te voeren,<sup>1</sup> en drongen er op aan, dat hij dat voorbeeld zou volgen en aldus voldoen aan de besluiten der Algemeene Staten, die hem in het vorige jaar wel het opperbevel over het *auxiliair* eskader opgedragen, maar uitdrukkelijk verboden hadden naar Engeland te vertrekken, totdat zij de zekerheid zouden bekomen hebben, dat de Britsche vloot niet door eenen Vice-Admiraal, maar door eenen Admiraal zou aangevoerd worden.<sup>2</sup> En toen deze vermaningen en verzoeken, hoe dringende ook, bij den Luitenant-Admiraal GRAVE geen' den minsten ingang vonden, klaagden de Vice-Admiralen SCHRIJVER EN 'T HOOFT den Opperbevelhebber openlijk bij Hunne Hoog Mogenden aan, hem beschuldigende: "dat hij met de Admiraalsvlag van de Republiek, als tweede persoon, onder den Vice-Admiraal STUART had gediend, 't geen zij aanmerkten als zeer nadeelig en tot schande van het Gemeenebest."<sup>3</sup> Eene scheepsmagt, welke alzoo gesteld was, die aan het hoofd had een' bevelhebber, welke zoo weinig geacht was en zoo zeer de eer en waardigheid van den Staat uit het oog verloor, en wier aanvoerders onderling verdeeld waren, kon, al wierd de handelwijs van den vlootvoogd door 's Lands overheden ook al in zeker opzigt gebillijkt,<sup>4</sup> van geen nut

<sup>1</sup> Zie D. III. bl. 699—702.

<sup>2</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 15 Mei en 5 Junij 1744.

<sup>3</sup> Brieven van den Vice-Admiraal SCHRIJVER aan den Griffier van H. H. Mog., Januarij, Februarij en Maart 1745; brieven van dienzelfden vlootvoogd en den Vice-Admiraal 'T HOOFT aan H. H. Mog. van 11 Februarij 1745; brieven van den Luitenant-Admiraal GRAVE aan H. H. Mog., in antwoord op bovenstaande, en brief van den toenmaligen Luitenant-Admiraal SCHRIJVER aan Prins WILLEM IV.

<sup>4</sup> Namelijk, omtrent het afschieten van de wacht na den Britschen Vice-Admiraal, op grond eener vorige *Res.* van 9 Junij 1727; doch teregt merkt SCHRIJVER aan, dat het geschilpunt thans niet hetzelfde was. Het gewigtige punt van het voeren der vlag *onder* eenen Britschen officier van minderen rang liet men, om te vergedrevene staatkundige redenen, onbeslist.



zijn, en moest alleen tot schande van het Vaderland strekken. Gegronnd was derhalve de wensch dergenen, die ver verlangden, dat deze schéepsragt, geheel of gedeeltelijk, hoe eerder zoo beter teruggeroepen, en het gebied over de overblijvende bodems opgedragen werd aan een' man, wiens karakter en kundigheden meerder ontzag inboezemden, om op deze wijs 's Lands zeemagt niet langer aan den spot der Britten bloot te geven.<sup>1</sup> Eerlang werd aan dien wensch voldaan.

Reeds sedert eenigen tijd waren er hier te lande beraadslagingen aanhangig over het terugroepen van het geheele *auxiliair* eskader, of althans der helft daarvan. De toezending dier schepen had Koning LODEWIJK XV meer en meer tegen den Staat ingenomen, en de omstandigheid, dat twee rijke Fransche Westindievaarders door deze bodems veroverd en opgebracht waren, had dat misnoegen nog aanmerkelijk verhoogd. Dien ten gevolge werden de Nederlandsche handel en zeevaart door de Fransche kapers meer en meer veront- rust, en de Koning van dat Rijk had in het bestaande kaap- reglement zoodanige wijzigingen gebragt, dat men met grond in deze gewesten de vrees koesterde, dat naar aanleiding hiervan de aanrandingen der Franschen van dag tot dag zouden toenemen, gelijk de ondervinding reeds aanvankelijk bewees. Hierbij kwam, dat de Spanjaarden en Britten bij voort- doring de koopvaardij-schepen der ingezetenen van dezen Staat in Westindie wegnamen en opbragten, en dat de Engelsche kapers, niettegenstaande Nederland onzijdig, wat meer is, een Bondgenoot van Groot-Brittanje was en aan dat Rijk krachtigen bijstand verleende, zich niet ontzagen, ook in andere oorden de Nederlandsche koopvaarders aan te houden, te onder- zoeken, te vermeesteren en als goeden buit op te brengen; al hetwelk onnoemelijke schade den bewoners van het

---

<sup>1</sup> Men verhaalt dat toen de Luitenant-Admiraal GRAVE gestorven was, men ter beurze te Amsterdam te koop aanbod zijne levenbeschrijving met een weidschen titel, doch verder geheel nit witté bladen zamengesteld, om daarmede aan te duiden dat hij nooit iets vermeldingwaardigs had uitgerigt.

(Nagel. aant. van den overl. schrijver).

Gemeenebest veroorzaakte, aan wie, na kostbare en langwijlige regsplegingen, wel sommige schepen werden teruggegeven, doch welke vertraging en omslag weinig minder nadeelig waren dan het verlies van de schepen zelve. Deze gebeurtenissen verwekten te Amsterdam en elders hevig misnoegen, en men beklaagde zich openlijk, voornamelijk over de handelwijs der Britten, tot beveiliging van wier koopvaarders het derwaarts gezonden *auxiliair* eskader moest medewerken en ook in der daad medewerkte, terwijl de Nederlandsche handel en zeevaart door diezelfde Britten verontrust en benadeeld werden, zonder dat, uit hoofde der afwezigheid van het meerendeel der kloekste oorlogsschepen van den Staat, aan onzen handel en zeevaart behoorlijke bescherming kon verleend worden. Het een en ander gaf aanleiding, dat een aantal kooplieden, zoo uit Amsterdam als uit andere steden en plaatsen der provincie Holland, zich in het begin des jaars 1745 tot de Algemeene Staten met een verzoekschrift wendde,<sup>1</sup> waarin zij de door hen geleden nadeelen, welke door sommigen op tien millioen guldens begroot werden, en de vreeze voor toenemende aanrandingen blootlegden, en in eerbiedige doch ernstige bewoordingen op de bescherming en beveiliging des handels en der zeevaart aandrongen. Dit verzoekschrift vond ingang, en daar Hunne Hoog Mogenden overtuigd waren, dat bij het klein getal oorlogsschepen, 't welk de Republiek thans bezat, bij het groote gebrek aan zeevolk, waardoor vele koopvaardijsschepen zelfs genoodzaakt waren te blijven liggen, en bij de aanhoudende onwilligheid en achterlijkheid der meeste Gewesten in het voldoen aan hunne verplichtingen omtrent de aangelegenheden van de zee, het in de tegenwoordige omstandigheden onmogelijk zou zijn, andere of meerdere oorlogsschepen uit te rusten en te bemannen; zoo besloten zij<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> De hoofdzakelijke inhoud van dat verzoekschrift komt voor in de *Resolutie van H. H. Mog.* van 13 Januarij 1745.

<sup>2</sup> *Seerete Resolutie van H. H. Mog.* van 28 Januarij 1745.

den Koning van Groot-Brittanje te verzoeken, het geheele *auxiliaire* eskader, of althans de helft uit zijnen dienst te ontslaan, als onmisbaar noodig tot bescherming van den handel en de zeevaart dezer Gewesten. De Engelsche staatsdienaren, bij wie het niet onopgemerkt was gebleven, dat het *auxiliair* eskader nu eerst vóór weinige dagen volledig was geworden, waren bezwaarlijk te bewegen, hunne toestemming tot dat verzoek te geven, doch ten laatste bewilligden Koning GEORGE en zijnen Raad er in, dat de helft der Nederlandsche scheepsmagt huiswaarts zou keeren, mits de tien blijvende schepen behoorlijk van alles voorzien en ten spoedigste tot den dienst zouden bekwaam gemaakt worden.<sup>1</sup> Ten gevolge van deze bewilliging werden de Luitenant-Admiraal GRAVE, de Vice-Admiraal SCHRIJVER en acht kapiteinen met hunne schepen herwaarts teruggeroepen, en het gebied over de tien in Engeland blijvende oorlogsschepen opgedragen aan den Vice-Admiraal WILLEM 't HOOFT.<sup>2</sup> Alvorens vermeld wordt wat door dit eskader verrigt werd, behooren wij gewag te maken van een voorval, dat in den loop des jaars 1744 plaats vond.

Gelijk wij gezegd hebben,<sup>3</sup> werden, zoodra de toestand van zaken zulk een hagchelijk aanzien had verkregen, dat men voor eenen algemeenen oorlog begon te vreezen, de drie Nederlandsche schepen, die op de Afrikaansche kusten tegen de Maroccanen kruisten, teruggeroepen. Deze schepen waren de fregatten *de Spion*, van 14, en *de Windhond* en *de Dolphijn*, van 24 stukken, gevoerd door de kapiteinen VERSTEVEREN, WIJS en ADRIAAN ROEMER VLACQ, later tot Vice-Admiraal verheven, kleinzoon van den zeeheld van dien naam, welke, 37 jaren geleden, zijn leven, dapper strijdende, voor het Vaderland verloor.<sup>4</sup> Gemelde fregatten, met eenige koopvaarders uit Lissabon op weg

<sup>1</sup> Eene groote menigte nota's werden over deze zaak gewisseld, vertoogen gedaan, besluiten genomen en brieven geschreven, welke hier zullen worden voorbijgegaan.

<sup>2</sup> *Gewone en Secrete Resolutie van H. Mog.* van 13 Maart 1745.

<sup>3</sup> Zie bl. 162.

<sup>4</sup> Zie D. III, bl. 615--624.

naar het Vaderland, ontmoetten op den 24 Augustus zeven vreemde schepen, van welke het grootste met 70 stukken gewapend was, terwijl de overige 50 tot 60 stukken voerden. Hoe weinig bestand de drie zwakke Nederlandsche schepen tegen zulk eene overmagt ook waren, besloten de kapiteinen de hun toevertrouwde bodems en koopvaarders mannelijk te verdedigen. Zij maakten zich dus slagvaardig, en hijschten vlag, geus en wimpel, met oogmerk, om aan den vijand, wie het wezen mogt, te toonen, dat zij bereid waren hem af te wachten, doch tevens dat zij tot eene natie behoorden, die tot dus verre met geene der Europeesche Mogendheden in oorlog was. Deze laatste voorzorg baatte echter niet. De zeven schepen kwamen onder Engelsche vlag opzetten, en het grootste loste een schot voor over den kapitein VLACQ, die zulks oogenblikkelijk met scherp beantwoordde. Hierop gaf de bevelhebber der Franschen, want door het verwisselen van de Engelsche met de Fransche vlag bleek het ras, dat zij geene Britten waren, de laag uit de bovenste batterij aan den kapitein VLACQ, terwijl eenige koopvaarders op gelijke of nog erger wijs behandeld werden. Om de aanleiding tot dit ongehoord en onverklaarbaar gedrag, te midden van den vrede, te vernemen, werd eene sloep onder den luitenant, later vermaard geworden Vice-Admiraal JOHAN ARNOLD ZOUTMAN, naar den Franschen bevelhebber, den ridder DE GIREMONT, gezonden, doch wel verre van vriendschappelijk te worden ontvangen, werden ZOUTMAN en zijne manschappen ontwapend en in hechtenis genomen. Eene tweede sloep onderging hetzelfde lot. Nu werden deze beide Nederlandsche vaartuigen, met Franschen bemand, naar de schepen van den Staat gezonden, waar op hoogen toon het onderzoek niet slechts der koopvaarders, maar ook der drie schepen van oorlog gevorderd werd, hetgeen pligtmatig op niet minder vasten toon geweigerd werd. Deze vordering ging vooral bij den kapitein VLACQ met zulke stuitende omstandigheden gepaard, en geschiedde op zulk eene onbetamelijke wijs, dat deze zeeman, in wiens aderen het bloed van zijn voorvader stroomde, zon-

der zich te bekommeren over zijne onmagt, daardoor in hevigen toorn ontstoken werd. Op gebiedenden toon verbood hij den Franschen, die meenden alle met getrokken degen uit de sloep op den *Dolphijn* over te komen, een voet op zijn schip te zetten, uitgezonderd de officieren; antwoordde, toen zij hem bevelen wilden geven, dat hij van niemand binnen zijn boord bevelen zou afwachten; wees hun op de trompen van zijn geschut, toen zij zijn paspoort en zeebrieven vroegen, en verklaarde ten slotte, dat hij en zijne medebevelhebbers veeleer zich in den grond zouden laten schieten, dan veroorloven, dat men hunne schepen of de koopvaarders onderzocht. Deze hartige taal en de verdere moedige handelwijs der drie Nederlandsche kapiteinen bekoelden den overmoed der Franschen. Eene geregelde onderhandeling werd met hunnen bevelhebber geopend, die daarbij verklaarde, dat hij de schepen van den Staat voor Britsche had aangezien, zich verontschuldigde over zijn gehouden gedrag, de sloepen en manschappen in vrijheid stelde, en de oorlogschepen en koopvaarders, zonder meer op het onderzoek dezer schepen aan te dringen, ongemoeid hunnen togt liet voortzetten.<sup>1</sup> Ofschoon deze gebeurtenis op zich zelve min merkwaardig moge zijn, verdient zij nogtans in de geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen te worden opgeteekend, omdat zij aanwijst dat, terwijl anderen zich aan zwakheid en weinige krachtsontwikkeling in deze dagen schuldig maakten, er zich nog bij de zeemagt van den Staat officieren bevonden, wie het geenszins aan geestdrift en moed ontbrak, en die liever zich aan de grootste gevaren blootstelden, dan de eer der nationale vlag niet getrouwelijk te handhaven.

Ten gevolge van de bekomene bevelen, verliet de Luitenant-Admiraal GRAVE met tien schepen van het *auxiliair*

---

<sup>1</sup> Uit de oorspronkelijke brieven en omstandige rapporten van de kapiteinen VERSTEVEN, die als oudste het bevel voerde, VLACQ en WIJS aan de Admiraliteiten van Amsterdam, berustende in het Archief der marine; en uit de *Res. van H. H. Mog.* van 23 Sept. 1744, waarbij de Nederlandsche gezant bij het Franse hof, VAN HOEY, gelast werd, over het gedrag der Franschen bij deze ontmoeting te klagen.

eskader in de maand April des jaars 1745 de Engelsche havens, nadat hij uit de manschappen der vertrekkende Amsterdamsche schepen het ontbrekende getal op de blijvende bodems der Admiraliteit, meest echter met zieke of zwakke,<sup>1</sup> aangevuld, het gebied aan den Vice-Admiraal 'T HOOFT overgegeven, en op stelligen last der Algemeene Staten, de Britsche Geus had nedergehaald en door de Nederlandsche doen vervangen. De zwaarste dier schepen werden na hunne terugkomst opgelegd, doch de overige in dienst gehouden, bij welke eenige andere gevoegd werden, die alle tot bescherming van den handel, de zeevaart en visscherij, naar verschillende oorden gezonden werden.

Er verliepen, na het vertrek der wederhelft van het *auxiliair* eskader, nog ettelijke weken, alvorens de meeste der achtergebleven schepen in staat waren dienst te doen, zoo omdat sommige bodems noodzakelijke herstellingen moesten ondergaan, als en wel voornamelijk, omdat aan vele nog manschappen en vooral behoeften ontbraken, welke met eene onbegrijpelijke traagheid naar Engeland gezonden werden, 't geen op nieuw tot gegronde klagten en dringende verzoogen van de zijde der Britsche gevolmagtigden te 's Gravenhage aanleiding gaf. Eindelijk geraakten de meeste schepen in gereedheid, waarvan vijf door de Lords der Britsche Admiraliteit op kruistogten naar verschillende oorden gezonden werden. De Vice-Admiraal 'T HOOFT ontving van diezelfde Lords den last, met de overige schepen, zoo spoedig mogelijk, naar Plymouth te zeilen, om zich aldaar met den Britschen Vice-Admiraal MARTIN te vereenigen, of bijaldien

---

<sup>1</sup> Hierover klagen onderscheidene Amsterdamsche kapiteinen in hunne brieven. Welke de reden was van zulk een' ongehoorden maatregel, waardoor niet alleen de schepen geene betere bemanning kregen, maar de gezonde matrozen bovendien nog aangestoken werden, is duister. SCHRIJVER zegt daarvan, dat de Luitenant-Admiraal GRAVE dit deed "op last van een particulier heer, die aan hem eene horribele explicatie gaf, hoe hij de ordre van H. H. Mog. (om de manschappen aan te vullen) moest verstaan." Vermoedelijk was die particuliere heer een lid der hooge regering; doch wat bedoelde deze er mede? het eskader voor de Engelschen onnut te maken, of het misnoegen op hetzelfde te vermeerderen?

deze reeds mogt vertrokken zijn, dien vlootvoogd onmiddellijk naar de door hem aangewezen plaats te volgen, ten einde met dezen, zoo mogelijk, te onderscheppen een sterk en rijk konvooi, dat in de westelijke havens van Frankrijk gereed lag zee te kiezen. Aan dezen last werd door hem voldaan, doch gedurende den tijd van zes weken, welken de kruistogt duurde, viel niets van eenig aanbelang voor, dan alleen, dat een Fransch Koninklijk fregat en eenige weinige koopvaarders, waarvan een door den Nederlandschen kapitein HENDRIK JAN BOUDAAN, vermeersterd of heroverd werden. Na zijne terugkomst begaf de Vice-Admiraal 'T HOOFT zich naar Duins: waar hij zich onder het gebied van den Admiraal VERNON stelde, ten einde te handelen tegen de aanhangers of begunstigers van den zoon des Pretendents, die voor eenigen tijd in Schotland geland was. Doch hiervan kwam niets, en de genoemde Vice-Admiraal bleef op de reede van Duins werkeloos liggen, tot dat het *auxiliair* eskader uit Engeland teruggeroepen werd. De overige schepen werden, even als vroeger, her- en derwaarts gezonden, zoo tot bescherming van den Britschen handel, als tot het gadeslaan van, en kruisen op den vijand. Hierbij gingen de Lords der Admiraliteit vrij willekeurig te werk, en bewezen aan den vlagofficier van het Gemeenebest niet dat ontzag en die onderscheiding, waarop hij, als Opperbevelhebber van een eskader, dat door eenen vrijen Staat tot bijstand van Koning GEORGE gezonden was, regtmagtig aanspraak kon maken; want, niet alleen dat zij regtstreeks tegen de geslotene overeenkomst handelden, met nu en vroeger de schepen van het *auxiliair* eskader afzonderlijk naar verschillende en verafgelegene oorden te zenden, in plaats van het eskader, volgens zijne bestemming, vereenigd te laten, en aldus onder den Nederlandschen Vice-Admiraal tegen den vijand te gebruiken; maar zij zonden ook meermalen aan de kapiteinen van die schepen regtstreeks bevelen, zonder zulks alvorens ter kennis van den Vice-Admiraal te brengen, veelmin hem daarover te raadplegen, zoodat hij dikwerf niet eerder vernam,

dat zijne schepen vertrokken waren, dan nadat zij reeds waren uitgezeild, en er somwijlen weken en maanden voorbij gingen vóór dat hij juist wist, op welke plaatsen zij zich ophielden. Wat meer is: zoo weinig ontzagen de Lords der Britsche Admiraliteit den Nederlandschen vlootvoogd, dat zij van zich konden verkrijgen om, terwijl hij zelf op de reede van Duins lag, zonder hem in het minste te kennen, door den Admiraal VERNON bevelen aan een' zijner aldaar liggende kapiteinen uit te vaardigen. De Vice-Admiraal 'T HOOFT, minder toegefelijk dan de Luitenant-Admiraal GRAVE, en meer bezorgd voor de eer en waardigheid van den Staat, kon zulke blijken van minachting niet onopgemerkt voorbij laten gaan. Reeds meermalen had hij zich op ernstigen toon bij de Lords over deze hunne handelwijs beklaagd, doch toen zij deze laatste daad hadden gepleegd, bepaalde hij zich niet enkel tot nadrukkelijke taal, maar kondigde hun aan, dat daar zulks bewees, dat zijne vroegere klagten geen ingang hadden gevonden, hij zijn langer verblijf in Engeland aanmerkte of als onaangenaam aan de genoemde Lords, of als onnoodig, en hij dus aan Hunne Hoog Mogenden verzocht had te worden teruggeroepen, "niet verkiezende met de vlag van Hunne Hoog Mogenden als in chimère te liggen pronken." <sup>1</sup>

Inmiddels was de toestand van het eskader, op welken van den beginne af niet zeer te roemen viel, meer en meer ongunstig geworden. Door den langdurigen dienst waren al de schepen vuil en hadden herstellingen noodig; aan de meeste ontbraken vele behoeften, en drie waren door storm als anderzins zoodanig beschadigd geworden, dat de Vice-Admiraal 'T HOOFT zich genoodzaakt vond, ze naar Holland op te zenden. Daarenboven was het getal der zieken en dooden het geheele jaar door zeer aanzienlijk geweest,

---

<sup>1</sup> Brief van den Vice-Admiraal 'T HOOFT aan Sir TH. CORBETT, Secretaris der Britsche Admiraliteit; geschreven in 's Lands schip *Dordrecht*, ten anker liggende in Duins, 9 Nov. 1745.



en dagelijks werden er nog velen door koortsen aangetast en stierven.<sup>1</sup> Hierbij kwam het achterblijven van levensbehoefden uit het Vaderland, waardoor bijkans gebrek aan boord der schepen heerschte, en waarin de bevelhebbers, die sinds meer dan een jaar in voorschot waren en geenen enkelen penning hadden ontvangen, niet konden voorzien. Voegt men daarbij het langdurig verblijf in Engeland, het dienen onder de Britsche vlag, het regtstreeks ontvangen van bevelen van de Britsche overheden, het plaatsen van Engelsche zeeofficieren van minderen rang boven de Nederlandsche, en de verplichting van deze, om meermalen te moeten gehoorzamen aan Britsche kapiteinen, die slechts bevel voerden over fregatten van 20 of 24 stukken, terwijl zij zelve zich op oorlogsschepen van 50 stukken of meer bevonden: dan zal men zich een denkbeeld kunnen vormen van den treurigen toestand van het *auxiliair* eskader en bevatten, waarom thans nog meerder onlust en heviger misnoegen onder de officieren en manschappen heerschten dan in het vorige jaar, en waarom, zowel de Vice-Admiraal als de meeste scheepsbevelhebbers, er bij herhaling en met ernst op aandrongen

---

<sup>1</sup> Het getal zieken beliep thans nog op de meeste schepen 40 of 50, en dagelijks stierven er meerdere of mindere manschappen. Gedurende den kruistogt was het getal der zieken en dooden nog veel grooter geweest; op één schip, dat van kapitein PRIGGE, waren er niet minder dan 54 overleden, en tegelijkertijd 136 zieken. Deze ziekte was van denzelfden aard als die, welke sinds 1730 jaarlijks op de schepen van den Staat zeer groote verwoestingen had aangerigt, zonder dat men tot dus verre de ware oorzaak daarvan had kunnen ontdekken, veelmin afdoende hulpmiddelen aanwenden, niet-tegenstaande de uiterste pogingen tot bereiking van dat dubbel oogmerk waren aangewend. De ziekte bestond in heete koortsen, welke bij sommigen in rooden loop onttaarden. De lijders werden plotseling aangegrepen, vervielen tot hevige ijling en waren binnen twee etmalen op den oever des doods. In 1742 gaf de Mr. Chirurijn ABR. TITTINGH over deze aanhoudende ziekten een werk uit, getiteld: *Konstbroederlijke lessen of noodige aanmerkingen wegens de koortsen op schepen van oorlogh, tot nut der Heelmeesters*, 't welk hij aan de Admiraliteit van Amsterdam aanbod, en waarvoor hem een stuk zilverwerk vereerd werd. Onder de middelen die nog het best voldeden, behoorden de *Ventilators*, tot dus verre hier te lande niet in gebruik, maar op voorstel van den Vice-Admiraal SCHRIJVER thans op 's Lands schepen ingevoerd, alsmede, insgelijk op zijn voorstel, het aanbrenge van twee kranen, zoo voor als achter het schip, tot het beter doen doorspoelen van het staande blijvend en stankverwekkend water in de schepen. Ook gaf men, als voorbehoedmiddel, aan het volk Jenever, vooral bij verre togten.

teruggeroepen en van een' dienst ontslagen te worden, "waarbij," gelijk één hunner zich uitdrukte,<sup>1</sup> "niet dan hunne ruïne en schande te behalen was."

Het leed niet lang, of aan den algemeenen wensch der schepelingen werd voldaan. De Staten-Generaal namen op den 27 November een besluit, waarbij, uit overweging dat de meeste schepen nu reeds twintig maanden in zee waren geweest en noodzakelijk moesten hersteld worden, en dat het volk langer dan gewoonlijk in dienst geweest was en volstrekt behoefte had om aan land zich te verfrisschen, aan den Vice-Admiraal 'T HOOFT gelast werd, tegen het einde des jaars, met de schepen, uitmakende het eskader, niet als *Auxiliaire*, maar als van den Staat en alleen onder de vlag van de Republiek, huiswaarts te keeren.<sup>2</sup> Groot was de blijdschap onder de Nederlandsche zeelieden, toen zij deze tijding vernamen; maar zij verwekte een diep leedwezen bij de Britsche Staatsdienaren en bij Koning GEORGE, die niet zonder reden beducht waren, dat door het onverwacht vertrek van het eskader de Engelsche kusten zouden blootgesteld worden aan een inval der Franschen, die, naar de jongste berigten, zich sterk wapenden, en wier landing in deze oogenblikken, nu de zoon van den Pretendent in Schotland gekomen en zelfs tot in Engeland doorgedrongen was, onberekenbare gevolgen na zich kon slepen. De Koning gaf dus bevel aan zijnen gezant te 's Gravenhage, ernstige pogingen aan te wenden, om de Algemeene Staten te bewegen tot intrekking van hun besluit, en verzocht tevens den Nederlandschen gezant te Londen, den Vice-Admiraal

<sup>1</sup> Kapitein BOUDAAN, in een' zijner brieven aan de Admiraliteit van Amsterdam. Overigens is het verhaal omtrent het gebeurde bij het *auxiliair* eskader, gedurende het jaar 1745, ontleend uit de brieven der verschillende zeeofficieren aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteiten, en uit het op 's Rijks Archief berustend *Verbaal of Journaal van den Vice-Admiraal* w. 'T HOOFT, van 5 Julij 1744 — 27 December 1745.

<sup>2</sup> *Secrete Res. van H. H. Mog. van 27 Nov. 1745.* Het bevel, om weder te keeren met het eskader onder de vlag van den Staat, zal zeker, even als in het voorjaar, gegeven zijn, om 's Lands schepen alleen niet aan een' aanval der Franschen bloot te stellen. Ook zal men de schepen liefst niet met de Engelsche vlag binnen hebben doen komen.

'T HOOFT op het dringendste uit te noodigen, zijn vertrek zoo lang uit te stellen, tot dat de beslissing van Hunne Hoog Mogenden zou ontvangen zijn. Door een' zamenloop van omstandigheden verliepen er eenige weken, voor dat de Algemeene Staten een nader besluit konden nemen, hetwelk gunstig was voor den Koning, als wordende daarbij zijn verzoek ingewilligd. Dan inmiddels had de Vice-Admiraal 'T HOOFT, die gemeend had, zoo wegens de stellige bevelen van Hunne Hoog Mogenden, als ter oorzaak van den toestand der schepen en manschappen, niet aan het verlangen des Konings te mogen voldoen,<sup>1</sup> de reede van Duins reeds verlaten, en met eenige zijner kapiteinen de terugreis naar het Vaderland aangenomen, waar hij den 27 December behouden aankwam, en werwaarts de overige schepen hem spoedig volgden. Het eenige dat er, na het binnenvallen van het eskader, overbleef om Koning GEORGE genoeg te doen, was, bevel te zenden aan de kapiteinen MYTENS, WIJS en VAN NIMWEGEN, voerende de *Middelburg* van 44, de *Windhond* en de *Raaf* van 24 stukken, die zich in deze oogenblikken in Engelsche havens bevonden, voor alsnog in Groot-Brittanje te vertoeven, en als *Auxiliairen* dienst te doen. Dezen begaven zich naar de oostelijke kust van Schotland, waar hunne medewerking tot demping van den opstand gevorderd werd, bleven aldaar eenige weken, en keerden toen naar het Vaderland terug, zonder echter iets van belang te hebben kunnen verrigten.<sup>2</sup>

Terwijl de komst van den zoon des Pretendents en het aanvankelijk wel slagen zijner onderneming den Koning van Groot-Brittanje genoodzaakt had, al zijne troepen uit de Nederlanden terug te ontbieden, en daarenboven op nieuw 6000 man van de Algemeene Staten ter zijner hulpe te vorderen, hadden de zaken voor het Gemeenebest eenen zeer

---

<sup>1</sup> De brief van den Nederlandschen gezant en het antwoord van den Vice-Admiraal 'T HOOFT komen voor in het *Verbaal* van dien vlagofficier.

<sup>2</sup> *Not. der Admiraliteit van Amsterdam*, 1746 en brieven van de genoemde drie officieren aan die Admiraliteit.

ongunstigen keer genomen. Het leger der Bondgenooten was in den noodlottigen veldslag van Fontenoi geslagen, en Doornik, Gent, Brugge, Oostende, Nieuwpoort, Ath en andere Barrieresteden waren bijkans zonder slag of stoot in de magt der Franschen gevallen, die meer en meer de grenzen van den Staat naderden, en uit wier gezindheden en daden was op te maken, dat zij den reeds zoo lang onzekeren vrede, altijd onder voorgeven van dien te willen bewaren, eerlang met het Gemeenebest verbreken en het grondgebied van den Staat bestoken zouden.

In deze hagchelijke omstandigheden was het noodig, zou men de dierbaarste belangen van het Vaderland niet op het spel zetten, eene, zoo veel de toestand van het zeewezen zulks toeliet, aanzienlijke scheepsmagt in dienst te brengen, ten einde daarmede de kusten en zeegaten te kunnen verdedigen, wanneer de oorlog mogt uitbreken. Maar ook elders werden oorlogsschepen gevorderd. In het afgelopen jaar had men op nieuw ondervonden, dat de Nederlandsche handel en zeevaart zich telkens aan de willekeur en kwellingen, zoo wel van de zijde der Britten als van die der Franschen blootgesteld zagen. In Westindië werden nog altijd door de Engelschen en Spanjaarden de koopvaarders dezer landen aangehouden en meerendeels genomen. Daarenboven had een nieuwe Dey te Algiers de teugels van het bewind in handen gekregen, welke zich sterk ter zee wapende en op hoogen toon eischte, dat men hem zeer aanzienlijke geschenken zou toezenden, met bedreiging, anderzins, den nu bijkans twintigjarigen vrede met den Staat te zullen verbreken. Het was uit aanmerking dezer omstandigheden, dat de Algemeene Staten besloten,<sup>1</sup> in den jare 1746 een uitrusting van 23 schepen van 20 tot 64 stukken, bemand met ruim 6000 zeelieden, te doen.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> Bij besluit van 8 Dec. 1745.

<sup>2</sup> Petitie van den Raad van State van 2 December 1745. De onkosten dezer uitrusting zouden bedragen 2,331,000 gulden.

Van deze schepen werden echter door de Admiraliteiten, wegens de uitputting van hare geldmiddelen en de nalatigheid der Landprovincien, niet meer dan zestien in zee gebragt, waarvan dertien tot bescherming van den handel en tot het overbrengen der geschenken aan den Dey van Algiers werden gebezigd. De drie overige bleven op 's Lands kusten kruisen, en werden bestemd om, zoo zulks gevorderd mogt worden, de zeegaten te beveiligen en het Vaderland van den zee kant te verdedigen. Dan deze waren ook de eenige, die tot dat gewigtige doel overbleven, waartoe men in vorige tijden een geheel eskader nauwelijks voldoende achtte. Hoe gering deze magt ook ware, bleek het welhaast, dat deze voorzorg niet nutteloos geweest was; want de omstandigheden werden van maand tot maand, ja van week tot week, bedenkelijker. Onderscheidene zeer voorname Barrièresteden vielen wederom in de magt der Franschen; Brussel ging verloren; Antwerpen opende zijne poorten voor den vijand, en het leger der Bondgenooten werd op nieuw bij Raucoux geslagen. De grenzen van het Gemeenebest liepen dus gevaar, door de Franschen aangetast te worden, en de provincie Zeeland werd van uit de Schelde met eene landing bedreigd. Het was dit laatste, en de vreeze, dat ook uit Duinkerken of andere Fransche havens een aanval op de Zeeuwsche eilanden zou ondernomen worden, 't geen den bijstand van de op 's Lands kusten kruisende schepen noodig maakte en andere maatregelen vorderde.

Reeds in het vorige jaar waren, bij het doordringen der Franschen, twee uitleggers, op verzoek der Oostenrijksche regering, naar de Schelde gezonden, welke echter aldaar, even als het eskader in Engeland, alleen als *Auxiliairen* handelden, en als zoodanige niet de vlag van den Staat, maar de Oostenrijksche voerden, tot groot misnoegen van het scheepsvolk, 't welk aanvankelijk ronduit geweigerd had, onder die vlag te dienen.<sup>1</sup> Na den snellen voortgang, welken

---

<sup>1</sup> Deze bijzonderheid, welke mij nergens in eenig werk is voorgekomen, evenmin als

de Fransche wapenen maakten, oordeelde men te regt, dat het bewaken der Schelde alleen aan deze twee uitleggers over te laten, hoogst onvoorzigtig zou zijn, en dat het thans niet enkel meer de verdediging van het Oostenrijksche, maar ook van van het Nederlandsche grondgebied gold. De beide uitleggers werden dus gelast, de Oostenrijksche met de Staat-sche vlag te verwisselen, en bij deze schepen werden nog tien, wel gewapende en behoorlijk bemande vaartuigen gevoegd, die in en nabij de Schelde post vatteden,<sup>1</sup> waar zij het geheele jaar door een waakzaam oog hielden op de ondernemingen der Franschen van de zijde van Antwerpen. Te gelijk werd gelast, dat de drie oorlogsschepen, die langs de kusten kruisten, zich naar Schooneveld, later naar de Wielingen, zouden begeven, om aldaar gade te slaan de bewegingen der Fransche schepen uit Duinkerken en andere naburige havens; wordende de Bondgenooten tevens ernstig vermaand,<sup>2</sup> de noodige geldmiddelen te verschaffen, ten einde het getal dier kustschepen te vermeerderen, 't geen nogtans zonder eenig gevolg bleef, daar de Provinciën, uitgenomen Holland en Zeeland, hoe bedenkelijk de omstandigheden ook waren, omtrent de aangelegenheden van de zee nog altijd even onverschillig bleven als in de vorige jaren. Die omstandigheden namen evenwel spoedig zulk eenen ongunstigen keer, dat men zich genoodzaakt vond, alle krachten tot het behoud des Vaderlands in te spannen; maar nu ook bleek het, welke treurige gevolgen de langdurige verwaarloozing van het zeewezen na zich sleepte.

Nog vóór het einde des jaars 1746<sup>3</sup> werd door Hunne Hoog Mogenden bepaald, dat er in het volgende jaar 21 schepen van oorlog zouden uitgerust worden, die op dezelfde

---

dat de hulpbenden van den Staat, die voor MARIA THERESIA streden, mede onder Oostenrijkschen standaard dienden, zijn ontleend uit de *Not. der Admiraliteit van de Maze*, A<sup>o</sup>. 1744 en de brieven van den commandant van den uitlegger dier Admiraliteit.

<sup>1</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 4 en 23 Junij 1746.

<sup>2</sup> Bij dezelfde *Res.* van 23 Junij.

<sup>3</sup> Bij *Resolutie* van 1 December.

wijs werkzaam zouden zijn als degene, welke nog in dienst waren, te weten, grootendeels tot bescherming van den handel, de zeevaart en de visscherij, en eenige weinige tot beveiliging van de kusten en zeegaten. Dan, naauwelijks was de bestemming voor deze schepen vastgesteld,<sup>1</sup> of eene onverwachte, hoewel door sommigen niet gansch onvoorziene gebeurtenis gaf eene geheele verandering aan deze bestemming.

Sinds eenige maanden werden er te Breda onderhandelingen gevoerd, door welke men hoopte het gevaar, dat het Vaderland regtstreeks in den oorlog zou gewikkeld worden, af te wenden. Die onderhandelingen duurden nog voort, en het scheen zelfs, dat er zich eene meerdere genegenheid bij het Fransch bewind opdeed, om die hoop te bevestigen, toen de Abt DE LA VILLE, op den 17 April, namens den Koning, gansch onverwacht aan de Algemeene Staten aankondigde, dat het Fransche leger het grondgebied van het Gemeenebest niet langer zou ontzien. Werkelijk rukten de legerbenden van Koning LODEWIJK XV op dien eigen dag Staats-Vlaanderen binnen, en maakten zich binnen zeer korten tijd meester van de steden Sluis, IJzendijke, de forten Liefkenshoek, de Peerel en andere zwak bezette, slecht voorziene en meestal lafhartig verdedigde plaatsen.

Ontzettend was de verbazing, maar nog grooter de verslagenheid, welke deze onverwachte gebeurtenis onder de ingezetenen des Vaderlands in het algemeen, en bij de Zeeuwen in het bijzonder verwekte, en nu was men, met voorbij zien van alle tot dus verre bestaan hebbende bezwaren, genoodzaakt, velerlei en zeer kostbare maatregelen te nemen, ten einde het verder doordringen der Franschen te stuiten, en den Staat, maar voornamelijk het bedreigde Zeeland, zoo mogelijk, te behouden.

Zoodra de Algemeene Staten van den inval der Franschen verwittigd waren, gaven zij aan de Admiraliteiten bevel, de voor de bescherming des handels en der zeevaart bestemde

---

<sup>1</sup> Bij *Secrete Res. van H. H. Mog.* van 1 April 1747.

oorlogsschepen niet naar de bepaalde oorden, maar onmiddellijk naar de kusten van Zeeland te zenden.<sup>1</sup> Kort daarop werd een nadere last uitgevaardigd, om het getal der uit te rusten schepen van oorlog te vermeerderen, met al degene, waarover men kon beschikken, en tevens de Hollandsche collegien en het Vriesche bevolen, onmiddellijk ettelijke fregatten, snaauwen, gewapende hoekers, poonen en andere kleine vaartuigen naar de Zeeuwsche stroomen te zenden, om Zeeland tegen eene gevreesde landing des vijands te helpen verdedigen. Nog werd aan deze opgedragen, eenige oorlogsschepen naar Schooneveld te zenden, ten einde aldaar te kruisen onder het gebied van den Vice-Admiraal CORNELIS SCHRIJVER, aan wien de zorg werd toevertrouwd voor de beveiliging van de kusten en zeegaten tegen de Fransche scheepsmagt, die uit Oostende, Duinkerken of eenige andere nabijgelegen havens onderstaan mogt, deze gewesten te verontrusten.<sup>2</sup>

Naauwelijks had men in Zeeland kennis bekomen van het indrukken der Franschen in het naburige Staats-Vlaanderen, of de Staten van dat Gewest werden buitengewoon bijeen geroepen, om te raadplegen over de maatregelen, welke tot afwering des vijands en het behoud der provincie behoorden genomen te worden. Vier der op de Schelde zich bevindende uitleggers werden, hoe noodzakelijk anders tot bewaring der aan die rivier liggende forten, teruggeroepen. De aanbieding der Directeuren van de commercie-compagnie en van eenige bijzondere personen, om hunne koopvaarders oogenblikkelijk uit te rusten en te wapenen, werd met dankbaarheid aangenomen. Een dergelijk besluit werd genomen ten opzigte van eenige te Vlissingen wonende Britsche smokkelhandelaars, die zich bereid verklaarden, ettelijke gewapende sloepen en kotters<sup>3</sup> te leveren. Daarenboven werd aan eenen

<sup>1</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 19 April 1747.

<sup>2</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 9, 11 en 13 Mei 1747.

<sup>3</sup> De soort van vaartuigen, door de Engelschen *Cutter* (wegens het snijden door het water) en hier te lande *Kotters* genaamd, was tot op dezen tijd in deze gewesten bij



gereed liggenden Oostindievaarder gelast, niet te vertrekken, maar alle verdachte vaartuigen aan te houden en te onderzoeken. Aan twee andere schepen der Oostindische compagnie werd bevolen, zich zonder verwijl naar de meest bedreigde punten te begeven. Verder werd aan de Admiraliteit opgedragen, de twee lineschepen, *Zierikzee* en *Goes*, de eenige die daartoe geschikt geoordeeld werden, gelijk mede alle koopvaardijfregatten, met overleg der eigenaars, zonder verwijl in gereedheid te brengen, deze van bootsvolk, des noods tegen buitengewoon en hoog maandgeld, soldaten en krijgsbehoefden te voorzien, en ze langs den Vlaamschen wal en de kusten van Walcheren te rangschikken, en bovendien een goed aantal vaartuigen te huren en op de binnenstroomen te doen kruisen.<sup>1</sup> Met den meesten spoed werden deze verschillende maatregelen ten uitvoer gebragt, en het gebied over die gezamenlijke scheepsmagt voorloopig opgedragen aan den Vice-Admiraal JACOB IMANSSE en den Schoutbij-nacht MICHIEL SAPPJUS, over wie eenigzins later door Hunne Hoog Mogenden gesteld werd de Luitenant-Admiraal HERMAN WILTSCHUT, die in het vorige jaar, na het overlijden van den Luitenant-Admiraal JAN CORNELIS OCKERSSE, door de Staten van Zeeland tot die waardigheid verheven was, en aan wien thans het bevel over al de Nederlandsche schepen op de binnenstroomen toevertrouwd werd, met last, om tegen den gemeenschappelijken vijand te handelen in overeenstemming met den Hollandschen Vice-Admiraal CORNELIS SCHRIJVER, aan wien het gebied over de oorlogsschepen buiten gaats was gegeven.<sup>2</sup>

Er verliep natuurlijk eenige tijd, alvorens het meerendeel dezer schepen dienst kon doen, en inmiddels lagen de eilan-

---

ouze marine in geen gebruik; doch op voorstel van den Vice-Admiraal SCHRIJVER, die met deze schepen wegens hunne buitengewone bezeildheid hoog ingenomen was, werden er thans door de Admiraliteit van Amsterdam in Engeland twee gekocht, waarnaar er andere op 's Lands werven gemaakt werden.

<sup>1</sup> *Not. der Staten van Zeeland* van 18, 19 en 20 April 1747.

<sup>2</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 9 en 13 Mei 1747.

den Zuid-Beveland en Walcheren voor eenen inval bloot uit Sas van Gent en andere door de Franschen vermeesterde plaatsen, waar zij, naar het zeer vergrootte gerucht, eenige honderden gewapende pleiten en andere vaartuigen gereed maakten, om daarmede met een leger van 10,000 man eene landing in een der beide eilanden te doen. Welkom, zeer verblijdend was nit dien hoofde het aanbod, daags na den inval, door den Conservador der privilegiën van de Schotsche natie te Veere, CHARLES STUART, gedaan, om oogenblikkelijk twee Engelsche oorlogsvaartuigen, welke toevallig in de haven dier stad lagen, ter beschikking der Staten van Zeeland te stellen, en nog vier of vijf andere, die zich in zee op de Vlaamsche kusten ophielden, tot datzelfde einde herwaarts te doen komen. De Staten namen dit aanbod gretig aan, en besloten te gelijk, den Britschen bevelhebber in Duins daarvan kennis te geven en zijne goedkeuring te verzoeken.<sup>1</sup> Dan vijf dagen later verscheen die bevelhebber zelf, de chef d'esquadre MATTHEW MICHELL,<sup>2</sup> met vijf Engelsche schepen van oorlog, die door Koning GEORGE, terstond nadat de tijding van den inval der Franschen in Staats-Vlaanderen te Londen ontvangen was, met ettelijke transport-vaartuigen, inhebbende drie bataljons troepen, naar Vlissingen gezonden was, met last, om mede te werken tot bescherming der zoo zeer bedreigde provincie Zeeland, en onder belofte, dat deze nog door meerdere schepen en hulpbenden zouden gevolgd worden,<sup>3</sup> gelijk ook werkelijk het geval was.

Dit was de eerste maal sedert de erkenning der onafhankelijkheid van het Gemeenebest, dat het zich verplicht zag, bij eene vreemde mogendheid, bij Groot-Brittanje, aan 't welk het zoo lang de heerschappij der zee betwist had, onderstand

---

<sup>1</sup> *Res. der Staten van Zeeland* van 18 April 1747.

<sup>2</sup> Zoo schrijft hij zelf, en niet ROBERT MITCHELL, zoo als de Engelsche schrijvers hem noemen en ook WAGENAAR, *Vad. Hist.* D. XX, bl. 66, wiens berigten overigens ten deze zeer naauwkeurig zijn.

<sup>3</sup> *Not. der Staten van Zeeland* van 24 April 1747.

te vragen tot beveiliging van zijn eigen grondgebied en zijne eigene rivieren! Vlissingen, de wieg en bakermat der DE RUYTERS, EVERTSEN, BANCKERS en van zoo vele andere zeehelden; die stad, welke zoo dikwerf 's Lands vloot tot bestrijding des vijands had zien vertrekken of zegevierend wederkeeren, aanschouwde nu voor de eerste maal vreemde oorlogsschepen, die ter hulpe van het benaauwde Vaderland toesnelden, omdat dit diep gezonken Vaderland zijne zee-magt had doen vervallen, en niet meer in staat was, met eigen magt alleen den doorgedrongen vijand het hoofd te bieden! Het is waar, de Britsche oorlogsschepen kwamen herwaarts in de hoedanigheid van *Auxiliairen*,<sup>1</sup> even als de Nederlandsche schepen zich voor twee en drie jaren in Engeland opgehouden hadden; doch hier bestond dit groote onderscheid, dat de Nederlanders zich toen derwaarts begaven, niet opzettelijk tot bescherming van inlandsche kusten en rivieren, maar tot bestrijding van den gemeenschappelijken vijand in de opene zee; dat zij, als *Auxiliairen*, de Britsche Geus van de boegspriet lieten wapperen, terwijl men zelfs den Engelschen bevelhebber het voorstel, om de Nederlandsche vlag nevens de Koninklijke te voeren, niet eens schijnt te hebben durven doen; dat zij te eenenmale onderworpen waren aan de bevelen der Lords van de Britsche Admiraliteit en der Britsche vlootvoogden, waartegen het Engelsche opperhoofd geheel op zich zelve bleef, en verklaarde, met den Nederlandschen vlootvoogd wel te willen overleggen wat voor den dienst en ten gevolge der omstandigheden mogt gevorderd worden, doch ronduit weigerde, dezen te gehoorzamen.<sup>2</sup> Wat meer is: ernstige raadplegingen werden te 's Gravenhage gehouden over het voeren van het opperbevel, en men kon van zich verkrijgen te bepalen, dat dit opperbevel in zekere gevallen door den Britschen commodore of Schout-bij-nacht MICHELL, ofschoon

<sup>1</sup> Zoo worden zij meermalen in de Staatsstukken van dezen tijd genoemd.

<sup>2</sup> Zie, onder anderen, de *Not. der Staten van Zeeland* van 26 Mei 1747.

thans in *auxiliairen* dienst van het Gemeenebest, ook boven den Nederlandschen Vice-Admiraal SCHRIJVER zou kunnen gevoerd worden.<sup>1</sup> Waarlijk een besluit, 't welk de flauwhartige staatkunde van dit tijdperk en het gemis van zelfstandigheid kenmerkt, en maar al te zeer het verval der voormalige nationale begrippen omtrent het zeewezen aanduidt!

Door deze verschillende middelen werd in den loop der maand Mei eene vrij aanzienlijke scheepsmagt op de Schelde vereenigd, hetgeen echter met niet weinig moeilijkheden gepaard ging, zoo wegens de uitputting der Admirali-teitskassen, het gevolg van de voortdurende traagheid of onwilligheid der Land-provincien, als uit hoofde van het gebrek aan de noodige schepen, en voornamelijk aan dek-officieren en scheepsvolk, welke schaarscher waren dan ooit te voren. Deze magt bestond uit acht Zeeuwsche en Hollandsche<sup>2</sup> oorlogsschepen van 44 tot 64 stukken, en uit ruim dertig kleinere vaartuigen van 10 tot 26 stukken, behalve ettelijke gewapende poonen en andere ligte schepen, benevens vier branders, alsmede uit de Britsche *auxiliaire* Koningsschepen, de gewapende smokkelaars en sloepen der te Vlissingen gezeten Engelschen. Die scheepsmagt was in drie smaldeelen verdeeld, waarvan het eerste onder den Vice-Admiraal IMANSSE en den Schout-bij-nacht SAPPUS geplaatst was nabij Saftingen, ten einde, zoo veel mogelijk, de zich

<sup>1</sup> *Register der Haagsche Besoignes* van 3 Mei 1747.

<sup>2</sup> Vreemd genoeg is het in deze kommervolle dagen, en waaruit men den provincialischen geest, welke nog altijd heerschte, kon opmaken, dat de bevelhebbers der Hollandsche oorlogsschepen zich niet hadden laten bewegen uit zee op te komen, om op de Schelde post te vatten en zich aan de bevelen van den Zeeuwschen Vice-Admiraal te onderwerpen, dan nadat de Britsche gezagvoerder, die zich natuurlijk van zoodanige denkbeelden geen begrip kon vormen, verklaard had, Zeeland te zullen verlaten, zoo die schepen nog langer werkeloos buiten bleven liggen, en nadat de Staten van Zeeland zich schriftelijk hadden verbonden, de Hollandsche bevelhebbers voor de nadelige gevolgen, welke daaruit zouden kunnen voortspruiten, te zullen vrijwaren. Zie den brief der Staten van Zeeland van 6 Mei aan den commanderenden officier van het Hollandsche eskader, en de acte van Guarand van 13 Mei 1747, beide te vinden in de *Bijlagen* achter de *Not. der Staten van Zeeland* van dit jaar.

nog in de magt der Nederlanders bevindende forten aan de Schelde te ondersteunen, en in het bijzonder, om den vijand te beletten, met de vaartuigen, welke door hem te Antwerpen uitgerust werden, in Zeeland door te dringen. Het tweede smaldeel, waarbij de meeste zware schepen waren, en over hetwelk de Luitenant-Admiraal WILTSCHUT zelf het gebied voerde, had post gevat bij Biervliet, als bestaande de vrees, dat van daar door de Franschen eene landing in Zuid-Beveland of Walcheren zou gedaan worden met de veelvuldige pleiten, welke zij, naar men beweerde, te Gent en elders hadden gereed gemaakt. Eindelijk hield zich het derde smaldeel, waarbij zich bevond de Schout-bij-nacht JACOB REYNST, aan wien het bevel over de Hollandsche schepen, onder den Luitenant-Admiraal WILTSCHUT, was opgedragen, gelijk mede de commandeur MICHELL met ettelijke Engelsche schepen, voor Vlissingen op, met het doel om de Franschen te beletten uit het land van Cadsand naar Walcheren over te steken, en des noods de zeemagt voor Biervliet bijstand te bieden. Bovendien bevonden er zich eenige uitleggers voor de rivier de Eendragt en bij Bergen-op-Zoom, en kruisten ettelijke vaartuigen langs de overige armen der Schelde, die de zeegaten en kusten tegen overvallen en onverhoedsche strooppartijen, zoo van buiten als van binnen bewaakten. Zeeland was dus, omdat deze scheepsmagt behoorlijk verdeeld en gerangschikt was, als het ware, met eenen keten van vaartuigen omsloten, en zoo lang de omstandigheden bleven, gelijk zij nu nog waren, genoegzaam beveiligd, bijaldien een ieder zich behoorlijk van zijnen plicht kweet.<sup>1</sup>

Inmiddels had er een gewigtigen omkeer in den inwendi-

---

<sup>1</sup> De sterkte en verdeling dezer scheepsmagt zijn ontleend uit de daarvan door den Luitenant-Admiraal WILTSCHUT aan H. H. Mog. en de Admiraliteiten ingezonden lijst, uit zijne brieven, en uit het *Verbaal* van den, nu Vice-, naderhand Luitenant-Admiraal C. SCHRIJVER, *wegens zijn commandement in de jaren 1747 en 1748, zoo tot dekking van de provincie van Zeeland, als in het kruissen met een eskader*, in het oorspronkelijke op 's Rijks archief berustende, en zijnde in meer dan een opzigt eene rijke bron voor de geschiedenis van deze dagen.

gen toestand van het Vaderland plaats gevonden, welke ook niet zonder gevolgen voor het zeewezen bleef. De gemeente, eerst in Zeeland, daarna in Holland, vergramd over het verlies van zoo vele steden en sterkten, wier spoedige overgave door haar aan zorgeloosheid, ja aan verraad toegeschreven werd, eischte op vele plaatsen met geweld, de herstelling van het Stadhouderschap en de verheffing van Prins WILLEM IV tot deze en alle andere, door zijne doorluchtige Voorgangers bekleedde waardigheden, en noodzaakte de stedelijke regeringen en Staten dezer beide gewesten, aan dien Vorst de genoemde waardigheden op te dragen. Dit voorbeeld werd door de overige gewesten, waarover de Prins nog geen Stadhouder was, spoedig gevolgd, en kort daarna werden de vermelde waardigheden zelfs als erfelijk in het Huis van Oranje-Nassau erkend. Hiermede werd ook de hooge betrekking van Admiraal-Generaal, welke met den dood van Koning WILLEM opgehouden had, en dus vijf en veertig jaren lang onvervuld was gebleven, hersteld, en het gezag, dat na het overlijden van den laatsten Admiraal-Generaal deels tot de Algemeene Staten, deels tot de Admiraliteits-collegien, regtens of bij willekeur, was overgegaan, weder vereenigd in den persoon des Stadhouders. Zoo immer, was dit thans in de kommervolle omstandigheden van het Vaderland eene heilzame zaak; want hierdoor werd aan de uitrusting der oorlogsschepen en vaartuigen een spoed bijgezet, welken men tot dusverre te vergeefs verlangd had; werden aan de vermeende provinciale regten, die de verdediging der rivieren en stroomen maar al te zeer belemmerden, paal en perk gesteld, en eene eenheid en kracht aan het bestuur van het zeewezen teruggegeven, die daaraan sedert bijkans eene halve eeuw ontbroken hadden.

Daar van het behoud van het bedreigde Zeeland het behoud van den geheelen Staat afhing, begaf de Prins-Stadhouder zich derwaarts, zoodra hij in Holland ingehuldigd was, ten einde, onder anderen, te helpen voorzien in alles wat tot de verdediging van dat gewest door de vereenigde

zeemagt, waaraan boven alles gelegen was, betrekking had. Hij nam met dat oogmerk zitting in de Vergadering der Staten en van het Admiraliteits-collegie van genoemde provincie, in welken hij over den toestand der oorlogsschepen, en de plaatsen waar zij post gevat hadden of behoorden te vatten, hielp raadplegen, en verdere aangelegenheden, het zeewezen betreffende, hielp behandelen.<sup>1</sup> Te gelijk zond hij den Vice-Admiraal SCHRIJVER, die bij hem wegens zijne kunde in hoog aanzien stond, naar de langs de Vlaamsche kusten gerangschikte vloot, om met den Britschen commandeur MICHELL, de Luitenant-Admiraal WILTSCHUT door ongesteldheid daarin verhinderd wordende, de verschillende standplaatsen der schepen op te nemen, de aan de kusten opgerigte batterijen te onderzoeken, en na te gaan of er iets en wat tot betere verdediging der provincie nog zou kunnen worden noodig geacht. Deze twee vlagofficieren kweten zich met ijver en naauwgezetheid van den hun opgedragen last, waarvan het gevolg was, dat er verschillende doeltreffende wijzigingen en veranderingen gemaakt werden.<sup>2</sup>

Nadat op deze wijs in de veiligheid van Zeeland zoodanig voorzien was, dat er, zoolang de omstandigheden dezelfde bleven, geene gegronde vrees voor het behoud dier provincie scheen te bestaan, werd men bedacht, het eskader buiten gaats, waarvan tot dusverre slechts een of twee schepen op de bestemde plaats zich bevonden, behoorlijk zamen te stellen, en zoo mogelijk, iets daarmede tot afbreuk der Franschen te verrigten. Er werd met dat oogmerk in Julij een smaldeel op Schooneveld vereenigd, bestaande uit vijf schepen, van 44 tot 54 stukken, over hetwelk het gebied werd opgedragen aan den Vice-Admiraal SCHRIJVER. Dit eskader vertoefde echter slechts zeer kort op Schooneveld, dewijl

---

<sup>1</sup> *Notulen der Staten van Zeeland* van 20—29 Mei 1747 en de *Notulen der Admiraliteit van Zeeland* van die dagen.

<sup>2</sup> Het rapport van den Vice-Admiraal SCHRIJVER aan den Prins, wegens deze inspectie, komt voor in het aangehaalde *Verbaal* van dien vlootvoogd, in zijne brieven aan H. H. Mog. van 27 Mei, en in de *Secr. Res. van H. H. Mog.* van 18 Julij 1747.

door den Prins aan den Vice-Admiraal de geheime last was gegeven, ten spoedigste het Kanaal af te loopen, zich eerst naar de hoogte van kaap Ortigal en vervolgens naar kaap Finisterre te begeven, om aldaar den Britschen Admiraal WARREN, die vermoedelijk te dier plaatse kruisende zich onthield, op te zoeken, zich met hem te vereenigen, en bij dezen vlootvoogd, zoolang de leeftogt zulks toeliet, te verblijven.<sup>1</sup> Dienovereenkomstig verliet het eskader tegen het laatst van Julij Schooneveld en nam den voorgenomen togt aan. Gedurende dezen togt werden door den Vice-Admiraal SCHRIJVER bij de algemeene bevelen nog deze twee gevoegd, dat de kapiteinen zouden laten waaijen eene Britsche Konings Geus, zoodra hij dienstig zou oordeelen, als *Auxiliair* van Engeland te handelen, en dat zij, zoo lang het smaldeel niet met de Britsche vloot vereenigd was, bij ontmoeting van Fransche schepen die geene waarde hadden, deze hunnen weg zouden laten vervolgen en alle beleefdheid aandoen, voorgevende, dat 's Lands schepen naar Algiers bestemd waren; doch dat, wanneer zij kwamen te ontmoeten Fransche Koningsschepen, zware kapers of rijk geladen koopvaarders, zij die zouden aantasten, opbrengen of vernielen, zonder de vereeniging met de Britsche vloot af te wachten.<sup>2</sup> De reden, waarom de Vice-Admiraal SCHRIJVER deze twee vrij zonderlinge bevelen uitvaardigde, moet, gelijk hij zelf zegt, gezocht worden in de volmagt, welke de Prins-Stadhouder hem verleend had, om zoodanige voorschriften te geven en maatregelen te nemen, als hij voor den dienst van het land en de tijdsgelegenheid noodig en nuttig zou achten; maar tevens in de vreemde verhouding, waarin het Vaderland ten opzichte van Frankrijk in deze oogenblikken verkeerde. Niettegenstaande de legermagt des Konings van dat Rijk geheel Staats-Vlaanderen veroverd had, Bergen op

---

<sup>1</sup> *Secrete ordres van den Vice-Admiraal SCHRIJVER voor 's Lands schepen en officieren*, van 26 Julij 1747, voorkomende in het *Verbaal* van dien vlagofficier.

<sup>2</sup> *Secrete ordre voor de kapiteinen van 's Lands schepen*, van 29 Julij 1747 cit.



Zoom belegerde, en dreigde tot in het hart van het Gemeenebest door te dringen, was er noch van de zijde van **LODEWIJK XV**, noch van die van den Staat oorlog verklaard, en men nam van weêrszijde den schijn aan, steeds in eene soort van vrede te leven. Frankrijk deed zulks, om aldus kracht bij te zetten aan zijne voorgewende gevoelens van vriendschap en billijkheid jegens den Staat; het Gemeenebest, in de hoop, deels dat de onderhandelingen, die nog altijd gevoerd werden, aldus gemakkelijker zouden gemaakt worden; deels en wel vooral, dat koophandel en zeevaart, gelijk tot hiertoe, ongestoord hunnen gang zouden kunnen gaan. De Vice-Admiraal **SCHRIJVER**, in dien geest willende handelen, verkoos liever, onder de Britsche Geus, als *Auxiliair*, den Admiraal **WARREN** bijstand te bieden, dan onder Nederlandsche vlag regtstreeks vijandelijkheden tegen Frankrijk te plegen, en wilde om diezelfde reden geene Fransche schepen aantasten, of, zoo als hij het uitdrukt, “het masque niet aflagten, dan voor vijandelijke schepen, die waardig waren aan den vijand de gelegenheid te verschaffen, represailles te gebruiken.”<sup>1</sup> In hoe verre deze laatste handelwijs geheel met het krijgsgebruik is overeen te brengen, en of het in de gegeven omstandigheden van **SCHRIJVER** voorzigtig was, het aantasten der Fransche schepen, op eigen gezag, te doen afhangen van hunne meerdere of mindere waarde, en alzoo door zijn gedrag den Nederlandschen handel aan groote verliezen bloot te stellen, laten wij aan het oordeel van den lezer over.

Het voorname oogmerk van den togt, zich met den Britschen Admiraal **WARREN** te vereenigen, en met dezen of wel afzonderlijk, eene rijke Fransche koopvaardijvloot, die uit Amerika verwacht werd, te nemen of te vernielen, werd niet bereikt, daar het den Vice-Admiraal **SCHRIJVER**, welke moeite hij ook aanwendde, niet mogt gelukken, de Britsche scheepsmagt op de bestemde plaats te vinden, en hij

---

<sup>1</sup> *Verbaal* cit.

ook de Fransche koopvaardijvloot geenszins ontmoette. Slechts één Fransche Westindievaarder, dien hij rijk genoeg oordeelde om openlijk aan te tasten, werd in de Spaansche zee veroverd. Vervolgens kruiste hij met het eskader nog gedurende eenigen tijd, toen hij zich genoodzaakt zag, naar het Vaderland terug te keeren, zoo wel uit gebrek aan levensmiddelen, als omdat twee van zijne schepen 90 tot 130 zieken telden.<sup>1</sup>

Het eskader was van den kruistogt nog niet teruggekeerd, toen in den nacht van den 16 September de overrompeling van Bergen-op-Zoom plaats had. Was de verbazing, vooral in Zeeland, groot geweest, toen de Franschen in het voorjaar onverhoeds eenen aanval in Staats-Vlaanderen deden, niet minder, ja nog heviger was de schrik onder de inwoners van die provincie en van geheel het Vaderland, bij het vernemen der verrassing van deze, door velen onverwinbaar geachte vesting. Er ontstond eene diepe en algemeene verslagenheid, zoo zelfs, dat men aan de redding van den Staat begon te wanhopen, en niet alleen de ingezetenen, maar ook de meeste overheden van de naburige streken, bijzonder in het eiland Tholen, uit vreeze voor den vijand in allerijl de vlugt namen, met verlaten van huis, have en alles wat bezwaarlijk te vervoeren was.<sup>2</sup> Intusschen werden de Staten van Zeeland, voor welke provincie het gevaar door deze onverwachte gebeurtenis uitermate vermeerderd was, onverwijld bijeengeroepen, die met loffelijken ijver onderscheidene besluiten namen, welke strekken konden tot afwering van het gevaar. Hieronder behoorde, dat de Luitenant-Admiraal WILTSCHUT ernstig vermaand en gelast werd, de noodige maatregelen te nemen, en zoodanige schikkingen te maken, als

---

<sup>1</sup> Brieven van den Vice-Admiraal SCHRIJVER aan den Stadhouder WILLEM IV, aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteit van Amsterdam, grootendeels ook voorkomende in het meermaalen aangehaalde *Verbaal*.

<sup>2</sup> Hierover wordt in gelijktijdige stukken zeer geklaagd. De meeste boerenwoningen in het eiland Tholen stondig ledig, terwijl de korenschuren vol waren achtergelaten.

dienstig konden zijn, om de eilanden van dat gewest tegen elken vijandelijken aanval te verzekeren,<sup>1</sup> terwijl aan den Prins-Stadhouder eene commissie uit het midden der Staten afgevaardigd werd, ten einde hem den nood der provincie te doen kennen, en bij hem ernstig aan te dringen, dat alles mogt aangewend worden, hetgeen eenigzins tot nut en zekerheid van Zeeland zou kunnen dienen.

Ten gevolge van dezen last, werden door den Luitenant-Admiraal WILTSCHUT eenige uitleggers van Saftingen naar den mond der Eendragt gezonden ter versterking van diegene, welke zich aldaar reeds bevonden onder het bevel van den Zeeuwschen kapitein STAVORINUS, die gedurende het beleg van Bergen-op-Zoom, aan het hoofd van een aantal scheeps-constapels en matrozen, tot de verdediging van die vesting ijverig medegewerkt en gewigtige diensten bewezen had. Aan dezen kapitein werd nu op nieuw opgedragen het gebied over het smaldeel gewapende vaartuigen, 't welk in en voor de rivier de Eendragt moest post houden, zoo tot dekking der stad en van het eiland Tholen, als om te beletten, dat de vijand zich bediende van de schepen die hij in Bergen vermeersterd had, om eene landing op een der eilanden van Zeeland te doen of verder door te dringen.<sup>2</sup>

In Holland zat men ook geenszins stil. Zoodra het berigt der inneming van Bergen-op-Zoom ontvangen was, gaven de Algemeene Staten aan de verschillende Admiraliteiten den last, om niet alleen haren ijver te verdubbelen in het uitrusten van de schepen en vaartuigen, die door haar moesten worden in gereedheid gebragt, maar daarenboven zoo veel schepen en vaartuigen, als eenigzins mogelijk zou zijn, in te huren, te wapenen en ten spoedigste te zenden naar de stroomen van de provincien Holland en Zeeland, om beide die gewesten tegen alle gevreesde invallen te beveiligen en

<sup>1</sup> *Res. der Staten van Zeeland* van 18 Sept. 1747.

<sup>2</sup> Brief van den Luitenant-Admiraal WILTSCHUT aan de Admiraliteit van Zeeland, geschreven den 19 Sept. 1747, in 's Lands schip *Zierikzee*, geankerd voor het gat van Biervliet.

te dekken.<sup>1</sup> Ter voldoening aan dezen last, werd door het collegie van Amsterdam de bouw van eenige schepen, die op stapel stonden, met den meesten ijver voltooid, en door deze Admiraliteit, gelijk mede door die van de Maze en Zeeland op nieuw ettelijke hoekers, galjooten en ander klein vaartuig ingehuurd, en met den meesten spoed gewapend en bemand. Een gedeelte dier vaartuigen werd naar Zeeland gezonden, doch een ander vatte post op de Hollandsche stroomen, waarover het gebied werd toevertrouwd aan den Rotterdamschen kapitein DE MUNNICK, wien opgedragen werd om met zijne uitleggers, ondersteund door een fregat, 't welk nabij de Willemstad ging liggen, den vijand, ingeval hij uit Bergen-op-Zoom of elders mogt doordringen, het hoofd te bieden, terug te drijven, te nemen of te vernielen, en aldus de provincie Holland van dreigende gevaren te bevrijden.<sup>2</sup>

De Prins-Stadhouder meende, intusschen, dat met dit alles nog niet genoeg gedaan, althans dat het in deze haghelijke omstandigheden raadzaam was, een naauwkeurig onderzoek te doen op de plaats zelve, of bij de groote uitrustingen, waarmede de Franschen, naar men verzekerde, op de Schelde zich bezig hielden, en bij het beleg der zich nog in de Nederlandsche magt bevindende forten aan die rivier, welke na de vermoedelijke vermeestering dier sterkten voor den vijand geheel open zou zijn, alle zoodanige voorbehoedmiddelen waren in het werk gesteld, dat men, ook bij het naderende wintergetijde, er zich gerustelijk op verlaten kon, dat de provincien van Zeeland en Holland door de zich aldaar bevindende scheepsmagt behoorlijk gedekt waren; of, zoo niet, welke andere middelen tot bereiking van dat doel nog bij de hand zouden kunnen genomen worden. Ter overweging en beantwoording van dit gewigtige vraagstuk werd, op den 8 October,

---

<sup>1</sup> *Secrete Res. van H. H. Mog. van 17 Sept. 1747.*

<sup>2</sup> *Notulen* der drie Admiraliteiten, en brieven van den kapitein DE MUNNICK en van de onder hem dienende commandeurs der uitleggers, aan de Admiraliteit van de Maze, berustende in het Archief der Marine. De Admiraliteiten van het Noorderkwartier en Vriesland deden uit onvermogen niets.

door den Prins-Stadhouder een Hooge Krijgsraad, onder voorzitting van den Luitenant-Admiraal WILTSCHUT,<sup>1</sup> te zamen geroepen, met last, om zoo spoedig mogelijk, ter gelegener plaats in Zeeland te vergaderen, en met en benevens den Britschen Chef d'esquadre, MICHELL, in overweging te nemen: 1<sup>o</sup>. welke scheepsmagt, zoo op de Zeeuwsche als Hollandsche stroomen, tot afwering van vijandelijke aanvallen, zich thans bevond, en op welke plaatsen deze zich ophield; 2<sup>o</sup>. welke veranderingen in de stellingen dier scheepsmagt, na de vermeestering van Bergen-op-Zoom, en zoo de forten op de Schelde voor den vijand mogten bukken, zouden dienen gemaakt te worden; 3<sup>o</sup>. of de zich op voornoemde stroomen thans bevindende scheepsmagt groot genoeg en bestand was, om den vijand te keeren, dan of zij zou behooren vermeerderd te worden; in het laatste geval, met welk getal en soort van schepen, en hoe die bodems moesten worden gewapend. Eindelijk, ten vierde, werd de krijgsraad uitgenoodigd, op te geven alle zoodanige verdere of andere middelen, als tot afwering van den vijand en tot dekking der beide provincien zouden kunnen strekken, en de slotsom van zijne bevinding en gevoelens ten spoedigste aan Zijne Hoogheid te doen kennen.<sup>2</sup>

Het zou te verre leiden, te dezer plaatse den geheelen inhoud mede te deelen van het uitvoerig verslag, 't welk de Krijgsraad aan den Stadhouder-Admiraal-Generaal aanbod. Het zij genoeg, dat de Raad van oordeel was, dat alles behoorde in het werk gesteld te worden, om het uitloopen van den vijand uit de Schelde en het doordringen langs Bergen-op-Zoom door de Ooster-Schelde te beletten;

<sup>1</sup> De verdere leden waren: de Raden-Advocaten-Fiscaal van de Maze, Zeeland en Amsterdam, BİSDOM, DE VRIESE EN BOREEL, de Vice-Admiralen 'T HOOFT, SCHRIJVER EN IMANSSE, en de Schouten-bij-nacht REYNST EN SAPIUS. Als vertegenwoordiger van den Stadhouder, woonde de Luitenant-Generaal Kwartiermeester VAN BURMANNIA de raadplegingen bij.

<sup>2</sup> Brief van Z. H. den Prius van Oranje aan de leden van den krijgsraad, van 8 Oct. 1747, voorkomende in het *Verbaal van den Vice-Admiraal SCHRIJVER*, en in *het Leven van Prins WILLEM IV*, D. II, bl. 8.

dat tot dat einde de scheepsmagt van den Staat nabij Saftingen langs de Vlaamsche kust tot voor het verdronken land in eene halve maan, zoo kort mogelijk achter elkander, behoorde gerangschikt te worden; dat die scheepsmagt aanmerkelijk moest versterkt worden; dat voor het schip, 't welk het meest naar de Schelde, aan het hoofd van de linie, zou worden geplaatst, een stevig en met gewapende barkassen bewaakt vlot behoorde gelegd te worden, tot afwering der vijandelijke branders uit Antwerpen; dat met datzelfde inzicht 's Lands schepen, zoo wel bij nacht, als des daags, van voren en achter vertuit behoorden te worden, en op een spring te liggen, en dat de plaatsing en rangschikking der schepen van Biervliet en elders behoorde overgelaten te worden aan het beleid van den Opperbevelhebber. Eindelijk, wees de krijgsraad op het groote gewigt, dat er in gelegen was, om met alle middelen den vijand te verhinderen, dat hij zich door landingen uitbreidde, en zich meester maakte van de eilanden van Zuid-Beveland en Tholen; tot het beletten waarvan de krijgsraad, behalve het nog in dienst stellen van een aantal ligte vaartuigen, voorsloeg het bouwen aan de Schelde van twee forten, naar het voorbeeld van den Koning van Portugal in den Taag voor Lissabon, als, een nabij Saftingen op zeker eilandje of hooge schorre, de *Wapenstellen* genaamd, en een ander op de schorren van Bath; dringende ten slotte er op aan, dat men toch wel zorgen zou voor het behoud der gemeenschap tusschen Holland en Zeeland, waarvan de stad Tholen de sleutel was, daar bij het afsnijden van die gemeenschap de scheepsmagt van den Staat in laatstgenoemde provincie te eenenmale van het noodige onderhoud zou beroofd en krachteloos worden, waarvan het noodwendig gevolg zou wezen, dat Zeeland in de eerste plaats zou verloren gaan, en Holland daarna groot, ja zeer groot gevaar zou loopen, insgelijks voor de overmagt der Franschen te moeten bukken. <sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> *Advijs van den Hoog Edelen krijgsraad, aangaande de praecautien die genomen dienen te werden tegen alle vijandelijke onderneemingen op de provincie van*

Dit verslag werd door den Prins-Stadhouder ten volle goedgekeurd. Aan den daarin voorgestelden maatregel, het bouwen van twee fortten werd, ook door het spoedig sluiten van den vrède, geen gevolg gegeven; maar het is niet onwaarschijnlijk, dat de voordragt van den hoogen krijgsraad tot stichting eener sterkte op de schorre van Bath, later aanleiding gegeven hebbe tot verwezenlijking van dat, voor de veiligheid van Zeeland gewigtige ontwerp. De verdere maatregelen werden meerendeels ten uitvoer gelegd: eenige groote schepen naar Zeeland gezonden; eene menigte kleine vaartuigen ingehuurd; een stevig vlot door de Admiraliteit van Amsterdam gereed gemaakt, 't welk echter bij de verzending uit Texel door de zee vernield werd; het getal der schepen op het belangrijke punt van Saftingen vermeerderd en in linie gerangschikt, en meer andere voor de veiligheid van Zeeland doeltreffende schikkingen gemaakt.

Of de vijand door deze maatregelen en in het algemeen, door de aanzienlijke scheepsmagt, zoo der Nederlanders als Britten, welke langs de Vlaamsche kust, langs de Zeeuwse eilanden en op de Hollandsche stroomen geschaard lag, van zijne voorgenomene ontwerpen afgeschrikt zij geworden, blijkt niet duidelijk; doch zeker is het, dat hij noch in dit jaar 1747, noch in het volgende eenige onderneming tegen de twee bedreigde provincien beproefde. De zeemagt van het Gemeenebest was daardoor buiten staat, bewijzen aan den dag te leggen van haren alouden moed en Vaderlandsliefde. Zij maakte zich, intusschen, verdienstelijk, met onder allerlei ontberingen, storm, ijsgang, ziekten, ja zelfs gebrek aan het noodige, den moeilijken dienst, welke aan

---

*Zeelandt, en zo vervolgens op de Provincie Holland, onderteekend in 't 's Lands jagt, liggende ten anker voor Saftingen, den 25 Oct. 1747, te vinden in het meermalen aangehaalde Verbaal van den Vice-Admiraal SCHRIJVER, de Not. der Admiraliteit van Amsterdam van genoemd jaar, en het vermelde Leven van Prins WILLEM IV, D. II, bl. 14. De schrijver van dit werk zegt, dat de Vice-Admiraal SCHRIJVER de steller van dit Advijs was, hetwelk door de leden van den krijgsraad eenparig goedgekeurd werd.*

haar opgedragen was, op weinige uitzonderingen na, ijverig en getrouw te verrigten.

Wie met de Zeeuwsche en Hollandsche stroomen bekend is, weet, dat zij des winters, vooral voor groote schepen, door de veelvuldige zandbanken en de engte van het vaarwater, menigerlei bezwaren opleveren, en dat de vaartuigen, die genoodzaakt zijn zich in het ruwe jaargetijde aldaar op te houden, groot gevaar loopen, door storm of ijsgang vernield te worden, of althans merkelijke schade te bekomen. Dit ondervond de scheepsmagt van den Staat gedurende den winter der jaren 1747 en 1748, en in het bijzonder op den 12 van wintermaand des eerstgenoemden jaars. Op genoemden dag stak een hevige wind uit het westen op, welke tegen den avond in zulk eenen hevigen storm of orkaan<sup>1</sup> veranderde, als naar menschen geheugen niet gewoed had. De meeste uitleggers op de Hollandsche stroomen werden van hunne ankers geslagen, de zeilen aan flarden gescheurd, de booten verbrijzeld of door de golven weggesleept, terwijl sommige dezer vaartuigen tegen de droogten of de dijken gesmeten werden, en niet één uitlegger onbeschadigd bleef. Op de Zeeuwsche stroomen was het op dien dag niet beter gesteld. De groote en kleine schepen voor Saftingen verkeerden in dreigend gevaar, en bekwamen alle meerdere of mindere schade, doch bleven, met verlies van sloepen, booten, ankers, zeilen en dergelijke, behouden, behalve twee branders, die te gronde gingen. Verder op was het erger. Eene gaffelschuit geraakte bij Valkenisse aan den grond, een gehuurd fregat, van 22 stukken, het *Hof van Zeeland*, werd na verlies van masten tegen den dijk van Zuid-Beveland gejaagd; een driemasthoeker deelde in hetzelfde lot, en het in Vlissingen te huis behoorende fregat *Pauwenburg*, met 20 stukken gewapend, werd masteloos tegen den Vlaamschen wal gedreven en door de Franschen onmiddellijk in bezit genomen, doch zes dagen later, kloekmoedig, door de com-

---

<sup>1</sup> Zoo wordt deze storm door den Schout-bij-nacht REYNST genoemd.



mandeurs PEZYN en WALRAVEN met hunne uitleggers onder het vuur eener vijandelijke batterij heroverd en verbrand.<sup>1</sup>

Bij den ijsgang, die in Januarij 1748 plaats vond, geraakten de schepen in geen minder gevaar. Alle moesten van hunne posten met overhaasting vlugten en zich op veiliger ligplaatsen of in havens bergen. Dit gelukte aan de meeste, ofschoon niet zonder verwarring,<sup>2</sup> met verlies van ankers en andere schade, en na meermalen door het ijs te zijn bezet geweest. Het fregat *Oud-Teylingen*, van de Maze, gevoerd door den kapitein GABRIEL KEYSER, aan welks boord de Zeeuwsche Schout-bij-nacht MICHIEL SAPPIUS zijne vlag deed waaijen, liep bij deze gelegenheid het meeste gevaar. Dat schip, liggende voor Saftingen, werd op den 14 Januarij genoodzaakt voor het ijs te vlugten en geraakte kort daarop aan den grond, hetgeen zulk eene ontsteltenis, en bij den Schout-bij-nacht en bij den kapitein verwekte, dat zij en al de manschappen in de grootste overhaasting en zelfs met plundering van het volk, den hun vertrouwden bodem verlieten en aan de genade der golven overgaven, niettegenstaande hij kort daarna door eenige zeelieden wederom in vlot water gebragt en behouden werd.<sup>3</sup> Dat zulk eene onberadene daad, door twee officieren van dien rang, niettegenstaande het uitgedrukt gevoelen van den Stadhouder, straffeloos gepleegd werd, ja dat zelfs, door de bescherming der beide daarin betrokkene Admiraliteiten, geen krijgsraad bijeengeroepen werd om het gebeurde te onderzoeken, be-

<sup>1</sup> Brieven van den Luitenant-Admiraal WILTSCHUT aan de Admiraliteit van Zeeland en van den commandeur WALRAVEN aan die van de Maze van 14 en 22 December 1747.

<sup>2</sup> De Schout-bij-nacht REYNST klaagt daarover in zijn *Verbaal*. Vooral was die verwarring groot ter reede van Vlissingen, waar twee oorlogsschepen dien ten gevolge in groot gevaar geraakten.

<sup>3</sup> *Verbaal van den Schout-bij-nacht MICHIEL SAPPIUS, omtrent het gepasseerde in de vloot op de Schelde, in de jaren 1748 en 1749*, in het oorspronkelijke op 's Rijks archief berustende, en *Journal van den kapitein KEYSER*, overgeleverd aan de Admiraliteit van de Maze, en onderscheidene brieven dienaangaande. SAPPIUS schuift de schuld van dit verlaten grootendeels op den kapitein KEYSER, deze weder op den Schout-bij-nacht en den scheepskrijgsraad. Hoe dit zij, uit verschillende omstandigheden blijkt het, dat KEYSER een onkundig en ongeschikt bevelhebber was.

wijst voorzeker de gegrondheid der klagten van den Vice-Admiraal SCHRIJVER en andere kundige bevelhebbers, dat de krijgstucht, dat plegtanker van Neêrlands zeeroem, in deze dagen merkelijk verslapt was.

Maar deze waren niet de eenige bezwaren, waarmede de zeelieden van den Staat in den moeilijken winterdienst te kampen hadden. Door gebrek aan de noodige ververschingen, het gemis van het vereischte deksel, ja somwijlen van brood en anderen leeftogt, ontstonden ziekten en sterfte op 's Lands schepen. Niet één enkele bodem bleef daarvan verschoond. Op de grootere schepen, welke zich in de Schelde ophielden, bedroeg het getal der zieken 60, 70 tot 100, op het schip *Damiaten* zelfs 170. De Schout-bij-nacht JACOB REYNST en de kapitein PICHOT telden ieder binnen eenige weken 50 dooden, en in de nabijheid van het fort Rammekens waren in Februarij 1748 van vier of vijf schepen reeds omtrent drie honderd man ter aarde besteld.<sup>1</sup> Nimmer, wij durven het gerustelijk zeggen, verkeerde de zeemagt van den Staat in zulk eenen treurigen toestand; nimmer werd het verval van het Nederlandsche zeezezen meer openbaar, dan in deze twee ongelukkige jaren!

Terwijl op deze wijs het meerendeel der zeemagt van den Staat werkzaam was tot verdediging van den voorvaderlijken grond, was er op nieuw een eskader van zes schepen in zee gelooopen, om den vijand afbreuk te doen, waarover het gebied door den Prins-Stadhouder wederom aan den Vice-Admiraal SCHRIJVER was opgedragen, die zijne vlag liet waaijen van de *Haarlem*, van 76 stukken, terwijl drie andere schepen 54, en de twee overige 44 stukken voerden.<sup>2</sup> Door vertraging in de uitrusting kon het eskader niet eerder dan

---

<sup>1</sup> Brieven van den Schout-bij-nacht JACOB REYNST aan de Admiraliteit van Amsterdam; van den kapitein PICHOT aan die van de Maze, en van andere scheepsbevelhebbers.

<sup>2</sup> Deze schepen waren de *Burg van Leyden*, *Leeuwenhorst* en *Assendelft*, van 54 stukken, gevoerd door de kapiteinen VAN DER VOORT, ANDRIES HARTSINCK en ROEMER VLACQ, en de *Middelburg* en *Maarsen*, gewapend met 44 stukken, over welke het gebied voerden de kapiteinen VAN STÖGKEN en BOST.

den 7 Januarij 1748 zee kiezen, wanneer het zich naar Spithead begaf, waar het zich bij een Britsch eskader onder den Admiraal WARREN voegde. Deze vereenigde magt liep in de laatste helft van Februarij het Kanaal uit, met oogmerk om tegen de Franschen en Spaanschen te kruisen, tusschen welke laatste en het Gemeenebest wel geschillen bestonden, doch met wie de Staat niet in openbaren oorlog was, waarom de Vice-Admiraal SCHRIJVER de zijnen gelastte, tegen deze niet dan als *Auxiliairen* en met de Britsche Geus van de boegspriet, te handelen.

Tot aan het einde der maand Maart kruiste het gemeenschappelijk eskader in de Spaansche zee of daaromtrent, steeds hopende eenige vijandelijke schepen te ontmoeten, te vermeesteren of te vernielen. Dit evenwel gebeurde niet, en het eenige dat het eskader kon verrigten, was, dat er zeven koopvaarders, waarvan drie door de Nederlandsche kapiteinen, genomen werden. Inmiddels had dezelfde ziekte, welke reeds gedurende zoo vele jaren op 's Lands schepen geheerscht had, zich op het eskader geopenbaard, en wel op zulk eene hevige wijs, dat de Vice-Admiraal SCHRIJVER zich den 12 Maart genoodzaakt zag, den kapitein ROEMER VLACQ te gelasten, met zijn schip *de Assendelft*, naar Plymouth te loopen tot herstel zijner zieken. Op zijn eigen schip maakte de kwaal insgelijks van dag tot dag voortgang, en nam eindelijk zoo danig toe, dat van de 500 man ruim 200, waaronder de meeste zijner officieren en onderofficieren, buiten staat waren dienst te doen, terwijl er reeds meer dan 30 overleden waren. Bovendien was de Vice-Admiraal zelf, afgetobt door verdriet en zorg, zeer onwel, en naar zijn oordeel in deze oogenblikken ongeschikt voor den dienst. In die gesteldheid achtte hij het niet mogelijk langer zee te bouwen. Hij verliet dus met zijn schip *Haarlem* het eskader, waarover hij, voor zoo verre zulks de Nederlandsche schepen betrof, het bevel aan den kapitein VAN DER VOORT overdroeg, en begaf zich naar Lisabon, met oogmerk om aldaar door ververschingen en andere hulpmiddelen de verdere verspreiding der ziekte te stuiten,

zijne equipage te herstellen en daarna zoo spoedig mogelijk zich wederom bij de vereenigde zeemagt te voegen. Dan in de eerste weken bereikte hij geenszins zijn doel: de ziekte klonm schrikwekkend, niettegenstaande al de aangewende middelen, zoodat het getal der aangetasten tot bijkans 300 en dat der dooden tot 61 steeg. Door deze treurige omstandigheid, en ten gevolge van een hevig geschil met de Portugesche regering, die hem beschuldigde, met het doen doodschieten van twee weggelooopen matrozen in zijn schip op de rivier de Taag, de regten des Konings, als Souverein, geschonden te hebben,<sup>1</sup> werd de Vice-Admiraal SCHRIJVER tot in het laatst der maand Junij te Lissabon opgehouden, wanneer hij, daar inmiddels de voorloopige vredespunten te Aken geteekend waren, op bevel van den Prins-Stadhouder, met twee andere schepen van het eskader, de terugreis naar het Vaderland aannam, alwaar hij, na eenig vertoeven in de Engelsche havens, tegen het einde van Augustus in Texel binnen kwam.<sup>2</sup> De overige schepen van het eskader hadden nog eenigen tijd met den Britschen Admiraal WARREN gekruist, doch ook gedurende dien kruistogt was niets van eenig aanbelang voorgevallen, terwijl zij zich van dien vlootvoogd afscheidden, zoodra de Preliminairen geteekend waren en zij het berigt hadden ontvangen van den tusschen Frankrijk en het Gemeenebest gesloten wapenstilstand.<sup>3</sup>

Inmiddels<sup>4</sup> waren de oorlogsschepen en gewapende vaar-

---

<sup>1</sup> Hierover rezen hevige geschillen, ook tusschen SCHRIJVER en den Nederlandschen Resident VAN TIL, die in deze aangelegenheid niet met die regtschapenheid schijnt gehandeld te hebben, als SCHRIJVER had kunnen en mogen verwachten van eenen vertegenwoordiger van den Staat. Van den anderen kant gedroeg de Vice-Admiraal zich in die netelige zaak niet met die gematigdheid, welke men van een beschaafd vlagofficier had kunnen vorderen, zoo als zijne brieven en de stukken, welke deswege door hem in druk zijn mitgegeven, getuigen.

<sup>2</sup> De bijzonderheden omtrent dezen togt en het gebeurde te Lissabon zijn ontleend uit zijn meermalen aangehaald *Verbaal*, en uit zijne brieven aan H. H. Mog., den griffier FAGEL en de Admiraliteit van Amsterdam.

<sup>3</sup> Brieven van den kapitein VAN DER VOORT aan de Admiraliteit van Amsterdam.

<sup>4</sup> Bij *Plakkaat van H. H. Mog.* van 11 December 1747, zie *Groot Plakkaatboek*, D. VII, bl. 485, waren de vroegere bevelschriften tegen het plegen van vijan-

tuigen op de Schelde en de Hollandsche stroomen blijven liggen, steeds een wakend oog houdende op de bewegingen des vijands. Het gebied over de vloot op de Schelde was tot dus verre gevoerd geworden door den Luitenant-Admiraal WILTSCHUT, aan wien dit, als Zeeuw, bij voorkeur was opgedragen; doch deze op den 7 April 1748 overleden zijnde, werd het bevel over die scheepsmagt door den Prins-Stadhouder aan den Hollandschen Luitenant-Admiraal JAN TAELEMAN opgedragen. Weinig tijds nadat hij het gebied aanvaard had, kwam er, ten gevolge van de vermelde Preliminairen, een wapenstilstand tusschen de oorlogvoerende Mogendheden tot stand, waardoor de vijandelikheden ook op de rivieren en stroomen gestaakt werden. Er viel dus niets meer van eenig gewigt op de Schelde voor. Ondertusschen werd de aldaar vereenigde zeemagt voorloopig niet verminderd, omdat men na zoo veelvuldige bewijzen van de trouweloosheid der Franschen, zulks onraadzaam achtte. Eerst nadat de waarschijnlijkheid van het sluiten des vredes bijkans zekerheid was geworden, verliet het Engelsche eskader, dat tot dus verre medegewerkt had tot verdediging van Zeeland, deze gewesten; werden ettelijke der grootste schepen naar zee gezonden, ten einde de koopvaarders te begeleiden; en werd een gedeelte der uitleggers en andere kleine vaartuigen ontwapend. Ten laatste werd de vrede op den 18 October te Aken geteekend, waarna de vloot op de Schelde, ingevolgeden last van den Prins-Stadhouder, afgedankt werd, en de aldaar zich nog bevindende oorlogsschepen en gewapende vaartuigen, met den Luitenant-Admiraal TAELEMAN, gelijk mede de schepen op de Hollandsche stroomen, huiswaarts keerden.<sup>1</sup>

---

delikheden op de stroomen enz. door Fransche kapers hernieuwd, en bij *Plakkaten* van dezelfde dagteekening, mede te vinden in het *Groot Plakkaatboek*, D. VII, bl. 478—485, waren premien uitgelooft tot bevordering van de commissievaart; doch deze laatsten werkten weinig uit, deels omdat de ijver voor de kaapvaart, die in den successie-oorlog zoo groot was, door den langdurigen vrede verflaauwd was, deels uit hoofde van de gedurige vredesonderhandelingen, door welke velen afgeschrikt werden kostbare schepen uit te rusten.

<sup>1</sup> *Verbaal van den Luitenant-Admiraal JAN TAELEMAN, gehouden aan boord van*

Zoo was dan deze kortstondige, maar voor het Vaderland hoogst gevaarlijke oorlog geëindigd. Het had der zeemagt van den Staat niet mogen gebeuren, den vijand gedurende dezen krijg veel afbreuk toe te brengen; doch stellig is aan hare medewerking het behoud der provincie Zeeland en het niet doordringen der Franschen langs de stroomen tot in het hart van Holland te danken. Het zeewezen mogt dan niet meer zijn, wat het oudtijds was; zijne in vele opzigten treurige gesteldheid mogt duidelijk aanwijzen, dat het merkbaar van de voormalige grootheid was vervallen: — de gebeurtenissen van deze dagen leerden nochtans op nieuw, dat het zeewezen, tot bewaring van den voorouderlijken grond en tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat, voor Nederland onmisbaar was. Mogt de ondervinding hiervan de vaders wijzer gemaakt en hun de zeemagt niet verder doen verwaarloosd hebben! De Vierde WILLEM zag dit in. Wat hij tot herstel van het zeewezen deed, zal nader ontvouwd worden. Maar zijn ontijdige dood deed de hoop, die bij sommigen op dat herstel was ontstaan, vervliegen. Er gingen nog ruim vijf en twintig jaren voorbij; gewigtige gebeurtenissen moesten nog plaats grijpen, alvorens de Staatslieden van het Gemeenebest uit den slaap, waarin zij sedert den Utrechtschen vrede gedompeld lagen, ontwaakten, en eer zij de hand krachtig sloegen aan dat herstel, hetwelk door allen, die het waarachtig belang des Vaderlands kenden, vurig verlangd werd.

---

's Lands schip *Vreedenhof*, geankerd op de Zeeuwsche stroomen; het *Verbaal* cit. van den Schout-bij-nacht SAPIUS en het *Verbaal* van den Schout-bij-nacht JACOB REYNST, A°. 1747 en 1748, alle op het Rijks archief berustende, en belangrijk voor hetgeen in dezen oorlog op de Zeeuwsche stroomen voorviel.

---

VERVAL VAN HET NEDERLANDSCHE ZEEWEZEN, SEDERT DEN  
UTRECHTSCHEN TOT AAN DEN AKENSCHEN VREDE.  
A°. 1713—1748.

Het verhaal van hetgeen door het zeewezen, van het einde des Successie-oorlogs tot den Akenschen vrede verrigt werd en bij dat zeewezen voorviel, heeft reeds verschillende bijzonderheden doen kennen, waaruit kan worden opgemaakt, dat het in die jaren niet meer bloeide gelijk vroeger, maar merkbaar in verval geraakt was. Om echter eene volledige kennis van zijne gesteldheid gedurende dat tijdvak te verkrijgen, zal het noodig en nuttig zijn, den toestand van het zeewezen nader te onderzoeken, en tevens de oorzaken van het verval aan te wijzen. Ten einde zulks met juistheid te doen, moeten wij vooraf een' blik slaan op den toestand van het zeewezen sedert den dood van Koning WILLEM III, tot op het oogenblik van het sluiten van den vrede te Utrecht.

Wij hebben te zijner plaatse<sup>1</sup> gezegd, welke maatregelen er na den Rijswijkschen vrede genomen werden tot herstel der Admiraliteiten en tot aanvulling van het ontbrekende getal lineschepen. Dien ten gevolge bestond de gegronde hoop, dat de zeemagt van den Staat, bijaldien de vrede gehandhaafd wierd, en Koning WILLEM, door wiens zorg de vloot tot eene dus verre ongekende sterkte gebragt was en deze maatregelen genomen waren, in het leven bleef, zoo niet op eens, dan toch binnen weinige jaren, wederom zou worden hetgeen zij in de eerste jaren van den tweeden Franschen oorlog geweest was. Dan die hoop bleek weldra ijdel te zijn. De krijg, welke in het Noorden uitbrak, de vreeze voor eenen algemeenen oorlog, die maar al te spoedig verwezenlijkt werd, en de dood van den Koning-Stadhouder, beletteden de ontwerpen tot herstel van het zeewezen ten uitvoer te brengen, dompelden de Admiraliteiten in nieuwe

---

<sup>1</sup> D. III, bl. 542—545.

schulden, en hetgeen het ergste van allen was, beroofde de zeemagt van hem, die haar voorname beschermer was. Het kon niet anders zijn, dan dat deze omstandigheden eenen ongunstigen invloed op den toestand van het zeewezen uitoefenden; en zulks gebeurde maar al te zeer. De Raadpen-sionaris ANTONI HEINSIUS, ook in de zeezaken de voetstappen des overleden' Vorst willende drukken, wendde alles aan wat in zijn vermogen was, om de provincien te bewegen, de ontwerpen, door WILLEM III gevormd, te verwezenlijken. Aanvankelijk slaagde hij daarin naar wensch; maar ras bemerkte hij, dat zijne krachten te kort schoten; dat hij, als eerste Staatsdienaar van Holland, niet die magt noch dat gezag had, waardoor Koning WILLEM, in zijne hoedanigheid van Stadhouders en Admiraal-Generaal, zoo veel had kunnen bewerken. Intusschen verloor HEINSIUS daarmede den moed niet. Achtervolgens wist hij het zoo verre te brengen, dat er gedurende de acht eerste jaren van den Successie-oorlog door den Raad van State, boven de vóór het overlijden des Konings reeds toegestane twaalf linesschepen, aan de Bondgenooten de bouw van nog 46 schepen van oorlog voorgedragen werd.<sup>1</sup> Maar deze voorstellen, hoe heilzaam, ja volstrekt noodig om de zeemagt voor verval te behoeden, werden door de meeste Provincien met onverschilligheid aangehoord. Slechts enkele gewesten gaven daaraan hunne toestemming en bekrachtigden ze met geheel of gedeeltelijk opbrengen der beloofde gelden; doch de meeste onttrokken zich daaraan geheel, met name Vriesland en Groningen, die ronduit en bij herhaling hunne toestemming weigerden. Het gevolg hiervan was, dat de Admiraliteiten, buiten staat al de bevolen schepen te bouwen, niet meer dan een en twintig van de acht en vijftig konden voltooijen, en dat twee der Collegien<sup>2</sup> zelfs zich daarvan geheel onthielden, terwijl de Admiraliteiten van de Maze en van Amsterdam de eenige waren, die in

---

<sup>1</sup> Bij *Petitiën* van den jare 1703, 1706 en 1710.

<sup>2</sup> Te weten die van Zeeland en Vriesland.



deze jaren uit eigene middelen schepen, tot bescherming van den handel bestemd, bouwden, wier getal, in vergelijking van hetgeen vroeger geschiedde, nogtans mede zeer gering was.<sup>1</sup>

Met dezelfde onverschilligheid werden de jaarlijksche uitrustingen der vloten en eskaders behandeld. De raadplegingen daarover werden laat aangevangen en traag voortgezet. Dikwerf verliepen er maanden, alvorens de provincien hare toestemming gaven; eenige verleenden die slechts voor een gedeelte; sommige zelfs onttrokken zich daaraan geheel, en gedroegen zich jaren achtereen, als of deze gewigtige aanlegenschap haar te eenenmale vreemd ware.<sup>2</sup> Vandaar, dat de uitrustingen niet dan zeer laat konden aanvangen, en elk jaar, zonder uitzondering, zeer onvolledig waren; dat er geene zeelieden op loopgeld konden worden aangenomen en de bemanning der oorlogsschepen dikwerf groote bezwaren opleverde, en dat de vloot gemeenlijk zeer laat, of althans de schepen niet gelijktijdig zee kozen. Om kort te gaan: die kracht, dat leven, 't welk er onder het Stadhouderschap van Koning WILLEM bij het zeewezen geheerscht had, bestond gedurende den Successie-oorlog niet, nam van jaar tot jaar hoe langer zoo meer af, en maakte plaats voor laauwheid en werkeloosheid, door welke, eindelijk, genoegzaam alle uitrustingen gestaakt werden.

De oorzaken van deze merkbare verandering, door welke het verval van het zeewezen na den Utrechtschen vrede voorbereid werd, waren hoofdzakelijk van tweederlei aard.

De eerste oorzaak daarvan was gelegen in den dood van Koning WILLEM en in de omwenteling, die het Staatsbestuur, met name dat der zeezaken, dien ten gevolge onderging.

Even als na het overlijden van Prins WILLEM II, hielden na het afsterven van Koning WILLEM, de hooge waardig-

---

<sup>1</sup> Zoo als te zijner plaatse is aangewezen, werden van 1682 tot 1700 gebouwd 93 linieschepen van 50 tot 96 stukken en 65 zoogenaamde konvooijers. Van 1700 tot 1713, daarentegen slechts 21 linieschepen en 15 konvooijers.

<sup>2</sup> Dit was het geval met Vriesland en Stad en Lande.

heden van Stadhouder, Kapitein- en Admiraal-Generaal op, uitgenomen in Vriesland en Stad en Lande, waar het Stadhouderschap door eene vrouw bekleed werd. Hierdoor ging het bestuur der aangelegenheden van de zee deels tot de vergadering der Staten-Generaal, deels tot die der Staten van de Gewesten, deels tot de Admiraliteiten over.

Dit verdeeld bestuur had dezelfde nadeelige uitwerking voor het zeewezen, als zulks vóór de optreding van den Raadpensionaris DE WITT na het overlijden van Prins WILLEM II had. Wat goeds toch kon voor het zeewezen verrigten eene vergadering als die der Algemeene Staten, wier zamenstelling ten uiterste gebrekkig was, in welke gemeenlijk niet dan met veel moeite en na lang dralen besluiten genomen werden, en welke de magt niet bezat, om aan die besluiten behoorlijk gevolg te geven; die thans den invloed miste van een' man, gelijk Koning WILLEM, door wiens toedoen voornamelijk de zeemagt in de laatste jaren gebloeid had, en die grootendeels bestond uit afgevaardigden van de land-provincien, wier flauwe behartiging van de zeezaken maar al te dikwerf, zelfs onder het Stadhouderschap van den overleden Vorst, gebleken was? — En wat kon men verwachten van de Staten der bijzondere Gewesten, aan wie mede een gedeelte des bestuurs van het zeewezen overging, en die gezamenlijk de voor den bouw en uitrusting der schepen benoodigde gelden moesten opbrengen? Dezen, ganschelijk van elkander onafhankelijk, stelden weinig of geen belang in de aangelegenheden van de zee, met uitzondering alleen van Holland en Zeeland, bij welk laatste gewest de ijver nogtans ook merklijk was verflauwd. Sommige der gewesten de lasten van den zeekrijg, waarvan de Middellandsche zee in den Successieoorlog het voornamelijk tooneel was, als nutteloos en onnoodig beschouwende, behandelden de zeezaken met groote onverschilligheid en lieten zich daaraan weinig gelegen liggen. Andere onttrokken zich zelfs geheel aan de raadplegingen deswege. Weder andere, die er meerder belang in stelden, gingen willekeurig te werk, stoorden zich niet aan de be-

velen der Algemeene Staten, en handelden, als of de aangelegenheden van de zee geenszins met het algemeene welzijn in verband stonden, maar hun gewest alleen betroffen.

En is het vreemd, dat de Admiraliteits-Collegiën, die, naar hunne oorspronkelijke instelling, den Admiraal-Generaal tot gemeenschappelijken voorzitter bezaten, en door wien alleen zij aan elkander verbonden waren, ook de uitwerking van het gemis van Koning WILLEM gevoelden? Van nu af werden zij, gelijk een kundig Staatsman uit dit tijdperk het uitdrukt, <sup>1</sup> als leden van één ligchaam zonder hoofd. De band, welke tot dusverre tusschen de admiraliteiten bestaan had, werd ten eenenmale verbroken. Zij merkten zich niet langer aan als inrigtingen, die tot één doel ingesteld waren, en ter bereiking daarvan te zamen werkzaam moesten zijn, maar als Collegiën, die geheel op zich zelve stonden, die alleen op de bevordering van hunne eigene belangen behoorden bedacht te zijn, en daartoe al de middelen, welke hun ten dienste stonden, konden en mogten aanwenden. Hieruit is te verklaren, waardoor de Admiraliteiten gedurende den Successie-oorlog zoo willekeurig handelden; waarom sommige dier Collegiën schepen bouwden, andere zulks nalieten; waarom deze alle schepen, die voor de vloot bestemd waren, uitrustten, gene niet één enkel of althans zeer weinige; waarom de meeste zich aan de bevelen der hoogere overheden niet stoorden, eigene inzichten volgden en eigen voordeel najaagden. <sup>2</sup>

Onder zulk een verdeeld, onmagtig, flauw, eigendunke-

---

<sup>1</sup> VAN SLINGELANDT.

<sup>2</sup> Sterker voorbeeld daarvan, en 't welk den geest der Admiraliteiten in die dagen kenteekent, is mij niet voorgekomen, dan dat der Admiraliteit van Zeeland in 1704, dus nog slechts twee jaren na den dood van Koning WILLEM. Dit collegie schaamde zich niet, nan de Staten van dat gewest voor te slaan, om tweelinieschepen, ofschoon onbruikbaar, voor alsnog in het dok van Vlissingen te bewaren, "*omdat dezelve dan eenigzins konden dienen tot subject om de geordonneerde bouwen, waarin het collegie boven andere gebrekkig was, met de Bondgenooten eenigzins te kunnen verrekkenen, en tot een reputatieus en ontzagchelijk esclat bij vreemden.*" *Notulen der Admiraliteit van Zeeland*, van 13 December 1704.

lijk en baatzuchtig bestuur, moest het zeewezen zijne voormalige grootheid verliezen, en werd voorbereid dat diep verval, waarin het na den Utrechtschen vrede geraakte.

De tweede oorzaak van de merkbare verandering, welke het zeewezen gedurende den Successie-oorlog onderging, is te zoeken in het groote geldsgebrek, 't welk de Admiraliteiten, sedert den dood van Koning WILLEM tot aan den Utrechtschen vrede, door het onvermogen of de nalatigheid der Provinciën leden.

Weinige jaren na het ontstaan van het Gemeenebest,<sup>1</sup> was door de Bondgenooten als Generaliteits middelen voor den aanbouw, de uitrusting en het onderhoud der schepen, bestemd zoo tot het voeren van den oorlog te water, als tot beveiliging van den handel, de zeevaart en visscherij, aangewezen de opbrengst der in- en uitgaande regten, gewoonlijk *Convoijen* en *Licenten* genoemd,<sup>2</sup> gelijk mede het geregte deel, hetwelk den Lande uit den verkoop der gemaakte prijzen of veroverde vijandelijke schepen zou toekomen.<sup>3</sup>

Bij de ontwikkeling der zeemagt, zoo hier te lande als elders, en bij de vermindering der prijzen, werden deze hulpmiddelen onvoldoende, en er bleef niets anders over, dan of de zeemagt te verwaarloozen, en daarmede den handel, de zeevaart en visscherij aan vernieling bloot te stellen, of haar door buitengewone middelen te ondersteunen. Tot dit laatste besloten de Bondgenooten. Wanneer zij daarmede een' aanvang maakten, is niet met volle zekerheid te bepalen; doch het blijkt, dat die onderstand reeds vóór den Munsterschen vrede verleend werd. Voornamelijk echter geschiedde zulks

<sup>1</sup> In den jare 1582.

<sup>2</sup> Zie over den oorsprong der *Convoijen* en *Licenten* D. I, bl. 184—188.

<sup>3</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 4 April en 23 October 1582. Voorts raadplege men over dit onderwerp hetgeen gezegd is in de aangehaalde plaats van het eerste deel dezer geschiedenis, als ook VAN SLINGELANDT, *Staatkundige geschriften*, D. IV, bl. 287—354, en de *Memorie, houdende het generaal rapport van de personele commissie van het defensiewezen*, ingeleverd aan H. H. Mog. op den 28 October 1789.

sedert het uitbreken van den eersten en gedurende den tweeden Engelschen oorlog, toen eene ontzaggelijke ontwikkeling aan het zeewezen gegeven werd.

Van nu af waren de hulpmiddelen der Admiraliteiten tweederlei, de *ordinaris* of gewone, waaronder men de opbrengst der Convoijen en Licenten verstond, en de *extraordinaris* of buitengewone, welke voortsporen uit de onderstandsgelden, die door de Provinciën niet op gezette tijden, maar bij oorlog of andere dringende omstandigheden verleend werden. Uit de eerste werden de lichtere schepen, die tot bescherming van den handel en de zeevaart bestemd waren, gebouwd en onderhouden; de jaarwedden der Admiraliteitsleden, der verdere ambtenaren en bedienden bepaald; de werven, gebouwen en wat verder tot het eigenlijke bestuur van het zeewezen betrekking had, in stand gehouden. De laatste werden toegestaan met het bepaalde doel, om of een zeker getal nieuwe schepen van oorlog te bouwen, toe te takelen, van geschut en alle verdere benoodigdheden te voorzien; of om eene vloot of een eskader uit te rusten en voor eenen zekeren tijd in zee te houden, om welke reden men, naar den aard der ondersteuning, aan zoodanige uitrusting steeds den naam van *extra-ordinaris equipage* gaf.

Zoodanige buitengewone ondersteuningën hadden de Provinciën tot aan den dood van Koning WILLEM toegestaan, en ter voldoening daarvan hadden de aan zee gelegen, en sommige Landprovinciën zeer aanzienlijke sommen opgebracht, waaraan zijn toe te schrijven de bouw van zoo groot een getal schepen van linie, en de uitrusting van zulke aanzienlijke vloten onder het Stadhouderschap van dien Vorst. Dan, hoe uitgebreid de invloed van Koning WILLEM ook ware, hij bezat geene middelen, welke de staatsregeling ook niet aanbod, om de gewesten, die geheel of gedeeltelijk nalatig waren, te dwingen tot het voldoen van hetgeen zij aan de Admiraliteiten verschuldigd waren gebleven. Het gevolg hiervan was, dat de collegiën bij het sluiten van den Rijswijkschen vrede nog millioenen schats van de Provinciën,

voornamelijk van de Landprovinciën, te vorderen hadden.<sup>1</sup> Intusschen hadden de aanbouw en uitrusting van schepen voortgang moeten hebben. Om de noodige gelden daartoe te vinden, hadden de Admiraliteiten gedeeltelijk hare gewone inkomsten gebruikt, en toen deze niet voldoende waren tot bestrijding van de veelvuldige behoeften, bovendien aanzienlijke kapitalen opgenomen; twee maatregelen, welke even schadelijk waren, daar, zoo als VAN SLINGELANDT zeer juist opmerkt,<sup>1</sup> “zij daarmede, ter voorkoming van presente ongemakken, de gronden van toekomstig verval legden.” Voegt men hierbij, dat de Admiraliteiten bij het einde van den oorlog nog eenige millioenen aan soldijen, loopgeld en behoeften schuldig waren, dan zal men overtuigd zijn, dat hun toestand reeds bij het sluiten van den Rijswijkschen vrede verre was van gunstig te wezen, en dat, bijaldien er geene doeltreffende middelen wierden aangewend, het zeezezen toen reeds gevaar liep te zullen vervallen. Wat Koning WILLEM met die bedoeling deed, maar hoe zijn dood en de spoedig daarop gevolgde oorlog de ontwerpen van dien Stadhouder vrijdelden, is vroeger gezegd. Onder zulke omstandigheden was veel kwaads te duchten; want welke moesten niet de gevolgen zijn van eenen krijg van elf jaren, bij het erkende onvermogen en de nalatigheid van het meerendeel der gewesten, en bij de uitputting der Admiraliteiten?

Men heeft tot op onze dagen beweerd, dat Koning WILLEM te weinig voor het zeezezen gedaan heeft, en daaraan deszelfs verval toegeschreven. De geschiedenis heeft thans het tegendeel uitgemaakt en doen zien, dat onder zijn Stadhouderschap meer zware schepen gebouwd en sterker vloten uiterust werden dan immer te voren. Van deze beschuldiging

---

<sup>1</sup> De Admiraliteit van Zeeland had van de niet equiperende of Landprovinciën, bij den Rijswijkschen vrede, over uitrustingen, van 1689 tot 1697 gedaan, f 2,866,000 te vorderen. Vriesland en Stad en Lande hadden in 1697 nog niet een' enkelen penning betaald van de f 3,700,000, welke zij wegens de uitrustingen over de drie laatste jaren van den oorlog aan de Admiraliteiten schuldig waren.

<sup>1</sup> *Staatkundige Geschriften*, D. IV, bl. 293.

is hij dus gevrijwaard; maar hij kan daarvan niet worden vrijgesproken, dat hij de krachten van den Staat te groot achtte;<sup>1</sup> dat hij het Gemeenebest, als het ware, eenen gelijken tred met het vermogende Brittanje wilde doen houden; dat hij legers in het veld bragt en vloten deed uitrusten, die verre de magt van den Staat te boven gingen, en dat daardoor eene overspanning ontstond, welke, gelijk altijd, in uitputting eindigde. Is het wonder, dat het zeewezen, bij zulk eene uitputting, die gedurende den veeljarigen Successie-oorlog meer en meer, door de noodzakelijkheid van het op nieuw onderhouden van talrijke legers en magtige vloten, toenam, met rassche schreden achteruit ging? Is dit wonder bij eene staatkundige gesteldheid des Vaderlands, zoo als wij die deden kennen; nu Koning WILLEM er niet meer was; de belangstelling voor het zeewezen oogenschijnlijk verminderde en een verdeeld bestuur het van zijne voormalige kracht beroofde? Dezelfde oorzaken, die gedurende den tweeden Franschen oorlog zulke nadeelige gevolgen hadden, berokkenden gedurende den Successie-oorlog dezelfde schadelijke uitwerking, doch in veel grootere mate, omdat het Staatsbestuur zoo veel gebrekiger was dan onder Koning WILLEM, en de meeste provinciën door den langdurigen krijg nog minder vermogend dan vroeger waren geworden. Groningen en Vriesland onttrokken zich nagenoeg geheel aan het voldoen van hetgeen zij verschuldigd waren. Gedurende vier jaren,<sup>2</sup> werd door geene der provinciën, Holland en Zeeland uitgezonderd, een enkele stuiver betaald, en in de overige jaren des oorlogs zeer weinig; zoodat de Admiraliteiten, bij het sluiten van den Utrechtschen vrede, van de onvermogene, en hiertoe behoorde ook het eertijds rijke Holland,<sup>3</sup> en van de nalatige provinciën, zeer aanzien-

<sup>1</sup> Hetgeen HEEREN van den raadpensionaris DE WITT gezegd heeft, dat hij de republiek door een vergrootglas zag, is in zekere opzigten ook toepasselijk op Koning WILLEM.

<sup>2</sup> In 1706, 1707, 1711 en 1712.

<sup>3</sup> De Staten van Zeeland, doch in het bijzonder die van Holland, deden alles wat in hun vermogen was, om het zeewezen gedurende den Successie-oorlog te ondersteunen,

lijke sommen hadden te vorderen; tot voorziening in de dringende behoeften inmiddels ettelijke millioenen, waaronder tegen de hooge rente van *negen* ten honderd, hadden moeten opnemen, en desniettegenstaande nog met een last van schulden bezwaard waren.<sup>1</sup> De Raad van State en Hunne Hoog Mogenden mogten dringend en bij herhaling de provinciën vermaand en gebeden hebben, zich van hare verplichtingen te kwijten: die vermaningen en beden hielpen niets of weinig. Een door de Admiraliteiten opzettelijk daartoe benoemd ambtenaar mogt, namens deze Collegien, bij de Staten der nalatige provinciën vertoogen inleveren, ten einde de verschuldigde gelden geheel of gedeeltelijk te bekomen; zijne vertoogen waren vruchteloos; hij ontving verontschuldigungen of schoone beloften in plaats van geld, en te Nymegen durfde men hem zelfs antwoorden: “*Dat er een verbod was, van op de zeezaken iets te betalen.*”<sup>2</sup> Het gevolg van dit alles was, dat de Admiraliteiten gedurende den Successie-oorlog dikwerf zich in moeilijken, en bij het sluiten van den Utrechtschen vrede in zeer ellendigen toestand bevonden. Getuigen daarvan zijn de klagten der Admiraliteit van Amsterdam, één jaar vóór het eindigen van den oorlog, aan de Staten van Holland ingediend:<sup>3</sup> waarbij zij verklaarde: “*Dat het Collegie te eenenmale uitgeput was, en na de loopende*

---

maar eindelijk schoten ook hunne krachten te kort. Door den raad van State was gedurende dien oorlog aangevraagd, als buitengewone onderstand, voor bouw, uitrusting en onderhoud van schepen, de zeer aanzienlijke som van ruim *f* 88,725,000, waarvan Holland, voor zijn aandeel moest betalen ruim *f* 51,770,000, doch van welk aandeel het, niettegenstaande de uiterste inspanningen, slechts *f* 26,112,000, en dus niet meer dan ruim de helft had kunnen voldoen. Met de Landprovincien was het, naar mate, nog veel erger gesteld. Is het wonder, dat het zeewezen hij zulk een staat van zaken achteruit ging?

<sup>1</sup> Deze bedroegen voor de Admiraliteit van de Maze ruim 33 tonnen gouds; voor die van Amsterdam zes en een half millioen; voor die van het Noorderkwartier nagenoeg 600,000. Getrokken uit de op het Rijks Archief berustende *Lijsten van hetgeen de Hollandsche Collegien nog schuldig zijn* enz. van 1701—1712.

<sup>2</sup> *Memorie* van den commies DE BACK aan de Gedeputeerden der Admiraliteiten, van 20 Sept. 1708, voorkomende in de *Verbalen der Haagsche Besoignes*, 1706—1713.

<sup>3</sup> In eenen brief van 14 Oct. 1712.



week de scheepstimmerwerf zou moeten stil staan; dat het den hennep, die tot het in gereedheid brengen der oorlogschepen noodig was, niet kon krijgen, omdat het geen crediet had, waardoor geen touw meer kon geslagen worden; dat ook weldra de betaling der soldijen zou moeten ophouden, omdat het Collegie ganschelijk onmagtig was die te doen; dat het niets op crediet zich kon aanschaffen, waarvan ook het gevolg was, dat de officieren buiten staat geraakt waren zich van de noodige behoeften te voorzien, en dat reeds verscheidene officieren voor de regtbanken waren geroepen, en dagelijks te vreezen stond, dat zij voor schulden in hechtenis zouden genomen worden." En uit deze klagten van het voornaamste en in geldelijke zaken nog het beste Collegie, kan men de gesteldheid der overige Admiraliteiten opmaken, van welke, onder anderen, die van het Noorderkwartier, gelijktijdig, dringend de hulp der Staten van Holland inriep, omdat zij eerstdaags een schip uit de Middellandsche zee terug verwachtte, waarvan zij buiten staat was de manschap te betalen, daarbij betuigende, dat zoo dit niet geschiedde, zij vreesde "*den kneppel op straat te krijgen.*"<sup>1</sup>

Deze treurige toestand der Admiraliteiten moest noodwendig eene zeer ongunstige uitwerking hebben op de gesteldheid van het zeewezen, en het is van daar, dat de uitrustingen in de laatste jaren van den Successie-oorlog meer en meer afnamen en eindelijk geheel gestaakt werden. Met ronde woorden en bij herhaling wordt dan ook in de Staatsstukken gezegd, dat 's Lands Zeemagt zich in eenen kwijnenden en zwakken toestand bevond, en dat zij niet alleen zeer in verval was geraakt, maar binnen zeer korten tijd, "tot de uiterste extremiteit" zou gebragt wezen.<sup>2</sup> En de Algemeene Staten schroomden niet, weinige maanden na het sluiten van den Utrechtschen vrede, aan de provincien te schrijven: "Dat het verval der Navale magt zoo groot was, dat zij niet kon-

<sup>1</sup> Brief dier Admiraliteit aan de Staten van Holland, 14 Oct. 1712.

<sup>2</sup> Missive van de gezamenlijke Afgevaardigden der Admiraliteiten aan H. H. Mog., van 20 April 1714.

den denken, dat hetzelfde ooit te voren zoo verre was gekomen, doordien aan de eene zijde het getal der schepen van oorlog door den tijd en de rampen des krijgs en van de zee tot een gering aantal was verminderd, en dat geringe getal nog dagelijks kleiner werd, omdat bij gebrek van de noodige middelen de hand aan de schepen van oorlog die overgebleven waren, niet kon geslagen worden tot behoorlijk onderhoud en herstel; en aan de andere zijde, de Collegien der Admiraliteit in zoo groote schulden vervallen waren, dat zij daarmede overladen en te eenenmale buiten crediet waren geworden, zoodat zij niet in staat waren, om hunne zaken gaande te houden, de maandgelden van de matrozen, die eenige jaren ten achteren waren, te betalen, en de officieren zoo groote sommen hadden te eischen, niet alleen van hunne jaarwedden, maar ook van kostgelden, dat eenige van dezelve zich hadden moeten verwijderen, om hunne personen tegen de arresten van hunne schuldeischers te beveiligen, en andere ter naauwernood, en niet dan tot hunne groote schade, zich daarvan konden bevrijden.”<sup>1</sup>

In deze treurige gesteldheid bevond zich het zeewezen, toen de vrede van Utrecht gesloten werd. Nu scheen het vooruitzicht zich te openen, dat bij de rust, welke men mogt verwachten dat het Vaderland zou genieten, de provinciën zich van hare verplichtingen zouden kwijten, de Admiraliteiten daardoor in staat gesteld worden, zich van den schuldenlast waaronder zij zuchtten, te bevrijden, de hand aan het herstel van het vervallen zeewezen zou worden geslagen en het aldus allengs tot zijnen vorigen luister zou terugkeeren. Het was de plicht der Bondgenooten geweest, en eene gezonde Staatskunde maakte zulks tot handhaving van de eer, waardigheid en magt van het Gemeenebest volstrekt raadzaam, daartoe onverwijld de noodige middelen te beraamen, en behoorlijk ten uitvoer te brengen, waartoe de langdurige vrede, die op den Successie-oorlog volgde, ruime

---

<sup>1</sup> Brief van H. H. Mog. aan de verschillende Provinciën, van 5 Maart 1714.

gelegenheid aanbood. Maar de Bondgenooten deden dit niet, en hiermede ging eene der schoonste gelegenheden tot herstel der zeemagt ongebruikt voorbij. Zij lieten in deze jaren van rust de Admiraliteiten geheel aan haar lot over, kwamen haar uit eigene inkomsten zelfs niet in het minste te gemoet, en bepaalden zich er toe, om voor de volstrekt noodzakelijke uitrustingen middelen aan te wijzen, die uit den handel voortvloeiden en ongenoegzaam waren. Gedurende 28 jaren<sup>1</sup> konden de provinciën van zich verkrijgen, allen buitengewonen onderstand voor aanbouw, toetakeling en uitrusting aan de Admiraliteiten te weigeren, en toen zij, eindelijk, door de omstandigheden gedrongen, dien onderstand toezeiden, hielden nog sommige Gewesten hunne toestemming terug en andere bleven in gebreke ze te voldoen; zoodat er wederom ruim 28 jaren<sup>2</sup> voorbij gingen, alvorens de toegestane gelden behoorlijk betaald waren. De aanzuivering der vele millioenen, welke de provinciën wegens wettige achterstallen aan de Admiraliteiten verschuldigd waren, geschiedde niet of althans zeer gebrekkig, ja de meeste Gewesten dachten daar niet aan, en bekommerden zich in geen een deele daarover. Holland, altijd belang stellende in de aangelegenheden van de zee, trok zich deze gewigtige zaak alleen aan, voor zoo verre zijne eigene geldmiddelen zulks veroorloofden. Het vond zich gedurende de eerste 28 jaren mede buiten staat, buitengewonen onderstand te verleen tot den aanbouw, de toetakeling en uitrusting van schepen, maar het wist toch de middelen aan de hand te geven, waardoor de drie Admiraliteiten van dat Gewest zich van hare krijtende schulden konden ontlasten, eene zekere meerdere ruimte verkregen en in staat gesteld werden, het weinige dat nog van de vervallen zeemagt overgebleven was, te behouden, langzamerhand te vermeerderen en te verbeteren.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Van 1713 tot 1741.

<sup>2</sup> Van 1741 tot 1770.

<sup>3</sup> Deze tegemoetkoming aan de Hollandsche Admiraliteiten vond plaats bij *Res. van H. H. Mog.* van 14 Aug. 1723, waarbij die Collegien gemagtigd werden, aanzienlijke

Van den anderen kant, leden de Admiraliteiten in deze jaren wederom nieuwe verliezen, ten gevolge van de aanzienlijke vermindering harer inkomsten, bij de invoering van de bekende verordeningen des jaars 1725, en de afschaffing der derde verhooging van het gewone veilgeld en van den Orientschen tol. Het kon niet anders, dan dat zulke en dergelijke maatregelen, bij den ongunstigen toestand waarin de collegien reeds verkeerden, eene schadelijke uitwerking op het zeewezen hadden. Gedurende de twaalf eerste jaren na den Utrechtschen vrede waren de Admiraliteiten bijkans uitsluitend bedacht aan, en bezig met herstel van hare geldmiddelen. Al wat eenigzins bij de bestaande inrigtingen, die echter alle, ofschoon voor vereenvoudiging zeer vatbaar, behouden werden, kon gemist worden, werd afgeschaft; bezuinigingen van allerlei aard ingevoerd; schulden, zoo veel de omstandigheden zulks toelieten, afgedaan.<sup>1</sup> Dan, hoe loffelijk deze handelwijs op zich zelve ware, ging hiermede de reeds zoo zeer verzwakte zeemagt van den Staat meer en meer te gronde. Aan de nog overgebleven schepen der schoone vloot, welke onder Koning WILLEM en den Raadpensionaris HEINSIUS gebouwd was, werd geen hand geslagen, en zij verrotteden spoedig in de meestal weinig geschikte dokken of bewaarplaatsen. De Admiraliteit van de Maze bouwde van den jare 1713 tot 1725 niet één enkel nieuw schip, en van het eerstgenoemde jaar tot 1741, dus in een tijdsverloop van 28 jaren, niet meer dan zeven schepen, alhoewel het getal der bodems van dat collegie tot op acht of negen versmolten was. In 1721 was de Admiraliteit van het Noorderkwartier nog slechts in het bezit van drie bruikbare

---

leeningen te doen, zoo tot het betalen der achterstallige kostgelden, der leveranciers en andere krijtende schulden, als om daarmede vroegere, onbelaste schuldbrieven af te lossen, en daarvoor nieuwe, met den honderdsten penning bezwaarde, uit te geven; verbindende de provincie Holland zich, jaarlijks eene zekere som te zullen voldoen, ten einde daarmede de nieuwe leening achtervolgens af te lossen. Deze maatregel had eenen zeer gunstigen invloed op den toestand der genoemde Admiraliteiten.

<sup>1</sup> De Admiraliteit van de Maze betaalde van 1713 tot 1721 drie en dertig tonnen gouds aan schulden af, en er bleven er nog 17 of 18 te betalen.

schepen, waarvan nog één of twee 20 en 30 jaren oud waren. Van 1709 tot het genoemde jaar bouwde die Admiraliteit geene schepen, en van dien tijd af tot aan den Aken-schen vrede niet meer dan vier. Bij de Admiraliteiten van Zeeland en Vriesland, die sedert het begin der achttiende eeuw tot den Utrechtschen vrede geene schepen hadden doen bouwen, kwam in deze jaren weinig of geen leven. Tot 1746 werden in Zeeland slechts vier lineschepen, doch geen enkel fregat, welke het volstrekt noodig had, gebouwd. De Admiraliteit van Vriesland bouwde in 1732 één schip, het eenige, dat zij in dit geheele tijdvak deed vervaardigen, en ook het eenige, hetwelk zij bezat. Zelfs het magtige Amsterdamsche Collegie schoot in de eerste tien jaren te kort, daar het niet meer dan negen schepen gedurende dien tijd kon op stapel zetten, en eerst nadat de provincie Holland het van zijne krijtende schulden bevrijd had, kon het meerdere krachten inspannen, waardoor het de voorname steun der zwakke zeemagt in deze treurige jaren werd.<sup>1</sup>

Met de uitrustingen was het niet beter gesteld. Door het gebrek aan geld en den geest van bezuiniging namen de Admiraliteiten zoo weinig mogelijk deel aan de uitrustingen die moesten gedaan worden. Jaren gingen er voorbij, dat noch het Collegie van Zeeland, noch dat van het Noorderkwartier een enkel schip uitrustte, behalve ter ontmoeting van de Oostindische retourvloot, waartoe het eigenbelang nog aanspoorde. Vriesland rustte in 1740 voor het eerst, na ruim dertig jaren stil gezeten te hebben, een schip uit. De Maze onttrok zich in de eerste tien jaren na den Utrechtschen vrede altijd, wanneer het slechts eenigzins kon, en er gingen onderscheidene jaren voorbij, dat de eertijds zoo bloeiende Amsterdamsche Admiraliteit niet meer dan vier of vijf ligte vaartuigen kon uitrusten. Ter eere van dit laatste Collegie moet nogtans gezegd worden, dat het, ook onder de moeilijjkste omstandigheden, alles deed wat in

---

<sup>1</sup> Al deze bijzonderheden zijn ontleend uit de *Notulen* der Admiraliteiten van 1713—1748.

zijn vermogen was, om jaarlijks eenige, hoe zeer dan ook weinige schepen, in zee te brengen, zoodat de oorlog tegen de Algerijnen en Maroccanen voornamelijk met zijne schepen gevoerd werd. Intusschen was de Amsterdamsche Admiraliteit, evenmin als de overige collegien in staat om die uitrustingen, althans geheel, uit hare gewone inkomsten te doen, alhoewel zij eigenlijk daartoe verplicht waren, dewijl het bij deze oorlogen geen algemeenen krijg, maar alleen de bescherming van den handel en de zeevaart gold. Er moesten derhalve, zouden deze takken van welvaart niet verloren gaan en het zeewezen niet te eenenmale vervallen, aan de Admiraliteiten buitengewone hulpmiddelen verleend worden. Dan daartoe waren de provincien of buiten staat, of onwillig. Men nam dus de toevlugt tot andere maatregelen, hierin bestaande, dat aan de collegien vergund werd het in werking houden, ook na het sluiten des vredes, van het zoodaarnaamde *extra-ordinaris Last- en Veilgeld*.

Gedurende den eersten Engelschen oorlog was, op voorstel van den Raadpensionaris JOHAN DE WITT, een regt ingevoerd, aan hetwelk de naam van *last- en veilgeld* gegeven werd, dat door alle uitgaande en inkomende schepen moest betaald worden, en waarvan de opbrengst uitsluitend bestemd werd tot bescherming van den handel. Dit regt schijnt, bij de invoering, slechts als tijdelijk beschouwd te zijn geweest, doch de zware uitrustingen, die men door de kort na elkander zich opvolgende oorlogen genoodzaakt was te doen, deden het een blijvend regt worden. Het bestond daardoor nog, toen de Successie-oorlog een' aanvang nam, ja het werd door de Algemeene Staten bij het uitbarsten van dien zwaren krijg,<sup>1</sup> onder de benaming van *extraordinaris Last- en Veilgeld*, verdubbeld, met het bepaalde doel, om te dienen tot aanmoediging en belooning der Commissievaart; welk doel, gelijk wij te zijner plaatse gezien hebben, volkomen bereikt werd.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Bij *Plakkaat* van den 6 Junij 1702, zie *Groot-Plakkaatboek*, D. V, bl. 303.

<sup>2</sup> Blz. 38—48.

Bij het eindigen van den Successie-oorlog, hadden de handel en zeevaart van dezen buitengewonen last behooren ontheven te worden. Doch de benarde omstandigheden, waarin 's Lands geldmiddelen zich bevonden, het onvermogen en de onwil der provincien, om iets tot het onderhoud van het zeewezen bij te dragen, en de treurige gesteldheid der Admiraliteiten, veroorzaakten, dat dit buitengewoon Last- en Veilgeld in stand werd gehouden; dat daaraan door de Algemeene Staten de bepaalde bestemming gegeven werd, om, zoo lang andere middelen ontbraken, te dienen tot uitrusting van oorlogschepen, en dat het, na de afschaffing van het gewone last- en veilgeld in den jare 1725, met datzelfde oogmerk bij voortdoring werd geheven.

Het was dit *extraordinair Last- en Veilgeld* met de gelden, door de Oostindische Compagnie, naar gesloten overeenkomsten, jaarlijks aan de Admiraliteiten verleend of van tijd tot tijd voorgeschoten, welke de eenige, althans de voornamste bronnen waren, waaruit, van den Utrechtschen tot aan den Akenschen vrede, de middelen voor de uitrustingen ter zee gevonden werden. Somwijlen namen de Collegien wel de toevlugt tot het oude middel, het opnemen van kapitalen; maar hun krediet was zoo gering, dat zij hun niet dan met moeite en onder zeer bezwarende voorwaarden konden bekomen, terwijl hunne gesteldheid daardoor nog verergerd werd.

Dan de opbrengst van deze hulpmiddelen was, in vergelijking met de behoeften, gering, zoodat deze bronnen allengs uitgeput werden, althans onvoldoende waren tot bestrijding van de veelvuldige en velerlei benoedigheden. Er schoot dus niets anders over, dan allerlei besparingen in te voeren, met name, zoo weinig schepen mogelijk in zee te zenden. Hier van was het gevolg, dat het meerendeel der zeeofficieren jaren achtereen buiten dienst bleef, van welke vele, en waaronder zeer verdienstelijke, tot diepe armoede vervielen, of, daar er geen uitzigt op een eerlijk bestaan en nog minder op bevordering was, hun afscheid namen, en zich, hetzij in den dienst der Oost- en West-indische Com-

pagnie, hetzij in dien van den Koning van Portugal, hetzij in dien van den Russischen Czaar begaven.<sup>1</sup> Menig kundig en dapper zeeman ging op die wijs in deze treurige jaren voor het Vaderland verloren. Van den anderen kant, waagden het slechts weinige jongelieden, althans bij de Admiraliteiten van de Maze, Zeeland, het Noorderkwartier en Vriesland, want Amsterdam, waar nog de meeste schepen uitgerust werden, maakte hierin min of meer eene uitzondering, de loopbaan van den zeedienst in te slaan, hetgeen zulk eene schaarste van tweede en derde luitenants en van adelborsten veroorzaakte, dat, toen in 1747 de oorlog met Frankrijk was uitgebroken, men geen voldoende getal geschikte jongere officieren kon bekomen, en men de toevlugt tot vreemden moest nemen.<sup>2</sup> Zoodanig iets kenmerkt het diep verval van het zeewezen, daar Nederland in vorige dagen de school was voor de vreemde zeelieden, die het zich een voorregt en eene eere rekenden, op de vloot van den Staat te worden opgenomen, terwijl men thans in eigen' boezem geene bekwame zeelieden kon vinden, en vreemden moest aanstellen, bij gebrek aan inlanders.

Maar er was nog meer, waardoor de zeedienst in deze dagen verachterd werd. Door volslagen gemis van de noodige gelden uit eigene middelen en van behoorlijken onderstand der provincien, waren de Admiraliteiten, voornamelijk in de

---

<sup>2</sup> In de *Notulen* der Admiraliteit wordt van een aantal luitenants gesproken, die tot den dienst van de West-, doch vooral van de Oostindische Compagnie overgingen. Dat er te dezen tijde vele kapiteins en andere officieren zich in dienst van CZAAR PETER begaven, is bekend en vroeger vermeld. Vier verdienstelijke kapiteinen van de Maze, ADRIAAN BOREEL, HOEGEEST, HARTLEY en WILLEM 'T HOOFT, later Luitenant-Admiraal van de Maze, vertrokken in 1717 naar Portugal, met vier alhier van de Amsterdamsche Admiraliteit door den Koning van dat Rijk gekochte lineschepen. BOREEL, door dien Monarch tot vlagofficier bevorderd, stierf aldaar in 1723.

<sup>2</sup> Brieven van verschillende officieren aan de Admiraliteiten. De S.-b.-N. JACOB REYNST stelde, onder goedkenning van het Amsterdamsche collegie, een' Zweed, ANTHON JOHAN WRANGEL, tot eersten luitenant aan, omdat er geene jongere Nederlandsche officieren op de Schelde waren, die voor die betrekking geschikt waren. En dezelfde Schout-bij-Nacht, door genoemde Admiraliteit gelast, naar bekwame personen op 's Lands schepen te onderzoeken, om tot luitenants te worden aangesteld, schreef, er geene gevonden te hebben, gevende de zich op de Schelde bevindende kapiteinen hetzelfde antwoord.



tien eerste jaren na den Utrechtschen vrede, te eenemale buiten staat, wij zeggen niet, de opgenomen kapitalen af te doen; want hieraan kon niet eens gedacht worden, maar om hetgeen zij aan de scheepsbevelhebbers voor kostenpenningen, en aan de leveranciers voor geleverde behoeften wettig verschuldigd waren te betalen. De Admiraliteit van de Maze ving eerst in den jare 1720 aan te voldoen wat zij aan hare kapiteinen en leveranciers over de jaren 1709 en 1710 verschuldigd was; die van Amsterdam betaalde eerst in 1723 de kostenpenningen, welke de kapiteinen, hunne weduwen en kinderen sedert 1712 van haar hadden te vorderen.<sup>1</sup> Welke noodlottige gevolgen zoodanig een staat van zaken moest hebben, laat zich ligt beseffen. Reeds in het jaar na het sluiten van den Utrechtschen vrede, werden de goederen der Hoofd- en vlagofficieren van het Collegie der Maze door de schuldeischers, die hun de levensmiddelen geleverd hadden, in beslag genomen,<sup>2</sup> en onderscheidene andere verdienstelijk zeeofficieren geraakten daardoor in de moeilijkste omstandigheden, ziende zich genoodzaakt, niet slechts hunne eigendommen te verpanden, maar tot de laatste toe te verkoopen.<sup>3</sup> Bovendien zag meer dan een zich verplicht, het ondankbare Vaderland, waarvoor hij goed en bloed opgeofferd had, te ontwijken, opdat hij door zijne schuldeischers niet in de gevangenis zou geworpen worden.<sup>4</sup> En wat kon uit dezen stand der dingen anders voortvloeijen, dan dat de zeeofficieren, hoe vurig anderzins den grond hunner geboorte beminnde, tegen den Nederlandschen zeedienst,

<sup>1</sup> *Not. der Adm. van de Maze en Amsterdam.*

<sup>2</sup> Brief der Admiraliteit van de Maze aan de Staten van Holl. 14 Febr. 1714.

<sup>3</sup> Dit was, onder anderen, het geval met den Kapitein ADRIAAN BOREEL, wiens vertrek naar Portugal grootendeels daaraan moet toegeschreven worden, omdat hij genoegzaam al zijne eigendommen en die zijner vrouw had moeten verpanden of verkoopen.

Brief der Staten-Generaal aan de Staten der provincien, van 5 Maart 1714. Zoo was de luitenant, naderhand verdienstelijke kapitein en Schout-bij-Nacht JOOST SELS, verplicht, naar 's Hertogenbosch de wijk te nemen en aldaar bijkans een jaar te vertoeven, uit vrees voor zijne schuldeischers, die hij, wegens het niet voldoen zijner achterstallen door de Admiraliteit van de Maze, buiten staat was te betalen. *Oorspronkelijke brief van SELS aan de genoemde Admiraliteit.*

waarin zij van het hunne beroofd werden, een' weezin opvattenden, elders hun fortuin gingen beproeven, of verkozen, voortaan hun leven ambteloos door te brengen? Wat anders, dan dat de zucht voor dien zeedienst, welke zoo lang in veler harten blaakte, uitgewischt werd, en er slechts weinige jongelingen zich aan dien dienst, welke geene voordeelen, maar wel schade opleverde, toewijdden?

In dezen jammerlijken toestand bleven al de Admiraliteiten zonder onderscheid gedurende de tien eerste jaren na den Utrechtschen vrede verkeerden, en alles scheen te voorspellen dat, zoo deze toestand langer voortduurde, het zeewezen weldra geheel zou vernietigd worden. De reeds vermelde ondersteuning der provincie Holland gaf eenige verademing. Van dat oogenblik af begon er zich, althans bij de Hollandsche Admiraliteiten, eenig meerder leven te vertoonen. Bevrijd van hare krijtende schulden, en door de groote bezuinigingen der voorgaande jaren van de meest zwaar wegende lasten verlost, waren zij in staat, de voor hare rekening loopende kapitalen allengs af te doen, de hand aan het herstel der nog aanwezige schepen te slaan en zelfs jaarlijks eenige nieuwe bodems uit hare eigene middelen te bouwen. Hierin onderscheidde het Amsterdamsche Collegien door zijne ruimere inkomsten zich voordeelig. Van 1723 tot 1741 bouwde het uit eigene middelen 33 schepen, niet enkel voor de bescherming des handels en der zeevaart bestemd, maar waaronder zich twaalf<sup>1</sup> bevonden die geschikt waren om in linie te strijden. Hieraan en aan het herstel en onderhoud der zoo lang verwaarloosde schepen legde deze Admiraliteit niet minder dan negentien millioen te koste,<sup>2</sup> terwijl zij daarenboven de telkens herhaalde uitrustingen voor Curaçao, tot bescherming van de koopvaar-

<sup>1</sup> Namelijk twee van 74, twee van 64 en 8 van 52 stukken, terwijl de overige bestonden uit elf van 44, één van 36, vijf van 20 tot 26 en twee van 14 stukken. *Officiële lijst, in den jare 1780 aan H. H. Mog. ingeleverd.*

<sup>2</sup> Memorie der Gecommitteerden uit de Admiraliteiten aan H. H. Mog. over het *generale redres in de administratie en ophef van de middelen te water*, van 1 Junij 1745.

ders tegen de onregtvaardige aanrandingen der Britten en Spanjaarden, en die tegen Marocco geheel uit eigene middelen deed, en gedurende deze jaren van de ten haren laste loopende kapitalen voor bijkans vijftien tonnen gouds afloste.<sup>1</sup> Loffelijk, voorwaar, mag deze handelwijs van de Admiraliteiten in het algemeen, en van het Amsterdamsche collegie in het bijzonder, genoemd worden; want, hadden zij zich, waartoe zij volgens hare oorspronkelijke inrigting eigenlijk slechts verplicht waren, in deze jaren enkel bepaald tot het bouwen van ligtere vaartuigen ter bescherming van den handel, het oogenblik zou weldra zijn aangebroken, dat het eertijds magtige Gemeenebest, 't welk nog vóór minder dan eene halve eeuw onder de groote zeemogenheden geteld werd, door de onbegrijpelijke onverschilligheid en kortzigtige staatkunde der provincien, niet één enkel lineschip meer zou bezeten hebben, en te eenenmale uit de rij der zeemogenheden zou gewischt zijn. Dank haren ijver en vaderlands-liefde, behield Nederland, in deze jaren van verval, eene soort van Zeemagt, welke wel de schaduw<sup>2</sup> was van de vroegere, doch die het Gemeenebest toch in staat stelde, aan den handel en de zeevaart bescherming te verleenen, en, wanneer zulks vereischt werd, zelfs eene scheepsmagt, hoe gering en gebrekkig die ook ware, toe te rusten.

Zoo lang de algemeene vrede stand hield, konden de Admiraliteiten op deze wijs voortgaan, en het zeewezen in den toestand gehouden worden, waartoe het nu gebragt was. Maar verlichte en bekwame Staatslieden, waaronder, in de eerste plaats, de Raadpensionaris SIMON VAN SLINGELANDT<sup>3</sup> mag

<sup>1</sup> *Not. der Adm. Amsterdam*, 5 Mei 1744.

<sup>2</sup> Zoo wordt zij meermalen in de staatsstukken van dezen tijd genoemd.

<sup>3</sup> De Memorie van dien Staatsman: *Over het redres der Saaken van de Admiraliteiten*, A°. 1719, te vinden in het vierde deel zijner werken, verdient gelezen te worden, waarachter gevoegd is de *Resolutie der Staten van Holland* van 20 Febr. 1721, inhoudende een bepaald voorstel tot het oprigten van een Collegie van Superintendentie, en als bijlage, de Schets van eene te geven instructie aan dat Collegie. Over dat Collegie, zoo als het ten tijde van Prins MAURITS bestond, zie D. I, blz. 189, doch dit bleef slechts vier jaren in stand.

genoemd worden, voorzagen, dat de Collegien, wanneer er buitengewone gebeurtenissen mogten plaats grijpen, vrees voor oorlog ontstaan of de krijg werkelijk uitbreken, tot dezelfde treurige gesteldheid zouden terugkeeren, waaruit zij met zoo veel moeite min of meer gered waren, en dat het zeewezen op nieuw in een diep verval zou geraken. Ter voorkoming daarvan, hadden deze Staatslieden, daar de provinciën nog altijd het verleen van buitengewonen onderstand bleven weigeren, reeds voor eenige jaren pogingen aangewend, door doeltreffende maatregelen de geldmiddelen der Admiraliteiten te verbeteren, en, bij het gemis van een Admiraal-Generaal, op nieuw op te rigten een *Collegie van Superintendentie*, hoedanig een in vroegere tijden kortstondig bestaan had, vervolgens afgeschaft was en meermalen te vergeefs beproefd was te herstellen, opdat langs dezen weg de inkomsten der Admiraliteiten mogten vermeerdert, het bestuur van het zeewezen verbeterd en de kwijnende zeemagt van den Staat uit de laagte, waarin zij gezonken was, mogt opgeheven worden. Dan deze pogingen waren met geene gewenschte uitkomst bekroond, omdat het eigenbelang en vooroordeel zich met kracht daartegen hadden verzet.

Wat SLINGELANDT en andere verlichte mannen voorzien hadden, gebeurde eenigen tijd later. De oorlog tusschen Engeland en Spanje, de aanmatiging des Konings van Denemarken, de knevelarijen der Zweden, en eindelijk de hevige krijg, welke tusschen MARIA THERESIA, Groot-Brittanje en Frankrijk ontbrandde, en waarin het Gemeenebest, ondanks zijne vreesachtige staatkunde medegesleept werd, noodzaakten de Admiraliteiten, eerst hare gewone uitrustingen tot bescherming van den handel en de zeevaart te verdubbelen, en daarna zelfs eskaders in zee te brengen. Dan hiertoe vonden zij zich uit eigene middelen buiten staat, en nog veel minder waren zij vermogend, om voort te gaan met den aanbouw van oorlogsschepen, waaraan, niettegenstaande hetgeen er in de laatste jaren gedaan was, hier te

lande in vergelijking met de overige zeemogendheden, <sup>1</sup> groot gebrek was. Dit deed de Bondgenooten uit den langdurigen slaap, waarin zij gedompeld waren, min of meer ontwaken. Er werden ernstige beraadslagingen over het verbeteren der zeemagt en het doen van buitengewone uitrustingen aangevangen. Dan nu ook bleek het, hoezeer het zeewezen in de laatste veertig jaren in verval was geraakt. Van al de lineschepen, onder WILLEM III en HEINSIUS gebouwd, waren niet meer dan twee overig, en het getal van *alle* schepen, de zeemagt van den Staat uitmakende, bedroeg niet meer dan 50, waaronder slechts 25 bruikbare lineschepen. Welk een aanmerkelijk verschil met den tijd van het Stadhouderchap van Koning WILLEM, toen het getal der lineschepen doorgaans 90 beliep, ja zelfs van het begin van den Successie-oorlog, toen er nog 74 lineschepen aanwezig waren! <sup>2</sup> Bovendien was het de Amsterdamsche Admiraliteit <sup>3</sup> alleen, die thans in het bezit was van ettelijke fregatten; doch de Maze telde er slechts vier, het Noorderkwartier één, Zeeland en Vriesland bezaten geen enkel.

In deze gesteldheid, en terwijl de handel en scheepvaart, ja zelfs de rust des Vaderlands bedreigd werd, achtten de Algemeene Staten en de Raad van State, het eenige Collegie, dat in deze dagen van algemeene flauwheid geestkracht betoonde, en niet opgehouden had, de Bondgenooten indachtig te maken aan het verval der zeemagt, en voor de treurige gevolgen van dat verval ernstig te waarschuwen, het te regt, meer dan tijd, nadat de Staten der provincien ruim 30 jaren zich aan hare ondersteuning onttrokken hadden, <sup>4</sup> de hand

<sup>1</sup> Het zeewezen van Groot-Brittanje was te dezen tijde geenszins in bloeienden staat, en uogtans telde het ruim 120 schepen van 50 tot 100 stukken, waaronder 20 van 90 tot 100 stukken. BEATSON, *Naval and Military Memoirs of Great-Britain*.

<sup>2</sup> En hoe groot was nog daarenboven het verschil in de soorten van schepen. In 1700 telde men 14 negentigers, één tachtiger, 16 van 70 tot 74 en 24 van 60 tot 68 stukken, terwijl men nu niet één bruikbaar schip van 90 of 80 stukken bezat, het getal der zeventigers slechts 5 en dat der zestigers 7 beliep.

<sup>3</sup> *Verbaal der Haagsche Besoignes* 1741 en *Rapport der Gedep. van de Adm.* 19 Sept. 1741. Zie *Bijlage* I.

<sup>4</sup> Zoolang was het doen eener petitie voor aanbouw geleden, dat de vormen daar-

aan haar herstel te slaan. Zij droegen dus voor, behalve het doen van eene aanzienlijke uitrusting uit eenen buitengewonen onderstand der Gewesten, het bouwen van 25 schepen van oorlog, waartoe de gelden mede door de provinciën behoorden verschaft te worden, “ten einde,” gelijk men leest, “met dit kleine getal, ofschoon verre beneden de behoeften en geenszins in verhouding met de zeemagt der overige volken, een begin te maken met het verbeteren en herstellen van 's Lands navale magt, welke zoo gering was en tot die laagte gekomen, dat zij zelfs minder was dan ooit te voren sedert de oprigting der Republiek.”

Dan, hoe volstrekt noodzakelijk deze aanbouw ware, stemde, buiten Holland en Zeeland, geene der Gewesten daarin toe, zoodat er vijf jaren wederom ongebruikt voorbijgingen, en de Staten-Generaal zich na dat tijdsverloop verplicht zagen, in afwachting van die toestemming, te besluiten, voorloopig *twaalf*, in plaats van *vijf en twintig* schepen te doen bouwen.<sup>1</sup> Maar ook dit nader besluit hielp weinig, en de treurige omstandigheden, waarin het Vaderland kort daarop geraakte, belette ook veel aan het herstel der zeemagt te doen. Door dezen zamenloop der dingen was de eertijds zoo vermogende Admiraliteit van Amsterdam slechts in staat, van 1741 tot aan het sluiten van den Akenschen vrede in 1748, vijf schepen van linie en drie ligte fregatten te bouwen; de Maze een gelijk getal en één klein vaartuig, en Zeeland twee linesschepen en één fregat; maar noch het Noorderkwartier, noch Vriesland bezat daartoe de middelen. Van daar, dat niet dan traaglijk en met de uiterste inspanning van krachten het door den Koning van Groot-Brittanje gevorderde *auxiliair* eskader kon geleverd worden; dat bij den inval der Franschen de geheele scheepsmagt van den Staat

---

van genoegzaam in vergetelheid geraakt waren, om welke reden de Admiraliteit van de Maze het noodig achtte, thans haren Advocaat Fiscaal naar 's Gravenhage te zenden, “om te informeren op hetgeen gebruikelijk is geweest omtrent het doen van petitie tot den aanbouw van nieuwe schepen.” *Not. dier Adm.* 15 Sept. 1741.

<sup>1</sup> Bij *Resolutie* van 3 Dec. 1746.

moest gebruikt worden om het dreigende gevaar af te wenden, en dat men in dien berooiden toestand aan den handel en de scheepvaart geene, zelfs niet de minste bescherming kon verleen; van daar, eindelijk, dat de Republiek, eenmaal de mededingster van Groot-Brittanie, zich in de verplichting gesteld zag, de scheepsmagt van dat Rijk in te roepen, om hare eigene rivieren tegen den inval van de legermagt des Franschen Konings te helpen beschermen.

En met den onderstand der provincien, tot het doen van uitrustingen, was het in deze jaren niet beter gelegen. Herhaalde malen werden daartoe, bij het klimmen van den nood, voordragten en dringende verzoeken aan de Gewesten gedaan, maar de meeste bleven even onverschillig omtrent die gewigtige zaak als zij sinds meer dan dertig jaren geweest waren, alhoewel daarvan niet alleen het welzijn, maar ook het behoud van het Vaderland afhing. Holland en Zeeland waren wederom bijkans de eenige, die de Admiraliteiten, zoo veel hunne middelen dit toelieten, ondersteunden; doch de zware lasten, waaronder deze beide gewesten bij het doordringen van het magtige Fransche leger, gebukt gingen, maakte het onmogelijk, aan al hunne verplichtingen te voldoen. Ook hieraan is het toe te schrijven, dat de handel en de zeevaart in deze jaren niet of kwalijk beschermd werden; hieraan, dat de Admiraliteiten den vernederenden raad aan de Algemeene Staten moesten geven, “de door den Dey van Algiers *geëischte* geschenken, hoezeer anderzins de gewone verre te boven gaande, onmiddellijk te zenden, liever dan zich aan eene vredebreuk bloot te stellen, of eene uitrusting te doen, die vrij kostbaarder zou wezen;”<sup>1</sup> hieraan, eindelijk, dat de Collegiën; die in de laatst voorgaande jaren min of meer op hun verhaal gekomen waren, op nieuw uitgeput werden, zich wederom met zware schulden moesten beladen, en in zulk eene jammerlijke gesteldheid geraakten, dat zij, even als na den Utrechtschen vrede,

---

<sup>1</sup> Verbaal Haagsche Besoignes 1746.

jaren noodig hadden om zich min of meer te herstellen.<sup>1</sup>

Ten gevolge van die verregaande verwaarloozing der aangelegenheden van de zee, verkeerden al de Admiraliteits-Collegien gedurende de jaren van dezen noodlottigen oorlog in eenen zeer moeilijken toestand; ja sommige Collegien geraakten tot zulk een uiterste, dat zij onvermogen waren, de renten hunner loopende kapitalen te voldoen, de dagloonen aan het werkvolk te betalen, den scheepsbevelhebbers gelden te verleenen tot inkoop van de eerste levensbehoefden, en aan het scheepsvolk zijne soldij te verstrekken. Hierdoor leverde 's Lands zeemagt in deze jaren een zoo treurig schouwspel op, als sedert het ontstaan van het Gemeenebest nog nimmer gezien was. De kapiteinen, reeds met vroegere schulden bezwaard, waren buiten staat, levensmiddelen te koo- pen en niemand wilde ze hun op goed geloof leveren; wat meer is, de bakkers weigerden, langer brood voor de zeelieden te bakken.<sup>2</sup> Deze ongelukkigen, van welke velen sedert meer dan één jaar geen enkelen penning genoten hadden, konden zelve zich noch spijs, noch ververschingen, noch kleedingstukken,<sup>3</sup> onmisbaar in den barren winter, aanschaffen, waaruit mis- noegen, ellende, ziekten en sterfte op 's Lands schepen ontstonden. Moet men dan, bij zulk eene jammerlijke gesteld- heid, niet erkennen, dat het zeewezen te dezen tijde in deer- lijk verval geraakt was; een verval, nooit grooter te voren, nimmer zoo erg in latere dagen. En zal men dan niet bil- lijken moeten de herhaalde klagten, die de Vice-Admiraal SCHRIJVER en eenige andere officieren, die het wel met het Vaderland meenden, over dat verval aanhieven? Kan men het den genoemden vlootvoogd, die betere dagen beleefd had,

<sup>1</sup> Bij het einde van den oorlog, had de Admiraliteit van Amsterdam van de *f* 6.358,000, die de provinciën haar wegens buitengewonen onderstand over de jaren 1744 tot 1748 verschuldigd waren, nog ruim *f* 4,400.000 te vorderen. En aldus was het ook met de overige Admiraliteiten gelegen.

<sup>2</sup> Dit zeggen H. H. Mog. met zoo vele woorden in derzelver brief van 17 Febr. 1748 aan de Staten der provinciën.

<sup>3</sup> Oudtijds, en ook nu nog, moest de matroos geheel voor eigene kleeding en ligging zorgen.



ten kwade duiden, dat hij zich scherp over dat verval uitspreekt, in ronde, maar somwijlen ruwe taal dengenen, die hij door hunne flauwhartigheid als de medewerkers tot dat verval aanmerkte, zulks verweet? Verdient hij niet veeleer lof, wanneer wij hem 's Lands overheden hooren bidden en smeecken, "om de Navale magt der Republiek, waardoor zij groot was geworden, doch die nu bijna geheel verzonken was, wederom het hoofd te doen opsteken en in dien luisterrijken staat te brengen, als de dienst van het Gemeenebest vereischte." <sup>1</sup>

Om eene volledige kennis der gesteldheid van het zeewezen, van den Utrechtschen tot den Akenschen vrede, te bekomen, blijven er nog vier zaken tot beschouwing over, namelijk, de scheepsbouw, de bemanning, de ingeslopen misbruiken in de verschillende takken van het bestuur, en bij de zeeofficieren het verval der krijgstucht.

De scheepsbouw, die, gelijk te zijner plaatse gezegd is, <sup>2</sup> onder Koning WILLEM, in vergelijking met dien in Groot-Brittanje en Frankrijk, hier te lande reeds gebrekkig was, was na den dood van dien Vorst op dezelfde hoogte, of liever op dezelfde laagte als vroeger gebleven. De scheepstimmermansbazen van 's Lands werven gingen hunnen ouden gang, zonder van het invoeren van verbeteringen te willen hooren, <sup>3</sup> en bouwden eenige goede, doch meestal slechte of althans zeer onvoldoende schepen. Zoo wij den Vice-naderhand Luitenant-Admiraal SCHRIJVER mogen gelooven,

<sup>1</sup> Brief van den Vice-Admiraal SCHRIJVER aan H. H. Mog., van 18 Junij 1749.

<sup>2</sup> D. III, bl. 146—158.

<sup>3</sup> In 1703 werden pogingen aangewend tot verbetering van den scheepsbouw, bepaaldelijk der oorlogsschepen van het 4<sup>de</sup> charter, voor welke, op aandrang van Holland, na daarover eenige vlagofficieren gehoord te hebben, *een houten model gemaakt werd, om bij den aanbouw te worden geobserveerd*, en 't welk bij *Resolutie van H. H. Mog.* 6 Dec. 1703 goedgekeurd en vastgesteld werd; doch de tegenstand van sommige Admiraliteiten tegen deze verbetering was zoo groot, dat H. H. Mog., bij besluit van 22 Maart 1704 meenden, de voorgemelde resolutie te moeten intrekken, en aan de Admiraliteiten wederom de vrijheid te geven, "*zoodanig bestek te doen volgen, als zij ten meesten dienste van den Lande zouden oordeelen te behooren, om te maken, dat de voors. schepen goed en wel bezeild mogen wezen.*"

en wij hebben elders aangetoond, dat zijne getuigenis, hoewel somwijlen wel eens overdreven, doorgaans echter gegrond is, zou JAN VAN RHEENEN, die van den jare 1704 tot 1722 aan het hoofd der werven van de Admiraliteit van Amsterdam stond, niet één enkel bekwaam oorlogschip geleverd hebben. Zijn opvolger, GERBRAND SLECHT, ging denzelfden weg, en bij de overige Admiraliteiten was het toch even zoo, of liever nog veel erger gesteld. Alles scheen dus aan te duiden, dat de scheepsbouw hier te lande, ook in dit tijdvak, geene de minste verbeteringen zou ondergaan, niettegenstaande de blijkbare vorderingen der naburige volken in dat vak. Toevallige omstandigheden, gelijk men dit noemt, bragten daarin nuttige veranderingen, althans bij de Admiraliteit van Amsterdam, te weeg, welke wel eene hevige tegenkating ontmoetten, doch die eindelijk zegevierden, en zonder welke de zeemagt van het Gemeenebest niet in staat zou geweest zijn, in latere jaren na eenen zoo langdurigen vrede, zich met de Britsche vloot roemrijk op Doggersbank te meten.

LUBBERT ADOLF TORCK, heer van *Rozendaal*, sedert den jare 1717 lid van de Amsterdamsche Admiraliteit, werd in bloei maand des jaars 1723 tot een' der Commissarissen van de werf aldaar benoemd, en het is in die betrekking, dat deze tot dus verre uit dit oogpunt onbekende Edelman, zich wegens de verbeteringen, welke hij in den scheepsbouw en andere aangelegenheden, het zeewezen betreffende, invoerde of hielp bevorderen, ten hoogste verdienstelijk jegens het Vaderland maakte, hoezeer hij zich dan ook daarvoor den ondank zijner ambtgenooten op den hals moge gehaald hebben.<sup>1</sup> Zoodra die Edelman met deze nieuwe betrekking belast was,

<sup>1</sup> Ik zeg *moge*, want het is niet onwaarschijnlijk, dat de onaangenaamheden, hem in 1741 door zijne medeleden aangedaan, waarover in het breede gehandeld wordt in D. XIX, bl. 105—118 der *Bijvoegselen en Aanmerkingen* op WAGENAAR'S *Vad. Hist.* gedeeltelijk zijn toe te schrijven aan het misnoegen over de nieuwigheden, door hem ingevoerd. Wie in deze geschillen regt had, zullen wij hier niet onderzoeken, maar de vorm, dit is zeker, was voor TORCK beleedigend en onverdiend na al het goede dat hij stichtte.

ving hij aan met onderscheidene misbruiken, welke van lieverlede op de werf ingeslopen waren, den dienst belemmerden en den Lande veel noodeloos geld kostten, te bestrijden en zoo veel mogelijk uit den weg te ruimen, waarmede hij gedurende de achttien jaren, dat hij in die betrekking bleef, voortging, terwijl hij bovendien vele zeer merkwaardige verbeteringen invoerde.<sup>1</sup> Dan hiermede meende hij niet genoeg gedaan te hebben; hij verlangde ook den scheepsbouw te verbeteren, waarin hij naar wensch slaagde.

Reeds in den jare 1721 hadden de even kundige als moedige Luitenant-Admiralen JAN GERRIT VAN WASSENAER en ANTHONY PIETERSON, de Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK en de Schout-bij-nacht BODAN aan Hunne Hoog Mogenden, bij gelegenheid dat zij over de te doene uitrustingen tegen de Algerijnen geraadpleegd werden, eenparig hun leedwezen te kennen gegeven, “dat de schepen van den Staat niet hard genoeg zeilden, om de Barbarijsche roovers te achterhalen en te bevechten, en dat men alleen op een buitengemeen toeval moest hopen, om eenig voordeel op die roovers te bekomen:” om welke reden zij voorstelden een zeker getal wel bezeilde schepen te doen timmeren.<sup>2</sup> Dit voorstel vond bijval bij de Algemeene Staten, die besloten,<sup>3</sup> zes zoodanige schepen

<sup>1</sup> Hieronder behoort 1<sup>o</sup>. de invoering van een reglement voor de werf te Amsterdam, vastgesteld op den 4 Maart 1733 en uitgebreid in een nader reglement van 19 Dec. 1744, waarbij zeer doeltreffende bezuinigingen gemaakt, en tevens maatregelen bepaald werden tot het in dienst stellen van onderofficieren en matrozen aan de werf, terwijl zij aan wal waren; 2<sup>o</sup>. de vaststelling van een reglement, rakende den dienst te water, bij genoemde Admiraliteit, op den 15 Februarij 1735, waarin, onder anderen, aan de kapiteinen, commandeurs, luitenants en adelborsten voorgeschreven werd, alle, zonder onderscheid, in persoon *Journal* te houden, zoo wel omtrent hetgeen op de reis was voorgevallen, als met betrekking tot het merkwaardige, dat hun in den zeedienst gedurende den togt was voorgekomen; dat de commandeurs en adelborsten zich gedurende de reis vlijtig zouden moeten oefenen in de navigatie, stuurmans- en constapelskunst, takelagie en commando's, en daarvan telkens een bewijs van den bevelvoerenden officier zouden moeten overleggen, zonder hetwelk zij niet zouden bevorderd worden enz. enz. Beide deze belangrijke stukken zijn te vinden in de *Not. der Admiraliteit van Amsterdam*, van 1733 en 1735.

<sup>2</sup> Advijs dier vlootvoogden, te vinden in het *Verbaal der Haagsche Besoignes* van 1721. en gedagteekend den 3 Maart van dat jaar.

<sup>3</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 31 Maart 1721.

of fregatten onmiddellijk te doen bouwen; doch de Admiraliteiten, ingenomen tegen alle verbeteringen en bovendien met schulden beladen, voerden dat besluit niet uit. Intusschen bevestigde de ondervinding de gegrondheid van de vreeze der voornoemde zeevoogden, daar het bij de kruistogten tegen de Algerijnen weldra bleek, dat 's Lands schepen, eenige weinige uitgezonderd, trage zeilers waren, ten beste genomen, tot konvooijers bruikbaar, maar allezins ongeschikt tot verovering of vernieling dier roovers. Dit en de voortdurende straffelooze rooverijen der Algerijnen openden eindelijk aan degenen, die in deze dagen van verblinding en vooroordeel voor verlichting en vooruitgang vatbaar waren, de oogen. De Vice-Admiraal SCHRIJVER, die zegt een leerling in den scheepsbouw te zijn van den kundigen Luitenant-Admiraal JAN GERIT VAN WASSENAER, welke Luitenant-Admiraal, zoo als hij het uitdrukt, zijn geheele leven had besteed, om het aanstellen van eenen Engelschen scheepstimmermansbaas aan te raden, beroemt zich, de voetstappen van zijnen overleden' zeevader in dit opzigt gedrukt te hebben, en den heer TORCK van *Rozendaal* door zijnen invloed te hebben overgehaald, om een bekwaam man uit Engeland te ontbieden.<sup>1</sup> Hoe dit zij, zeker is het, dat de toenmalige kapitein SCHRIJVER, te dien tijde zich in Engeland bevindende, in den jare 1726,<sup>2</sup> nadat GERBRAND SLECHT zijne betrekking had nedergelegd, op voordragt der Commissarissen van de werf, waaronder zich de heer TORCK bevond, van het Amsterdamsche Collegie in last kreeg, naar eenen bekwaamen meester scheepstimmerman in dat Rijk te vernemen, dewijl aan die Commissarissen, hoe vele pogingen zij aangewend hadden, "niemand hier te lande was voorgekomen, die zij tot die betrekking aan den Raad durfden voorstellen.<sup>3</sup> Hierin slaagde SCHRIJVER naar

<sup>1</sup> In zijne m. s. Verhandeling: *Over 's Lands scheepsbouw en verval van zeedienst*. Er bestaat geene reden, om aan de waarheid dier bewering te twifelen, doch het blijkt tevens, dat de Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK, de Schout-bij-nacht GRAVE en de kapitein LIJNSLAGER mede deze zaak bevorderd hebben.

<sup>2</sup> Bij *Resolutie* van den Raad der Amsterdamsche Admiraliteit van 18 Junij 1726.

<sup>3</sup> Dezelfde *Resolutie*. Men zal zich herinneren, dat de Admiraliteit van de Maze

wensch, en werd in April des volgende[n] jaars als zoodanig door de Admiraliteit van Amsterdam aangesteld THOMAS DAVIS, een Engelschman van geboorte, die eerst als scheepsbouwer op den Donau voor den Keizer van Duitschland, en later in dezelfde betrekking te Napels werkzaam was geweest.<sup>1</sup> Aan dezen werden twee andere Engelschen, CHARLES BENTAM en JOHN MAY, als helpers of adsisenten toegevoegd, hem vergund vier leerlingen aan te nemen, om door hem op hunne kosten in den scheepsbouw te worden onderwezen, en tevens de verpligting opgelegd, zes timmerlieden, die zich verbinden zouden, 's Lands dienst nimmer dan met uitdrukkelijk verlot te zullen verlaten, behoorlijk in deze kunst te onderrigten.<sup>2</sup> Wijze maatregelen, voorzeker, waardoor niet slechts voor de tegenwoordige verbetering van den scheepsbouw, maar ook voor de toekomstige gezorgd werd, en waaraan de Admiraliteit van Amsterdam achtervolgens vier bekwame scheepsbouwers had te danken.<sup>3</sup> Zeven jaren lang bleef DAVIS aan het hoofd van de Amsterdamsche werf, en over het algemeen beantwoordden de door hem gebouwde schepen aan de verwachting. De meeste zeilden uitmuntend,<sup>4</sup> waren even gemakkelijk in het vallen als in het loopen, en luisterden, om zoo te spreken, op een duim breed naar het roer.<sup>5</sup> Intuschen waren zij niet boven alle aanmerkingen verheven, en

---

reeds in 1695, op dezelfde gronden, voorsloeg, een bekwaam scheepsbouwer uit Engeland te ontbieden, en dien tot Generaal-Directeur en Inspecteur van des Staats scheepsbouw aan te stellen. Zie D. III, bl. 152.

<sup>1</sup> *Not. der Admiraliteit van Amsterdam*, 10 April 1727. Hij werd aangesteld op een daggeld van 10 gulden, vrije woning, 100 gulden biergeld en eenige andere voordeelen, met belofte van eene premie voor elk nieuw schip, dat van stapel zou loopen. *Not.* 29 Julij 1728.

<sup>2</sup> Dezelfde *Notulen* 10 April, 13 Mei en 10 Julij 1727.

<sup>3</sup> BENTAM, de opvolger van DAVIS, W. VAN GHENT, MAY en CORNELIS MAST.

<sup>4</sup> De kapitein HOEFT prijst in een' zijner brieven zeer het door DAVIS gebouwde schip het *Zeepaard*, en SCHRIJVER zegt van het schip *Ter Meer*, insgelijks door DAVIS gebouwde, dat hij eens 60 mijlen in de 24 uren daarmede had afgelegd, en zulks met geen overdadige kracht van wind, "*hetgeen*," zoo als hij er bijvoegt, "*gansch geen dom schip marqueert*."

<sup>5</sup> Brieven van den Schout-bij-nacht GRAVE, de kapiteinen LIJNSLAGER, TEENGS en andere[n] aan de Admiraliteit van Amsterdam.

deze werden aan DAVIS medegedeeld. Of de kitteloorige Brit zulks ten kwade geduid hebbe, blijkt niet met zekerheid, doch wel, dat hij kort daarop afscheid nam en naar zijn Vaderland terugkeerde. In zijne plaats werd CHARLES BENTAM tot scheepstimmermansbaas aangesteld,<sup>1</sup> op genoegzaam gelijke voorwaarden als zijn voorganger. Gedurende de 23 jaren,<sup>2</sup> dat aan dezen Brit de bouw der schepen op de Amsterdamsche werf toevertrouwd werd, was het oordeel over de schepen zeer uiteenlopende. Sommigen, waaronder voornamelijk de Vice-Admiraal CORNELIS SCHRIJVER, roemden deze hemelhoog; anderen, daarentegen, keurden ze 'zonder onderscheid af, verklaarden ze, als van geen Nederlandsch, maar Engelsch maaksel zijnde, te eenenmale ongeschikt voor deze gewesten, kenden daaraan weinige of geene goede hoedanigheden, maar wel zeer grove gebreken toe. Meer dan één scherp geschrift<sup>3</sup> zag tot betoog van het nadeelige van den Engelschen bouw het licht. De persoon van BENTAM zelve werd daarin niet gespaard, en SCHRIJVER, zijn beschermer, hevig aangevallen. Het ontbrak echter aan geene geschriften, waarin BENTAM verdedigd werd, en SCHRIJVER zelf nam meer dan eenmaal de pen met dat doel op, welke hij dan wel eens in gal doopte. Maar de tegenstanders van den Engelschen bouw, waaronder zich ook meer dan één zeeofficier bevond, vergenoegden zich niet met deze wijs van bestrijding des ver-

<sup>1</sup> Den 17 Febr. 1735. Hem werd eene instructie gegeven, gelijk aan DAVIS, waarin, onder anderen, bepaald werd, dat hij van alle nieuw te bouwen schepen eene nauwkeurige en voldoende teekening aan den Raad moest overleveren, die door deze behoorde goedgekeurd te worden, alvorens tot den bouw over te gaan. De andere bazen, *niet wetende*, zoo als SCHRIJVER zegt, *wat Mathesis is*, deden dit niet, zich vergenoegende met eene zoogenaamde teekening te maken op gedrukt vierkant geruit papier, waarvan dan ieder ruit een voet was, en de duimen bij de gis genomen werden "*even gelijk*," zoo als de genoemde Vice-Admiraal zich uitdrukt, "*de vrouwen haar breiwerk oefenen, ieder ruit voor een steek, of wel haar kanten plegen te werken.*"

<sup>2</sup> Hij overleed, nog altijd scheepstimmermansbaas van het Amsterdamsche Collegie zijnde, aldaar in den jare 1758.

<sup>3</sup> Men herinnere zich de twee in dien geest geschreven werkjes van LA FARGUE, waarvan in D. III, bl. 148 melding is gemaakt. Van dezen schrijver zijn mij nog andere werkjes in handen gekomen, waarvan voor ons doel het gewigtigste is de *Historie der Zeemagt van Frankrijk*, waarin belangrijke daadzaken voorkomen.

beterden scheepsbouws, maar wendden somwijlen, tot vernietiging daarvan, de schandelijkste middelen aan.<sup>1</sup> Gelijk meestal, schijnt ook hier de waarheid in het midden te liggen. De onpartijdigste berigten komen daarin overeen, dat er onderscheidene, zeer goede, zelfs uitmuntende schepen door BENTAM vervaardigd werden, die verre de vorige, van Nederlandsch maaksel, in bezeildheid en andere hoedanigheden overtroffen; dat aan die meerdere bezeildheid en verbeterde hoedanigheden gedeeltelijk is toe te schrijven, dat de vrede met de Algerijnen, die, zoo als een der Nederlandsche kapiteinen schreef, onze nieuwe schepen vreesden, jaren lang bewaard werd, en dat men, daaraan bijzonder heeft te danken het vernielen en veroveren van ettelijke Marroccaansche vaartuigen in deze jaren. Van den anderen kant, schijnen alle bodems, op de Engelsche wijs gebouwd, niet aan de verwachting voldaan en voedsel aan het vooroordeel, 't welk bij velen daar tegen bestond, gegeven te hebben. Intusschen zou het te wenschen geweest zijn, dat de overige Admiraliteiten het voorbeeld van het Amsterdamsche Collegie, al waren er dan ook aldaar nog gebreken overgebleven, in het verbeteren van den scheepsbouw gevolgd hadden; doch zij bleven de oude manier halsstarrig volgen,<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Dit getuigt de toenmalige kapitein SCHRIJVER, in een brief van 27 Nov. 1736 aan de Admiraliteit van Amsterdam, daarbij eene verklaring zijner officieren overleggende, waaruit bleek, dat er ettelijke groote spijkers in de dagelijksche kluis van zijn schip *Ter Meer* gevonden waren, "die aldaar niet door onkunde konden geslagen zijn, maar met voorbedachte kwaadaardigheid," en waardoor, bij het opwinden van het anker, schip en volk in het grootste gevaar zouden hebben kunnen gebragt worden. Bij die gelegenheid vermeldt hij, dat in het eerste schip van den Engelschen baas DAVIS, *de provincie Utrecht*, "op de werf manden met vuilnis tusschen de buikstukken voor de lokgaten waren gestopt, in de hoop het schip daardoor onderstallig te maken en te beletten dat het water naar de pompen zou zakken, om alzoo bij storm en onweder een ongemak aan een Engelsch gebouwd schip toe te brengen en het te doen vergaan, ten einde daardoor schijn van reden te hebben, te kunnen zeggen, dat zulks het effect was van de Engelsche gebouwde schepen."

<sup>2</sup> De Maze deed een modelschip van palmhout te Londen in 1738 koopen, en drie jaren later werd de sloopstimmerman VAN SWYNDRECHT gelast, in den bouw van het schip *Rotterdam*, van 64 stukken, naauwkeurig zich te regelen naar de daarvan gemaakte teekeningen en het mal; doch dit was ook de eenige verbetering bij die Admiraliteit; bij de overige bleef alles op den ouden voet.

waarvan het gevolg was, dat vele schepen bij voortduring misbouwd of kwalijk ingerigt werden, tot onberekenbaar nadeel van den dienst, en niet zelden tot schande van het Gemeenebest.<sup>1</sup>

De behoorlijke bemanning der oorlogsschepen leverde in deze jaren een der grootste bezwaren op. Terwijl men in vroegere dagen, bij vreedestijd, overvloed van zeevolk had, en de toeloop somwijlen zelfs zoo groot was, dat daartegen maatregelen moesten genomen worden,<sup>2</sup> heerschte in dit tijdvak eene zeer groote schaarste, en was er, niettegenstaande de weinige uitrustingen welke er gedaan werden, dikwerf geen voldoende getal van onder- of dekofficieren en matrozen te bekomen. De klagten deswege zijn veelvuldig en algemeen. Meermalen gebeurde het, dat de oorlogsschepen uit gebrek aan volk, weken en maanden moesten blijven liggen, en dan nog maar gedeeltelijk bemand, zee moesten kiezen. En wanneer er eenige meerdere uitrustingen dan gewoonlijk moesten gedaan worden, dan zagen de Admiraliteiten zich genoodzaakt de toevlugt te nemen tot buitengewone middelen. Dit was in het bijzonder het geval, toen in den jare 1744 het *auxiliair* eskader moest geleverd worden. Niettegenstaande men officieren naar Hamburg, Bremen, Koppenhagen en andere buitenlandsche steden zond om volk te werven, en

---

<sup>1</sup> De Vice-Admiraal SCHRIJVER verklaart in zijne officiële rapporten, de schepen van al de Collegien, behalve die van Amsterdam, *onbruikbaar* en voor den Staat te eenemale *nutteloos*. Hierop waren uitzonderingen, doch over het algemeen was die betuiging waar, als zijnde zij onnut, om, vooral aanvallender wijs, afbreuk aan den vijand toe te brengen. Zoo schreef de Nederlandsche Resident COYMANS te Koppenhagen, dat het schip *Beekvliet*, van 44 stukken, toebehoorende aan het Noorderkwartier, niet in staat was om te slaan, dewijl de drempels van de geschutpoorten zoo hoog waren, dat geen horizontaal schot daaruit kon gedaan worden, en bij gevolg de vijand niets van dat schip had te vreezen, en dat dus de braafste en ervarendste officier, die het ongeluk had om het in eene rencontre te commanderen, buiten zijne schuld zeer ongelukkig zou worden; dat de ervarendste Deensche zeeofficieren daarover aldus oordeelden, en dusdanige schepen tot disreputatie van den Staat strekten." *Res. van H. H. Mog.* van 18 Mei 1743. Het was ditzelfde schip, hetwelk in 1744 door den Britschen Admiraal BALCHEN uit het *auxiliair* eskader werd teruggezonden wegens onbezeildheid. Meer andere voorbeelden zonden kunnen bijgebracht worden.

<sup>2</sup> Zie D. I, bl. 660—661 en D. III bl. 165.



er een verhoogd handgeld, zoo dáár als hier, werd uitgelooft, was het Amsterdamsche Collegie buiten staat, zijne schepen te bemannen, en vond het zich verplicht, ten einde de schepen niet langer te vergeefs te laten liggen, het ontbrekende getal van matrozen aan te vullen met *tuchtelingen* uit het rasphuis<sup>1</sup>; een maatregel, welke tijdelijke uitredding moge hebben gegeven, maar die ongetwijfeld eenen verkeerden indruk bij menig eerlijk zeeman zal gemaakt, en hem weerzin tegen eenen dienst zal ingeboezemd hebben, waar men tot zulke verachtelijke middelen de toevlugt moest nemen. De beide volgende jaren was het niet veel beter gesteld. Ook toen kon men de noodige manschappen nauwelijks verkrijgen; en zulks nog alleen tegen buitengewoon hoog handgeld<sup>2</sup> en met den bij de zeelieden geliefden naam van den Prins van Oranje te gebruiken.

En ware de moeilijkheid om manschappen te bekomen, nog slechts het eenige bezwaar geweest, misschien had men het door dergelijke middelen, als de vermelde, kunnen uit den weg ruimen; doch het grootste bezwaar was gelegen in het verkrijgen van *bekwame* onderofficieren en manschappen. De klagten over het gemis daarvan zijn nog veelvuldiger en algemeener, dan over het gebrek aan manschappen. Onder de matrozen, die aangenomen werden, omdat men geene betere kon vinden, was een groot getal onbevaren en die voor het eerst in zee gingen, zoodat het op meer dan één schip gebeurde, dat een gedeelte des volks, bij het aanwakkeren van den wind, in plaats van dienst te doen, ziek en onbruikbaar werd.<sup>3</sup> Het getal der bekwamen en geoefen-

<sup>1</sup> *Not. der Admiraliteit van Amsterdam* 2 Julij 1744 en 7 Oct. 1745. Door Schepenen van Amsterdam werd aan deze tuchtelingen, bij hun ontslag uit den zeedienst, kwijtschelding van straf gegeven voor de jaren, welke zij nog moesten zitten, doch met handhaving van het vonnis van verbanning.

<sup>2</sup> Eerst van 25, daarna van 40 gulden.

<sup>3</sup> Dit schrijven, onder anderen, de toenmalige kapitein C. SCHRIJVER in 1731, en de kapitein HOEFT in 1742. Eerstgenoemde meldt deswege op den 5 Junij 1731 aan den Griffier FAGEL het navolgende: "Als ick met 's Lands schip *Hilverbeeck* in zee ben geseylt, waren omtrent de dertig coppen onbequaam om 's Lands dienst te doen, sigh hebbende in 't werck, met 't schip klaar te maecken en te landen, door dommig-

den was zeer gering, ja zoo klein, dat er Lands schepen in zee liepen, die naauwelijks zes of tien zoodanige konden tellen.<sup>1</sup> Daarenboven bevonden er zich onder de manschappen nog vele, die, door ongewoonte het zeeleven niet kunvende verdragen, ziek werden. Nog meerdere kwamen met zwakke of uitgeteerde ligchamen en walgelijke kwalen aan boord. Dezen waren onbestand tegen de vermoeijenissen van den zeedienst, kwijnden weg of werden door hevige ziekten aangetast, die zich maar al te dikwerf aan de gezonden mededeelden. En hieraan zijn zeker gedeeltelijk toe te schrijven die aanhoudende ziekten, welke gedurende dit tijdvak, jaren achtereen op 's Lands schepen heerschten, en honderden manschappen in het graf sleepten.<sup>2</sup>

Met de dek- of onderofficieren was het niet beter gesteld. Bekwame waren niet of zeer moeilijk te verkrijgen, bepaaldelijk was het getal van goede stuurlieden buitengemeen gering, en dat der constapels zoo klein, dat men genoodzaak was, deze buiten 's lands aan te nemen. De toenmalige kapitein SCHRIJVER klaagt daarover in een' brief van den jare 1736 aan de Admiraliteit van Amsterdam, waarin hij zegt, dat er bijkans geene geschikte manschappen te vinden waren, die als onderstuurlieden bij het Land in dienst wilden treden, en dat degene, welke zulks uit nood deden, gemeenlijk slechts ééne reis medemaakten, en zich alsdan min of meer bekwaamden en tot de koopvaardij overgingen. "Bij mijne kennis," voegt hij er bij, "zijn er slechts twee ervaren opperstuurlieden meer bij het Land, die hooge jaren krijgen. De overigen zijn zeer middelmatig en aan den drank verslingerd,

---

heyd beseert. Als ick tot in de Spaansche zee was geavanceert en niet meer als een stijve coelte kreeg, soo lag een groot gedeelte voor de spiegaaten, en beantwoordden hetgeene gecommandeert wierdt, met spuigen en braacken; enz." Geen tien matrozen. schrijft hij verder, waren er op zijn schip van 225 man, die in staat waren, met die vigilantie hem heen en weder te roeijen, als 's Lands dienst vereischte. Dat dit geenszins overdreven is, blijkt uit de brieven van vele andere officieren.

<sup>1</sup> Behalve SCHRIJVER, getuigt dit de kapitein BARCHMAN WUYTIERS in 1745, en de kapitein VAN NIMWEGEN klaagt, dat hij onder al zijne matrozen geen vier man kon vinden, die sturen konden.

<sup>2</sup> Dit wordt meermalen in de brieven der zeeofficieren van deze jaren gezegd.

zoodat het getal van goede en kwade zelfs zeer klein is.”<sup>1</sup> En zes jaren later spreken vier officieren<sup>2</sup> over ditzelfde onderwerp op deze wijs: “Het verval van de navigatie dezer landen is zoo groot ten opzichte van bekwame onderofficieren en volk, zoo voor 's Lands schepen als voor andere, dat het de gedachten te boven gaat;” er bijvoegende, dat zij zich niet schaamden te zeggen dat zij, wanneer maar weinige schepen meer dan gewoonlijk moesten uitgerust worden, den dienst met veel beschroomdheid zouden aanvaarden, “als *hunne eer en reputatie aan een onkundig volk niet gaarne willende hazarderen*, zoo het maar niet te eenenmale onmogelijk zou worden bevonden.” De waarheid van deze gezegden werd ten volle bevestigd, toen twee jaren later de schepen voor het *auxiliair* eskader moesten bemand worden. Het gebrek aan bekwame deofficieren was toen zoo groot, dat ofschoon men er eenige, om dus te spreken, tegen goud kocht, het vereischte getal, met name van constapels, in deze gewesten niet was te bekomen, zoodat de Admiraliteit van Amsterdam zich verplicht zag, er omtrent twintig uit Denemarken te ontbieden, “zonder welke,” gelijk men leest, “'s Lands schepen niet in staat zouden geweest zijn zee te kiezen.”<sup>3</sup>

Verschillende middelen waren voorgelagen, en sommige daarvan in werking gebragt, om de matrozen en onderofficieren tot den dienst aan te moedigen, door bijvoorbeeld hen in klassen te verdeelen, op de werf gedurende hun verblijf aan land te plaatsen, en hen bij voorkeur van anderen, als wakers op de binnen gevallen schepen te stellen; doch deze

<sup>1</sup> Oorsponkelijke brief van den kapitein C. SCHRIJVER aan de Admiraliteit van Amsterdam 7 Julij 1736.

<sup>2</sup> De Schout-bij-nacht H. GRAVE, en de kapiteinen C. SCHRIJVER, G. D. LANGE en A. FRENSEL zeggen dit in zekere gedrukte *Memorie*, door hen op den 22 Junij 1742 aan de Admiraliteit van Amsterdam ingediend, ter beantwoording van de vraag: *Over de precautien en middelen, welke zouden kunnen aangewend en gebruikt worden, om de vaart en de navigatie te verzekeren, vooral langs de kusten in de Noord-zee en het bezeilen van het Kanaal.*

<sup>3</sup> *Verbaal cit.* van den Vice-Admiraal SCHRIJVER, A<sup>o</sup>. 1747—1749.

middelen hadden geen of weinig gunstig gevolg, en sommige dezer maatregelen geraakten weldra wederom in onbruik.<sup>1</sup> Er werden bij de Admiraliteit van Amsterdam ook eenige bepalingen gemaakt, om de onderofficieren, inzonderheid de constapels, over wier onkunde veelvuldige klagten gerezen waren, te onderwijzen; doch ook aan die maatregelen werd geenszins de hand gehouden en zij vervielen bijkans even spoedig als zij ingevoerd waren.<sup>2</sup> Zeer ligt valt het te begrijpen, dat het den bevelhebbers, die de vereischte bekwaamheden bezaten en uit vroegere dagen zich nog den toestand van 's Lands zeemagt herinnerden, diep griefde, met zoodanig volk en zulke onderofficieren den dienst te moeten verrigten, door wier onkunde en onbedrevenheid schip en leven meermalen in gevaar geraakten. Het was in dezen geest, dat de Vice-Admiraal SCHRIJVER aan de Admiraliteit van Amsterdam schreef, en bij de toenmalige gesteldheid der bemanning en de geringe kunde en ondervinding, ook van vele officieren, is de zin dier woorden gemakkelijk te bevatten. "In dezen tijd," dus zegt hij, "is een Admiraal, die overal niet zelf bijkomen kan, en alles niet met eigen oogen ziet, onbekwaam te commanderen; want op onnoozele rapporten van onkundige officieren bevelen te geven, hiervan is niets goeds te verwachten."<sup>3</sup> Jammerlijk verval, voorzeker, in vergelijking met vroegere dagen, toen niet slechts de bevelhebbers van den Staat, maar ook de onderofficieren en matrozen voor de kundigste en meest geoeffende van geheel Europa gehouden werden en door daden bewezen, dit ook waarlijk te zijn.<sup>4</sup>

<sup>1</sup> SCHRIJVER klaagt daarover in een' brief aan H. Mog. van 18 Junij 1749, zeggende, "dat er nu, volgens goede berigten, verlopen knechts, ja kosteren van kerken nit chariteit de plaatsen der onderofficieren op de werf vervullen."

<sup>2</sup> Een kapitein-luitenant der mineurs werd in 1738 met dat oogmerk door de Admiraliteit van Amsterdam aangesteld, maar deze vertrok kort daarna, en niemand werd in zijne plaats aangesteld. *Not. der Admiraliteit.*

<sup>3</sup> Brief van 24 Dec. 1744.

<sup>4</sup> In een officieel stuk van den jare 1746 leest men, "dat, volgens het zeggen der officieren, de andere natien drie schoten tegen ons één schot kunnen doen." In de

Oorzaken van verschillenden aard werkten zamen, om het bekomen van de koffers en matrozen, bovenal bekwame, zoo moeilijk in deze jaren te maken.

Men zal zich herinneren, dat vroeger in tijden van oorlog, daartoe onderscheidene middelen gebezigd werden, zoo als, het geheel of tijdelijk verbieden van den handel en de zeevaart, het leveren van den vierden en vijfden man door de koopvaart; het in dienst houden van een goed aantal zeelieden gedurende den winter; het toezeggen van belooningen bij het bedrijven van uitstekende daden en andere dergelijke.<sup>1</sup> Deze middelen, waardoor het meerendeel van het zeevolk verkregen werd, konden bij de Staatsregeling van het Gemeenebest, in tijden van algemeenen vrede, terwijl men slechts Algerijnen en andere roofstaten te bestrijden, of uitrustingen van geen buitengewoon belang te doen had, niet worden aangewend. Hieraan moet dus gedeeltelijk de schaarsheid der de koffers en matrozen in dit tijdvak toegeschreven worden. Maar er waren nog andere oorzaken.

Sedert den vrede van Utrecht hadden de handel en zeevaart der Hanzesteden, van Noorwegen, Denemarken en andere noordelijke Staten van Europa zich aanmerkelijk ontwikkeld. In het bijzonder was dit het geval met Hamburg, Bremen en Lubeck, wier schepen, zoo lang de groote zeeoorlogen duurden, wegens gemis aan gewapende vaartuigen, onder vreemde vlag bescherming hadden moeten zoeken, maar die nu gedurende den vijf en twintig jarigen vrede zonder stoornis hunnen handel meer en meer uitbreidden. Een aanzienlijk gedeelte der zeelieden, welke in vroegere tijden op 's Lands schepen dienden, was afkomstig uit die steden, of waren in Noorwegen, Denemarken en naburige Rijken ge-

---

RUYTER'S tijd was het juist omgekeerd, toen de Nederlandsche zeelieden beroemd waren wegens de vlugheid, waarmede zij met het geschut omgingen. Zeer zeker is de achterlijkheid der onzen in dat tijdperk aan mindere geoefendheid toe te schrijven, maar ook tevens aan de verbeterde inrigtingen bij de overige volken, voornamelijk bij de Engelschen en Franschen, terwijl wij waren blijven stil staan.

<sup>1</sup> Zie daarover in het bijzonder D. I, bl. 664—666, en D. III, bl. 165—172.

boren, die zich herwaarts begaven, hetzij om, daar zij in hun eigen Vaderland geene middelen van bestaan hadden, die in de koopvaart hier te lande, hetzij bij de vloot te vinden. Dewijl zij thans bij de uitbreiding van den handel en de zeevaart overvloedige gelegenheid te huis aantreffen om het dagelijksch brood te verdienen, kwamen zij natuurlijk niet meer naar deze gewesten. En deze is eene van de redenen der groote schaarsheid van zeelieden te dezen tijde.

Hierbij kwam, dat sedert de ontluiking en verbazende aangroeiing der Russische zeemagt, vele zeelieden verkozen hun geluk in dat Rijk te beproeven, waar men op ruime belooningen kon rekenen, en een bekwaam zeeman bijkans zeker was, binnen korten tijd fortuin te maken. Ook de gedurige geschillen tusschen Rusland, Zweden en Denemarken, welke tot vrij sterke uitrustingen ter zee aanleiding gaven, schonken aan vele vreemde zeelieden de gelegenheid om dienst te krijgen. En wat zou hen ook herwaarts gelokt hebben? De koophandel in deze landen was sedert den Utrechtschen vrede zichtbaar afgenomen, en door de Admiraliteiten werden weinige, of zelfs sommige jaren geene oorlogsschepen uitgerust. Het was dus zeer onzeker, of zij, gelijk vroeger, altijd hier te lande een bestaan zouden vinden, en viel hun dit niet te beurt, dan wachtte hun niets dan armoede en ellende. Hierdoor werden de Duitschers, Noren en andere vreemdelingen teruggehouden, zich herwaarts te begeven; hun getal verminderde van jaar tot jaar, en, zoo als velen oudtijds door het voorbeeld hunner landgenooten uitgelokt werden, naar deze gewesten te komen, werkte dat voorbeeld thans in omgekeerden zin, ja werd het bijkans onmogelijk, vreemde zeelieden te bewegen, tot den Nederlandschen dienst over te gaan, zelfs dan niet, wanneer officieren opzettelijk naar de naburige staten en steden gezonden werden om volk op voordeelige voorwaarden te werven.<sup>1</sup>

Gelijk wij gezegd hebben, was de handel sedert den Utrecht-

---

<sup>1</sup> Dit ondervond men in 1744, 1746 en 1747.

schen vrede zichtbaar afgenomen; deze was nogtans altijd zeer aanzienlijk. Zoo als in vorige tijden, was ook thans het loon der dekkoffieren en matrozen bij den handel, de zeevaart en visscherij merkelyk hooger dan de soldij in 's Lands dienst. Geen wonder, dat zoowel de vreemdelingen die nog herwaarts kwamen, als de inboorlingen de voorkeur gaven aan deze drie takken van welvaart, waarbij zij bovendien meerdere vrijheid genoten en aan minder strenge tucht onderworpen waren dan bij de zeemagt. Vooral verkozen zij den dienst bij de Oostindische compagnie, die jaarlijks een aanzienlijk getal schepen uitrustte, hoog daggeld gaf, en bij welke vele onderoffieren, die vroeger op de oorlogsschepen gediend hadden, te dezen tijde zich verbonden, in de hoop op bevordering en rijkdommen.

Daarenboven werden vele geschikte manschappen door de aanhoudende ziekten en groote sterfte, welke op 's Lands schepen in dit tijdvak heerschten, van den zeedienst afgeschrikt, voornamelyk, omdat de ondervinding had geleerd, dat de gezondste zeelieden dikwerf aangetast en de slagtoffers werden.<sup>1</sup> Het boezemde bovendien den kloeken zeelieden weersin tegen 's Lands dienst in, dat het meerendeel der manschappen op de oorlogsschepen was zamengesteld uit het uitvaagsel van alle volken, uit ziekelijke en ziekten mededeelende lieden, die daarenboven te eenenmale onkundig waren.

Bij dit alles kwam, dat toen de oorlog tusschen Groot-Brittanje, Spanje en Frankrijk was uitgebroken, vele manschappen, vooral Engelschen en Schotten, van welke men nog al een zeker aantal op 's Lands schepen vond, naar hun Vaderland terugkeerden, en bij de kapers in dienst traden, met welke zij wel aan vele gevaren waren blootgesteld, maar waarmede tevens aanzienlijke buit was te behalen, zoo als werkelijk ook behaald werd. De groote legers, welke in de de laatste jaren op de been werden gehouden, kunnen ook

---

<sup>1</sup> Dit getuigt de Vice-Admiraal SCHRIJVER.

geacht worden te hebben medegewerkt tot de schaarsheid van het zeevolk.<sup>1</sup>

Eindelijk moet nog eene der oorzaken van de moeilijkheid tot het bekomen van zeelieden, vooral bekwame, gezocht worden in de inrigting van het bestuur der zeemagt. Bijaldien er algemeene bepalingen omtrent de werving bestaan hadden, en zoo bij die werving het algemeene welzijn ware in acht genomen, zouden er ongetwijfeld meerder manschappen zijn te bekomen geweest. Dan de verschillende Admiraliteiten, en ook sommige kapiteinen, niet anders dan het eigenbelang in het oog houdende, werkten de een den ander tegen, en bezigden allerlei kuiperijen, om manschappen aan anderen te onttrekken en voor zich zelve te bekomen. Behalve dat deze handelwijs voor de geldmiddelen der Collegien zeer verderfelijk was, had zij ook eenen zeer schadelijken invloed op het verkrijgen van manschappen, die, dezen toestand van zaken kennende, niet dan tegen ongehoord handgeld zich verbonden, of dikwerf allerlei bedrog pleegden, zich straffeloos bij meer dan eene Admiraliteit of kapitein aangaven, en ten laatste zich nog aan den dienst wisten te onttrekken.<sup>2</sup>

Onkunde, vooroordeel tegen al wat nieuw was, traagheid en lusteloosheid werden te dezen tijde maar al te zeer gevonden zoo wel bij de leden der Admiraliteiten, als bij de zeeofficieren van hooger en lageren rang. Wij hebben die gebreken reeds kunnen opmerken bij den tegenstand, welken de pogingen tot verbetering van den scheepsbouw ontmoetten. De ijver en belangstelling, welke in het bloeiende tijdvak van het zeewezen zoo vele leden der Admiraliteiten bezielde, bestonden nog wel bij enkele, en deze, gelijk de heer van *Rozendaal*,<sup>3</sup> bewezen gewigtige diensten; maar over het

---

<sup>1</sup> Beide deze oorzaken noemen H. H. Mog. in zeker staatsstuk van den jare 1745 als zeer voornamelijk oorzaken van die schaarsheid op.

<sup>2</sup> Deswege zijn mij bijzonderheden voorgekomen, die bijkans ongelooflijk, en echter waar zijn. Toen er overvloed was, hinderde dit niet; doch thans wel.

<sup>3</sup> Dit mag ook, ofschoon in eenen eenigzins anderen geest, gezegd worden van ADOLF



algemeen, waren die ijver en belangstelling verflauwd of wel geheel uitgebluscht. Aan de meesten ontbraken de vereischte kundigheden, en men merkte het lidmaatschap van een Collegie wel als eene aangename en voordeel gevende betrekking aan, maar die men niet behoefde met nauwgezetheid waar te nemen. Van daar, dat in sommige Admiraliteiten de zaken meerendeel door eenige weinige leden afgedaan werden, en de overige hetzij door ouderdom, hetzij door ziekte, hetzij onder een of ander voorwendsel afwezig bleven.<sup>1</sup> En zoo die weinigen dan nog maar de aangelegenheden met nauwgezetheid en onpartijdigheid behandeld hadden; doch dit was er verre af. Dezelfde geest van eigenbaat, welke in de overige takken van 's Lands bewind te dezen tijde was ingeslopen, heerschte ook in het bestuur van het zeewezen. De leden der Admiraliteiten ontzagen zich niet, als echte Aristocraten of Oligarchen, aan hunne minderjarige zonen of neven en andere bloedverwanten gewigtige betrekkingen, die met het welzijn der zeemagt in naauw verband stonden, op te dragen; of bij het begeven van ambten, voor hunne aanverwanten of onderhoorigen voordeelen of jaarlijksche uitkeeringen, tot zelfs der wedde, te bedingen. Zij maakten geene zwaarigheid, posten eenen geruimen tijd open te laten, ten einde die, wanneer hun dit het best voegde, te vervullen; of wel verlot te geven of oogluikend toe te staan, dat de ambten niet door de daartoe aangestelde personen,

---

VISSCHER, eerst Advocaat-Fiscaal, daarna Secretaris der Admiraliteit van de Maze, overleden in den jare 1746, een overmoeid en doorkundig man in het vak der konvoojen en licenten, aan wien de bekende verordeningen van 1725 voornamelijk zijn te danken; en van JACOB BİSDOM, die in 1744 aan VISSCHER, als Advocaat-Fiscaal, opvolgde. Deze stelde in 1747 een *reglement en Instructie voor den dienst ter zee* op, het eerste hier te lande, 't welk op eenige volledigheid aanspraak kan maken; dat, niettegenstaande den tegenstand der vlagofficieren, bij de Maze werd ingevoerd, en te vinden is in de *Not. dier Admiraliteit* van dat jaar.

<sup>1</sup> Dit was met name in de Admiraliteit van Zeeland het geval, waar de leden uit Holland en Utrecht doorgaands afwezig bleven, zoo als gezegd wordt in de *Notulen van dat Collegie* des jaars 1744, waardoor, op voorstel van den President bepaald werd, dat zekere voordeelen alleenlijk zouden verdeeld worden onder die leden, welke ten minste ieder jaar den tijd van *zes maanden* zouden tegenwoordig of in commissie zijn.

maar door anderen of zelfs ook door derden waargenomen werden; terwijl, naar het voorbeeld van de leden der Admiraliteiten zelve, vele ambtenaren het geenszins strijdig met hunnen pligt achtten, niet te wonen op de plaats hunner bediening maar elders, en slechts van tijd tot tijd zich derwaarts te begeven.<sup>1</sup> Deze kwalen maakten zulk eenen voortgang en verspreidden zich zoo wijd en zijd, dat de Algemeene Staten, eindelijk, oordeelden, die te moeten stuiten, door het nemen van een besluit,<sup>2</sup> waarbij het geven van posten aan minderjarigen en substituten verboden, en het onmiddellijk ontslag van alle substituten van substituten bij de Collegiën bevolen werd; een besluit, 't welk de verdere verbreiding van het kwaad wel belette, doch het geenszins uitroeide.<sup>3</sup> Welk eene schadelijke uitwerking zoodanige misbruiken hadden, laat zich gemakkelijk bevatten. Niet slechts

---

<sup>1</sup> Deze en dergelijke misbruiken, bestonden ook vroeger, doch nooit in zulk eene mate als thans, vooral, wat het begeven van ambten aan minderjarigen betreft, bij de Admiraliteit van Amsterdam. Zoo word aldaar in 1717 de minderjarige zoon van een lid dier Admiraliteit tot commissaris van de Monstering te Texel benoemd; in 1721 de minderjarige zoon van een ander lid tot commissaris en Equipagiemeester in Zeeland. In een ander jaar werd de gewigtige post van Boekhouder van 's Lands magazijn en timmerwerf te Amsterdam mede aan een minderjarigen opgedragen. Een crimineel vonnis werd in 1740 tegen den commissaris van de Monstering te Texel uitgesproken, omdat hij zich bij het aanvaarden van zijnen post verbonden had, de helft van zijne wedde jaarlijks aan een zeer fatsoenlijk aanverwant van het lid der Amsterdamsche Admiraliteit, 't welk hem die betrekking bezorgd had, te zullen uitkeeren en hij dit werkelijk gedurende ettelijke jaren gedaan had, niettegenstaande hij den eed van zuivering had afgelegd. Een dergelijk vonnis trof een' commies ter recherche, omdat hij aan de dienstmeid van een zeer bekend Burgemeester van Amsterdam en lid der Admiraliteit, die hem zijnen post bezorgd had, jaarlijks twee honderd, en aan de dienstnaagd van deszelfs zoon jaarlijks honderd gulden had uitgekeerd. Een tweede commies ter recherche verklaarde, dat hij zich, bij de aanvaarding van zijn ambt, had moeten verbinden, jaarlijks aan den knecht van een ander lid der genoemde Admiraliteit honderd gulden te zullen uitkeeren; een ander, dat hij aan den koetsier, den tuinman en de keukenmeid van datzelfde lid jaarlijks 400 gulden had moeten betalen. De substituten en substituten van substituten waren bij alle Admiraliteiten vergund. Alles getrokken uit de *Not. der Admiraliteit*.

<sup>2</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 6 Junij 1727.

<sup>3</sup> Eerst drie jaren na het besluit van H. H. Mog. ging de Admiraliteit van Amsterdam er toe over, om aan de bepalingen van dat besluit gevolg te geven, en evenwel werden ook daarna nog minderjarigen aangesteld. De substituten bleven bij alle Admiraliteiten in wezen.

werden de reeds zoo zeer uitgeputte geldmiddelen daardoor benadeeld, dewijl minderjarigen ongeschikt, en ondergeschoven ambtenaren dikwerf onbekwaam waren, om voor de rigtige ontvangst der gelden te waken: maar de zedelijke invloed van het bestuur der zeemagt ging daardoor verloren; want de leden der Admiraliteiten zelve zich misbruiken veroorloovende, konden die in anderen kwalijk bestraffen en moesten ze dus oogluikend toelaten. Hiermede verzwakten de ijver en naauwgezetheid onder de hoogere en lagere ambtenaren; verschillende takken van het bewind werden verwaarloosd, en er ving aan eene wanorde en onregelmatigheid zich te vertoonen, welke tot dus verre bij het Nederlandschê zee-wezen onbekend waren geweest. Hieraan zijn toe te schrijven de herhaalde klagten der zeeofficieren over de ondeugdzaamheid der touwen, welke bij stijve koelte telkens braken, en soms schip en leven in gevaar bragten; hieraan het telkens wegscheuren der zeilen, die in 's Lands arsenalen door de achteloosheid dergenen, die met de zorg daarvoor belast waren, verstikten; hieraan, dat slecht, in plaats van goed ijzer voor de schepen geleverd werd; dat het handgeweer en de pistolen, die aan de schepen medegegeven werden, dikwerf van geheel verschillende soorten en gedeeltelijk onbruikbaar waren; dat de kogels en kardoeskokers te groot of te klein waren, en dat vele andere, voor den dienst onmisbare voorwerpen, na het in zee gaan, in het ongereede en gansch nutteloos bevonden werden.<sup>1</sup>

En dit was het nog niet alleen. Gelijk belangrijke ambten aan ongeschikte of onbekwame personen, uit bloedverwantschap of om andere redenen gegeven werden, zoo werd dikwerf in deze dagen het bevel over de naar zee vertrekkende schepen aan vrienden of gunstelingen opgedragen, zonder dat er acht geslagen werd op wettige aanspraak of verdiensten. Niet zelden werden jongere en min kundige officieren voortrokken aan bevelhebbers, die grijs geworden waren in

---

<sup>1</sup> Uit eene groote menigte brieven van zeeofficieren.

den zeedienst en zich door hunne ervaring de achting hadden verworven van degenen, die in staat waren daarover te oordeelen.<sup>1</sup> Wat meer is: het gebied over schepen werd somwijlen, enkel uit gunst, opgedragen aan onwaardigen, die of den dienst niet verstonden of dien veronachtzaamden,<sup>2</sup> of te eenenmale daarvoor ongeschikt waren, of, hetgeen nog erger was, door hunne ongebonden leefwijze tot spot van het scheepsvolk, en tot schande der natie verstrekten.<sup>3</sup> De onafhankelijkheid, waarin de Collegien gedurende dit tijdvak, nu er geen Admiraal-Generaal was, verkeerden, maakte de beteugeling van dit misbruik van gezag voor de hogere Overheden, die daarmede ook niet altijd konden bekend zijn, bezwaarlijk, ja bijkans onmogelijk. Het ontging evenwel der aandacht van de Algemeene Staten niet, die wel geen magt bezaten om het misbruik uit te roeijen, doch het evenwel pligt oordeelden, de Admiraliteiten ernstig te vermanen, met meerdere behoedzaamheid in het geven van het bevel over 's Lands schepen te werk te gaan, en vooral zorg te dragen, dat daarmede voortaan niet slechts enkele gunstelingen, maar, zoo veel mogelijk, *alle* bekwame kapiteinen op hunne beurt begiftigd zouden worden. Ongelukkig, dat die vermaning weinig of geen ingang vond.

<sup>1</sup> SCHRIJVER, ofschoon zelf vrij wel begunstigd, klaagt daar over meermalen, en ook elders komen dergelijke klagten voor, die mij gebleken zijn, gegrond te wezen.

<sup>2</sup> Zoo lees ik van eenen Zeeuwschen kapitein, die jaren achtereen naar Hitland gezonden werd ter ontmoeting van de Oostindische retourvloot, doch in plaats van te kruisen, rustig maanden lang ging liggen in eene der baaien van dat eiland.

<sup>3</sup> De klagten over dronkenschap onder de kapiteins en mindere officieren in deze jaren, komen nog al dikwijls voor. Onderscheidene werden uit dien hoofde van den dienst ontslagen of gestraft. Zekere kapitein VERKUYL, commanderende het fregat *de Rossum*, werd in 1747 teruggeroepen, en van hem wordt getuigd: "dat zijne conduites tegen zijne officieren zeer slecht waren; dat hij ook geen zeeman was; dat zijne officieren en volk gelukkig waren geweest, dat het schip van den kapitein VAN DER GON hun voorving, en als zij zelve koers hadden moeten stellen, daar zeer ellendig afgekomen zouden zijn." Later berigtte de toenmalige commandeur PICHOT, aan wien het bevel over het schip opgedragen werd, dat hij bevonden had, *dat de kruidkisten niet gesloten waren geweest!*" *Not. der Admiraliteit van de Maze*, 21 Nov. 1747. En aan zulk een' man vertrouwde men zoodanig een schip! Wat zou deze gedaan hebben, wanneer hij voor den vijand gekomen ware? Wat er bij het *auxiliair* eskader in den jaren 1744 voorviel tot schande des Vaderlands, hebben wij vroeger reeds opgeteekend.

Met de vermelde misbruiken staat het verval der krijgstucht in naauw verband. "Alles," zegt de Vice-Admiraal SCHRIJVER,<sup>1</sup> "is bij 's Lands zeemagt vervallen, en onder meer andere punten de *subordinatie*, welke te eenenmale geruineerd is." Elders<sup>2</sup> laat hij zich aldus daarover uit: "Het verval van onze zeediscipline is zoo groot, dat het misdoen daartegen dagelijksch werk is." In denzelfden geest spreken ook andere kundige bevelhebbers, met name de kapitein, later Luitenant-Admiraal WILLEM Baron VAN WASSENAER, die er geene zwaarigheid in vond, aan de Admiraliteit van de Maze, onder welken hij stond, te klagen over de weinige krijgstucht, welke op de schepen van dat Collegie heerschte.<sup>3</sup> Deze klagten waren gegrond. De strenge krijgstucht, door welke de Nederlandsche zeemagt eertijds boven die van alle volken uitmuntte, en om welke zij vermaard was geworden, was grootendeels vervallen. Niet zelden hadden er op 's Lands schepen vechtpartijen, drinkgelagen en dronkenschap plaats, waaraan niet alleen het gewone zeevolk, maar ook de dekofficieren en zelfs sommige luitenants en commandeurs deel namen.<sup>4</sup> Openlijk of in het geheim werd er binnen boord gekeaidraaid, dat is gezoeteld, hetgeen tot onwilligheid en allerlei wanorde aanleiding gaf; ja, dit kwaad, waardoor schip en leven niet zelden aan de uiterste gevaren blootgesteld werden,<sup>5</sup> was in de laatste jaren van dit tijdvak als het ware eene vaste gewoonte of wet geworden, welke zwakke kapiteinen toelieten om den naam van

<sup>1</sup> In zijn meermalen ver meld *Verbaal*.

<sup>2</sup> Brief van SCHRIJVER aan Prins WILLEM IV, van 12 Febr. 1742.

<sup>3</sup> Brief van 17 Oct. 1747.

<sup>4</sup> Zie hetgeen deswege gezegd is op bl. 191 bij gelegenheid van het verblijf van het *auxiliair* eskader in Engeland, A°. 1744.

<sup>5</sup> De Vice-Admiraal SCHRIJVER ontdekte in 1748 eenige onderofficieren en matrozen op zijn schip, die te zamen kroeg hielden boven het kruid, waar zij met kaarsen zaten te drinken en allen smoordronken waren. Ligtelijk had hij zoo wel als de 500 zielen die aan boord waren, de slagtoffers van dit gebrek aan krijgstucht kunnen worden. Hoe diep dit kwaad geworteld was, kan men daaruit opmaken, dat men zoo iets durfde wagen bij een' man als SCHRIJVER, die bekend stond de krijgstucht zeer streng, somwijlen mogelijk te streng te handhaven.

*goede* bevelhebbers te verkrijgen of te behouden, terwijl hij, die bekend stond het niet te veroorloven, noch onderofficieren, noch manschappen kon bekomen.<sup>1</sup>

Het verval der krijgstucht, de kern van het levensbeginsel van den zeedienst, is aan verschillende oorzaken toe te schrijven. De weinige uitrustingen, die over het algemeen in deze jaren gedaan werden, werkten daartoe ongetwijfeld mede. Meer in het bijzonder, dat er jaren waren, in welke sommige Collegien niet een' enkelen bodem in zee zonden, en dat er wegens den langdurigen vrede een geruime tijd voorbijging, gedurende welken geen eskader of vloot uitgerust werd. Hierdoor werden èn bevelhebbers èn manschappen aan de stipte naleving der krijgswetten, welke uit den aard der zaak vooral in den oorlog gehandhaafd worden en moeten worden, ontwend, en deze geraakten van lieverlede in onbruik. Maar het waren vooral de ongeschikte bevelhebbers, aan wie de schepen somwijlen werden toevertrouwd, en de aard der bemanning, welke aan de krijgstucht den bodem insloegen. Wat kon men toch van onkundige, ongeschikte of onwaardige bevelhebbers anders verwachten, dan dat zij, die zelve den dienst niet verstonden, of door hun gedrag aanstoot gaven, de krijgstucht zouden verwaarloozen? De onkundigen en ongeschikten wisten de tucht niet te bewaren, en de onwaardigen konden, om hunne eigene handelwijs te bedekken of te verschoonen, haar niet handhaven. En hoe zouden deze zulks gedaan hebben, terwijl vele der onder hen staande officieren weinig kennis en nog minder ondervinding bezaten; de meeste dekofficieren ongeoeffend waren, en het meerendeel van het zeevolk onbevaren was? Hierbij kwam nog, dat het gemis van uitzigt op bevordering den lust en ijver uitbluschte bij de officieren van alle rangen. Jaren liet men, gelijk wij zagen,<sup>2</sup> de betrekkingen van vlagofficieren onvervuld en in Holland liet men

---

<sup>1</sup> *Verbaal van den Vice-Admiraal SCHRIJVER.*

<sup>2</sup> Zie bl. 173—174.

allen, op één na, uitsterven. Kon het anders dan dat zulk eene bekrompene handelwijs, dat gebrek aan belangstelling in den bloei der zeemagt en het welzijn der zeeofficieren, of hoe men het ook noemen moge, nadeelig werkte op de handhaving der krijgstucht? Wat toch is er, dat den krijgsman meer tot naauwgezette pligtsbetrachting aanspoort, dan de hoop op bevordering? Wat, dat zijn ijver meer doet verflaauwen, dan het wegnemen van die hoop? Ook hierdoor werd in deze dagen de dienst ter zee met zekere onverschilligheid volbragt; eene onverschilligheid, die weldra in wanorde ontaardde en medewerkte tot het doen ontstaan der veelvuldige ongeregeldheden, welke te dezen tijde bij het Nederlandsche zeewezen plaats vonden. De Luitenant-Admiraal GRAVE en daarna de Vice-Admiraal SCHRIJVER wendden, door het verbeteren van den Artikelbrief, pogingen aan, de vervallen krijgstucht te herstellen, en dienden tot dat einde ontwerpen aan Hunne Hoog Mogenden in; maar beide die ontwerpen bleven, even als zoo vele andere, welke tot verbetering van het staatsbestuur in deze jaren aangeboden werden, ongebruikt liggen, deels wegens de moeilijke omstandigheden, welke kort daarop volgden, deels ook, gelijk SCHRIJVER van zijn ontwerp getuigt, “omdat sommige Heeren het bestaande kwaad niet hadden begrepen, en den nieuwen Artikelbrief al te naauwziende hadden gevonden.”<sup>1</sup> Kortzigtigheid en weinige belangstelling, de kenmerken van dit tijdvak, waren dus ook gedeeltelijk de redenen van het niet verbeteren der krijgswetten in onze dagen!

Laatstelijk, het was niet alleen de eigenlijke zeedienst, welke in deze jaren bij het Nederlandsche zeewezen in verval geraakte, maar ook de kunst van oorlogen, de Taktiek. MARTEN HARPERTS ZON TROMP was daarvan de schepper bij de zeemagt van den Staat geweest, ja had daarin het voor-

---

<sup>1</sup> Brief van den Vice-Admiraal SCHRIJVER aan Prins WILLEM IV, 12 Febr. 1748. Het verbeterde ontwerp van SCHRIJVER is gedrukt, en onder anderen te vinden achter zijn meergemeld *Verbaal*.

beeld aan de vloten van geheel Europa gegeven. De onsterfelijke de RUYTER had die kunst tot eene ongekende hoogte opgevoerd, en de veelvuldige zeeslagen te zijnen tijde geleverd, oefenden de onder hem gestelde bevelhebbers in de uitvoering der manoeuvres zoodanig, dat 's Lands vloten daardoor zich uitstekenden roem verwierven, en meermalen luisterrijke overwinningen behaalden.<sup>1</sup> Door de weinige zeeslagen, welke na dien tijd geleverd werden, ging langzamerhand deze kunst verloren. Doch het was vooral sedert den Utrechtschen vrede, dat de taktiek hier te lande in verval geraakte. Gedurende bijkans dertig jaren werden er meestal afzonderlijke schepen of kleine eskaders uitgerust, van welke laatste de kapiteinen, ook door het gemis van bekwame vlagofficieren, zelden de gelegenheid hadden, zich in die kunst te oefenen, althans nimmer zulks tegenover den vijand konden doen. Eerst, toen een gedeelte van 's Lands zeemagt, als *Auxiliair*, zich met de Britten in den jare 1744 vereenigde, bood zich daartoe de gelegenheid aan. Maar nu ook bleek het, hoe jammerlijk de kunst van oorlogen ter zee bij de Nederlanders was achteruit gegaan; want toen de Britsche Admiraal, die het gebied over de vereenigde vloot voerde, de onder hem gestelde schepen verschillende manoeuvres wilde doen verrigten, en ze op onderscheidene wijs doen rangschikken in linie van bataille, "toen," aldus getuigt de Vice-Admiraal SCHRIJVER, die in persoon tegenwoordig was, en omtrent wiens getuigenis geene reden van twijfel bestaat,<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Zie daarover in het breede D. II, bl. 87—118.

<sup>2</sup> Deze zeer opmerkelijke zinsneden komen voor in het meermalen vermelde omstandige m. s. *Brief of memorie* van den Vice-Admiraal aan Prins WILLEM IV: *Over de redenen van het groote verval van 's Lands Zeemagt*, en worden door hem bijkans woordelijk herhaald in het mede aangehaalde Geschrift: *Over 's Lands scheepsbouw en verval van zeedienst* A°. 1753. In het *Journal* van den Luitenant-Admiraal GRAVE, op den bedoelden togt gehouden, wordt natuurlijk van deze misslagen niet gesproken, maar enkele gezegden omtrent seinen, tot het beter doen opkomen van sommige kapiteinen, schijnen het door SCHRIJVER vermelde te bevestigen. Overigens overdrijft de Vice-Admiraal wel eens in zijne geschriften, maar nergens heb ik hem op eene onwaarheid betrap; en zou hij ook zulk eene onwaarheid aan den Prins-Stadhouder hebben durven schrijven?



“zijn er maar weinig officieren van 's Lands eskader kundig genoeg geweest, om op hunne aangewezen posten volgens het voorschrift der linie van bataille te komen, daar gansch geen begrip van hebbende, tot groote schande voor de natie. En,” dit voegt hij er bij, “de Luitenant-Admiraal GRAVE, Opperbevelhebber van het Nederlandsche eskader, heeft de zoodanigen nooit berispt noch onderwezen, hoe dat zij de begane misslagen in het vervolg moesten verbeteren, alleen uit onkunde, omdat hij het zelf niet bewust was; zoodat, wanneer eene vijandelijke vloot ware ontmoet geworden, die gelijk in magt was, en welke men in eene goede gerangschikte orde van bataille zou hebben moeten bevechten, het eskader van de Republiek alle wanorde zou hebben veroorzaakt, 't geen de moeder is van de nederlaag, en de vernieling der vereenigde vloot en van 's Lands welvaren zou ten gevolge gehad hebben.” Treurig verval, voorwaar, dat zoo zeer afsteekt bij den luister en het overwigt der Nederlandsche zeemagt in de dagen der TROMPEN en der DE RUYTERS, 't welk gedeeltelijk wel aan de omstandigheden der tijden en aan de langdurige rust te wijten is, maar tevens ook aan de weinige belangstelling der Overheden, en het gebrek aan ijver, de achteloosheid en onkunde der meeste zeeofficieren.

In deze gesteldheid vond Prins WILLEM IV het zeewezen, toen hij tot de hooge waardigheden van Stadhouder, kapitein- en Admiraal-Generaal over al de Vereenigde Gewesten verheven werd. Wij gaan nu over om aan te wijzen, wat die Vorst gedurende zijn kortstondig bewind voor het zeewezen van den Staat gedaan heeft.

---

HET ZEEWEZEN ONDER PRINS WILLEM IV.  
A<sup>o</sup>. 1747—1751.

Zeldzaam blijft de gedachtenis der Vorsten, die slechts weinige jaren aan het hoofd van eenen Staat geplaatst waren, bij de nakomelingschap in zegening, en nog zeldzamer zweeft hun lof op de lippen van allen, hoe verschillend ook hunne staatkundige denkwijze moge wezen. Dat geluk was aan Prins WILLEM IV beschoren; maar deze zeldzame onderscheiding had de voortreffelijke Stadhouder tot dus verre uitsluitend te danken aan de wijsheid en gematigdheid, waarmede hij in de moeilijke omstandigheden, die hij na zijne verheffing beleefde, te werk ging, en aan de ijverige, ofschoon door zijn vroegtijdigen dood niet geslaagde pogingen, die hij tot herstel des handels aanwendde. Doch niemand bragt tot hiertoe dank en lof toe aan WILLEM IV voor hetgeen hij tot verbetering van het diep vervallen zeewezen verrigtte in de vier jaren, gedurende welke hij met het Stadhouderschap over al de Vereenigde Gewesten bekleed was. Bij geen schrijver staan zijne verdiensten deswege opgeteekend, en de gedachtenis daarvan is langzamerhand verloren gegaan. En nochtans zijn die verdiensten groot. Er werd wel onder zijn bestuur geen aanzienlijk getal schepen van oorlog gebouwd of magtige vloten uitgerust, gelijk onder zijnen Koninklijken voorganger, den Derden WILLEM; doch de oorzaken van het bestaande verval werden door hem onderzocht, middelen beraamd tot herstel, nuttige inrigtingen daargesteld, verbeteringen ingevoerd; in één woord, de grondslagen, althans gedeeltelijk, gelegd, waarop het aan de Nederlandsche zeemagt in latere jaren mogelijk werd, zich te verheffen uit den jammerlijken toestand, waarin zij geraakt was; ja, zich roemrijk te meten met de geoefende zeelieden van het magtige Albion. De aanwijzing hiervan zal de taak uitmaken, welk wij ons in dit hoofddeel voorgesteld hebben te vervullen.

Prins WILLEM IV aanvaardde het Stadhouderschap en de

daaraan verknochte waardigheden in een zeer hagchelijk tijdsgewricht, toen LODEWIJK XV op de onregtmatigste wijs en altijd onder den schijn van den vrede getrouw te willen bewaren, met zijne legerbenden de grenzen van het Gemeenebest was overgetrokken, de meeste vestingen en sterkten van Staats-Vlaanderen voor het geweld zijner wapenen had doen bukken, en elk oogenblik de provincie Zeeland met eenen inval bedreigde. De omstandigheden, waarin de nieuwe Stadhouder ook als Admiraal-Generaal optrad, waren derhalve zeer ongunstig, en men kon nauwelijks verwachten, dat hij, te midden van zulk een dreigend gevaar, zich veel met het zeewezen zou kunnen bemoeijen, veelmin, dat hij, onder de hevige burgertwisten, die alomme in het Vaderland heerschten en nog eenen geruimen tijd voortduurden, iets van aangebelang tot herstel en verbetering der zeemagt zou kunnen verrigten. En nochtans vond de even wijze als ijverige Vorst daartoe gelegenheid, waartoe hij zich voornamelijk bediende van den raad des Vice-Admiraals CORNELIS SCHRIJVER, ongetwijfeld een der kundigste, zoo niet de bekwaamste zeevoogd van dit tijdperk, maar wiens onminzame geaardheid en hevige drift hem bij velen gehaat maakten en misschien medewerkten, om sommige door den Prins voorgestelde nuttige maatregelen te doen mislukken of althans zonder gevolg te doen blijven.

Een der grootste kwalen, welke bij het zeewezen gedurende het stadhouderlooze bestuur, 't welk de verheffing van WILLEM IV voorafging, bestond, was het gemis van eenen zekeren band tusschen de onderscheidene Admiraliteits-Collegien, die alle op en voor zich zelve handelden, en dikwerf zich weinig stoorden aan de door de Algemeene Staten uitgevaardigde bevelen. Die band werd door zijne verheffing hersteld. De Admiraliteiten leefden van nu voortaan beter de bevelen van Hunne Hoog Mogenden na, en in die hooge vergadering kwam ook, dien ten gevolge, meerdere belangstelling in de aangelegenheden van de zee. De naam des Admiraals-Generaal was genoeg, om het zeevolk op te wek-

ken, met meerderen lust dan te voren, zich tot verdediging van den bedreigden Vaderlandschen grond aan te bieden. Hooge premiën werden, op zijn voorstel uitgelooft, ten einde het volk daartoe te beter uit te lokken, en eene algemeene vergiffenis werd op zijn voorstel aangekondigd voor allen die zich wederregtelijk aan den dienst hadden onttrokken, terwijl bovendien, om deze hulpmiddelen krachtiger te doen werken, alle vaart werd verboden, ten zij alvorens de derde man zou geleverd zijn.<sup>1</sup> Door deze bemoeijingen slaagde men er in, het noodige zeevolk binnen weinige weken, niet slechts voor de eigenlijk gezegde oorlogsschepen te bekomen, maar tevens voor dat groot aantal gewapende hoekers en ander klein vaartuig, welke op de Hollandsche en Zeeuwsche stroomen gelegd werden tot afwering van den vijand. Maar hiermede vergenoegde de Stadhouder zich niet. Spoedig begaf hij zich in eigen persoon naar Zeeland, ten einde zich met de middelen van verdediging, welke aldaar vooral in de scheepsmagt gelegen waren, bekend te maken, en plannen te beramen voor hetgeen te dien opzigte verder behoorde gedaan te worden. Nog meer: hij riep eenen hoogen krijgsraad te zamen, om hem in deze gewigtige zaak voor te lichten. Wat die krijgsraad verrigtte, en dat aan al deze bemoeijingen van den Prins-Stadhouder het behoud van Zeeland en, ten gevolge van dien, des geheelen Vaderlands te danken was, hebben wij te zijner plaatse aangewezen.

Doch hoe ook met staatszorgen gedurende den oorlog belast, meende Prins WILLEM, dat zijn pligt gebod, zich niet slechts bezig te houden met hetgeen de tijdsomstandigheden dringend vorderden; maar nu reeds bedacht te moeten zijn op het invoeren van verbeteringen, welke wel op tijd zouden werken, doch van het uiterste belang waren voor het toekomstige herstel van 's Lands diep vervallen zeemagt.

Onder de vakken, welke noodwendige verbeteringen moesten ondergaan, telde de Stadhouder, in de allereerste plaats,

---

<sup>1</sup> Bij *Plakkaten* van 11 Mei en 12 Junij 1747.

den *Scheepsbouw*. Deze was, gelijk wij zagen, bij al de Collegiën ten uiterste gebrekkig, behalve alleen bij de Admiraliteit van Amsterdam, waar de bouw wel nog te wenschen overliet, doch waar hij, na de invoering van de Britsche wijs van bouwen, aanmerkelijk verbeterd was. Bovendien heerschte daarin eene zeer groote ongelijkmatigheid, zoodat niet slechts de schepen van hetzelfde charter bij de onderscheidene Collegiën op verschillende wijs gebouwd werden, maar ook de bodems van gelijke soort bij eene en dezelfde Admiraliteit niet op eene en dezelfde manier werden vervaardigd. Op raad van den Vice-Admiraal SCHRIJVER, drong Prins WILLEM, weinige maanden na zijne verheffing, er op aan, dat die gebrekkelijkheid zou verbeterd worden en die ongelijkmatigheid zou ophouden, tot welk einde hij voorstelde, aanvankelijk te bepalen, dat van nu af alle schepen van oorlog, tot hetzelfde charter behoorende, op eenen gelijken voet zouden gebouwd worden. Doch dit voorstel, hoe nuttig ook, vond bij de Admiraliteiten zulk een sterke tegenkanting, dat de Prins, met zijne gewone gematigdheid, meende, in het begin van zijn bestuur, daarop niet verder te moeten aandringen, "omdat hij," gelijk hij zich uitdrukte, "voor als nog niet in staat was, daarover met gerustheid te kunnen oordeelen," bepalende hij zich dus tot de aanbeveling, om over dat gewigtige werk, behalve de scheepstimmermansbazen, de deskundige vlag- en andere officieren, met name den Vice-Admiraal SCHRIJVER, te raadplegen.<sup>1</sup> Hij wist intusschen te bewerken, dat de Collegiën een ander voorstel, met het vorige in verband staande, aannamen, te weten, om voortaan alle schepen van hetzelfde charter bij al de Admiraliteiten op dezelfde wijs te doen optuigen, en wel zoo als zulks bij het Amsterdamsche Collegie in gebruik was, waar zulks, naar het oordeel van deskundigen, hier te lande het beste geschiedde.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> *Not. der Admiraliteit van Amsterdam* 20 Sept 1747 en *Verbaal van den Vice-Admiraal SCHRIJVER*, A<sup>o</sup>. 1747—1749.

<sup>2</sup> De aangehaalde *Not. der Adm. van Amsterdam* en het *Verbaal van SCHRIJVER*.

Vond het voorstel van WILLEM IV. tot het invoeren van gelijkmatigheid in den scheepsbouw zooveel tegenstand, nog veel heviger werd bestreden het denkbeeld om, naar het voorbeeld van Groot-Brittanje, een' algemeenen scheepsbouwmeester aan te stellen, aan wien het bestuur over alle 's Lands werven zou opgedragen en alle bazen onderworpen worden. Het Collegie van de Maze had reeds voor ruim 50 jaren de behoefte daaraan gevoeld, en daartoe een bekwamen Brit voorgesteld; maar gelijk de Admiraliteiten toen, door gehechtheid aan het oude, vreeze van belemmering in haren vrijen werkkring en te ver gedreven nationaal eergevoel, aan die voordragt geen gevolg gaven,<sup>1</sup> zoo werd het voorstel van den Prins-Stadhouder, om den Brit CHARLES BENTAM tot algemeen scheepsbouwmeester te benoemen, ook nu door die Collegien van de hand gewezen, of liever buiten overweging gehouden.<sup>2</sup>

Deze tegenstand schrikte den voor 's Lands welvaart ijverigen Admiraal-Generaal niet af, en tot aan zijnen vroegtijdigen dood bleef hij op de verbetering van den scheepsbouw zijne aandacht vestigen. Op zijn uitdrukkelijk verlangen werd door de Admiraliteit van de Maze, wier schepen meerendeels zeer gebrekkig waren, een leerling van BENTAM tot scheepstimmerman te Hellevoetsluis aangesteld, om aldaar proeven van zijne bekwaamheid te kunnen geven.<sup>3</sup> Door zijne bescherming wist de Admiraal SCHRIJVER veelvuldige verbeteringen in de inwendige inrigting der oorlogsschepen te Amsterdam daar te stellen, die spoedig door het Collegie van de Maze nagevolgd werden.<sup>4</sup> En toen een nieuwe scheepstimmermansbaas bij het laatstgenoemde Collegie moest worden benoemd, weigerde de Stadhouder den daarvoor bestemden persoon onmiddellijk aan te stellen, bevelende, dat èn te Rotterdam èn te Amsterdam een fregat van 20 stukken

<sup>1</sup> Zie D. III, bl. 152.

<sup>2</sup> Deze niet onbelangrijke bijzonderheid wordt door SCHRIJVER in zijn *Verbaal* vermeld.

<sup>3</sup> *Not. der Admiraliteit van de Maze*, 18 Junij en 3 Julij 1748.

<sup>4</sup> *Not. dier Admiraliteiten A<sup>o</sup>. 1740.*

zou worden gebouwd door de twee personen, de een een Hollander, de ander een Engelschman, die naar deze belangrijke betrekking dongen, “tot eene proeve, wie van beiden de bekwaamste was, om daarop bij het aanstellen van eenen meester-timmerman acht te slaan.<sup>1</sup> Aan dezen last werd voldaan en de beide schepen op stapel gezet; doch eer zij voltooid waren, stierf de Stadhouder, en kort na zijn overlijden werd de Nederlander aangesteld, zonder dat de verlangde proeve de mate van bekwaamheid besliste.<sup>2</sup>

Eene tweede aangelegenheid, waarinede Prins WILLEM IV zich gedurende zijn kortstondig bewind, in het belang van de zeevaart en handel in het algemeen, en van het zeewezen in het bijzonder, bezig hield, was de oprigting van eene *zeevaartschool*, of gelijk zij genoemd werd, van eene *zeemans-collegie* te Amsterdam.

Terwijl de Britsche en Fransche zeeofficieren zich, bij den vooruitgang der wetenschappen, beijverden, de noodige voorbereidende kundigheden zich eigen te maken, werd de beoefening der wetenschappen bij het Nederlandsche zeewezen te eenenmale verwaarloosd, zoodat er slechts weinige officieren bij de Zeemagt van den Staat konden gezegd worden daarin ervaren te zijn, en menig kapitein zelfs niet bezat, veel min gebruikte de noodzakelijke, of laatstelijk uitgevonden of verbeterde werktuigen, zich vergenoegende met degene, die voor anderhalve eeuw of langer reeds gebezigd, doch door alle deskundigen onvoldoende geacht werden.<sup>3</sup>

Er waren intusschen hierin uitzonderingen,<sup>4</sup> en aan het

<sup>1</sup> *Not. der Admiraliteit van de Maze* van 30 Maart, 27 April en 7 Sept. 1751, en *van Amsterdam* van 31 Maart 1751.

<sup>2</sup> LEENDERT VAN SWIJNDRECHT werd den 18 April 1752 tot scheepstimmermansbaas benoemd. Beide fregatten werden evenwel, op last der Gouvernante, later tegen elkander beproefd, hetgeen niet weinig de aandacht en naijver bij de bouwmeesters en zee-officieren opwekte, zoodat de poging van Prins WILLEM niet geheel zonder nut bleef.

<sup>3</sup> *Verbaal van den Vice-Admiraal* SCHRIJVER A°. 1747—1749.

<sup>4</sup> Onder deze telt SCHRIJVER den Graaf LODEWIJK VAN BYLANDT, die thans met den rang van kapitein bekleed was, en later toonde, dat hij die onderscheiding verdiende; den kapitein C. A. TRONCHIN en eenige weinige anderen.

hoofd van deze stond de Vice-Admiraal SCHRIJVER. Deze bekwame zeeman stelde op die kundigheden en op het gebruik der onmisbare werktuigen eenen zeer hoogen prijs, en betreurde, dat door zoo velen de theorie van hun vak schandelijk werd verwaarloosd. Geen wonder, dat hij, al mogt hem zulks den haat van de aan het oude gehechte bevelhebbers op den hals halen, van zijnen invloed bij Prins WILLEM gebruik maakte, om, zoodra die Vorst tot de waardigheid zijner voorvaderen verheven was, bij dezen aan te dringen, dat er middelen zouden in het werk worden gesteld, ten einde den zeelieden in het algemeen, en die in 's Lands dienst opgenomen waren, in het bijzonder, de gelegenheid te geven tot het zich verkrijgen van de noodige kundigheden, tot het zich bekend maken met de voor de zeevaart gevorderde werktuigen, tot het bekomen van deze en tot het in uitoefening brengen op zee van de kundigheden, die zij aan wal zich eigen hadden gemaakt. Het is waar, in het roemrijkste tijdperk der zeemagt misten de Nederlandsche helden die kundigheden en die werktuigen, en nochtans bedreven zij kloeke daden en verspreidde zich hun naam over de gansche wereld. Van deze bewering, waarmede de voorstanders van het oude zich bedienden, om hunne traagheid en lusteloosheid te bedekken, was de Vice-Admiraal SCHRIJVER niet onbewust; maar hij wist tevens, dat de volken, welke in die dagen door de Nederlanders bestreden werden, evenmin die kundigheden en werktuigen als zij bezaten, en dat de wetenschappen sedert dien tijd zulke groote vorderingen gemaakt hadden, dat een zeeman, die zich daarin niet behoorlijk had geoefend, thans dien naam niet verdiende; dat ook in dezen stilstaan achteruitgaan was, en dat de Nederlanders, wanneer zij eenmaal met Brit of Franschman in oorlog mogten geraken, deerlijk het onderspit zouden delven, bijaldien zij zich niet op de hoogte hadden weten te plaatsen, waarop de zeelieden van die beide rijken zich gesteld hadden.

Prins WILLEM IV, door deze en dergelijke redenen overtuigd, leende gewillig de hand, om het gewenschte doel te



bereiken. Er had sedert eenigen tijd reeds bij de Admiraliteit van Amsterdam het plan bestaan, om in gemeenschap met de regering dier stad en de bewindhebbers der Oost- en Westindische compagnie, eene school voor de zeevaart, of zoogenaamd zeemanscollegie op te rigten; doch zwarigheden van verschillenden aard en de omstandigheden der tijden hadden de verwezenlijking van dat ontwerp tot dusverre doen verschuiven. Naauwelijks was Prins WILLEM tot Stadhouder en Admiraal-Generaal verheven, of SCHRIJVER vestigde de aandacht van de voor de belangen des Vaderlands steeds ijverigen Vorst op deze gewigtige zaak, die terstond deze aangelegenheid zich met warmte aantrok, bij de Admiraliteit op de oprigting dier school aandrong en wist te bewerken, dat zij nog in hetzelfde jaar van zijne verheffing tot stand kwam.<sup>1</sup> Tot deze school, aan wier hoofd een zeer kundig leermeester, onder den titel van *Mathematicus* en *Examinator van 's Lands zeeofficieren en stuurlieden*, gesteld werd, werden kosteloos toegelaten al de onderofficieren, die in dienst der Amsterdamsche Admiraliteit waren, en verder zoodanige personen, als de regering van Amsterdam en de bewindhebbers der Oost- en West-indische Compagnie derwaarts verkoren te zenden, terwijl aan al de Commandeurs, Luitenants en Adelborsten, die tot het Admiraliteits-Collegie van Amsterdam behoorden, de verpligting opgelegd werd, de lessen in die school getrouw bij te wonen, met bepaling, dat zij voortaan niet tot den dienst zouden worden toegelaten of verhooging van rang verkrijgen, dan na behoorlijk te zijn onderzocht in zoodanige vakken, als door de vlagofficieren verklaard waren onmisbaar te zijn voor ieder officier, die in 's Lands dienst ter zee eenige betrekking wenschte te vervullen.<sup>2</sup> Bo-

<sup>1</sup> *Not. der Admiraliteit van Amsterdam* van 19 Sept. 1747.

<sup>2</sup> Het besluit tot het houden van genoemd examen, 't welk tot aan de sloping der Republiek getrouw nageleefd werd, komt voor in de *Not. der Admiraliteit van Amsterdam* van 18 Sept. 1749. De bedoelde leermeester of Mathematicus en Examinator was CORNELIS DOUWES, van wien in het *Verbaal* van den Vice-Admiraal SCHRIJVER, die hoog met hem ingenomen was, gevonden wordt eene *Memorie*, getiteld: *Aanmer-*

vendien werd, op voorstel van den Prins, een vervaardiger der nieuwst uitgevonden of verbeterde meetkundige werktuigen aangesteld, die voor al de Admiraliteits-Collegien zou werkzaam zijn, en tevens in naauw verband stond met de opgerigte school voor de zeevaart.<sup>1</sup> En opdat de officieren, adelborsten, stuurlieden en andere de officieren in de gelegenheid zouden gesteld worden, volledig uit te oefenen, wanneer zij zich op zee bevonden, hetgeen zij aan land in de school omtrent de verschillende vakken en aangaande het gebruik der werktuigen geleerd hadden, werd, wederom op het uitdrukkelijk verlangen van den Stadhouder, in het laatste jaar des levens van dien Vorst,<sup>2</sup> een onderwijzer in de navigatie te water, met den titel van Commandeur, aangesteld, aan wien werd opgedragen, zoo dikwerf als de Raad der Admiraliteit zulks zou goed dunken, met 's Lands schepen in zee te gaan, en op zijne togten de officieren, adelborsten en stuurlieden dagelijks en bij alle gelegenheden te onderwijzen, zoo in de theorie als in de praktijk der wis- en meetkunde en alle verdere daarmede verbonden vakken; in het waarnemen en afteekenen der door hem te bezoeken ha-

---

*kingen over diverse verbeteringen, aan de dagelijkse practijk der zeevaart toe te brengen, en van wien in druk verschenen zijn de 18 door hem opgestelde artikelen, inhoudende de onderwerpen, over welke in het af te leggen examen zou gehandeld worden. Nog gaf DOUWES uit, eerst in de *Werken der Hollandsche Maatschappij*, daarna afzonderlijk en beknopter: *Zeemans tafelen en voorbeelden tot het vinden der Breedte buiten den middag*, van welk werk ik den derden druk zag, en dat nog in onzen leeftijd door vele zeelieden hier te lande gebruikt, en ook op 's Lands oorlogsschepen gebezigd werd. De in dat werkje voorkomende tafelen maakten, naar hetgeen J. FLORYN, die er in 1789 eenen nieuwen en verbeterden druk van gaf, getuigt, het werk van DOUWES voornamelijk beroemd, zoodat het in verschillende talen overgezet werd en bijkans bij alle zeevolken in gebruik geraakte. Thans is het werk van DOUWES, die in 1773 overleed, door andere vervangen, doch, volgens de getuigenis van deskundigen, berusten de berekeningen, daarin voorkomende, nog altijd op den verdienstelijken arbeid van dien Mathematicus. In 1749 zag nog een ander werkje van DOUWES het licht, onder den titel van: *Beschrijving van het Octant*.*

<sup>1</sup> *Not. der Admiraliteit van Amsterdam* van 11 Sept. 1749. Deze Mathematische Instrumentmaker was BENJAMIN AYRES genaamd.

<sup>2</sup> Op den 2 April 1751. Zie *Notulen der Admiraliteit van Amsterdam* van dien dag.

vens, baaijen en sterkten, en voorts alles te verrigten, wat dienstbaar kon zijn tot opleiding der zeelieden.<sup>1</sup>

Deze school vond veel bijval onder de zeelieden in het algemeen, en werd in het bijzonder vlijtig bezocht door de officieren, adelborsten en dekofficieren, die in 's Lands zeedienst waren, wier getal binnen vier jaren zoodanig toenam,<sup>2</sup> dat de Admiraliteit van Amsterdam zich verplicht zag, daarbij eenen hulponderwijzer aan te stellen. Onder deze leerlingen treffen wij de toenmalige luitenants WILLEM VAN BRAAM en ADRIAAN BRAAK, alsmede den Adelborst SALOMON DEDEL aan, die in het vervolg boven anderen door kundigheden uitmuntten, en in den zeeslag van Doggersbank toonden, dat hun noch bekwaamheid noch dapperheid ontbrak. Dank zij dus den Vierden WILLEM toegebracht, die eene kweekschool hielp oprigten, uit welke zulke mannen voortkwamen, waar nog vele andere kundige zeeofficieren hunne opleiding verkregen, en die den grondslag legde voor die wetenschappelijke opvoeding, welke in deze dagen reeds voor den zeeman noodzakelijk geacht, en later nog op hooger prijs gesteld werd.

Vier jaren later, weinige maanden vóór het overlijden van den Stadhouders, werd, ook op zijne aanbeveling, een mathematicus bij het Collegie van de Maze aangesteld, die insgelijks met veel vrucht werkzaam was, waaromtrent de Raad der Admiraliteiten na verloop van vijf jaren getuigde "dat de officieren van dat Collegie sedert dien tijd aangespoord waren geworden, om zich met meerder vlijt dan voorheen op de wiskunst en zeevaart toe te leggen, en zelfs, door eenen prijsselijken naijver aangezet, de een den an-

<sup>1</sup> De Instructie voor dezen onderwijzer in de navigatie, tot welke betrekking zekere SJEERD GEERDS benoemd werd, komt voor in de *Not. der Admiraliteit van Amsterdam* van 2 April 1751. Hij bekleedde tot in het jaar 1773 die betrekking, wanneer zij vernietigd en s. GEERDS benoemd werd tot opvolger van den Mathematicus c. DOUWES.

<sup>2</sup> In het begin van 1750 bedroeg het getal reeds 74, onder welke de kapitein JAN HINLOOPEN, vijf commandeurs, vijf luitenants en acht adelborsten, negen stuurlieden, één constapel en vier scheepstimmermansleerlingen, alle in dienst der Admiraliteit van Amsterdam.

deren in beide wetenschappen zich schenen te willen ver-  
kloeken.”<sup>1</sup>

Behalve met de vermelde aangelegenheden, hield de Prins zich nog bezig met den toestand van het zeewezen in het algemeen. Een ieder klaagde over het verval van het zeewezen, en dat verval was bij eene slechts oppervlakkige vergelijking van hetgeen het in vroegere dagen en thans was, maar al te duidelijk. Dan over de oorzaken daarvan en de middelen tot herstel waren de gevoelens zeer uiteenloopende. Om deze reden achtte het de Stadhouder van belang, deswege de vlagofficieren, als het beste met de aangelegenheden van de zee bekend, te raadplegen, die daartoe op zijn voorstel uitgenoodigd werden.<sup>2</sup> Dezen voldeden hieraan, doch meeren-  
deels in zeer algemeene bewoordingen en kennelijk met schroomvalligheid, uit vreeze van de Admiraliteiten, onder welke zij stonden, te zullen mishagen of beleedigen.<sup>3</sup> Zij gaven echter eenige oorzaken en enkele middelen tot herstel op, hierin voornamelijk bestaande: dat het verval van het zeewezen was toe te schrijven aan het onvermogen der Admiraliteits-Collegiën, voortspruitende uit de wanbetaling der provincien en den achteruitgang van handel en zeevaart, die weinig regten opbragten, waardoor de genoemde Collegiën buiten staat waren, schepen te bouwen en in zee te zenden; dat tot herstel daarvan de Gewesten worden bewogen, aan hunne verplichtingen te voldoen en handel en zeevaart be-

<sup>1</sup> *Not. der Admiraliteit van de Maze* van 30 Maart 1756.

<sup>2</sup> Bij *Res. van H. H. Mog.* van 18 Junij 1749. Daarin wordt niet uitdrukkelijk gezegd, dat dit op voorstel van den Stadhouder gedaan werd, doch daar men in het *Verbaal* van SCHRIJVER vindt, dat die zeevoogd aan den Prins voorslaat, om de vlag-officieren over het verval en de middelen tot herstel te raadplegen, en hij in andere opzichten steeds den raad van SCHRIJVER volgde, meen ik gerustelijk aan hem dit voorstel te kunnen toeschrijven; te meer, omdat het geschiedde bij H. H. Mog. onder voorzitting van den heer VAN BORSSELE, eerste Edele van Zeeland en vertrouweling van den Prins, die het waarschijnlijk op zijnen last en uit zijnen naam zal ter tafel gebragt hebben.

<sup>3</sup> Deze worden gevonden in de op 's Rijks Archief berustende, oorspronkelijke *Verbalen van den Luitenant-Admiraal Taelman* en de Schouten-bij-nacht REYNST en SAPPUS wegens het gebeurde op de Schelde in de jaren 1747 en 1748.

gunstigd te worden; dat de bouw der schepen bij de meeste Collegien veel te wenschen overliet en middelen behoorden beraamd te worden om zulks te verbeteren; dat door de weinige uitrustingen er gebrek was gekomen aan bekwame jonge officieren, adelborsten, dekkofficieren en matrozen; dat eindelijk, voor het doeltreffend onderwijs en voor de aanmoediging der drie eerste moest zorg gedragen, en de laatste op allerlei wijs aan 's Lands dienst behoorden verbonden te worden.

Hoe Prins WILLEM, reeds vóór het indienen dezer bedenkingen en ook nadat deze waren ingekomen, werkzaam was tot verbetering van den scheepsbouw en het grondig onderwijs der jongere officieren, adelborsten en dekkofficieren, hebben wij gemeld. De Stadhouder was er insgelijks op bedacht<sup>1</sup> om, hetgeen een ander punt van bedenkingen uitmaakte, zoo veel mogelijk, in het gebrek aan zeelieden te voorzien. Tot dat einde trachtte hij, naar het voorbeeld van den Raadpensionaris DE WITT en Koning WILLEM, de Bondgenooten te bewegen, eenige regimenten matrozen in vasten dienst te nemen, doch de druk der tijden en zijn spoedige dood schijnen de verwezenlijking van dit nuttige plan verhinderd te hebben.

De aanmoediging der officieren, welke insgelijks als een middel tot herstel van het zeewezen was voorgedragen, werd door WILLEM IV geenszins verwaarloosd. Ongetwijfeld had de weinige zorg, welke men voor de bevordering der zeeofficieren sedert den Utrechtschen vrede had gedragen, zoo zelfs, dat men in Holland alle vlagofficieren, op één na, had laten uitsterven, zonder hunne plaatsen te vervullen, medegewerkt tot het verval van het zeewezen, daar die handelwijs de eergierigheid bij allen, van welken rang ook, had uitgebluscht, en er zich onder de officieren lusteloosheid en onachtzaamheid verspreid hadden. Door de aanstelling van

---

<sup>1</sup> Dit blijkt uit een' brief van den Vice-Admiraal SCHRIFVER aan WILLEM IV, van 18 Sept. 1747, voorkomende in zijn *Verbaal*.

eenige vlagofficieren was in de laatste jaren daarin meer of min voorzien; doch niettegenstaande waren er nog onderscheidene kapiteinen en mindere officieren, die meer dan 30, 40 of 50 jaren in denzelfden rang waren gebleven. De Stadhouder, anderzins zoo gematigd in al zijne daden, meende door eene buitengewone, wij zouden haast zeggen overdrevene, vermeerdering der vlagofficieren den geest van de bevelhebbers der zeemagt te moeten opwekken, oordeelende vermoedelijk, dat het beter ware eene te groote bevordering te doen, dan langer die lusteloosheid, door gemis van vooruitzichten, bij 's Lands zeemagt te laten voortduren.<sup>1</sup> Hoe overdreven die verheffing, op zich zelve, kan geacht worden, mag zij dus als heilzaam voor de vervallen zeemagt beschouwd worden, omdat zij de bevordering van vele officieren van minderen rang ten gevolge had, en goede uitzichten opende voor de jongelieden, die zich pas aan den zeedienst hadden toegewijd. En hoeveel meer had men zich daarvan mogen beloven, bijaldien het der Republiek ware te beurt gevallen, langer in het bezit te blijven van den voortreffelijken Stadhouder, die ook nog door andere daden toonde,

---

<sup>1</sup> Op die wijs meen ik deze daad, welke anderzins geheel in strijd zou zijn met 's Vorsten overige daden, te kunnen en te moeten verklaren. Hij stelde toch, na in 1748 reeds eene aanmerkelijke bevordering gedaan te hebben, waarbij, onder anderen, de Vice-Admiraal SCHRIJVER tot Luitenant-Admiraal benoemd werd, op den 8 Maart 1750, den tweeden verjaardag van zijnen zoon, niet minder dan *zeventien* vlagofficieren aan of bevorderde hen in rang, welke met de reeds aanwezige uitmaakten een getal van 19 vlagofficieren; als bij de Maze: twee Luitenant-Admiralen, JAN TAEELMAN en WILLEM 'T HOOFT, twee Vice-Admiralen, DIRK ROOS en ALBERT VAN HOOGEVEEN, en twee Schouten-bij-nacht, JAN JACOB PIETERSON en WILLEM Baron VAN WASSENAER; bij Amsterdam: twee Luitenant-Admiralen, C. SCHRIJVER en JACOB REYNST, drie Vice-Admiralen, H. LIJNSLAGER; A. FRENSEL en G. DELANGE en vier Schouten-bij-nacht, JAN HENDRIK BOUDAAN, J. V. D. WAAIJEN, J. CAREL BARCHMAN WUYTIERS en ERNST DE PETERSEN; bij Zeeland: één Luitenant-Admiraal JACOB IMANSE, één Vice-Admiraal MICHEL SAPIUS en één Schout-bij-nacht, MARINUS KOMMERSE, en bij het Noorderkwartier, waar sedert eenen geruimen tijd geen vlagofficier geweest was, één Schout-bij-nacht, NICOLAAS HOUTTING, zoodat er thans, bij de kleine Nederlandsche zeemagt waren; 5 Luitenant-Admiralen, 6 Vice-Admiralen, en 8 Schouten-bij-nacht, hetgeen nog drie vlagofficieren meer was dan in het bloeiendste tijdvak van het zeewezen. Vergelijk D. II, bl. 686—689. Of er in Vriesland te dezen tijde mede een of meerder vlagofficieren werden aangesteld, is mij niet gebleken.

de eer en waardigheid der zeeofficieren te willen voorstaan en bevorderen.<sup>1</sup>

Intusschen ging de Stadhouder voort, nog meer in het belang van het zeewezen te doen. Hij achtte het noodig en nuttig, een naauw en als het ware dagelijksch toezigt te hebben op het bestuur der zeezaken, en boven alles, de Admiraliteiten, die door de gebeurtenissen van de laatste jaren wederom tot eenen deerlijken toestand waren vervallen, uit hare verlegenheid te helpen, en in staat te stellen, met nieuwe krachten de hand aan het herstel van het zeewezen te slaan.

De veelvuldige staatkundige bemoeijingen en de verdeeldheden en beroerten, welke alom in het Vaderland heerschten, verhinderden Prins WILLEM met zoo veel ijver en naauwgezetheid de aangelegenheden van de zee te onderzoeken en dagelijks na te gaan, als zijne blakende liefde tot het Vaderland wenschte en het wel begrepen belang van het Gemeenebest vorderde, terwijl zijne zwakke gezondheid hem tevens verbood, dit altijd en overal waar het gevorderd werd, te doen. Daar zulks hem nogtans, in den toestand waarin het zeewezen verkeerde, bij het diep verval, tot hetwelk het in de laatste dertig jaren gekomen was, ten uiterste noodig en nuttig toescheen, besloot hij, naar het voorbeeld van zijnen doorluchtigen voorganger, WILLEM III, nadat aan dien Vorst de waardigheid van Koning over Groot-Brittanje was opgedragen,<sup>2</sup> niet slechts, gelijk deze, één, maar twee verte-

<sup>1</sup> Ik bedoel hiermede voornamelijk *de Ordre van Z. H.* van 8 Maart 1750, voorkomende in het *Groot Plakkaatboek* D. VII, bl. 476, waarbij de rang tusschen de zee- en landofficieren zoo geregeld werd, dat aan een' Luitenant-Admiraal gelijke rang met een' Generaal van de cavalerie en infanterie, aan een' Vice-Admiraal met een' Luitenant-Generaal, aan een' Schout-bij-nacht met een' Generaal-Majoor, aan alle kapiteins ter zee met een' kolonel, toegekend werd. Weinig zeeofficieren van onze dagen zullen vermoeden, dat zij aan Prins WILLEM IV verschuldigd zijn deze gunstige bepaling van den rang, welke op denzelfden dag vastgesteld werd, waarop de boven vermelde groote benoeming van vlagofficieren gescheide, en die het doel dezer bevordering duidelijk schijnt aan te toonen.

<sup>2</sup> Dit wordt uitdrukkelijk in de *Notulen der Admiraliteit van de Maze* gezegd. Men zal zich herinneren, dat deze Vorst den secretaris der Admiraliteit van Amster-

genwoordigers bij de Admiraliteits-Collegien te benoemen, die aldaar, zoo lang geen Luitenant-Admiraal-Generaal zou benoemd zijn, bij zijne afwezigheid, hem zouden vertegenwoordigen, zijne plaats bekleeden, het voorzitterschap bij de Collegien waarnemen, met hem altijd en in alle voorvalende zaken goede en naauwe briefwisseling onderhouden, en in de Collegien, nevens de overige Raden zouden helpen raadplegen, handelen en verrigten alle aangelegenheden, de Admiraliteit betreffende, zoo tot bevordering en veiligheid van de wijde zee als van de binnenlandsche wateren en stroomen, met al hetgeen daaraan kleefde of daarmede in verband stond." Tot dusdanigen vertegenwoordiger werd door den Stadhouder, eerst bij de Admiraliteit van Zeeland, benoemd Jonker VAN BORSSELE, Vrijheer van Borssele en ter Hooge, Eerste Edele, die tot het sluiten van den vrede te Aken had medegewerkt, en bij den Prins in hooge eere stond; en later, onder den titel van *Repraesentant Zijner Doorluchtige Hoogheid*, bij de drie Admiraliteits-Collegien in Holland en Westvriesland, GERARD ARNOUD HASSELAER, die, even als VAN BORSSELE, deel genomen had aan de sluiting van den vrede te Aken, vervolgens door den Stadhouder tot Burgemeester van Amsterdam benoemd werd, welke waardigheid hij nog tienmalen bekleedde, en thans tot zijnen plaatsbekleeder bij de Hollandsche Admiraliteiten werd aangesteld, met bijvoeging der vereerende bepaling, dat hij niet slechts in die Collegien zelve zou voorzitten, maar ook in de vereenigde vergaderingen der Afgevaardigden, zoo van de drie Hollandsche als van de vijf Admiraliteiten te 's Gravenhage.<sup>1</sup> Zoo veel de omstandigheden toelieten, kweet VAN

---

dam, HIOB DE WILDT, in den jare 1691, tot zijnen vertegenwoordiger of gecommiteerde bij al de Admiraliteiten benoemde. Zie D. III, bl. 108--110 en 729.

<sup>1</sup> De aanstelling van HASSELAER komt voor in de *Notulen der Admiratiteit van de Maze* des jaars 1749, en in het *Register Zeezaken* D. II, nagelaten door den Adv.-Fiscaal van die Admiraliteit BISSOP, en thans berustende in het Rijks-Archief. De aanstelling of commissie was van 14 Maart 1749. Hij nam, als *Repraesentant* van Z. H., zitting in het Amsterdamsche collegie op den 21 Maart en naderhand op den



BORSSELE zich van zijnen pligt in zijne nieuwe betrekking, maar de vervallen toestand van de Zeeuwsche Admiraliteit, welke nog merkelyk was toegenomen door het onbruikbaar worden van het schoone, ten tijde van WILLEM III gebouwde dok en nog onlangs door het afbranden van het zeemagazijn of arsenaal met den aanzienlijken voorraad, welke zich daarin bevond,<sup>1</sup> bood hem weinig gelegenheid aan om iets van eenig belang te kunnen verrigten. De verheffing van HASSELAER ontmoette wel bij de Admiraliteit van de Maze niet dien tegenstand, als waartoe de benoeming van HIOB DE WILDT, als vertegenwoordiger van Koning WILLEM, aanleiding had gegeven, doch men ging toch aldaar niet dan na eenig dralen tot deszelfs erkenning over.<sup>2</sup> Hij werd ten laatste ook bij dit Collegie, gelijk bij die van Amsterdam en het Noorderkwartier toegelaten, en eerlang vertegenwoordigde hij openlijk den Stadhouder-Admiraal-Generaal bij de statige begrafenis van den Luitenant-Admiraal GRAVE. Spoedig bleek het, dat de door den Prins genomen maatregel waarlijk nuttig, en de keuze van den persoon gelukkig was. De verbeteringen, welke gedurende het kortstondig Stadhouderschap van WILLEM IV bij het zeewezen, voornamelijk

---

22 Julij van genoemd jaar, waarbij dezelfde plegtigheden plaats hadden, welke vroeger in acht genomen waren bij het zitting nemen van de Luitenant-Admiralen-Generaal M. A. DE RUYTER en C. TROMP. Of er zoodanig eene regtstreeksche aanstelling van VAN BORSSELE bestaat, dan of hij den Prins meer als Eerste Edele vertegenwoordigde, is mij niet duidelyk gebleken. Zie verder over VAN BORSSELE en HASSELAER, KOK, *Vaderlands Woordenboek*, en over eerstgenoemden ook CHALMOT, *Biographisch Woordenboek*. WAGENAER spreekt ook in zijne *Vad. Hist.* van HASSELAER, als Repraesentant van Z. H. in de Admiraliteits-Collegien, en deelt in het XX Deel zijne afbeelding mede.

<sup>1</sup> In 1744 was het groote dok door eene zware verzakking in de zeesluizen, en het instroomen van het water onder de grondslagen, onbruikbaar geworden. Tot 1750 trachtte men te vergeefs de noodige gelden tot herstel te bekomen, doch eindelijk, niet zonder medewerking van Prins WILLEM IV, gelukte dit, zoodat de Heer VAN BORSSELE op den 9 October van dat jaar den eersten steen aan de nieuwe sluisen legde, welke in 1753 voltooid werden, en waarmede het dok weder bruikbaar werd. Op den 14 Januarij 1749 was het arsenaal eene prooi der vlammen geworden. Zie *Tegenw. Staat van Zeeland*, D. II, bl. 113 en 115.

<sup>2</sup> De *Notulen der Admiraliteit van de Maze* en het vermeldde *Register van Zeezaken* van den Adv. Fiscaal BILDOM deelen deswege belangrijke bijzonderheden mede.

bij de Hollandsche Collegien, gemaakt werden; het meerder leven, dat vooral bij de Maze en te Amsterdam zich vertoonde, was aan den invloed van 's Vorsten vertegenwoordiger grootendeels te danken, die zich beijverde de vergaderingen zoo veel mogelijk bij te wonen en door zijne handelwijs aldaar bewees, dat hij voorzigtigheid met onvermoeide vlijt wist te paren. Jammer, dat deze nuttige instelling met het overlijden van den Prins ophield, daarmede het naauwe toezigt op de handelingen der Admiraliteiten gestaakt, en de natuurlijk tusschen deze Collegien gelegde band verbroken werd!

Doch wat hielpen al die verbeteringen, wat dat toezigt, zoo de uitputting der geldmiddelen en de last van schulden, onder welke de Admiraliteits-Collegien ten gevolge van de jongste gebeurtenissen gebukt gingen, bleven bestaan? Dit zag Prins WILLEM duidelijk in, en hij meende te regt, dat bijaldien er geene middelen aangewend werden, om de inkomsten der Admiraliteiten te verbeteren en haar te bevrijden van hare zware schulden, al datgeen wat hij voor het zeewezen reeds gedaan had of verder doen zou, nutteloos was of zou wezen.

Tot den jare 1741 hadden de Provinciën, gelijk gezegd is, volstandig geweigerd aan de Admiraliteiten den noodigen onderstand in te willigen tot het doen van buitengewone uitrustingen. De omstandigheden hadden de Gewesten alstoen eindelijk genoodzaakt, daartoe over te gaan, en door de daarop volgende gebeurtenissen waren, van dien tijd af tot aan het sluiten van den Akenschen vrede, door den Raad van State ten behoeve der aangelegenheden van de zee verschillende petitien gedaan, welke eene som van niet minder dan ruim *zestien millioen viermaal honderd twintig duizend gulden* bedroegen, die door de Admiraliteiten werkelijk aan het uitrusten en onderhouden van oorlogsschepen en gewapende vaartuigen besteed was. Maar even als vroeger, waren de Provinciën thans weder deels nalatig, deels onvermogen geweest, de verschuldigde gelden te voldoen. Zeeland alleen

had geheel aan zijne verplichtingen voldaan; het magtige Holland had niet meer dan iets meer dan de helft van hetgeen behoorde, kunnen betalen; al de overige gewesten waren zeer gebrekkig geweest, in het bijzonder Vriesland, 't welk nauwelijks een negende deel der verschuldigde gelden had opgebracht; Groningen had, naar oude gewoonte, zich geheel onttrokken.<sup>1</sup> Dien ten gevolge hadden de Admiraliteiten, toen de vrede gesloten was, meer dan de helft der aan haar toegezegde gelden, ten bedrage van bijkans *negen millioen guldens*, van de provincien te vorderen.

Door deze omstandigheden bevonden de Collegien, na den Akenschen vrede, zich in weinig minder moeilijken toestand dan bij den vrede van Utrecht, gaande zij gebukt onder eenen last van schulden, zoo aan de zeeofficieren, wegens soldij en kostgeld, als aan degenen welke de leverancien, die tot de uitrusting gevorderd werden, hadden gedaan. Bij ondervinding wetende, dat de pogingen tot het verkrijgen der verschuldigde gelden van de Provincien vruchteloos waren, wendden de Admiraliteiten zich tot den Stadhouder, met wien zij de beste middelen beraamden, om zich uit deze moeilijkheden te redden, en die haar ook met raad en daad bijstond. Daar het intusschen niet mogelijk was, van de gewesten, bij de tegenwoordige gesteldheid des Vaderlands, gelden te bekomen, zelfs niet tot voldoening der meest dringende schulden, 't geen toch volstrekt noodig was, wist de Prins bij de Bondgenooten te bewerken, dat de Admiraliteiten achtervolgens gemagtigd werden, onderscheidene leeningen, ten bedrage van het geheele verschuldigde, te doen, waarvan het betalen der renten en het aflossen der kapitalen door de Provincien werd op zich genomen.<sup>2</sup> Hiermede bewees de Stadhouder een' gewigtigen dienst aan het zeewezen, dewijl de Admiraliteiten, die anderzins, en met

---

<sup>1</sup> De uitgewerkte Staten deswege zijn te vinden in de *Secrete Resolutien van H. H. Mog.* van 15 April 1750.

<sup>2</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 17 Oct. 1748, 31 Jan., 11 Aug. en 30 Dec. 1749, 15 April en 24 Dec. 1750.

dezelfde zeemagt, noodwendig hadden moeten te gronde gaan, aldus uit haren nood gered werden. Dan wie waarborgde deze, dat de Provinciën, vooral de Landprovinciën, zich beter van hare nieuwe dan van hare oude verplichtingen zouden kwijten? Bijaldien het zeewezen het geluk had mogen hebben, den Stadhouder langer te behouden, zou deze ongetwijfeld door zijnen veel vermogenden invloed die zwaarigheid uit den weg hebben kunnen ruimen en ook geruimd hebben; doch na zijn overlijden ondervond men, ook te dezen opzigte, zijn treurig gemis, daar de Gewesten grootendeels nalatig bleven, en de Collegiën, dien ten gevolge, in zeer moeilijke omstandigheden geraakten. De voortduring van den verzwakten toestand der zeemagt na den dood van Prins WILLEM IV moet aan die omstandigheden voornamelijk worden toegeschreven.

Eindelijk, door de vermindering, welke handel en zeevaart in de laatste twintig jaren hadden ondergaan, hadden de gewone inkomsten der Admiraliteiten zeer veel geleden, en waren de Collegiën buiten staat gesteld, de vereischte bescherming aan de koopvaart te verleen. Wat Prins WILLEM tot opheffing dier takken van welvaart gedurende zijn kortstondig bestuur deed, is te algemeen bekend, dan dat wij deswege in bijzonderheden behoeven te treden. Zijne voorstellen betroffen wel meer bijzonder de vermeerdering van den bloei van handel en zeevaart; doch wanneer die voorstellen waren verwezenlijkt geworden, zouden deze ook eene meer geregelde inning en eene toeneming der in- en uitgaande regten ten gevolge hebben gehad; zoodat het zeewezen in dat geval aan dien uitmuntenden Vorst niet slechts zou verplicht geweest zijn, dat hij in de tijdelijke behoeften van het zeewezen had voorzien, maar dat hij daarvan de doorgaande inkomsten had verbeterd, iets, hetwelk sedert de grondlegging van het Gemeenebest dikwerf verlangd, doch telkens te vergeefs beproefd was.

Deze was de gesteldheid van het Nederlandsche zeewezen onder Prins WILLEM IV. Wanneer men in aanmerking neemt,

hoe kortstondig zijn bewind was; in welke haghelijke omstandigheden het Vaderland, van buiten door eenen magtigen vijand besprongen, door hevige partijschappen inwendig verdeeld, gedurende zijn Stadhouderschap verkeerde; met hoe velerlei en veelvuldige bemoeijingen hij, bij een zwak lichaamsgestel, belast was: dan zal men gaarne hulde doen aan de goede bedoelingen en den ijver des Vorsten; de wezenlijke verbeteringen, welke hij bij 's Lands zeewezen invoerde, naar waarde schatten; aan zijne nagedachtenis dank bewijzen, ook voor hetgeen hij ten nutte van dat zeewezen gedaan of beproefd heeft, en ten volle instemmen met den lof, deswege door de Admiraliteit van de Maze, vijf jaren na 's Prinsen dood, hem toegezwaard, toen zij zijne "vaderlijke zorg en zijn nooit volprezen ijver tot herstel van den vervallen staat der Marine gedurende den korten tijd, dat de Republiek het geluk had gehad, den Stadhouder aan het hoofd van de Regering te hebben" met erkentelijkheid herdacht.<sup>1</sup> En wat had men, zoo het der Voorzienigheid behaagd had hem een langer leven te schenken, nog niet van dezen Vorst ook te dien opzigte mogen verwachten? Zijn ontijdige dood stelde de hoop dergenen, die het met den roem van den Staat wel meenden, jammerlijk te leur, en de zeemagt, voor welke een nieuwe dageraad scheen aan te breken, bleef nog jaren lang in denzelfden staat van zwakheid verkeerend, waaruit de voortreffelijke Stadhouder haar had zoeken op te heffen.

---

<sup>1</sup> Zij deed dit in de *Notulen* van den 30 Maart 1756, bij gelegenheid van eene raadslaging over den op voorstel van Prins WILLEM IV bij het Collegie aangestelden Mathematicus.

VAN HET OVERLIJDEN VAN PRINS WILLEM IV TOT DEN AAN-  
VANG DER GESCHILLEN MET GROOT-BRITTANJE.A<sup>o</sup>. 1751—1777.

Zoodra het gevaar van eenen vijandelijken inval in Zee-land geweken was, had Prins WILLEM IV het noodig en nuttig geacht, een gedeelte der beschikbare oorlogsschepen te bezigen tot bescherming van den handel en de zeevaart in het algemeen, en in het bijzonder tot het weder aanknoopen der betrekkingen met de Barbarijsche Staten, welke ten gevolge der jongste gebeurtenissen in het Vaderland waren geschorst, en die zoo spoedig mogelijk behoorden hernieuwd te worden, bijaldien men onze zeelieden niet aan vele kwellingen wilde blootstellen. Met dat oogmerk werden achtereenvolgens twee smaldeelen, onder de Schouten-bij-nacht HENDRIK LIJNSLAGER en ALEXANDER FRENSEL, en daarna de kapitein ADRIAAN VAN DER DOES, met het fregat *de Dolphijn*, naar de Middellandsche zee gezonden, die er in slaagden, den vrede met Algiers en Tripoli te bevestigen.<sup>1</sup> Maar er bleef een moeilijker en gewigtiger taak over, de herstelling, namelijk, van de vriendschap met Marocco, met welken Roofstaat het Gemeenebest nu reeds gedurende omtrent veertig jaren in oorlog was geweest, en waarmede de vrede wegens de bloedige twisten die dat Rijk verdeelden, en de grilligheid en schraapzucht der zich opvolgende Keizers, welke herhaalde pogingen men ook dezerzijds had aangewend, tot hiertoe niet had kunnen gesloten worden.

Tot bereiking van dit doelwit, werden de Gebroeders FRANÇOIS en LOUIS BUTLER, waarvan de eerste de betrekking van Nederlandschen Consul te Gibraltar bekleedde, en aan wien, als zoodanig, reeds vroeger was opgedragen om de onderhandelingen met Marocco levendig te houden,<sup>2</sup> in Julij

<sup>1</sup> De oorspronkelijke *Verbalen* of *Journalen* van de beide Schouten-bij-nacht en van den kapitein VAN DER DOES, van de jaren 1748—1750, berusten op 's Rijks-archief.

<sup>2</sup> Zie bl. 163.

des jaars 1748 door Hunne Hoog Mogenden tot Ministers benoemd, met last om, naar de hun te geven voorschriften, die onderhandelingen te hervatten, met ijver voort te zetten en zoo mogelijk tot een goed einde te brengen. Aan deze gebroeders gelukte het, in afwachting van het sluiten des vredes, een' stilstand van wapenen aan te gaan met den Pacha van Tetuan, een der magtigste Vassallen van den Maroccaanschen Keizer, wiens gewapende vaartuigen het meeste kwaad aan den Nederlandschen handel toebagten; welke stilstand van tijd tot tijd vernieuwd werd, maar tot het gewenschte doel niet leidde, omdat de Keizer en de Pacha onder allerlei voorwendselen telkens de sluiting van den vrede verschoven. Ten einde meerder kracht aan de onderhandelingen bij te zetten en den uitslag te bespoedigen, besloot men in 1751, drie oorlogsschepen naar de kusten van Marocco te zenden, onder de kapiteinen PIETER HENDRIK REYNST, HENDRIK CORNELIS STEENIS EN DE BONTÉ. Deze kruisten eenen geruimen tijd langs de Maroccaansche kusten, en de kapitein REYNST, als de aanvoerder van het smaldeel, bezigde al de middelen welke hem ten dienste stonden, om de pogingen der Gebroeders BUTLER te bevorderen. Desniettemin ging de zaak niet veel vooruit, en nu trof het ongeluk den kapitein STEENIS, dat hij, door eenen hevigen storm belooopen, op den 20 December van het genoemde jaar, met zijn fregat, 't *Huys in 't Bosch*, van 20 stukken, tegen de Moorsche kusten, tusschen Ceuta en kaap Porcos geworpen, en met al de zijnen tot slaven gemaakt werd. Deze noodlottige gebeurtenis<sup>1</sup> vermeerderde de bestaande moeilijkheden niet weinig, daar de Mooren, thans in het bezit van een groot aantal Nederlanders, hunne eischen

---

<sup>1</sup> Nopens het stranden en de verdere lotgevallen van kapitein STEENIS en zijne manschappen in Marocco bestaat een gedrukt verhaal, onder den titel van: *Journal wegens de rampspoedige reystocht van de Ed. Gestr. Heere Capiteyn HENDRIK CORNELIS STEENIS, met het oorlogsschip, genaamt het Huis in 't Bosch, gestrand op de Moorsche kust in Afrika, op Maandag middag den 20 Dec. 1751, 4o.* Dit *Journal* schijnt zeer gezocht te zijn geweest, daar ik den tweeden druk bezit.

verdubbelden. Van den anderen kant groeide het verlangen om den vrede spoedig te sluiten, dezerzijds, na het gebeurde aan, daar men vurig wenschte, kapitein STEENIS, zijne manschappen en de overige zeevarende lieden, van welke sommigen 15, anderen zelfs meer dan 20 jaren onder het slavenjuk gezocht hadden, te verlossen. De kapiteinen SAMUEL HOOGSTRATEN en DANIEL PICHOT, die inmiddels ter vervanging van REYNST en de zijnen naar de Moorsche kust gezonden waren, ondersteunden uit dien hoofde ten sterkste de pogingen der Gebroeders BUTLER, welke eindelijk met die gunstige uitkomst bekroond werden, dat de vrede op den 21 November 1752 gesloten werd, waarbij, tegen betaling van zeker losgeld en het geven van ettelijke geschenken, al de gevangenen vrij werden gegeven. Vier jaren later werd dit verdrag nader bevestigd, en de vrede hield tusschen het Gemeenebest en het Maroccaansche Rijk op dezen voet eenige jaren stand.<sup>1</sup>

Er waren naauwelijks twee jaren na het sluiten van den vrede met Marocco verlopen, of de Vereenigde Gewesten werden in een nieuwen oorlog met Algiers gewikkeld. Sedert den jare 1726 was de goede verstandverhouding tusschen Nederland en dien magtigen Roofstaat bewaard gebleven, doch zulks was niet geschied dan door bijkans telken jare derwaarts kostbare geschenken te zenden, en schier met angstvalligheid alle aanleiding tot het geven van misnoegen aan de Regering en de inwoners dier stad te vermijden. De moeilijke omstandigheden, waarin het Vaderland verkeerde, de kortzigtige staatkunde, het nijpende geldsgebrek en het verval der zeemagt bewogen 's Lands overheden, in dit ongelukkige tijdperk, liever op deze vernederende wijs het gevaar voor den uitgebreiden handel en de bloeiende zeevaart als

---

<sup>1</sup> Men zie over dit gebeurde de *Nederlandsche Jaarboeken* van 1752 en 1753, de *Europesche Mercurius* van 1752, het *Onmiddellijk vervolg op WAGENAAR*, D. XXII, bl. 46—51, en STUART, *Vad. Hist.*, D. I, bl. 67. De oorspronkelijke *Verhalen* van de kapiteinen REYNST en van HOOGSTRATEN, benevens hunne brieven aan H. H. Mog. gelijk ook de brieven van de BUTLERS berusten op het Rijks Archief.



het ware af te koop, dan door krachtige maatregelen den Algerijnen eerbied en ontzag in te boezemen. Intusschen had men het langdurig behoud van den vrede met deze onrustige Barbaren minder aan al die inschikkelijkheden dan aan de persoonlijke hoedanigheden van den heerschenden Dey te danken. Dit bleek thans duidelijk; want dat opperhoofd, in wintermaand des jaars 1754, in zijn paleis, door eenige oproerlingen moorddadig van het leven beroofd, en een zijner voornaamste Bevelhebbers tot zijnen opvolger uitgeroepen zijnde, vorderde het muitende krijgsvolk op hoogen toon, dat de vrede met de Christenen, met name met de Hollanders, zou verbroken worden, wier groote menigte rijk geladen koopvaarders eenen aanzienlijken buit beloofde, terwijl het getal hunner oorlogsschepen, dat zich thans in de Middellandsche zee ophield, klein was en dus voor gering gevaar deed vreezen. De nieuwe Dey, die kort na zijne verheffing het vredesverdrag met Nederland bevestigd had, wendde nu wel nog eenige pogingen aan tot behoud van den vrede, maar de muitende soldaten verzetteden zich daartegen, en het misnoegen nam dermate toe, dat hij, om troon en leven niet te verliezen, zich genoodzaakt achtte, op den 19 Februarij des jaars 1755 den oorlog aan het Gemeenebest te verklaren.

Dit onverwacht berigt vervulde de gemoederen der reeders en kooplieden, van wie vele schepen zich in de Middellandsche zee bevonden, met schrik, en van alle zijden verhief zich eene stem, die krachtdadige maatregelen verlangde tot bescherming van den handel en tot beteugeling der Algerijnen. De Admiraliteiten wenschten niet anders dan aan dat verlangen te voldoen, daartoe in het bijzonder aangespoord door de Prinses-Gouvernante, die, ingevolge het erfelijk verklaren der hooge waardigheden in het Huis van Oranje-Nassau, na het overlijden van haren doorluchtigen Gemaal, in naam en van wege haren minderjarigen zoon, Prins WILLEM V, thans ook met de betrekking van Admiraal-Generaal bekleed

was, en veel belangstelling en ijver in deze voor den handel gewigtige aangelegenheid aan den dag legde.<sup>1</sup>

Onmiddellijk werden maatregelen genomen, om twee uit zee in Texel gekomen fregatten op nieuw uit te rusten en met de gereed zijnde koopvaarders naar Lissabon en Cadix te zenden, en deze spoedig te doen volgen door twee andere, welke de naar de Middellandsche zee bestemde schepen zouden geleiden, terwijl men omtrent de overige in dienst te brengen schepen van oorlog zoodra mogelijk eene beslissing zou nemen. Die beslissing volgde spoedig. Bij besluit van Hunne Hoog Mogenden van 18 April werd bepaald,<sup>2</sup> dat er ter bescherming van den handel en de zeevaart tegen de rooverijen der Algerijnen een eskader zou worden in zee gebracht, zamengesteld uit drie schepen van 40 tot 44, één van 36 en vier van 20 tot 24 stukken, waartoe de boven vermelde schepen zouden behooren, en waarover het gebied aan eenen vlagofficier zou worden opgedragen; wordende drie dagen later nadere bepalingen omtrent hetgeen door het eskader behoorde gedaan te worden, gemaakt, en aanzienlijke belooningen toegezegd aan de zeelieden van den Staat, wie het mogt gelukken, een of meerdere Algerijnsche oorlogschepen te nemen, op strand te jagen, te verbranden of op eenige andere wijs te vernielen.<sup>3</sup>

Overeenkomstig deze besluiten, werd door de Prinses-Gouvernante tot Opperbevelhebber van het eskader benoemd de Amsterdamsche Schout-bij-nacht HENDRIK JAN BOUDAAN, een kloek en geoefend zeeofficier, dien wij reeds meermalen ontmoet hebben, en werden de noodige schikkingen gemaakt, om het eskader toe te rusten. Dan hiertegen bestond eene zeer wigtige zwarigheid, dat, namelijk, de Admiraliteiten van de Maze en Amsterdam, aan wie de uitrusting alleen was opgedragen, omdat de overige Collegien geene schepen

<sup>1</sup> Dit blijkt, zoo uit de *Res. van H. H. Mog.* als uit de *Notulen der Admiraliteit van de Maze en Amsterdam.*

<sup>2</sup> Register der *Resolutien* van dien dag.

<sup>3</sup> *Res. van H. H. Mog.* 21 April 1755 en *Publicatie* van dien dag.

van het vereischte charter bezaten, eenparig verklaarden, buiten staat te zijn, uit eigene middelen de uitrusting te bewerkstelligen, daar zij nog altijd belast waren met de zware schulden van den jongsten krijg, de provincien voortdurend achterlijk bleven in het voldoen van hetgeen zij haar sinds jaren, meer bijzonder 't geen zij sinds 1741 schuldig waren, en zelfs verwaarloosden, de rente te betalen der door de Admiraliteiten op naam dier gewesten opgenomen kapitalen. Dewijl er niet aan te denken was, de Gewesten in de tegenwoordige omstandigheden te bewegen tot het verleenen van de noodige gelden voor deze uitrusting, zouden de gemelde zwarigheden, bijaldien de staat van zaken nog geweest ware gelijk vóór het jaar 1747, genoeg geweest zijn, om van die uitrusting te doen afzien of haar althans zeer te vertragen, hetgeen voor de ingezetenen de noodlottigste gevolgen zou gehad hebben. Doch nu trad de Prinses-Gouvernante met haar gezag en haren invloed tusschen beiden. Zij verpande haar Koninklijk woord<sup>1</sup> aan de twee Admiraliteiten, dat de onkosten der uitrusting op eene of andere wijs behoorlijk en te zijner tijd zouden voldaan worden, en wist daarna te bewerken, dat daartoe, bij gebrek aan andere middelen, werd aangewend een gedeelte der zoogenaamde liberale gift,<sup>2</sup> welke tijdens den nood, waarin Nederland onlangs verkeerde, door de ingezetenen van de Oostindische Volkplantingen op het altaar des Vaderlands gebragt was. Een nuttige maatregel, voorzeker, in de gegevene omstandigheden, maar die op nieuw doet zien, welke de ware oorzaak is van den vervallen toestand, in welken het zeewezen ook in deze dagen verkeerde, en tot welke zonderlinge middelen men, bij den onwil of het onvermogen der provincien, zich soms verplicht zag de toevlugt te nemen, wanneer onverwachte gebeurtenissen het noodig maakten, buitengewone uitrustingen te doen.

<sup>1</sup> *Not. der Admiraliteit van de Maze* van 8 April, en van *Amsterdam* van 13 April 1755.

<sup>2</sup> *Not. der Admiraliteit van de Maze* van 22 April 1755.

Door die hulpmiddelen geraakte het eskader gereed met eenen spoed, welke te dezen tijde zelden bij het zeewezen van het Gemeenebest plaats vond. Reeds op den 9 van bloei-maand zeilden de twee eerste fregatten met een aantal koopvaarders uit Texel. Weinige dagen later volgden twee andere, en den 21 Junij liep de Schout-bij-nacht BOUDAAN met de verdere schepen van het eskader uit.<sup>1</sup> Gedurende veertien maanden bleef deze scheepsmagt in zee, dan vereenigd, dan verspreid. Met veel ijver werden door haar de talrijke koopvaarders naar de verschillende havens van de Middellandsche zee begeleid, tegen de aanrandingen des vijands beveiligd, en wederom uit de Straat van Gibraltar naar Cadix of Lissabon teruggebracht; maar het mogt haar niet gebeuren, den Algerijnen regtstreeksche afbreuk te doen. Dezen door de pest hevig gekweld, en met Tunis, Malta, Spanje en Toscanen in oorlog, van welke drie laatste Mogenheden zij gevoelige verliezen leden, bragten minder schepen in zee dan vroeger, en hadden de handen vol tegen zoovele vijanden. Dien ten gevolge en wegens den vervallen toestand van het zeewezen in den roofstaat, was de magt der Algerijnen te gering, om zich met die der Nederlanders, wier spoedige verschijning zij niet verwacht hadden, te kunnen of durven meten. Zij ontweken de oorlogsschepen van den Staat met zooveel zorg, dat zij slechts een of tweemaal zich in hun gezigt vertoonden. BOUDAAN vond dus geene gelegenheid om iets meer te verrigten dan het beschermen van den handel en de zeevaart; doch hierin slaagde hij zoo wel, dat slechts enkele koopvaarders, en deze nog meest door eigene onvoorzigtigheid, in de magt des vijands vielen, en onnoeme-

---

<sup>1</sup> Het eskader was aldus zamengesteld:

A. Schout-bij-nacht BOUDAAN, *Zuyleveld*, 44 st., 280 k. — M. Kapitein DES MARETS, *Gorcum*, 44 st., 250 k. — A. Kapitein IDSINGA, *Phoenix*, 40 st., 250 k. — M. Kapitein A. D. VAN DER GON, *'t Hof v. St. Janskerk*, 36 st., 220 k. — M. Kapitein D. FICHOT, *Oranjezaal*, 20 st., 150 k. — A. Kapitein V. D. DOES, *Meermin*, 24 st., 150 k. — A. Kapitein DECKER, *'t Zeepaard*, 22 st., 150 k. — A. Kapitein TRONCHIN, *de Arend*, 22 st., 150 k.

lijke schatten door hem voor het Vaderland bewaard werden.<sup>1</sup>

Nog vóór het jaar 1755,<sup>2</sup> werd door Hunne Hoog Mogenden besloten, in het volgende jaar op nieuw een bekwaam getal schepen naar de Middellandsche zee en elders waar het noodig mogt zijn, te zenden tot beveiliging van den handel en de zeevaart, en het gebied over het uit te rusten eskader wederom aan eenen vlagofficier op te dragen, waartoe eerlang door de Prinses-Gouvernante de Schout-bij-nacht van de Maze, WILLEM BARON VAN WASSENAER, verkozen werd. Dit eskader zou uit negen schepen van 20 tot 50 stukken zamengesteld zijn, van welke nogtans slechts acht zee kozen.<sup>3</sup> In bloei maand verliet VAN WASSENAER met vijf dier schepen het Vaderland, en later vervoegden de overige zich bij hem. Te Cadix nam hij het gebied van den Schout-bij-nacht BOUDAAN over, waarop hij onmiddellijk de Middellandsche zee inliep, waar hij grootendeels den voor hem bepaalden tijd doorbragt met het begeleiden van koopvaarders en het kruisen op den vijand. Doch het mogt hem evenmin als aan BOUDAAN gebeuren, de Algerijnen te ontmoeten, die in het begin nog veel van de pest hadden te lijden, en daarna met alle magt, zoo van de land- als zeezijde Tunis belegerden, en in herfstmaand die stad stormenderhand innamen.

Deze laatste gebeurtenis gaf onverwacht eene andere wen-

---

<sup>1</sup> Dit is de beknopte inhoud der brieven en het omstandige *Rapport of Verbaal* van den Schout-bij-nacht BOUDAAN, in het oorspronkelijke op 's Rijks archief berustende, en na zijnen togt aan H. H. Mog. overgegeven. Zie verder over het gebeurde met Algiers in dit jaar: *Europesche Mercurius en Nederlandsche Jaarboeken* 1755; *het onmiddellijk vervolg op WAGENAER, Vaderlandsche Historie*, D. XXII, bl. 182—199, en STUART, *Vaderlandsche Historie*, D. I, bl. 169—182.

<sup>2</sup> Bij *Resolutie* van 28 November. De kosten werden thans uit het verhoogde last-en veilgeld gevonden.

<sup>3</sup> Deze schepen waren de navolgende:

M. Schout-bij-nacht v. WASSENAER, *Prinses Carolina*, 50 st., 350 k. — Z. Kapitein J. STAVORINUS en na deszelfs overlijden Commandeur v. D. KAMP, *Veere*, 50 st., 320 k. — N. K. Kapitein WALLENDÆL, *Kasteel van Medemblik*, 50 st., 320 k. — V. Kapitein J. LINCKLAAN, *Vriesland*, 50 st., 320 k. A. Kapitein VAN STOKKEN, *Phoenix*, 44 st., 250 k. — A. Kapitein DABENIS, *Triton*, 24 st., 150 k. — A. Kapitein LODEWIJK Graaf VAN BYLANDT, *Weststellingwerf*, 20 st., 150 k. — A. Kapitein N. DE BEER, *Rave*, 20 st., 150 k.

ding aan de betrekking met Algiers, en werkte zeer mede tot het herstel van den vrede met dien Roofstaat.

Onder de te Tunis gevangen genomen christenen bevond zich de Nederlandsche Consul FRANÇOIS LEVETT, die nevens vrouw en kinderen door de Algerijnen, met verkrachting van het Volkenregt, als slaven medegevoerd werden. De Consul moest aanvankelijk niet minder dan de overige christenen het harde slavenjuk verduren en ondervond velerlei kwellingen; dan langzamerhand werd zijn lot dragelijker gemaakt. Vervolgens werd hij voor den Dey geroepen, die hem eerst in algemeene bewoordingen, en daarna uitdrukkelijk en bij herhaling aankondigde, dat hem de vrijheid werd geschonken; dat hij den vrede met Nederland als hersteld aanmerkte; hem als vertegenwoordiger van het Gemeenebest beschouwde, en als zoodanig gelastte, aan zijne roofschepen vrijbrieven te geven, ten einde ze te beveiligen tegen de oorlogsschepen van het Gemeenebest.

Wijsselijk meende men hier te lande van deze gunstige denkwijz van den Dey gebruik te moeten maken; maar te regt werd tevens geoordeeld, dat men geenszins den vrede kon hernieuwen op de zonderlinge wijs, waarop de Dey dit gedaan had, daar niet het Gemeenebest, maar hij den oorlog willekeurig had aangevangen, terwijl men bovendien geene, zelfs niet de minste waarborgen had voor het toekomstig behoud van den vrede. Dewijl de Schout-bij-nacht VAN WASSENAER,<sup>1</sup> die in de laatste maanden met zeer vele zieken op zijn schip gekweld was en daardoor weinig had kunnen verrigten, op het punt stond, met zijn eskader herwaarts terug te keeren of waarschijnlijk reeds de reis had aangenomen, besloten de Staten-Generaal,<sup>2</sup> een' officier van confidentie te gelasten, zich aan het hoofd van vijf kloeke schepen, met den gewezen Consul PARAVICINI, onmiddellijk naar Algiers te begeven, aldaar nadere kennis te nemen

---

<sup>1</sup> Het oorspronkelijke *Verbaal* omtrent zijnen kruistogt berust op 's Rijks-archief.

<sup>2</sup> Bij *Resolutie* van 26 Augustus 1757.

van de inzigten en bedoelingen van den Dey, en voorts in onderhandeling te treden over de voorwaarden, waarop men van de zijde van den Staat genegen was, eenen goeden en duurzamen vrede te sluiten. Tot het volbrengen van dezen last, werden de tot konvooi naar de Middellandsche zee bestemde schepen<sup>1</sup> gekozen, en door de Prinses-Gouvernante de uitvoering van deze gewigtige zending opgedragen aan den Schout-bij-nacht der Admiraliteit van Amsterdam, JOOST SELS, een geoefend en beschaafd<sup>2</sup> zeeman, die den Lande bijkans eene halve eeuw gediend, lang de betrekking van kapitein vervuld, in die betrekking vóór tien jaren eenen dergelijken last te Algiers volbragt had, en nu twee jaren geleden tot den rang van Schout-bij-nacht bevorderd was.

Den 16 September 1757 verliet de Schout-bij-nacht Texel, en liet in het begin van November het anker in de baai van Algiers vallen.<sup>3</sup> Terstond gaf hij schriftelijk kennis aan den Dey van de reden zijner komst, waarop de onderhandelingen aangevangen werden, die echter door de willekeurige en veranderlijke denkwijs der bestuurders van dezen Roofstaat met meerder moeilijkheden gepaard gingen en trager voortgang hadden dan men, na de zucht naar vrede, welke door den Dey was aan den dag gelegd, zou verwacht hebben. De Schout-bij-nacht SELS gedroeg zich daarbij met kloekheid, doch te gelijk met veel omzigtigheid, gebruikende toegeeflijkheid waar die gevorderd werd, maar tevens de

<sup>1</sup> Deze waren de navolgende:

A. Schout-bij-nacht JOOST SELS, *Damiaten*, 64 st., 350 m. — M. Kapitein JAN EYKERTSEN VAN LODYKE, *Dordrecht*, 56 st. 300 m. — A. Kapitein ANDR. HARTSINCK, *Leeuwenhorst*, 52 st. 250 m. — A. Kapitein VAN DER STEEN, *Landskroon*, 52 st. 250 m. — M. Kapitein HOOGWERF, *'t Hof van St. Janskerk*, 36 st. 230 m.

<sup>2</sup> Zijne brieven zijn gewoonlijk zeer belangrijk, en het blijkt daaruit, dat hij TACITUS, GROTIUS en andere oudere en nieuwere klassische schrijvers met vrucht had gelezen. Hij was de zoon van den kapitein PIETER SELS, die in 1708 het schip *Mars* commandeerde. JOOST SELS heeft verscheidene kinderen nagelaten. Zijn tweede zoon was JAN SELS die in 1795 Vice-Admiraal werd. (*Nagel. aant. v. d. overl. schrijver.*)

<sup>3</sup> De reis was niet voorspoedig, maar SELS maakte van die gelegenheid gebruik, om aan de onder hem gestelde schepen eenige, gelijk hij dit zegt, "even noodzakelijke als ongewone manœuvres te doen verrigten."

waardigheid van den Staat handhavende, wanneer het noodig was, 't welk zulk eene goede uitwerking had, dat de vrede, eindelijk, op den 23 November gesloten werd, genoegzaam op gelijken voet als die, welke in den jare 1726 door den Vice-Admiraal VAN SOMMELSDIJK was aangegaan. Zeven dagen later, toen alles geregeld was, verliet SELS de reede van Algiers, en keerde, na nog eenige havens in de Middellandsche zee aangedaan te hebben, naar het Vaderland weder,<sup>1</sup> waar reeds vóór zijne aankomst, door Hunne Hoog Mogenden het door hem gesloten vredesverdrag goedgekeurd was, met betuiging "van allezins te zijn voldaan over de goede conduite, dexteriteit en prudentie bij hem gehouden en in behandeling van de negotiatie aangewend," met toekenning aan hem van een aanzienlijk geschenk.<sup>2</sup>

Dan naauwelijks had de Schout-bij-nacht SELS vier maanden in het Vaderland doorgebracht, of hij ontving van de Algemeene Staten den last,<sup>3</sup> onverwijld met twee schepen van oorlog zee te kiezen, twee andere, die zich in de Middellandsche zee bevonden, mede onder zijn bevel te nemen,<sup>4</sup> en onmiddellijk met deze vereenigde magt zich naar Algiers te begeven, ten einde andermaal den Dey, die de hem bij het vredesverdrag toegezegde geschenken geweigerd, en op hoogen toon nog meerdere gevorderd had, tot rede te brengen, en aldus, zoo mogelijk, den pas vernieuwden vrede te bevestigen. SELS scheepte zich, dien ten gevolge, tegen het einde van November des jaars 1758, op het fregat van de

<sup>1</sup> Een omstandig verhaal van het gebeurde op dezen togt, bijzonder te Algiers, is vervat in de brieven van den Schout-bij-nacht SELS aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteit van Amsterdam, gelijk mede in zijn oorspronkelijk, op 's Rijks archief berustend *Rapport of Verbaal*, op den 1 Augustus 1758 ter tafel van H. H. Mog. gebracht.

<sup>2</sup> Bij *Secrete Resolutie* van 13 Maart 1758. Het geschenk bestond uit eene som van 3000 gulden.

<sup>3</sup> Bij *Secrete Resolutie* van 13 November 1758.

<sup>4</sup> Deze schepen waren:

Schout-bij-nacht SELS, kapitein F. VAN HOOGWERF, 't *Hof van St. Janskerk*, 36 st.; kapitein W. CRUL, 't *Welvaren van 't Land*, 20 st.; kapitein J. H. VAN OURIJK, *Castor*, 36 st., alle van de Maze, en kapitein ROEMER VLAACQ, *de Amazoon*, 36 st., van Amsterdam.



Maze, het Hof St. Janskerk in, vertrok naar Mallaga, nam aldaar het gebied over de vier daartoe bestemde schepen van oorlog op zich, en zeilde vervolgens daar Algiers. Het kostte hem intusschen veel moeite, om met den Dey, een woest en onbeschaafd mensch, die evenmin als onderscheidene van zijne staatsdienaren lezen of schrijven kon, tot een vergelijk te komen. Ten laatste echter slaagde hij er in, eene nadere overeenkomst te sluiten, welke door Hunne Hoog Mogenden goedgekeurd werd.<sup>1</sup>

Twee jaren later rezen er nieuwe geschillen met dezen Roofstaat, zoo over het nemen van eenen Nederlandschen koopvaarder, als over het verstand van zekere bepalingen des vredesverdrags. Om de daaruit voortgesproten moeilijkheden te vereffenen, werd de kapitein PIETER HENDRIK REYNST, zoon van den onlangs overleden Luitenant-Admiraal JACOB REYNST, en zelf later tot de waardigheid van Vice-Admiraal bevorderd, in de lente des jaars 1760 met vijf schepen van oorlog naar Algiers gezonden, ten einde de geroofde koopwaren terug te bekomen, voldoening over het genomen schip te vragen, de jaarlijksche geschenken over te brengen en voorts aan het vredesverdrag zoodanige punten toe te voegen, dat de koopvaarders van het Gemeenebest aan geen verder geweld zouden bloot staan. REYNST mogt het genoeg niet smaken, de geroofde goederen terug te bekomen, maar het gelukte hem nochtans, den vrede door de verlangde bijvoegselen beter te verzekeren, en aldus het voorname doel zijner zending te bereiken.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> Bij *Secrete Resolutie* van 3 April 1759. De omstandige berigten van den Schoutbij-nacht SELS nopens zijne verrigtingen in Algiers, vervat in zijne brieven aan H. H. Mog. en de Admiraliteiten van de Maze en Amsterdam, berusten op 's Rijks archief en in dat der marine.

<sup>2</sup> Het vredesverdrag met Algiers van 1757 en de ampliatio op hetzelfde des jaars 1760, zijn, onder anderen, te vinden in het *Groot Plakkaatboek*, D. VIII, bl. 272, *Nederl. Jaarb.*, 1758 en *Recueil der Traktaten*, T. II, No. 29. Het gebeurde te Algiers wordt omstandig vermeld in het oorspronkelijke, op 's Rijks archief berustende *Rapport van den kapitein P. H. REYNST*, A°. 1760. Diezelfde kapitein ging in 1763 wederom, met een smaldeel, naar Algiers tot bijlegging van eenige op nieuw gerezen

Het Vaderland was, terwijl het een en ander met Algiers voorviel, in eenen zeer moeilijken toestand geraakt ten gevolge van den oorlog, welke tusschen Groot-Brittanje en Pruisen aan de eene, en Frankrijk en Oostenrijk aan de andere zijde, was uitgebroken, die met groote hevigheid zoo te land als ter zee gevoerd werd, en dreigde geheel dit werelddeel in vuur en vlam te zetten. De geschillen tusschen Engeland en Frankrijk over de grensscheiding hunner wederzijdsche bezittingen in Noord-Amerika, bij den Utrechtschen vrede onbeslist gelaten en ook bij het traktaat van Aken niet uitgemaakt, gaven aanleiding tot den krijg tusschen deze beide Rijken. De naijver van Oostenrijk tegen het steeds in magt toenemende Koningrijk van Pruisen, en de wensch, dien voor het Keizerlijke Huis gevaarlijken Staat te vernietigen, althans te vernederen, waren de oorzaken van den oorlog tusschen deze Mogendheden. Ter bereiking van dat oogmerk sloot Oostenrijk zich aan Frankrijk aan, 't geen het tot dus verre ongeziene schouwspel in de staatkunde van Europa opleverde, dat die beide, sinds meer dan twee eeuwen vijandige Rijken thans naauw aan elkander verbonden werden en gemeenschappelijk den oorlog tegen FREDERIK II voerden. Voor het Gemeenebest was die zonderlinge verbindtenis van groot aanbelang, daar de Oostenrijksche Nederlanden, tot dus verre in elken krijg de plaats waar het pleit voornamelijk beslist werd, thans vrij van de rampen des oorlogs bleven. Door deze omstandigheid was het aan het Gemeenebest mogelijk, onzijdig te blijven in den oorlog te lande, hoewel zulks met groote bezwaren gepaard ging, en daartoe veel inschikkelijkheid, beleid en wijsheid gevorderd werden. Doch veel meerder moeite kostte het, de onzijdigheid te bewaren te midden der gebeurtenissen van den krijg ter zee, dien Groot-Brittanje en Frankrijk binnen en buiten Europa met rusteloozen ijver voerden. Eene

---

geschillen, waarvan het originele *Rapport* mede op 's Rijks archief voorhanden is, gelijk zijne brieven omtrent die beide togten.

hooge mate van bezadigdheid en de innigste overtuiging openen hetgeen voor het wezenlijke welzijn des Vaderlands nuttig en noodig was, werden er bij de Staatsdienaren van het Gemeenebest en de Prinses-Gouvernante gevorderd, om onder de grofste beleedigingen en het schreeuwende onregt, den ingezetenen dezer Gewesten door de Britten aangedaan, en te midden van de driften, daardoor hier te lande opgewekt, die maar al te zeer tot miskennis leidden, nimmer den weg, langs welken alleen vrede en welvaart konden be waard worden, te verlaten.

Twee aangelegenheden, beide het gewigtige, doch tevens teedere vraagstuk van het Volkenregt, de Onzijdigheid, betreffende, veroorzaakten de moeilijkheden, waarin de Republiek zich gedurende dezen oorlog gewikkeld zag; wij bedoelen het vervoer van verboden waren, en de overbrenging van de voortbrengselen der Fransche volkplantingen in Amerika met schepen, toebehoorende aan ingezetenen van den Staat der Vereenigde Nederlanden.

Tot de helft der zeventiende eeuw werd bij de meeste volken eene ruime beteekenis gegeven aan de woorden: *verboden waren*, of zoogenaamde *Contrabanden*,<sup>1</sup> wordende daaronder niet slechts allerlei krijgstuig en krijgsbehoefden verstaan, maar alles wat den vijand tot voortzetting van den oorlog kon dienstbaar geacht worden. Bij de toeneming der beschaving, kwam hierin eene meerdere mildheid, en van nu af werd in bijkans alle verdragen alleenlijk het toevoeren van oorlogstuig en eigenlijke krijgsbehoefden aan den vijand in tijden van oorlog verboden. Dit was met name het geval in het Traktaat van Marine, op den 11 van wintermaand des jaars 1674 tusschen de gevolmagtigden van den Britschen Koning KAREL II en die van het Gemeenebest gesloten, waarbij verklaard werd, dat het vervoer van vuurwerken, geschut, buskruid en andere eigenlijk gezegde wapenen en

---

<sup>1</sup> Men zie over de *Contrabanden* en wat men daaronder in de verschillende tijden verston, onder anderen, KLUIT, *Hist. Federum Belg. Fed. P. II*, p. 426, en J. L. KLÜBER. *Europ. Völkerrecht*, p. 461, en de bij beiden aangehaalde schrijvers.

oorlogsbehoeften naar de vijanden van eene der oorlogende Mogendheden *alleen* zou verboden zijn, doch waarbij uitdrukkelijk bijgevoegd werd, dat onder die verboden waren geenszins zouden zijn begrepen andere koopmanschappen, van welken aard, ook geenszins hennip, teer, deelen, planken en andere scheepsbehoeften.<sup>1</sup>

Dit Traktaat van Marine tusschen de beide landen was bij het uitbreken van den tegenwoordigen oorlog nog in volle kracht. Het Gemeenebest beriep er zich dus met regt op, en de Engelsche Ministers waagden het geenszins, redenen te opperen, om het bestaan en het in werking zijn daarvan te ontkennen of zelfs te betwijfelen. Het was er intusschen verre af, dat zij zich daaraan hielden. Zonder zich aan de duidelijke letter van het verdrag te storen, of den Bondgenoot, wien Brittanje zooveel verplicht was en met wien het bijkans zeventig jaren in de naauwste betrekking had gestaan, in het minste te ontzien, gaf de hooge regering van dat Rijk de willekeurigste verklaring aan het Traktaat ten opzichte der verboden waren, of liever verkrachtte zij openlijk dat verdrag, door de koopvaarders, toebehoorende aan Nederlandsche ingezetenen, welke met scheepsbehoeften geladen en naar Fransche havens bestemd waren, te doen onderzoeken, zelfs wanneer zij onder geleide van oorlogsschepen van den Staat waren, aan te houden, en de ladingen tegen betaling der waarde voor den Koning zich toe te eigenen.

Groote en veelvuldige schade en verliezen leed de Nederlandsche handel door dit willekeurig en hoogst laakbaar gedrag der Britsche regering, 't welk met reden hevig misnoegen hier te lande, voornamelijk in de koopsteden, verwekte. Maar nog oneindig grootere nadeelen en onschatbare verliezen sproten voort uit de wijs, waarop de Britten den handel der Nederlanders eerst met de Fransche volkplantingen in Noord-Amerika belemmerden, en daarna den geheelen han-

---

<sup>1</sup> Zie onder anderen, dit Traktaat in den *Hollandschen Mercurius*, A°. 1675, bl. 248, en in het bijzonder art. 3 en 4. Verder *Recueil der Traktaten*, N°. 49 en 50, DU MONT, *Corps Diplomatique*, T. VII, P. I, p. 282.

del der ingezetenen van dezen Staat in Westindië, ook met de volkplantingen van het Gemeenebest.

Er is veel geschreven en getwist over het regt, dat Onzijdigen volgens het Volkenregt hebben tot het overbrengen van koopwaren van oorlogvoerende Mogendheden in hunne schepen, zonder dat men het tot dus verre eens is kunnen worden, of dat dit geschrijf en die twisten eenen algemeenen regel hebben kunnen doen vaststellen en aannemen. De overmagt heeft, gelijk in vele andere zaken, ook hierin meestal beslist. In de middeleeuwen tot op de helft der zeventiende eeuw was dat regt, 't welk uit den aard der zaak scheen onbetwistbaar te zijn, zeer beperkt, en in schier alle verdragen werd als stelsel aangenomen: *vrij schip, onvrij goed; onvrij schip, vrij goed*; met andere woorden, vijandelijke koopwaren in onzijdige schepen werden verbeurd verklaard, en omgekeerd, onzijdige koopwaren in 's vijands schepen waren vrij. Terwijl Frankrijk nog lang dit drukkende stelsel bleef aankleven, <sup>1</sup> gaf Nederland het eerste voorbeeld van de meer vrijzinnige bepaling, vervat in de bekende zinspreuk: *vrij schip, vrij goed*, <sup>2</sup> waardoor het natuurlijke regt der Onzijdigen erkend en gehandhaafd werd, beginnende van den anderen kant ook de regel te gelden: *onvrij schip, onvrij goed*; zoodat het bevriende of onzijdige schip of de onzijdige vlag van nu af dekte de lading of koopwaren, en daarentegen het vijandelijke schip de bevriende of onzijdige lading of koopwaren aan verbeurdverklaring bloot stelde.

Naar deze laatste, vrijzinnige bepalingen sloot het Gemeene-

<sup>1</sup> Bij de wetten van Marine des jaars 1681 werd dit op nieuw als regel vastgesteld, Zie hierover en over dit geheele onderwerp KLUIT, *Hist. Federum*, p. 430—436 en KLÜBER, *Eur. Völkerrecht* in het geheele hoofdstuk over de *Neutraliteit*, met de schrijvers, aldaar aangehaald.

<sup>2</sup> KLUIT l. l. p. 433 in den jare 1646. Hoe BILDERDIJK, in zijne *Geschiedenis des Vaderlands*, D. XII, bl. 13, kan zeggen, dat het *altijd* een aangenomen grondregel in het *Jus Gentium* geweest is, dat vijandelijk goed, op de vrije zee gevonden, bij wie het zij, confiscabel is, begrijp ik niet, evenmin als dat hij het Hollandsche systema van *vrij schip, vrij goed*, "een absurd systema van den koopmansgeest" noemt. Dit is onnaauwkeurig en partijdig, zooals zijne geheele behandeling der gebeurtenissen van deze jaren.

best van nu af meest al zijne handelsverdragen, met name dat des jaars 1674 met Groot-Brittanje,<sup>1</sup> waarin uitdrukkelijk werd vastgesteld, dat, ingeval van oorlog van eene der beide Mogendheden, goederen, toebehoorende aan de vijanden van die Mogendheid, mogten gevonden worden in de schepen der ingezetenen van de andere Mogendheid welke dit verdrag aanging, die goederen, ook zelfs wanneer de geheele lading daaruit mogt bestaan, vrij zouden zijn, mits zij niet tot de in het verdrag opgenoemde verboden waren behoorden; wordende, van den anderen kant, tevens bepaald, dat zoo in datzelfde geval, goederen van de onderdanen der niet in oorlog zijnde Mogendheid in een vijandelijk schip mogten worden aangetroffen, die goederen met het vijandelijke schip zouden worden verbeurd verklaard.<sup>2</sup> Wat meer is, bij eene nadere uitlegging, in het volgende jaar gegeven,<sup>3</sup> werd nog uitdrukkelijk bijgevoegd, dat het zoowel aan de Britten als de Nederlanders zou vrijstaan, koopwaren van de eene vijandelijke haven naar de andere te vervoeren.

Na zulke uitdrukkelijke en duidelijke bepalingen, welke in latere verdragen met Engeland herhaald en op nieuw bevestigd werden,<sup>4</sup> scheen de Nederlandsche handel, nu de oorlog tusschen Groot-Brittanje en Frankrijk was uitgebroken, tegen alle gevaren beveiligd te zijn, en mogt men verwachten, dat van de zijde der Britten geene pogingen zouden aangewend worden, om den handel der ingezetenen van deze gewesten, terwijl zij in het genot der onzijdigheid waren, te belemmeren, veelmin dien met geweld te verhinderen. En nogtans vond dit plaats.

De regten der Onzijdigen waren, ook na de invoering der

<sup>1</sup> KLUIT cit. p. 259.

<sup>2</sup> Bij art. 8 van het Marine-traktaat van 1674. De hierin vervatte bepalingen waren genoegzaam de herhaling van het verdrag van 17 Febr. 1668.

<sup>3</sup> Van 30 Dec. 1675. Zie dezelve bij DU MONT, *Corps Dipl.*, T. VII, p. 319, en WAGENAAR, *Hist. en Polit. Trakt.*, T. I, p. 350.

<sup>4</sup> In die van 1716 en 1728.

mildere beginselen, meermalen geschonden geworden. Nederland zelf, anderzins zoo getrouw in de naleving van verdragen, had daartoe de hand geleend, toen het zich in den jare 1689<sup>1</sup> liet overhalen, met Groot-Brittanje eene overeenkomst te sluiten, waarbij om Frankrijk te beter te bedwingen, alle handel met dat Rijk aan allen, en dus ook aan de Onzijdigen, ontzegd werd. Dit verdrag, door NICOLAAS WITSEN met bevende hand onderteekend,<sup>2</sup> was de eerste inbreuk op de erkende regten der Onzijdigheid, eene inbreuk, welke aan Engeland niet ontging, en waarvan Nederland zelf later de wrange vruchten plukte. Bij den Utrechtschen vrede handhaafde Groot-Brittanje nog wel den aangenomen regel van: *vrij schip, vrij goed*, en noodzaakte Frankrijk daarin toe te treden, omdat zijne zeemagt nog niet eene overwegende sterkte bezat en het belang van zijnen meer en meer toenemenden handel en zeevaart dien regel vorderde;<sup>3</sup> doch naarmate Englands zeemagt in vermogen toe-, die der overige Landen, met name van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, afnam, begonnen de Britsche Staatsdienaren zich minder aan de regten der Onzijdigen te laten gelegen liggen, en maakten zelfs geene zwaarigheid, die openlijk te schenden. Dit hadden de ingezetenen dezer Gewesten reeds ondervonden gedurende den jongsten krijg, welke met den Akenschen vrede eindigde, toen de Britsche oorlogsschepen en kapers, niettegenstaande het Gemeenebest eerst eene hulpvloot en daarna hulpbenden aan Engeland verstrekke, en vervolgens gemeenschappelijk met dat Rijk den oorlog tegen Frankrijk voerde, zich niet ontzagen, den Nederlandschen handel te kwellen en te verontrusten, en menig koopvaarder dezer landen opbragten, terwijl de Britsche regering van hare zijde

<sup>1</sup> Op den 22 Augustus. Zie dit verdrag, onder anderen in den *Europ. Mercurius* van 1689, D. II, bl. 91 en bij DU MONT l. l. T. VII, P. II, p. 238.

<sup>2</sup> WAGENAAR, *Vad. Hist.*, D. XVI, bl. 38.

<sup>3</sup> Bij het 17<sup>de</sup> en 18<sup>de</sup> artikel van het traktaat van vrede tusschen Engeland en Frankrijk des jaars 1713.

tot op dien oogenblik ongehoorde vorderingen deed.<sup>1</sup> Maar de handelwijs der Britten te dien tijde kan nog gematigd genoemd worden, in vergelijking van hetgeen zij thans in dezen oorlog was. De vereenigde zeemagt van Frankrijk en Spanje hield hen toen nog meer of min in toom; doch nadat die zeemagt gedurende dezen eersten krijg grootendeels was vernield; nadat de zeemagt van Frankrijk in den tegenwoordigen oorlog andermaal dieper dan immer te gronde ging; nu was het overwigt van Groot-Brittanje ter zee bevestigd, en dat Rijk vond er geene zwaarigheid in, alle zoodanige wetten, regelen en regten omtrent den handel der Onzijdigen voor te schrijven, als het in vroegere jaren reeds tot stelsel had beginnen aan te nemen, die het van nu af doordrong en voortaan als *zijn* zeeregt gelden deed, met zulke wijzigingen, als tijd en omstandigheden het raadzaam schenen te maken.<sup>2</sup>

Gelijk in de meeste Europesche volkplantingen, was het gedurende den vrede alleen en uitsluitend aan de onderdanen van den Koning van Frankrijk vergund, handel te drijven met de volkplantingen van dat Rijk in Amerika, en derwaarts koopwaren te voeren of de voortbrengselen van daar te halen, zijnde de ingezetenen van alle andere Staten van dezen handel en deze vaart te eenenmale uitgesloten. Na het uitbreken van den oorlog met Engeland, en toen de handel en vaart op die volkplantingen, ten gevolge van het overwigt der Britsche zeemagt, voor de Fransche onderdanen daadwerkelijk gesloten werden, stelde LODEWIJK XV voor alle Onzijdigen dien handel en die vaart open, en stond hun toe, al hetgeen de bewoners dier volkplantingen benooidigd hadden, derwaarts met hunne schepen te mogen brengen, en de voortbrengselen dezer Kolonien te mogen afha-

---

<sup>1</sup> Zij vorderde, lijnrecht in strijd met het traktaat van 1674, dat de Nederlandsche koopvaarders van paspoorten of zeebrieven zouden voorzien worden, inhoudende eene lijst der goederen, waaruit de lading bestond. Aan deze vordering gaven H. H. Mog. bij *Resolutie* van 3 Augustus 1744, hoewel schoorvoetende, toe.

<sup>2</sup> Vergelijk HEEREN, *Handbuch der Geschichte des Europ. Staatensystems*, p. 441.



len, ja zelfs in de Fransche havens te mogen inbrengen. De Nederlandsche kooplieden, altijd ijverig, om hunnen handel uit te breiden, waar uitzigt op winst zich opdoet, maakten van deze vergunning gereedelijk gebruik, en voerden naar de Fransche Amerikaansche bezittingen allerlei waren, en bragten van daar, hetzij voor eigene rekening, hetzij voor die van Fransche onderdanen, de voortbrengselen, welke die volkplantingen opleverden. Dan de Britten betwistten aan de Nederlanders het regt, om handel te drijven gedurende den oorlog op volkplantingen, waar hun zulks in den vrede niet vergund was, zich daartoe beroepende op eene uitdrukking, voorkomende in het Marine-traktaat des jaars 1674,<sup>1</sup> terwijl van de Nederlandsche zijde de regten, die bij dat verdrag aan de Onzijdigen toegekend werden en de geest van het verdrag aangevoerd werden, om het geoorloofde van dien handel aan te toonen. Hierbij kwam, dat de Britten het strijdig met het vermelde verdrag oordeelden, dat door de Fransche onderdanen in volle zee of nabij de kusten van dat Rijk en van zijne Amerikaansche bezittingen, koopwaren in Nederlandsche bodems overgescheept werden,<sup>2</sup> welke alsdan onder de bescherming der onzijdige vlag vervoerd wer-

---

<sup>1</sup> In art. 2 werd gezegd, dat de vrijheid van vaart en koophandel te drijven, door geene gelegenheid of oorzaak van eenigen oorlog zou verbroken worden in eenige soorten van koopmanschappen (uitgezonderd de verbodene), maar die zich zou uitbreiden over alle waren, "*welke BIJ VREDE zullen vervoerd*" worden. Het was uit dit woord: BIJ VREDE, waarop de Britten aan de Nederlanders, thans in den oorlog, den handel en de vaart op de Fransche volkplantingen betwistten, omdat hun die *bij vrede* niet geoorloofd was. De Nederlanders, van hunne zijde beriepen zich op de meer omstandige en duidelijk sprekende art. 6 en 8. Misschien was de bewering der Engelschen niet geheel ongegrond; zeker was omtrent het geval van den handel op de Fransche volkplantingen niet regtstreeks voorzien, zoodat men het als een betwist vraagstuk kon aanmerken, doch dat de Britten door hunne overmagt beslisten. Het is der moeite waardig voor degenen, die dit punt nader onderzoeken willen, ook de Engelsche schrijvers te raadplegen; de aard van dit werk laat niet toe, deswege in meerdere bijzonderheden te treden. Men zie intusschen bij SMOLLETT, *Hist. of England*, Cap. XV, kort en bondig de redenen, waarmede de Britten hunne handelwijs regtvaardigden; welke schrijver, intusschen, tevens erkent, dat de Nederlanders gronden hadden, zich over het gedrag der Engelschen in dezen te beklagen.

<sup>2</sup> Zie KLUIT, *Hist. Federum*, p. 263.

den. De Britten verzetteden zich tegen die handelwijs der ingezetenen van dezen Staat gewelddadig; namen zonder verschooning weg al zulke schepen, welke zich met den handel op de Fransche volkplantingen bezig hielden of vermoed werden dien te drijven, vermeesterden alle bodems, waarin overgescheepte goederen zich bevonden, maakten eerlang geen onderscheid meer tusschen die koopvaarders, welke naar de Nederlandsche bezittingen in Westindie zich begaven of van daar terugkeerden, en die welke uit de Fransche volkplantingen kwamen of derwaarts gingen, maar bragten al deze onder allerlei voorwendselen op; wat meer is, de Britsche kapers ontzagen zich niet, vele Nederlandsche koopvaardij-schepen, waarheneu zij ook bestemd waren, aan te houden, op de willekeurigste wijs te onderzoeken, te plunderen en op deze vaartuigen de ongehoordste wreedheden te plegen. <sup>1</sup>

Nauwelijks had Groot-Brittanje den oorlog aan Frankrijk verklaard of een aantal Nederlandsche koopvaarders, met scheepsbehoefden geladen, werd door de Engelschen genomen en opgebracht, en kort daarna gaf de Britsche regering openlijk te kennen, dat zij alle schepen, welke met zoodanige waren en contrabanden bevracht waren, zoolang de oorlog voortduurde, zou doen opbrengen, en de ladingen ten dienste van Zijner Majesteits zeemagt tegen behoorlijke voldoening der waarde zou overnemen. Deze met de bestaande verdragen gansch strijdige handelwijs van het Britsche kabinet verwekte natuurlijk hier te lande verbazing en misnoegen, omdat men daaruit zich de nadeeligste gevolgen voor de algemeene welvaart voorspelde. Men hoopte intusschen, dat de Engelsche staatsdienaren gehoor zouden geven aan de ernstige verzoeken van den Nederlandschen gezant, en de zaak een gunstiger keer zou nemen. Doch weldra overtuigde een voorval, 't welk veel opziens baarde, allen die er belang

---

<sup>1</sup> Bedaarde Engelsche schrijvers erkennen dit zelve. Men zie overigens over deze geheele zaak en over die der contrabanden: WAGENAAR, *Verzameling van Hist. en Polit. Traktaten*; het *Onmiddellijk vervolg* op WAGENAAR, *Vad. Hist.*, D. XXII en STUART *Vad. Hist.*, D. I, bl. 251 en verv.

in stelden, dat er niet goeds van die vertoogen te verwachten was.

JOHAN EVERTSEN, Heer van *Lodyke*, de laatste mannelijke afstammeling van den Luitenant-Admiraal JAN EVERTSEN,<sup>1</sup> was naar het voorbeeld zijner voorvaders reeds in jeugdigen leeftijd in zeedienst getreden, doch bij de Maze en niet, gelijk zij, in Zeeland, omdat aldaar wegens de weinige uitrustingen geene gelegenheid tot oefening, veelmin hoop op bevordering bestond. Aldaar was hij, na eerst als adelborst en vervolgens als Luitenant verschillende reizen gedaan te hebben, door Prins WILLEM IV, kort vóór zijn overlijden, tot kapitein benoemd. In die hoedanigheid werd EVERTSEN in den jare 1756, voor de eerste maal het bevel over een schip van oorlog, *de Gorcum* van 46 stukken, opgedragen, met last om eene vloot van 21 koopvaarders onder zijn geleide te nemen, en deze vaartuigen naar de verschillende Fransche havens, werwaarts zij bestemd waren, te geleiden. Met deze vloot, op den 15 Augustus, zes mijlen ten zuiden van Bevezier zeilende, werd hij door drie Britsche oorlogsschepen ontmoet, waarvan het een, de *Rochester*, kapitein DUFF, met 50, en de beide andere met 30 en 14 stukken gewapend waren. Zoodra zij elkander genaderd waren, en EVERTSEN het gewone eerbewijs aan de Britsche vlag had gegeven, zond de bevelhebber van de *Rochester* een' officier aan zijn boord, die hem te kennen gaf, dat kapitein DUFF hoopte, dat hij geene zwaarigheid zou maken, de onder zijn konvooi zich bevindende schepen te laten onderzoeken. EVERTSEN, hierover zijne bevreesing bevestigende, zeide niet te weten, dat koopvaarders, staande onder de bescherming van een schip van oorlog, aan het onderzoek onderworpen waren, er bijvoegende, dat de onder zijn geleide zich bevindende schepen geene goederen in had-

---

<sup>1</sup> Zie omtrent zijne afkomst en verwantschap met dezer Luitenant-Admiraal: *de Geschiedkundige Geslachtlijst der EVERTSEN*, N. 1, achter mijne *Levensbeschrijving van JOHAN en CORNELIS EVERTSEN*.

den, strijdig met het traktaat van Marine des jaars 1674, en dat hem zulks vóór zijn vertrek uit de havens van den Staat gebleken was uit de zeebrieven en andere bescheiden. Dan deze vertoogen konden weinig baten. Het antwoord was, dat de Britsche bevelhebber in last had, de papieren van alle schepen, aan welke natie ook toebehoorende, met of zonder konvooi, te onderzoeken, ja zelfs de luiken open te breken, alle koopvaarders, met scheepsbehoefden geladen, in Duins op te brengen, en dat hij zulks ook met zoodanige koopvaarders van dit konvooi zou doen als met scheepsbehoefden geladen waren; hopende, intusschen, dat EVERTSEN hem, die zoo veel magtiger was, niet zou noodzaken tot een gevecht te komen, daar hij verplicht was, des noods, met geweld zich van de bedoelde schepen meester te maken.

Terwijl men aldus in mondigesprek was, schaarden de Britsche schepen zich in slagorde, en maakte EVERTSEN van zijne zijde zich ook tot het gevecht gereed. Bijkans gelijktijdig werden onderscheidene Engelsche sloepen naar de Nederlandsche koopvaarders gezonden, om met het onderzoek een' aanvang te maken, waarop EVERSEN ook al zijne sloepen, ieder met een' officier, uitzette, om de koopvaarders te gelasten, geen Engelschen tot de schepen toe te laten, en wanneer hun geweld aangedaan wierd, zulks met geweld te keeren, 't geen het gevolg had, dat de Britsche sloepen onverrigterzake terugkeerden.

Intusschen was dit voorval voor EVERTSEN eene zeer gachelijke zaak. Bij de bepaalde bevelen, welke de Britsche bevelhebber ontvangen had, was hij overtuigd, dat de kapitein DURF die bevelen, bij langer tegenstand, met geweld zou ten uitvoer brengen. Dit werkeloos aan te zien, verbood zijn pligt; maar van den anderen kant, was het aan gewigtige bedenkingen onderhevig, of het hem vrijstond, terwijl hij geene voorschriften dienaangaande had, en zoolang er een andere uitweg open bleef, een strijd te wagen, waarin hij ongetwijfeld het onderspit zou delven, en waardoor hij in de moeilijke omstandigheden, in welke het Vaderland

verkeerde, misschien aanleiding zou geven tot eenen oorlog met den ouden Bondgenoot. EVERTSEN besloot dus, na zijne officieren geraadpleegd te hebben, deze beide uitersten te vermijden, en met zijn geheel konvooi en de Britsche oorlogsschepen naar Duins te zeilen, om aldaar zoolang te kruisen, tot dat weder en wind hem mogten noodzaken aldaar ter reede te loopen, van het voorgevallene ten spoedigste aan Hunne Hoog Mogenden en den gezant van den Staat te Londen kennis te geven, en de nadere bevelen der Algemeene Staten te dier plaatse af te wachten.

Zoodra EVERTSEN te Duins was aangekomen, zond hij een' officier met een' brief naar den aldaar bevelvoerenden Vice-Admiraal THOMAS SMITH, waarin hij klaagde over de behandeling, hem door de drie Britsche schepen aangedaan, en verzocht dat hij zorg zou dragen, dat den koopvaarders, onder zijn geleide staande, geen leed mogt geschieden, maar hun vergund worden, ten spoedigste met hem naar hunne bestemming te vertrekken. De Vice-Admiraal gaf hierop de verzekering, dat er zonder naderen last van 's Konings Admiraliteit geen onderzoek zou plaats vinden of eenige andere maatregel genomen worden, doch dat alles behoorde te blijven in den tegenwoordigen toestand tot dat die bevelen zouden ontvangen zijn. Deze bevelen lieten zich niet lang wachten, uit welke bleek, dat de tusschenkomst van den Nederlandschen gezant vruchteloos geweest was. Terstond gaf de Vice-Admiraal SMITH hiervan kennis aan EVERTSEN, die dezen op nieuw trachtte te bewegen, de uitvoering van deze bevelen uit te stellen, tot dat hij het verwachte antwoord van de Algemeene Staten zou bekomen hebben. Maar ook deze poging mislukte en de koopvaarders werden onmiddellijk onderzocht, van welke vijftien, die met sloopshout, hennep, teer en dergelijke behoeften geladen waren, aangehouden en door de Britsche oorlogsschepen naar Portsmouth en Sheerness werden geleid, waar zij ontladen, en van wege den Koning de waarde en de vracht voldaan werden. Met de zes overige kreeg EVERTSEN verlof de reis voort te zetten, het-

geen hij spoedig deed, als thans te Duins niets meer te verrigten hebbende.<sup>1</sup>

Omtrent de handelwijs der Britten in deze zaak waren alle Staatsmagten hier te lande het eens, oordeelende die handelwijze strijdig met de bestaande verdragen en ten hoogste willekeurig. Minder eenstemmig was het gevoelen nopens het door EVERTSEN gehouden gedrag. Degenen die hunne belangen gekrenkt achtten en den Britten haat toedroegen, en hun getal was, vooral in de zeesteden, niet klein, meenden, dat hij niet slechts het onderzoek had behooren te weigeren, maar met kracht van wapenen zich tegen het geweld had moeten verzetten. Meer bezadigden oordeelden, dat hij in de gegevene omstandigheden voorzigtig en wijs gehandeld en zijnen plicht volbragt had,<sup>2</sup> en dat hij, zoo hij het uiterste had gewaagd, eene zware verantwoordelijkheid op zich zou hebben geladen, door den Staat te wikkelen in eenen oorlog met den ouden Bondgenoot, van welken de gevolgen onberekenbaar waren en die zeker erger zouden geweest zijn dan het aanhouden der vijftien koopvaarders.<sup>3</sup> Hoe het zij, 's Lands hooge overheden namen geen bepaald besluit omtrent het door EVERTSEN gehouden gedrag, en dat hem spoedig wederom het bevel over een schip van oorlog, zwaarder dan de *Gorcum*, opgedragen werd, bewijst althans, dat men zijne handelwijs geenszins aan gemis van moed toeschreef; een gebrek, in zijn heldengeslacht onbekend.

Natuurlijk maakte het voorgevallene eenen diepen indruk, voornamelijk bij de ingezetenen der aan zee liggende provincien, en bovenal bij de koophieden, die op deze wijs

---

<sup>1</sup> Uit de oorspronkelijke brieven van den kapitein EVERTSEN aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteit van de Maze; de *Resolutiën van H. H. Mog.* en de *Notulen der Staten van Holland*, van Augustus en September des jaars 1756. Zie ook STUART, *Vad. Hist.* D. I, bl. 264—266.

<sup>2</sup> Dit betuigde de Admiraliteit van Vriesland in haar advijs aan H. H. Mog. over deze zaak.

<sup>3</sup> Dit was het gevoelen der Admiraliteit van de Maze. Die van Amsterdam, Zeeland en het Noorderkwartier onthielden zich, regtstreeks het gedrag van EVERTSEN te beoordeelen.

hunne eigendommen aan de willekeur en het geweld der Britten zagen blootgesteld. Geen wonder, dat er luide klagten werden aangeheven en een geroep om betere bescherming oprees, waarvan de noodzakelijkheid meer en meer blijkbaar werd door de dagelijks inkomende berigten omtrent aanradingen, welke de Britten en ook somwijlen de Franschen zich veroorloofden,<sup>1</sup> en in het bijzonder aangaande het wegnemen van een groot aantal schepen, die of zich naar de Fransche volkplantingen begaven, of van daar terugkeerden. Het een en ander gaf den Staten van Holland, ruim eene maand na het gebeurde met de koopvaardijvloot onder EVERTSEN,<sup>2</sup> en later Hunne Hoog Mogenden aanleiding tot ernstige raadplegingen over het verleenen van meerdere bescherming aan den handel en de zeevaart en over den aanbouw van oorlogsschepen.

Op den 27 September<sup>3</sup> werd omtrent deze vermeerderde bescherming door de Afgevaardigden van Holland bij de Algemeene Staten een voorstel gedaan, hoofdzakelijk inhoudende, dat de dagelijks toenemende en hooggaande klagten der kooplieden ten krachtigste vorderden, dat men bedacht werd op middelen, waardoor aan den handel meerdere bescherming zou kunnen gegeven worden, en dat hiertoe zonder tijdverzuim in overleg behoorde te worden genomen, uit welke fondsen en op welke wijs met den meesten spoed eene buitengewone uitrusting van schepen van zwaarder charter dan tot hiertoe waren in dienst gebragt, zou kunnen worden gedaan.<sup>4</sup> Dit tweeledig voorstel werd behoorlijk onderzocht

<sup>1</sup> Hierin slaagden zij echter niet altijd naar wensch, gelijk het geval met het schip der Oostindische Compagnie, *Ruiskestein*, leerde, waarvan de gezagvoerder JAN FREDERIK SCHRIJVER, zich mannelijk tegen een klok Engelsch schip van oorlog verdedigde, en het noodzaakte, hem onverrigter zake te verlaten. Zie dit voorval breedvoerig beschreven bij KOK, *Vaderlands Woordenboek* in voce onder *de Bijvoegselen*, *Nederlandsche Jaarboeken*. A°. 1757, bl. 766, vervolg op WAGENAAR, D. XXII, bl. 263, en STUART, *Vad. Hist.* D. I, bl. 276; bij welke laatste schrijvers men ook het gebeurde met enige Engelsche en Fransche kapers vermeld vindt.

<sup>2</sup> Op den 25 Sept. 1756, zie *Res. van Holl.* van dien dag.

<sup>3</sup> En niet den 14 October, zoo als STUART zegt.

<sup>4</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 27 Sept. 1756.

en deswege ter vergadering van Hunne Hoog Mogenden voorgedragen, om tot het bedoelde einde veertien schepen<sup>1</sup> uit te rusten, te zamen bemand met ruim 4000 zeelieden, welke niet eskadersgewijs zouden in zee loopen, maar alleenlijk den dienst zouden doen als konvooijers. De vinding der kosten leverde intusschen groot bezwaar op, daar de Admiraliteiten eenparig verklaarden, buiten staat te zijn, uit eigen middelen de uitrusting te doen, en er geen uitzigt was, de provincien, die bij voortduring nalatig bleven in het zich kwijten van hare oude verplichtingen, tot het verleenen van eenen nieuwen en buitengewonen onderstand te bewegen. Men stelde dus voor, wederom, gelijk zoo dikwerf te voren, de toevlugt te nemen tot het verhoogde lasten veïlgeld.<sup>2</sup> Met deze dubbele voordragt vereenigden zich oogenblikkelijk de Hollandsche en Zeeuwsche afgevaardigden; doch het liep tot het begin des volgenden jaars aan, alvorens de overige gewesten daarin toestemden.

Bijna gelijktijdig met het voorstel omtrent de vermeerdering der bescherming, kwam ook, eerst bij de Staten van Holland en daarna bij Hunne Hoog Mogenden, in overweging de vermeerdering der zeemagt door den aanbouw van eenige oorlogsschepen. Sedert den jare 1741, toen de voordragt tot het bouwen van 25 schepen van linie, de eerste en eenige na een tijdsverloop van bijkans dertig jaren, gedaan werd, was er geen voorstel van dien aard meer geschied; wat meer is, tot op dit oogenblik, dus na vijftien jaren, had men het niet verder kunnen brengen, dan dat vier provincien<sup>3</sup> hare toestemming tot dien bouw gaaf verleend hadden, terwijl twee<sup>4</sup> slechts hadden toegestaan, dat er twaalf schepen zouden gebouwd worden, en één gewest, dat van Stad en Lande, naar oude gewoonte, nog geheel zijne toestemming had teruggehouden. Bovendien had geene der pro-

---

<sup>1</sup> Als: drie van 60, zeven van 50, drie van 40 en één van 36 stukken.

<sup>2</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 22 Oct. 1756.

<sup>3</sup> Gelderland, Holland, Zeeland en Overijssel.

<sup>4</sup> Utrecht en Vriesland.



vincien, Zeeland alleen uitgezonderd, aan de Admiraliteiten de noodige gelden verleend, om den bouw zelfs der twaalf schepen, te kunnen voltrekken; zoodat slechts eenige dier bodems waren op stapel gezet en aan de overige twaalf zelfs de hand nog niet geslagen was. Zeer natuurlijk was het derhalve, nu er meerder bescherming aan den handel moest verleend worden en er daardoor grooter behoefte, vooral aan schepen van zwaarder charter kwam, dat men bedacht werd, om, althans min of meer “te herstellen de Navale magt, die,” zoo als de Prinses-Gouvernante en de Raad van State het uitdrukten,<sup>1</sup> “sedert het begin dezer eeuw zoo deerlijk vervallen was, het minst van alle openbare aangelegenheden door de Bondgenooten was behartigd, en thans tot zulk eene droevige laagte was gekomen, dat, bijaldien de hand daaraan niet met ijver wierd geslagen, zoo door aanbouw van schepen als met de bezwaarde inkomsten der Collegien te ontlasten, de ondergang van den handel en de zeevaart, zonder welke het Gemeenebest niet kon bestaan, voor de deur stond; kunnende het niet ongerijmd geacht worden, bijaldien men zich daartoe niet liet bewegen, in bedenking te geven, wat tot handhaving van den handel (dewijl men toch in dat geval zou moeten afzien van het dekken der zeekusten met oorlogsschepen), beter zou zijn, bescherming te blijven geven op den tegenwoordigen voet, of wel 's Lands magazijnen, werven, schepen, kanon en al derzelve toebehooren te verkoopen, de opgenomen kapitalen uit de opbrengst, zoo verre die zou kunnen strekken, af te lossen, de inkomende en uitgaande regten, zoo veel dienstig en doenlijk te verminderen en van tijd tot tijd af te schaffen, en aan de kooplieden over te laten, voor zich zelve te zorgen.”<sup>1</sup> Maar de Raad van State en de Prinses-Gouvernante vleiden zich, dat de Gewesten het niet tot zoodanige uitersten zouden laten komen. Zij herinnerden daartoe aan het stelsel, ten tijde van Prins WILLEM III noodig geoordeeld en onder

---

<sup>1</sup> In de generale Petitie en Staat van oorlog voor het jaar 1757.

zijn Stadhouderschap gevolgd, dat, namelijk, de Republiek behoorde voorzien te zijn van 96 schepen van linie, behalve de fregatten en konvooijers; van welk getal, zoo de Collegien thans in bekwame schepen de helft of daaromtrent bezaten, er reden zou zijn om wel te vreden te wezen. De Prinses-Gouvernante en de Raad van State drongen uit dien hoofde bij de provincien ernstig aan, de ontbrekende toestemming tot den reeds in den jare 1741 voorgestelden bouw van de 12 en 25 schepen zonder verder uitstel te verleenen; de gelden, daartoe vereischt, ten spoedigste te voldoen, en de Admiraliteits-Collegien te ontlasten van de geldleeningen en schulden, waaronder zij gebukt gingen.<sup>1</sup>

Dan, hoe dringend deze voorstellen waren, konden zij de eenparige goedkeuring der Bondgenooten niet verwerven, en bleef het zoo wenschelijke en in de tegenwoordige omstandigheden des Vaderlands zoo hoog noodige besluit achter. Er waren, namelijk, bij deze voorstellen tot herstel der zee-magt, ook dergelijke gevoegd omtrent de vermeerdering der landmagt, het versterken der grensvestingen en het voorzien der magazijnen. Vijf provincien<sup>2</sup> stemden achterevolgens toe in de verschillende voorstellen; maar Zeeland verklaarde zich onvermogen, zijn aandeel te kunnen opbrengen, en Holland, het magtige Holland, dat zooveel belang in het herstel van het zeewezen had, 't welk wist dat, zoo het de vermeerdering des legers niet toestemde, het herstel der vloot ook geenszins zou plaats hebben, vond goed, niettegenstaande de omstandigheden zulks gebiedend schenen te vorderen, en door de Prinses-Gouvernante en den Raad van State zonneklaar de volstrekte noodzakelijkheid der gelijktijdige vermeerdering van het leger was aangetoond,<sup>3</sup> deze aangelegenheid

<sup>1</sup> Dezelfde generale Petitië en Staat van oorlog voor het jaar 1757.

<sup>2</sup> Vriesland, Overijssel, Stad en Lande, Utrecht en Gelderland.

<sup>3</sup> Wie met de omstandigheden, waarin het vaste land van Europa, en in het bijzonder het Gemeenebest verkeerde, bekend is, zal dit moeten toestemmen, en elk onpartijdige, die de generale Petitië en Staat van oorlog des jaars 1757 leest, zal zulks moeten erkennen.

met stilzwijgen voorbij te gaan, als, gelijk het verklaarde, "niet bijzonder tot deze overweging behoorende." De verbittering, welke bij velen in dat gewest en in het bijzonder bij de bewoners der zeesteden over de geweldenarijen der Britten heerschte, deed de Staten van Holland tot zulk een weinig verstandig besluit overgaan. Van den anderen kant, prezen zij ten hoogste de voorgeslagen maatregelen tot herstel der zeemagt, en drongen er op aan, dat hieraan ten spoedigste gevolg zou gegeven worden. Dan, gelijk te voorzien was geweest, ondervond de verklaring omtrent het leger bij de Prinses-Gouvernante en de Landprovincien tegenstand, zoodat de zaak hangende bleef en er nog verscheidene jaren voorbijgingen, alvorens van wege de gezamenlijke Gewesten met ernst de hand aan de verbetering geslagen werd.<sup>1</sup> Inmiddels deden de Admiraliteiten van Amsterdam en de Maze, aangespoord door de staatkundige denkwijzen van vele ingezetenen der zeesteden, en gedreven door ijver om den handel krachtdadig te beschermen, in deze jaren alles wat hare verzwakte geldmiddelen toelieten, tot herstel der Zeemagt. De zeer ruime inkomsten, welke de in- en uitgaande regten thans, niettegenstaande de belemmeringen die sommige takken des handels ondervonden, opleverden, de verdubbeling van het last- en veilgeld, waartoe eerlang<sup>2</sup> besloten werd, en de bijdragen die zij uit sommige provincien, met name van wege Holland,<sup>3</sup> tot kwijting van hare oude schulden ontvingen; dit alles stelde de beide Admiraliteits-

<sup>1</sup> Men zie over hetgeen dienaangaande gebeurde, onder anderen, STUART, D. I op de jaren 1756 en 1757, welke schrijver duidelijk en met onpartijdigheid dit punt naar mijn inzien, heeft voorgedragen. Vergelijk voorts de *Nederlandsche Jaarboeken* van die twee jaren.

<sup>2</sup> In 1760.

<sup>3</sup> In 1751 betaalde Holland aan de Maze *f* 200,000 en aan de Admiraliteit van Amsterdam *f* 400,000, in mindering van hetgeen die provincie sedert 1748 aan de beide Collegien wegens buitengewone uitrustingen verschuldigd was. Hiermede losten zij schuld-brieven van vóór en na 1700 af, en het Amsterdamsche Collegie bestemde een gedeelte tot den aanbouw van schepen en tot aanvulling van het magazijn. Ook de Admiraliteit van het Noorderkwartier werd door Holland geholpen.

Collegien in staat om, naar de loffelijke wijs, waarop zij zulks in het tijdvak tusschen den Utrechtschen en den Aken-schen vrede gedaan hadden, eenige schepen van linie en fregatten te bouwen, waardoor de zeemagt van den Staat althans voor verder verval bewaard werd, en men over de noodige schepen kon beschikken tot behoorlijke bescherming des handels.<sup>1</sup>

Na het door de Bondgenooten genomen besluit, werden er in 1757 en ook gedeeltelijk in het volgende jaar, veertien schepen van oorlog in zee gebragt, die de koopvaarders naar hunne verschillende bestemmingen geleidden, en hen, wanneer en waar zulks noodig was, beschermden. Over het algemeen had zulks, althans in dit werelddeel, eene gunstige uitwerking, hetgeen de Bondgenooten had moeten aan-sporen, om op dezelfde wijs voort te gaan, of liever de uitrustingen te vergrooten, ten einde aldus ook den handel buiten Europa te kunnen beschermen, voornamelijk nu men uit de houding der Britten duidelijk bemerkte, dat het be-wind van dat Rijk niet ligt er zou toe overgaan, om in eenen openbaren krijg met het Gemeenebest te treden. Dan de nog altijd hangende geschillen over de gelijktijdige vermeerdering der land- en zeemagt, en de onmogelijkheid om een zoo aan-zienlijk getal schepen uit het last- en veiligeld te onderhou-den, verhinderden het, op nieuw zulk eene magt tot beveiliging van den handel in zee te zenden, en nog veel meer, in de Westindien behoorlijke bescherming aan den handel te verleenen. Men zag zich uit dien hoofde verplicht, in den jare 1758 de uitrustingen tot zes fregatten te bepalen.<sup>2</sup> Met deze vermindering, welke de Britten aan zwakheid, vrees of onvermogen toeschreven, namen hunne stoutheid en overmoed op nieuw toe. Eene groote menigte koopvaarders, bijzonder in Westindie, werd aangehouden, onderzocht en opgebragt,

<sup>1</sup> De Maze bouwde tusschen 1758 en 1761, één schip van 60, één van 52, twee van 26, één van 24 en één van 12 stukken. Amsterdam van 1759 tot 1764, twee van 76, drie van 64, één van 54, één van 44 en vier van 36 stukken.

<sup>2</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 16 Mei 1758.

of door de Britsche kapers gekweld en geplunderd. De Koningsschepen ontzagen niet, zelfs de oorlogsschepen van den Staat overlast aan te doen, en de kapers dreven hunne uitspattingen zoo verre, dat zij het waagden, onder het geschut dier oorlogsschepen Nederlandsche koopvaarders aan te randen: gewelddadigheden, welke door overmagt somwijlen gelukten, doch die ook meermalen door het beleid en de kloekheid der Nederlandsche bevelhebbers verijdeld werden.

Zulk eene gewelddadigheid werd in het begin van oogstmaand des jaars 1758 aangedaan den kapitein WILLEM CRUL, die met zijn fregat, *'t Welvaren van 't Land*, van 20 stukken, eenige koopvaarders onder zijn geleide hebbende, eerst door drie Engelsche kapers, en daarna door vijf Britsche oorlogsschepen onder den Schout-bij-nacht ELLENSY in de Spaansche zee opgehouden en genoodzaakt werd lijdelijk aan te zien, dat zij die koopvaarders onderzochten, wilde hij niet door hunne overmagt daartoe gedwongen worden.<sup>1</sup> Zulk eene gewelddadigheid poogden twee Britsche oorlogsschepen en een kaper, in wintermaand van hetzelfde jaar, te plegen onder het oog van den Schout-bij-nacht SELS, toen deze, op last der Algemeene Staten, met twee fregatten zich naar de Middellandsche zee begevende, om den bedreigden vrede met Algiers, zoo mogelijk, te bewaren, in het bereik van zijn geschut een Nederlandsch koopvaarder door de Britten zag in bezit nemen, waartegen hij echter zulke krachtige vertoogen maakte en tevens, ofschoon veel minder sterk in magt,<sup>2</sup> zoo moedige houding aannam, dat zij den koopvaarder ontruimden, ongemoeid zijnen weg lieten vervolgen en van hem af hielden.<sup>3</sup> Zulk eene gewelddadigheid bedreven eenige Engelsche kapers tegen eene koopvaardijvloot, die op

<sup>1</sup> Brief van den kapitein w. CRUL aan de Admiraliteit van de Maze van 27 Aug. 1758, en daarbij gevoegd omstandig *Relaas* omtrent de bovenvermelde ontmoeting.

<sup>2</sup> De Britsche magt bestond, behalve uit den kaper, uit een schip van 64 en een fregat van 32 stukken. De beide schepen van SELS voerden 36 stukken.

<sup>3</sup> Brief van den Schout-bij-nacht SELS aan de Admiraliteit van de Maze, van 11 Dec. 1758, en daarbij gevoegd omstandig verslag nopens het gebeurde, waarin deze zeeofficier op nieuw van zijne ervarenheid, ook in het staatsregt, blyken geeft.

den 27 van wintermaand deszelfden jaars, onder geleide van den kapitein JAN BINKES, de baai van Cadix inzeilde, van welke zij twee bodems afsneden, om ze te Gibraltar op te brengen, doch die beide door genoemden kapitein nog tijdig ontzet en in veiligheid gesteld werden.<sup>1</sup> En hoe ver deze kapers hunne stoutheid dreven, dit ondervond weinige dagen daarna de bovengenoemde Schout-bij-nacht SELS, toen een dier kapers, op de reede van Malaga, in tegenwoordigheid van hem en vier oorlogsschepen van den Staat, zich onverhoeds meester maakte van eenen Nederlandschen koopvaarder. Zulk een hoon kon noch mogt de wakkere vlagofficier dulden. Hij laat met scherp op den kaper schieten, zendt zes gewapende sloepen af, om den genomen bodem te ontzetten, en doet, daar de roover zijne prooi nog niet laat varen, den kapitein CRUL het anker kappen en den Brit vervolgen, 't geen van zulk eene uitwerking was, dat deze den koopvaarder verlaat, welke behouden op de reede gebragt wordt.<sup>2</sup> Eindelijk, eene dergelijke, of liever nog erger geweldenaarj moest, in den loop des jaars 1758, ondervinden de Zeeuwsche kapitein MAERTEN HARINGMAN, doch die, even als de Schout-bij-nacht SELS, bij die ontmoeting mannelijk de eer van 's Lands vlag handhaafde.

Deze kapitein, na te Genua een' koopvaarder te hebben binnen gebragt, begaf zich naar Marseille, om aldaar eenige andere koopvaarders af te halen, doch ontmoette op zijnen togt twee Britsche oorlogsschepen, ieder van 60 stukken, die reeds gedurende drie weken te dezer plaatse gekruist hadden, om een met geschut en krijgsbehoeften geladen Nederlandsch schip, dat door hen verwacht werd, te onderscheppen. De bevelhebbers dezer schepen, meenende, dat het schip *Veere*, van 50 stukken, gevoerd door den kapitein HARINGMAN, de bedoelde bodem was, zonden oogenblikke-

<sup>1</sup> *Nederl. Jaarboeken*. A°. 1758, bl. 123.

<sup>2</sup> Brief van den Schout-bij-nacht SELS aan de Admiraliteit van de Maze van 8 Jan 1759. Zie ook STUART. *Vaderl. Hist.*, D. II, bl. 61.

lijk derwaarts eenige officieren, die op hoogen toon zijne aanstelling vorderden te zien. Dan HARINGMAN weigerde zulks ronduit, ten zij hem, gelijk hij zeide, eerst de benoeming der Britsche kapiteinen vertoond werd. Hierna verklaarden zij het schip te zullen onderzoeken, daar zij in het zekere onderrigt waren, dat daarin geschut en krijgsbehoeften geladen waren, vragende of zulks niet aldus was;<sup>1</sup> waarop HARINGMAN bedaard antwoordde, genoeg kanon en kruid voor zijne vijanden te hebben, gelijk zij zelve uit het geschut, dat te boord lag en geladen was, konden opmaken; doch er tevens op ernstigen toon bijvoegende, dat een oorlogschip van den Staat geen koopvaarder was; dat hij nooit zou dulden, dat zijn schip onderzocht werd, en liever tot het uiterste en laatste zou wagen dan dit toe te staan.<sup>2</sup> Moedige taal, welke aan de aloude dagen herinnert, en des te hooger moet op prijs gesteld worden naarmate zulk eene taal in deze dagen zeldzamer geworden was! De Britsche bevelhebbers, mede door het mannelijk antwoord en het kloek gedrag van HARINGMAN getroffen, en overtuigd, dat zij niet dan na hevigen tegenstand hun oogmerk zouden kunnen bereiken, zagen van verdere pogingen tot het onderzoek af, en lieten den Nederlandschen kapitein zijne reize zonder verdere stoornis voortzetten.

Zal men er zich over bevreemden dat, bij de reeds woelende

---

<sup>1</sup> Zij bedoelden den koopvaarder, door HARINGMAN naar Genua begeleid, waarin werkelijk geschut en krijgsbehoeften geweest waren, en omtrent welks bescherming bij hem geene bedenkingen waren gerezen, omdat de bestemming naar eene onzijdige haven was.

<sup>2</sup> Volgens het *Vaderl. Woordenboek*, het onmiddellijk Vervolg op WAGENAAR, *Vad. Hist.* D. XXII, bl. 419 en SUART, 1, c. D. I, bl. 467, zou HARINGMAN, niet HARINGSMAN, gelijk hij in sommige verhalen genoemd wordt, geantwoord hebben: "Met uwe twee schepen tegen het mijne alleen, kunt gij het in den grond schieten; maar een van beiden zal mij gezelschap houden." Het is mogelijk, doch HARINGMAN bezigt deze woorden niet in den oorspronkelijken brief aan de Admiraliteit van Zeeland van 3 Sept. 1758, waaruit ik dit verhaal ontleende. Overigens is het verhaal in het Vervolg op WAGENAAR en bij STUART niet geheel juist, dewijl aldaar gesproken wordt van schepen van het konvooi, terwijl HARINGMAN geene zoodanige schepen thans onder zich had, en het alleen zijn schip gold, waarin de Engelschen bij vergissing meenden, dat kanon en kruid geladen waren.

driften, welke door de kuiperijen van den Franschen gezant en door eenige gunsten en voorregten, welke de Fransche regering listiglijk in deze oogenblikken aan den Nederlandschen handel en zeevaart verleende, nog werden aangeblazen, het misnoegen over al deze gewelddadigheden in de zee-steden, onder de kooplieden en bij allen in het Vaderland, die den Britten geen goed harte toedroegen, sterk toenam en er een kreet oprees, om den verwaten nabuur te beteugelen en te tuchtigen? Van alle kanten werden klagten aangeheven. De kooplieden der verschillende zeesteden, bovenal die van Amsterdam, leverden verzoekschriften bij de Staten van Holland en de Prinses-Gouvernante in, waarin hunne grieven ontvouwd en opgesomd en het herstel dier grieven gevraagd werd. De Westindische Compagnie wendde zich met datzelfde oogmerk tot de Algemeene Staten. Breede lijsten, behelzende de namen en de waardij der schepen, tot miljoenen opgevoerd, welke door de Britten beroofd, geplunderd, mishandeld en opgebracht waren, zagen het licht. Driemaalenvoegden zich bezendingen uit de kooplieden bij de Prinses-Gouvernante, om aan Haar de zware en aanhoudende verliezen des handels voor te dragen en op meerder en krachtiger bescherming aan te dringen. En toen al deze pogingen vruchteloos waren gebleven, begaf zich ten vierdemale eene aanzienlijke bezending van veertig kooplieden naar die Vorstin, welke, niet zonder overdrijving, den ellendigen toestand des handels, en dien ten gevolge des Vaderlands in het algemeen, alhoewel thans misschien grooter welvaart dan immer te voren genietende, met de levendigste kleuren afschilderde, en dringend om oorlogsschepen verzocht, neen, die veeleer op hoogen toon vorderde.

Wij zullen ons noch met de bijzonderheden, welke met dit gebeurde in verband staan, noch met het zoo veel in dien tijd gerucht makende antwoord, door de Prinses-Gouvernante en haren geheimraad DE LARREY, aan deze laatste bezending gegeven, inlaten, als meer tot de algemeene geschiedenis des Vaderlands dan tot die van het zeewezen be-



hoorende en ook elders breedvoerig beschreven. <sup>1</sup> Genoeg zij het, dat de steeds bestaande geschillen over de gelijktijdige vermeerdering van de land- en zeemagt, en de voortdurende onverschilligheid der landprovincien omtrent de aangelegenheden van de zee, het uitrusten van meerdere oorlogsschepen en het verleenen van krachtiger bescherming aan den handel tegenhielden. Hierbij kwam, dat er eene magtige partij in den Staat aanwezig was, en hiervan moet de Prinses-Gouvernante als het hoofd beschouwd worden, die het ten uiterste ongeraden achtte, het Gemeenebest, voornamelijk ten behoeve van één tak van handel, dien namelijk op de Westindien, terwijl al de overige takken grootendeels welig bloeiden en er jaarlijks onmetelijke schatten gewonnen werden door diezelfde kooplieden, welke thans, meest uit staatkundige drijfveren, zulke luide klagten aanhieven, en door vele anderen, in eenen oorlog te wikkelen met Groot-Brittanje, welks talrijke vloten en oorlogsschepen <sup>2</sup> thans de zeeën bedekten en beheerschten, en dat in staat was, binnen korten tijd zoowel de zwakke zeemagt als den handel en de zeevaart dezer Gewesten te eenenmale te vernielen, en de ingezetenen dezer landen in het ongeluk en de diepste armoede

<sup>1</sup> In de *Nederl. Jaarboeken* van 1758, in het onmiddellijke Vervolg op WAGENAAR, D. XXII en bij STUART, *Vad. Hist.* D. I.

<sup>2</sup> Hoe magtig Groot-Brittanje thans ter zee was, leeren wij uit de lijst, door SMOLLETT medegedeeld, waaruit blijkt, dat de Engelsche zeemagt in werkelijken dienst ten jare 1760 bedroeg:

3	schepen van	100	stukken
8	"	"	90
6	"	"	80—84
29	"	"	70—74
54	"	"	60—68
21	"	"	50—58

Te zamen 121 schepen van 50—100 stukken, niet medegerekend het groot aantal fregatten, sloepen en andere gewapende vaartuigen en de vele kapers. Wat zou Nederland met zijne zwakke zeemagt, welke in het geheel nauwelijks 20 lineschepen, van 50 tot 76 stukken, bedroeg, tegen de Britten hebben kunnen doen? doch de opgewondenheid der driften verloor dit uit het oog. Het is belangrijk, over de sterkte der Britsche zeemagt te dezen tijde ook te raadplegen BEATSON, *Naval and Military Memoirs of Great Britain*, Vol. III in den Appendix. Dat Rijk besteedde daaraan in 1760 niet minder dan ruim 67,800,000 gulden.

te storten. Er waren er velen, die deze handelwijs der Prinses-Gouvernante miskenden, haar uit dien hoofde bij de gemeente van inschikkelijkheid en voorliefde voor Engeland verdacht maakten, haar regtstreeks of zijdelings beschuldigden, de belangen van haar nieuw Vaderland voor die van haren geboortegrond en haren vader te verzaken; maar de edele en wijze Vorstin verdroeg die miskening, verdenkingen en beschuldigingen met gelatenheid en ware zielegrootheid.<sup>1</sup> Het behoud van den vrede met alle Mogendheden, en bovenal met het magtige Albion, voor het uiterste belang voor den Staat achtende, ging zij, ofschoon betreurende de verliezen, welke de handel had geleden en nog dagelijks ondervond, en verdrietig, dat zij de geweldenarijen, aan de schepen van den Staat aangedaan, niet dadelijk kon herstellen of verhinderen, rustig voort, om langs den weg der onderhandelingen de in beslag genomen bodems, zoo mogelijk, te doen vrijgeven, de beroovingen te doen ophouden, en aan de gewelddadigheden paal en perk te stellen. Tot welk eene uitkomst deze onderhandelingen, die onder geene ongunstige voortekenen aangevangen werden, zouden geleid hebben, bijaldien aan de Prinses-Gouvernante een langer leven vergund ware geweest, en zoo zij verder had kunnen gebruik maken van den grooten invloed, dien zij op haren vader had, valt moeilijk te bepalen. Mogelijk zouden de geschillen, bij eenige inschikkelijkheid dezerzijds, waartoe de hoogere Staatslieden niet ongenegen waren,<sup>2</sup> op eene

<sup>1</sup> STUART l. l. die de staatsstukken raadpleegde en niet kan verdacht worden van te groote ingenomenheid met de Vorstin, erkent meermalen de miskeningen, haar aangedaan, en doet hulde aan de grootmoedigheid, waarmede zij ze verdroeg. Zie onder anderen D. I. bl. 280, 318 en 513. Vergelijk ook BILDERDIJK, *Gesch. des Vaderl.* D. XII, bl. 13—19, die veel waars zegt, maar, naar gewoonte, overdrijft.

<sup>2</sup> Zie over deze onderhandeling STUART l. l. D. I. bl. 464 en volgende, die, als uit de staatsstukken zelve geput hebbende, daaromtrent vollediger is dan de overige schrijvers. Hij vergist zich echter, wanneer hij op bl. 470 zegt, dat er geen besluit bij H. H. Mog. zon genomen zijn in den geest van het door Holland voorgestelde omtrent die onderhandeling; even zeer, wanneer hij op bl. 464 beweert, dat er door de Algemeene Staten geene benoeming zon plaats gehad hebben van personen tot het onderhandelen met den Britschen gezant. Gemeld besluit ging door, en de bedoelde benoeming

minnelijke wijs hebben kunnen bijgelegd worden. Dan de dood maakte weldra aan het moeitevolle leven der Prinses-Gouvernante een einde. Sedert eenige jaren door eene onherstelbare kwaal aangetast, en afgemat door de veelvuldige en hagchelijke staatszorgen, bezweek zij op den 12 van Louwmaand des jaars 1759, betreurd door allen, die hare uitstekende inborst en hare buitengewone gaven op prijs wisten te stellen.

Den dag na het overlijden der Prinses-Gouvernante, welke na den dood van haren doorluchtigen gemaal, behalve met de andere hooge waardigheden, ook met het Admiraalschap-Generaal, als voogdesse van haren minderjarigen zoon, Prins WILLEM V, was bekleed geweest, werd door Hunne Hoog Mogenden bepaald, dat de uitoefening van die betrekking, bestaande in het gebied over de militie te water, voor het tegenwoordige, als zijnde in vredestijd van gering belang, buiten beschikking zou gelaten worden, en dat de Collegien der Admiraliteit, tot dat deswege nader zou beslist zijn, voort zouden gaan op den voet als vóór de verheffing van wijlen Zijne Hoogheid, terwijl verder werd vastgesteld, dat in den Artikelbrief, de vonnissen en andere openbare bescheiden, de naam der Prinses-Gouvernante met dien van Hunne Hoog Mogenden, als voogden van den jeugdigen Vorst, zou verwisseld worden.<sup>1</sup>

Het bestuur over het zeewezen geraakte dus, ten gevolge van het overlijden der Prinses-Gouvernante, wederom in dezelfde handen, waaronder het gedurende het tijdvak van den Utrechtschen vrede tot aan de verheffing van Prins WILLEM IV, zoo jammerlijk was verwaarloosd en vervallen. Het stond

---

geschiedde bij *Secrete Resolutien* van 25 Sept. en 8 Dec. 1758, welke beide aan STUART zijn onbekend gebleven, omdat hij, bij het schrijven zijner geschiedenis, het Register der *Secrete Resolutie* van H. H. Mog. van dat jaar niet schijnt te hebben kunnen raadplegen. Uit hetgeen in die beide besluiten en ook in de door STUART vermelde *Resolutie van Holland* voorkomt, blijkt duidelijk, dat men toen hier te lande zeer geneegen was, om de gerezene geschillen in het minnelijke met Engeland af te doen.

<sup>1</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 13 Jan. 1759.

te vreezen, dat dit thans diezelfde ongelukkige gevolgen zou hebben als toen; doch de geestgesteldheid der natie was niet meer gelijk in die treurige jaren. Door de gewelddadigheden der Britten was de belangstelling voor het zeewezen bij velen zoo levendig geworden, dat men kort na den dood der Prinses veeleer beducht mogt zijn, dat er onoverdachte maatregelen betrekkelijk de zeemagt zouden genomen worden, dan dat er zorgeloosheid omtrent haar zou heerschen. Na het herstel des algemeenen vredes, begon zich echter de vroegere neiging tot verwaarloozing van het zeewezen op nieuw te openbaren, en er waren gebeurtenissen noodig, om de belangstelling andermaal op te wekken, en eene geestdrift te doen ontbranden, welke sedert bijkans eene eeuw hier te lande niet gezien was.

De gedurige tegenstand, welken zij ondervonden die, ook al mogt een noodlottige oorlog met het magtige Brittanje daarvan het gevolg wezen, krachtdadige bescherming van den verdrukten handel vorderden, en het onvoldoende antwoord, dat de laatste bezending van de Prinses-Gouvernante ontving, hadden zulk een hevig misnoegen onder de kooplieden en in de zeesteden verwekt, en de reeds blakende driften zoo gaande gemaakt, dat men besloot alles, het kostte wat het wilde, in het werk te stellen, om de verlangde bescherming te bekomen. De klagten en verzoekschriften vermeerderden uit dien hoofde dagelijks, in welke laatste, zoo mogelijk, nog sterker dan tot dus verre, op die bescherming aangedrongen werd. Deze geestgesteldheid, in welke het meerendeel der regeringsleden van de voornaamste Hollandsche handelssteden deelden, noopte eindelijk de Staten van dat gewest tot eenen beslissenden stap. Zij deden namelijk, op den laatsten dag van het leven der Prinses-Gouvernante, ter Generaliteit een voorstel, om boven de thans reeds in dienst zijnde of in dienst te stellen schepen en fregatten, bij voorraad 25 schepen van linie en fregatten in den jare 1759 tot bescherming van den handel uit te rusten, met ernstig verzoek, dat bijaldien de Afgevaar-

digden daaraan niet onmiddellijk hunne toestemming konden geven, de Staten der provincien deswege ten spoedigste, uiterlijk binnen vier weken, hun gevoelen zouden doen kennen, terwijl de Admiraliteits-Collegien behoorden gemagtigd te worden, inmiddels bootsvolk aan te werven. Te gelijk namen de Staten van Holland een geheim besluit, strekkende om, ingeval de overige Gewesten hunne toestemming mogten weigeren, de kosten der uitrusting voor rekening van de drie zeeprovincien, Holland, Zeeland en Vriesland te nemen; en bijaldien ook deze beide laatste zich daaraan mogten onttrekken, Hunne Hoog Mogenden te verzoeken, de provincie Holland te magtigen, die uitrusting voor hare rekening alleen te doen; verklarende genoemde Staten bovendien bij dit geheim besluit, deze uitrusting, ingeval van weigering of vertraging der Bondgenooten, "nu voor alsdan te houden voor vastgesteld." <sup>1</sup>

Gelijk gewoonlijk geschiedde en ook nu te verwachten was, stemde geen der Provincien dadelijk het voorstel toe, en Zeeland en Vriesland waren de eenige, die na verloop van eenige weken er zich gaaf mede vereenigden. Desniettegenstaande wist Holland het voorstel door te drijven, 't welk door de meerderheid bekrachtigd werd, <sup>2</sup> doch Gelderland drong op gelijktijdige vermeerdering der landmagt aan. Overijssel verklaarde in niet meer dan in zes of acht schepen toe te stemmen, en verzette zich sterk tegen het nemen van dat besluit, 't geen het onwettig en strijdig met de gronden der Unie noemde. Utrecht gaf later slechts voor de helft der kosten van deze uitrusting zijne toestemming; Stad en Lande niet meer dan voor een derde. Het voorstel van Holland kreeg dus zijn beslag <sup>3</sup>; doch niet

---

<sup>1</sup> *Secrete Res. van Holland* van 12 Jan. 1759.

<sup>2</sup> Bij *Res.* van 25 Febr. 1759.

<sup>3</sup> Volgens dat voorstel, zouden er worden uitgerust: één schip van 70, zeven van 60, tien van 50, twee van 40, twee van 36 en drie van 20 stukken, te zamen be-  
mand met 7360 koppen, waarvan de kosten gedurende tien maanden begroot werden op f2,649,600.

zonder hevige tegenkanting der Landprovincien, die, even als bij het leven der Prinses-Gouvernante, niet alleen verlangden, dat het leger gelijktijdig versterkt werd, maar tevens hunne vrees te kennen gaven, dat zulk eene buitengewone wapening den Staat in eenen oorlog met Groot-Brittanië zou wikkelen. <sup>1</sup>

Ten gevolge van dit besluit werden een en twintig van de 25 oorlogsschepen tot bescherming van den handel in zee gezonden. <sup>2</sup> Van deze vertrok een smaldeel, bestaande uit vier schepen, onder den Schout-bij-nacht JOOST SELS, <sup>3</sup> naar Westindië, ter begeleiding van een aantal koopvaarders naar de Nederlandsche volkplantingen in die gewesten. Het was eene bedenkelijke zaak, in de tegenwoordige omstandigheden zulk een smaldeel naar die oorden te zenden, daar het ligtelijk met de Britten, die aldaar tot dus verre de meeste geweldenarijen gepleegd hadden, tot vijandelijkheden kon komen. Doch de drift was onder de Hollandsche kooplieden en in de zeesteden zoo groot, dat zulks niet kon tegengehouden worden, ja dat, op aandrang der belanghebbenden, dat smaldeel het eerst van alle zee koos. Gelukkig liep alles naar wensch af, daar de Britsche oorlogsschepen sedert eenigen tijd met meerdere gematigdheid te werk gingen, en er gestrenge bevelen omtrent de kapers waren uitgevaardigd. Het smaldeel ondervond daardoor geene andere rampen, dan dat eene menigte manschappen door hevige ziekten aangetast werd en een vrij groot

<sup>1</sup> Op den 27 Maart 1759 werden Plakkaten door H. H. Mog. uitgevaardigd, te vinden in het *Groot Plakkaatboek*, D. VIII, bl. 222 en 1198, waarbij het vroegere verbod van het werven van matrozen voor vreemde Mogendheden, het in dienst treden bij dezelve, der vaart uit deze landen, ten zij alvorens de tiende en vijfde man geleverd was, hernieuwd werd.

<sup>2</sup> Namelijk vier van 60, negen van 50, twee van 40, drie van 36 en drie van 20 stukken. Deze mindere uitrusting werd veroorzaakt, omdat Utrecht, Overijssel en Stad en Lande, ingevolge hunne verklaring, slechts gedeeltelijk daarin hadden toegestemd en ook werkelijk opbragten.

<sup>3</sup> Dit smaldeel bestond uit den:

Schout-bij-nacht SELS, *Damiaten*, 64 st. — Kapitein A. D. VAN DER GON, *Dordrecht*, 56 st. — Kapitein DE BEER, *Eddam*, 50 st. — Kapitein LOOPUYT, *de Oranjezaal*, 20 st.

getal van hen daaraan bezweek, waaronder de Schout-bij-nacht SELS zelf, die kort na zijne aankomst te Curaçao, op den 8 September 1759, overleed. Het Vaderland verloor in hem een zeer verdienstelijk officier, zijne krijgsmakkers een' hooggeacht en bemind bevelhebber. <sup>1</sup>

Op gelijke wijs werden de handelsschepen elders begeleid en beschermd door eene meerdere of minder aanzienlijke scheepsmagt. Dit had eene gunstige uitwerking, dewijl de Britten van nu af doorgaans met meerdere behoedzaamheid dan in vorige jaren te werk gingen. Enkele voorvallen hadden er echter plaats. Zoo zag de kapitein van de Maze, JOHAN HENDRIK DOL VAN OURYK, kort na zijne komst te Livorno, een Hollandschen Smyrnavander daar ter reede opbrengen door een Engelsch fregat, onder voorgeven, dat deze verboden waren aan boord had; doch VAN OURYK sprong dadelijk in de bres en sprak zulke hartige taal, dat de Brit den Nederlander wederom vrij gaf. <sup>2</sup> Diezelfde kapitein ontmoette kort daarop in de Straat van Gibraltar een anderen Hollandschen koopvaarder, welke door eenige manschappen van eenen Engelschen kaper opgebracht werd; maar VAN OURYK, op zijn goed regt steunende, ligtte die manschappen uit het schip en redde aldus zijnen landgenoot. <sup>3</sup> Ook de Vriesche kapitein ANNIUS LODEWIJK BETTING, had met zijn fregat *Prins Willem*, van 36 stukken, eene ontmoeting met eenige schepen van een Engelsch eskader, die zich van sommige onder zijn geleide staande koopvaarders trachtten meester te maken, doch welke hij door zijn moedig gedrag nog juist tijdig wist te bevrijden. <sup>4</sup>

<sup>1</sup> Brieven van den Schout-bij-nacht SELS en der kapiteinen VAN DER GON, DE BEER, LOOPUYT en RIEMERSMA, vlagkapitein van den overleden Schout-bij-nacht, aan de Admiraliteiten van de Maze en Amsterdam.

<sup>2</sup> Oorspronkelijke brief van den kapitein VAN OURYK aan de Admiraliteit van de Maze, uit 's Lands schip *de Castor*, van 9 April 1759.

<sup>3</sup> Brief van VAN OURYK aan de Admiraliteit van de Maze, van 20 Junij 1759.

<sup>4</sup> *Onmiddellijk Vervolg* op WAGENAAR, D. XXIII, bl. 69 en 70 en STUART l. c. D. II. bl. 62. Bij diezelfde schrijvers vindt men opgeteekend de kloeke houding van den Zeeuwschen koopvaardijdschipper JAN DEKKER, die op de Vaderlandsche kust door

De beide volgende jaren werd, wederom op aandrang der Staten van Holland, eene gelijke magt in zee gezonden, die op dezelfde wijs vruchtbaar werkzaam was voor den handel en de zeevaart, welke weinig of geen overlast leden. Doch in het derde jaar wendden de Staten van dat Gewest, op het gerucht van eenen aanstaanden oorlog tusschen Groot-Brittanje en Spanje, ernstige pogingen aan, om de provincien over te halen, boven de twaalf schepen, die wegens de mindere verontrusting van den handel slechts in dat jaar zouden in zee gezonden worden, nog 30 schepen van linie en fregatten in gereedheid te brengen. Dan deze voordragt vond zulk eenen hevigen tegenstand bij de meeste provincien, dat er, na langdurige beraadslagingen, ten laatste besloten werd, niet meer dan de helft der voorgestelde scheepsmagt uit te rusten.<sup>1</sup>

Kort hierop brak de gevreesde oorlog tusschen de beide Mogendheden uit, en nu ook werd de bezorgdheid der Staten van Holland, dat de Britten tot hunne scherpe maatregelen omtrent den Nederlandschen handel zouden terugkeeren, maar al te zeer verwezenlijkt. Onderscheidene malen werd aan de koopvaarders dezer Gewesten door de Engelsche Koningsschepen en kapers in den loop van het jaar 1762 overlast aangedaan, doch tot dadelijkheden was het tot dus verre tusschen de oorlogsschepen van Groot-Brittanje en die van den Staat, welke onzen handel beschermden, niet gekomen. In Augustus dezes jaars had echter zoodanig voorval plaats, 't welk veel gerucht maakte en bij de menigte eene vurige geestdrift opwekte.

Onder de zeeofficieren, aan wie dit jaar het begeleiden van koopvaarders opgedragen werd, behoorde SALOMON DEDEL, *de Jonge*. Gesproten uit het aanzienlijke geslacht van dien

---

eenen Engelschen kaper vervolgd en benaauwd, den vijand rustig afwachtte, welke, zulks niet verwacht hebbende, afhield.

<sup>1</sup> Holland en Zeeland vereenigden zich alleen met de voordragt, en dit laatste Gewest nog onder zekere voorbehoudingen; Utrecht stemde slechts in 15 schepen toe; Gelderland en Vriesland in 12: Overijssel en Stad en Lande in 10.



naam, werd hij *de Jonge* geheeten, ter onderscheiding van zijnen vader, die mede SALOMON genoemd was.<sup>1</sup> Reeds op zijn twaalfde jaar trad hij, als adelborst, in den zeedienst bij de Admiraliteit van Amsterdam, en woonde, wanneer hij aan land was, vlijtig de lessen bij, die op het door de aanbeveling van Prins WILLEM IV aldaar opgerigte Zeemans-Collegie door den Mathematicus CORNELIS DOUWES gegeven werden. Na gedurende bijkans vier jaren op verschillende togten zich, volgens de verklaringen zijner Opperhoofden, behoorlijk van zijnen pligt te hebben gekweten, werd hem, toen hij den ouderdom van ruim vijftien jaren bereikt had, door den Raad der Admiraliteit, op zijn verzoek, toegestaan, “zich voor eenigen tijd naar Portsmouth te begeven, ten einde zich aldaar verder in de zeevaart, met alles wat daartoe betrekking had, te bekwamen, en om aldus van des te meerder dienst van dezen Lande te kunnen zijn.<sup>2</sup> Een jongeling, die met zulk een ijver bezielde was, kon hopen spoedig bevorderd te worden. Nog gedurende zijn verblijf in Engeland, en terwijl hij zich op een der oorlogsschepen van dat Rijk in den zeedienst oefende, werd hij tot luitenant benoemd,<sup>3</sup> in welke betrekking hij verschillende togten bijwoonde, waarin hij zich door zijne naauwgezetheid en wakkerheid zoodanig de achting zijner bevelhebbers wist te verwerven, dat een hunner,<sup>4</sup> uit eigen beweging, hem aan

<sup>2</sup> Hij werd geboren den 18 December 1736, en was de zoon van SALOMON DEDEL, schepen te Amsterdam, en AGNETA MARIA BOREEL. Hij behield den bijnaam van *de Jonge* tot na den dood zijn vaders in 1774, waarna hij zich enkel SALOMON DEDEL schreef.

<sup>3</sup> *Not. der Admiraliteit van Amsterdam* van 7 April 1752. In deze jaren begaven zich meerdere jonge officieren naar Engeland, om zich aldaar verder in den zeedienst te bekwamen. Dit deed, onder anderen, de Graaf H. B. L. VAN BYLANDT, die aldaar gedurende een jaar onder den beroemden Admiraal ANSON diende. Voorzeker was dit prijzenswaardig, maar het bewijst tevens, helaas! hoezeer de Nederlandsche marine in dezen tijd vervallen was van hare voormalige grootheid; althans, dat men hier was blijven stilstaan. Vroeger kwamen herwaarts vreemdelingen, om op de vloot van den Staat den zeedienst te leeren; nu moesten onze zeeofficieren zich naar Engeland begeven, om zich aldaar in den dienst te oefenen!

<sup>4</sup> In Febr. 1752.

<sup>4</sup> Kapitein DE BEER in den jare 1757.

den Raad der Admiraliteit tot de plaats van Commandeur aanbeval, "als zijnde" gelijk hij schreef, "een officier, die met de uiterste vigilantie diende, en bekwaam was, dien post waar te nemen." Eerlang werd hij tot deze betrekking, en twee jaren later tot die van extra-ordinaris of buitengewoon kapitein bevorderd, met welke hij thans nog bekleed was. Van eenen zeeman, die zulk een gelukkigen aanleg had, reeds zooveel kunde en ijver bezat, en in den bloei zijner jaren<sup>1</sup> was, mogt men verwachten, dat hij, bij voorkomende gelegenheid, de eer van 's Lands vlag mannelijk zou handhaven, gelijk hij ook bij de nu te vermelden ontmoeting werkelijk deed.

De kapitein DEDEL, met zijn fregat *de Dankbaarheid* van 24 stukken, en vier koopvaarders die naar Fransche en Spaansche havens bestemd waren, in den morgen van den 22 Augustus uit Texel zee gekozen hebbende, ontmoette in den middag van denzelfden dag de Engelsche snaauw *the Hazard* van 10 stukken. Spoedig kwam de Britsche bevelhebber, ST. JOHN geheeten, hem op zijde, en zond eenen officier aan boord, die aan DEDEL te kennen gaf, dat zijn kapitein, van den stelligen last voorzien zijnde, alle schepen, welke den wil naar Fransche en Spaansche havens hadden, te onderzoeken en te stoppen, uit dien hoofde verzocht, hem zulks toe te staan. Doch DEDEL, die, gelijk alle overige bevelhebbers van Lands schepen na het voorval met EVERTSEN, een' even stelligen last had bekomen, zoodanig iets niet te veroorloven, gaf op deze vraag een weigerend antwoord, met bijvoeging, dat hij nimmer zou toelaten, dat aan de schepen onder zijn geleide, waarvan geene met verboden goederen geladen waren, eenige de minste overlast zou worden aangedaan. Intusschen deelde hij den Brit op zijn verzoek, 't geen hem volgens zijn berigtschrift geoorloofd was, den inhoud der ladingen van de koopvaardischepen mede; waarop de Engelsche officier, ontevreden over dit bescheid,

---

<sup>1</sup> Hij was thans bijkans twintig jaren oud.

naar zijn boord terugkeerde, en DEDEL, nadat hij aan de Koninklijke vlag de gewone eer bewezen had en die officier ten tweedenmale, doch wederom vruchteloos, bij hem was gekomen, zijnen weg vervolgde.

In den vroegen morgen van den volgenden dag vertoonde zich een ander Engelsch oorlogsvaartuig, van 16 stukken, *the Tryal chaloup*, gevoerd door den kapitein CUNINGHAM. Deze deed tot tweemalen toe dezelfde vordering, doch mede een weigerend antwoord bekomen hebbende, naderde, op een gegeven sein, eene tweede sloep van 14 stukken, *the Hunter*, kapitein VERGIER, die bij het Nederlandsche fregat bleef, terwijl *the Tryal* met kracht van zeilen den koers naar Duins stelde.

Ondertusschen maakte DEDEL, "niet wetende," gelijk hij schrijft,<sup>1</sup> "wat deze twee vrienden somtijds voor mogten hebben," alles gereed tot het gevecht, zettende intusschen met zijne koopvaarders den togt voort, en zeilde, steeds slagvaardig, in den avond van den 24 de Hoofden door, waarop *the Hunter* onderscheidene schoten deed en met vuren seinen gaf, terwijl een tweede Engelsch oorlogsvaartuig zich bij hem voegde, die op dezelfde wijs den geheelen nacht aan de in Duins liggende Britsche oorlogsschepen seinen deed.

Ten gevolge van dit schieten en dezer seinen, kwamen ettelijke schepen achterevolgens opdagen, zoodat DEDEL in den middag van den 25 zich door zeven, zoo groote als kleine Britsche oorlogsvaartuigen omringd zag, waaronder de *Chester* van 54 en de *Diana* van 32 stukken. Weldra komt dit laatste schip, op hetwelk de kapitein ADAMS, bevelhebber van het Engelsche smaldeel, zich bevindt, digt op zijde van DEDEL, die hem eerst toeroept en vervolgens door eenen officier doet aanzeggen, dat hij de koopvaarders wilde onderzoeken, 't geen de Nederlandsche kapitein rustig afslaat, met betuiging, dat hij dit nimmer zou toestaan en geweld met geweld zou keeren. Nu worden door den Brit-

---

<sup>1</sup> In zijn nader te vermelden *Journal*.

schen bevelhebber al de Engelsche kapiteinen aan boord geroepen, en te gelijk eene sloep naar eene der Nederlandsche koopvaarders gezonden, op welke DEDEL onmiddellijk twee schoten doet, houdende zelf met zijn fregat naar den koopvaarder, om het onderzoek, zoo noodig, krachtdadig te beletten. Bovendien zendt hij een' officier, vergezeld van een' soldaat, naar ieder der drie andere koopvaarders, met uitdrukkelijken last, alle Engelsche sloepen zoo lang mogelijk van boord te houden, en geweld met geweld te keeren.

Weinig tijds na dit gebeurde, komt kapitein ADAMS het Nederlandsche fregat andermaal op zijde, en doet aan DEDEL door twee zijner officieren aankondigen, dat in een' krijgsraad besloten was, sloepen naar de onder konvooi staande koopvaarders te zenden, om ze te onderzoeken, en dat zoo hij daarop schoot, op hem zou teruggeschoten worden. Doch deze dreigende taal kon evenmin als vroeger den jeugdigen, met heldenmoed bezielde DEDEL vervaard maken. Bewust, dat de koopvaarders geene verbodene waren in hadden, en beleedigd, dat men geen geloof aan zijn woord sloeg, is zijn antwoord kort maar krachtig. De magt, dus spreekt hij, was ongelijk, maar zoolang hem dit mogelijk was, zou hij niet gedoogen, dat eenig vaartuig aan boord zijner koopvaarders kwam.

Naauwelijks waren de Britsche officieren met dit antwoord naar de *Diana* terruggekeerd, of door den kapitein ADAMS worden naar de koopvaarders gezonden drie sloepen met de koninklijke vlag van voren, omdat gemelde kapitein, gelijk hij in zijn verslag nopens dit gevecht aan de Lords der Admiraliteit schreef,<sup>1</sup> zich verbeeldde, dat DEDEL zich niet zou durven verstouten, op de Engelsche vlag te vuren. Dan, waar het pligt geldt, ontziet de kloeke Nederlander niets. Terstond doet hij uit twee stukken, met scherp geladen, op de sloepen schieten, waarop de *Diana*, die nabij aan

---

<sup>1</sup> Een afschrift van dezen brief, door den gezant BOREEL overgezonden, berust op het Rijks Archief.

stuurboordszijde lag, onmiddellijk op DEDEL begint te vuren, hetgeen door den Nederlandschen kapitein met de volle laag beantwoordt wordt.<sup>1</sup> Zoo doende, geraakt men in een geregeld gevecht, waarin van weerskanten met hevigheid wordt gestreden en dat omtrent een half uur duurt,<sup>2</sup> toen de moedige DEDEL met een musketkogel boven aan den neus ernstig gewond werd, en het halve dek moest verlaten.<sup>3</sup> Te gelijk beginnen de overige zes Britsche schepen, die tot hertoe slechts aanschouwers van den strijd gebleven waren, deel te nemen aan het gevecht. Onbestand tegen zulk eene groote overmagt, staakt de *Dankbaarheid* het gevecht en strijkt de vlag, na twee dooden en elf gekwetsten te hebben bekomen, en nadat het fregat, door de schade welke het aan rondhout, want, zeilen en loopend touwwerk gekregen had, tot getuige kon verstrekken, dat DEDEL alleen voor overmagt en geweld gebukt had.<sup>4</sup> Thans nemen de Britten bezit van de koopvaarders, maar laten het Nederlandsche oorlogsschip aan de onzen over, 't welk benevens de vier aan de bescherming van DEDEL toevertrouwde bodems onder

---

<sup>1</sup> Zoo verhalen de gewone Nederlandsche berigten het gebeurde, en dus zegt ook DEDEL in zijn brief en in zijn *Journal*. Kapitein ADAMS draagt de zaak eenigzins anders voor, in zijn Rapport aan de Lords der Admiraliteit, zeggende, dat, nadat DEDEL op de sloepen had vuur gegeven, hij een schot naar hem deed, 't welk DEDEL onmiddellijk met de volle laag beantwoordde. "Dit nu zoodanige insulte aan Z. M. vlagge zijnde, heb ik mij," dus vervolgt hij, "niet langer kunnen wederhouden, hem zulks te beantwoorden." Wie het naauwkeurigste in het verhaal van het gebeurde geweest zij, kan thans bezwaarlijk beslist worden, doch de onpartijdigheid gebiedt, het-verhaal van den Britschen officier ook mede te deelen.

<sup>2</sup> DEDEL zegt in zijn' brief: "Naar mijne gissing een groot half uur;" in zijn *Journal*: "een klein half uurs;" ADAMS: "omtrent vijftien minuten lang."

<sup>3</sup> Onze gedrukte verhalen zeggen, dat DEDEL het halve dek slechts voor een wijl, voor een korten tijd verliet; doch hiervan spreekt hij zelf geen woord, noch in zijn' brief, noch in zijn *Journal*. De wond, waardoor men in de eerste dagen vreesde, dat hij het gezicht zou verliezen, was ook te ernstig, om het bevel weder op zich te kunnen nemen.

<sup>4</sup> Of DEDEL tot het strijken van de vlag en de overgave van de *Dankbaarheid* bevel gegeven hebbe, blijkt niet duidelijk. Hij spreekt daarvan in zijn *Journal* aldus: "Men zegt mij, dat ik selve de order toe zoude hebben gegeven, nadat ik gequest was, dog weete daar niet van."

geleide der Engelsche oorlogsschepen te Duins opgebracht wordt.<sup>1</sup>

Het oordeel over het door DEDEL bij dit voorval gehouden gedrag was natuurlijk in Groot-Brittanje en Nederland zeer verschillend. In eerstgenoemd Rijk bewees men, even als in deze Gewesten, hulde aan zijnen moed, waarvan ten blijke strekte de onderscheiding, waarmede hij en de zijnen te Duins behandeld werden; doch de Engelsche Staatsdienaren, zeer betreurende "deze ongelukkige ontmoeting," gelijk zij het voorgevallene noemden, schreven aan de overhaasting, waarmede DEDEL de volle laag op de *Diana* gelost had, het daarop gevolgde gevecht toe.<sup>2</sup> Anderen in Engeland gingen verder; noemden DEDEL een heethoofd, die het leven zijns volks tegen zulk eene overmagt roekeloos in de waagschaal gesteld, en gelegenheid gezocht had tot een gevecht, 't welk hoe weinig beduidend op zich zelve, aanleiding kon geven tot eene vredebreuk tusschen de nu bijkans sedert tachtig jaren met elkander vereenigde Bondgenooten.

Hier te lande, daarentegen, juichte de volksstem, bijzonder de regeringen en ingezetenen der groote koopsteden en de Staten der provincie Holland, de handelwijs van DEDEL luide toe, ofschoon het te gelijk niet schijnt ontbroken te hebben aan de zoodanigen, die zich geenszins door de algemeene geestdrift lieten wegslepen, maar voor de gevolgen

<sup>1</sup> Het verhaal van het gebeurde is voornamelijk ontleend uit het reeds vermelde oorspronkelijke *Journal* van DEDEL, beginnende met den 25 Maart 1761, en eindigende den 3 Mei 1763, mij goedgegunstig door Jonkheer J. DEDEL, Secretaris van de Kanselierij der twee Nederlandsche Ridderorden, uit de familiepapieren der DEDELS medege-deeld, als ook uit zijne mede reeds vermelde brieven aan H. H. Mog. en de Admiraliteit van Amsterdam. Verder uit den brief van kapitein ADAMS en uit de op het Rijk's Archief berustende missives van den Nederlandschen gezant te Londen, J. BOREEL, JANSZ., met de daarbij behoorende bijlagen. Voorts vindt men dit gevecht beschreven in de *Nederlandsche Jaarboeken*, A°. 1762. D. II, bl. 836; in het *Onmiddellijk Vervolg op de Vaderl. Hist. van WAGENAAR*, D. XXIII, bl. 203—204; in de *Nederl. Heldendaden ter zee*, D. II; bij STUART, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 174—176, en in BEATSON, *Naval and Militair Memoirs of Great Britain*, Vol. III, p. 221.

<sup>2</sup> Brief van den Secretaris van den Staat GEORGE GRENVILLE, van 31 Aug. 1761 aan den Nederlandschen gezant te Londen, waarvan een afschrift door dien gezant aan H. H. Mog. gezonden werd.

dezer bedenkelijke ontmoeting bekommerd waren. De Algemeene Staten, van hunne zijde, vereenigden zich openlijk met de denkwijz van Holland, verklarende bij een besluit,<sup>1</sup> “het gedrag van den kapitein SALOMON DEDEL, en het weigeren en afweren van de visitatie en het doorzoeken der koopvaardijfchepen onder zijn konvooi goed te keuren, en voor aangenaam te houden de fermeteit, daarin door hem betoond,” gelastende aan de Admiraliteit van Amsterdam, zulks ter kennisse van gemelden kapitein te brengen, “met betuiging van Hunner Hoog Mogenden genoeg en wegens zijne conduite en beleid.”

Intuffchen was het fregat de *Dankbaarheid* uit 's Konings magazijnen van al het noodige voorzien tot herftel der in het gevecht bekomene fchade, en kreeg DEDEL eerlang verlof, met zijn fchip te vertrekken. Dan, behalve dat zijne wonde zulks nog vooreerst onraadzaam maakte, zoo moest de zaak der koopvaarders, die zich onder zijn geleide bevonden hadden, alvorens beflift worden. Twee dezer vaartuigen, met fcheepshout geladen, waren naar Chatham gevoerd, opdat zij, naar het door de Britfche regering gedurende den tegenwoordigen oorlog aangenomen, doch aan de met Nederland beftaande verdragen lijnregt ftrijdige beginsel, aldaar ontloft en de lading tegen voldoening der waarde voor het Rijk overgenomen zou worden. De twee andere, met ftukgoederen bevracht, werden fcherp onderzocht, doch als geen verboden goederen bevattende, vrij gegeven. Over een en ander werden, ook op uitdrukkelijk bevel der Algemeene Staten, ernftige en zeer krachtige verfoogen door den Nederlandfchen gezant, wien DEDEL onmiddellijk na zijne komst van het gebeurde kennis had gegeven, aan de Britfche regering ingeleverd, waarin over de fchending der verdragen luide klagten werden aangeheven en op voldoening, zoo over het gedrag der Engelsche oorlogfchepen ten opzichte van DEDEL, als over de handelwijz met de koopvaarders, aan-

---

<sup>1</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 13 Sept. 1762.

gedrongen werd. Die klagten en verzoogen vonden meer ingang dan men bij een zoo hooghartig bestuur als het Britsche had kunnen verwachten, waartoe de hoop op het spoedig herstel van den vrede tusschen Frankrijk en Engeland medewerkte. Dien ten gevolge werden ook de twee met hout beladen schepen, nadat daaruit eenige zware masten geligt waren, vrijgegeven; doch van voldoening wilde men niets weten, daar de Engelsche Ministers beweerden, naar het sedert den oorlog ingevoerde regt te hebben gehandeld, en zij nog bij voortdoring de ontmoeting tusschen de schepen van de beide volken grootendeels aan de overijling van DEDEL toeschreven. Het eigenlijke geschil bleef, gelijk alle vroegere, dus onafgedaan, maar kapitein DEDEL verliet eerlang met de beide houtschepen Duins, terwijl de twee andere koopvaarders op eigene gelegenheid reeds vooruitgezeild waren.

Dit voorval was het laatste, hetwelk gedurende den thans bestaanden oorlog plaats vond, daar nog onder het voeren der onderhandelingen over het gebeurde met den kapitein DEDEL, de voorloopige vredesvoorwaarden tusschen Groot-Brittanje, Frankrijk en Spanje geteekend, en de vrede tusschen deze drie Mogendheden weinige maanden later gesloten werd. <sup>1</sup>

En hiermede was voor Nederland het gevaar geweken van in eenen oorlog gewikkeld te worden, wel door kortzigtigen en heethoofden verlangd, maar die in der daad, bij de zwakheid van het Gemeenebest in het algemeen, en der Zeemagt van den Staat in het bijzonder, voor de eer en welvaart dezer Landen ten uiterste verderfelijk zou geweest zijn. Wij juichen daarom, met eenen Geschiedschrijver van onzen leeftijd, <sup>2</sup> de wijsheid der Staatsmannen, en waarom zouden wij het er niet bijvoegen, der Prinses-Gouvernante toe, die de Onzijdigheid, van den beginne des oorlogs af, rustig aangenomen en tot den einde toe gelukkig volgehouden had-

<sup>1</sup> Op den 10 Febr. 1763.

<sup>2</sup> STUART, in zijne *Vaderl. Hist.* D. II, bl. 216 en elders.



den, en noemen gaarne met hem die neutraliteit een hoogst opmerkelijk proefstuk, 't welk te wenschen zou geweest zijn, dat in latere jaren niet uit het oog ware verloren geworden.

Weinige maanden na het sluiten van den vrede, kreeg men hier te lande het berigt, dat er in de Westindische volksplanting Berbice een hevige opstand onder de slaven was uitgebroken, en dat de Kolonië zeer groot gevaar liep, ganschelijk verloren te zullen gaan. Reeds in de helft des jaars 1762 hadden aldaar op sommige plantaadjen ongeregeldheden plaats gevonden, welke echter gelukkig gestild waren. Dan in Februarij dezès jaars ontstonden nieuwe en ernstiger ongeregeldheden, welke weldra van de eene tot de andere plantaadje oversloegen, zich over de geheele volkplanting uitbreidden, met schrikkelijke bloedtooneelen vergezeld gingen en Berbice met brand en den moord der blanken vervulden. De mishandelingen, den slaven aangedaan, de zwakheid der bezetting en der verdere middelen van verdediging, gevoegd bij de lafhartige wijs, waarop men het fort Nassau, de eenige sterkte van aanbelang, verliet, dit en meer andere omstandigheden waren de oorzaak van dezen geduchten opstand en van zijne spoedige uitbreiding.

Zoodra de Directeuren der Volkplanting van den opstand kennis hadden bekomen, wendden zij, mitsgaders een groot aantal eigenaars en belanghebbenden in de plantaadjen van die Kolonië, zich tot de Algemeene Staten<sup>1</sup> met het verzoek dat het Hunne Hoog Mogenden mogt behagen, hen te ondersteunen met twee kloeke fregatten en het noodige krijgsvolk, niet minder dan ten getale van 600 man. Daar het van het uiterste gewigt was, ten einde de Volkplanting nog van het dreigende gevaar te kunnen redden, om ten spoedigste een besluit te nemen, werd die aangelegenheid met eenen in dezen tijd zeldzamen ijver behandeld. Weinige dagen na het indienen van het verzoekschrift werd vastgesteld, dat er onverwijld naar Berbice zouden gezonden wor-

<sup>1</sup> Op den 8 Junij 1763.

den uit Zeeland, het fregat *St. Maartensdijk* van 20 stukken, onder kapitein MAERTEN HARINGMAN, aan wien, als oudsten, het opperbevel over de scheepsmagt werd opgedragen; van de Admiraliteit de Maze, de snaauw de *Zephyr*, van 12 stukken, kapitein LUDOLPH HENDRIK VAN OYEN, en van de Admiraliteit van Amsterdam, het fregat de *Dolphijs*, van 24 stukken, gevoerd door kapitein EVERT BISDOM;<sup>1</sup> terwijl eenigzins later<sup>2</sup> werd bepaald, dat er met zes transportschepen zou overgebracht worden een regiment voetvolk, verdeeld in twee bataljons en uitmakende 600 man, te nemen uit vrijwilligers over het geheele leger, waarbij eenige ingenieurs, kanonniërs en timmerlieden zouden gevoegd worden, en waarover het gebied toevertrouwd werd aan den Kolonel DE SALVE, en onder hem aan den Luitenant-Kolonel DOUGLAS.

Reeds op den 23 Julij koos de kapitein HARINGMAN uit Vlissingen zee, die in de volgende maand door de beide andere kapiteinen gevolgd werd; doch de transportschepen liepen niet vóór het begin van November uit.

Na Suriname te hebben aangedaan, ten einde nadere berichten omtrent den toestand der zaken in de oproerige Volkplanting in te winnen, kwam de kapitein HARINGMAN den 27 October voor de rivier de Berbice ten anker. En wel juist ten goeder ure, daar, gelijk hij in een' zijner brieven meldt,<sup>3</sup> het water tot aan de lippen stond, en de Volkplanting, bijaldien hij slechts twee dagen later ware gekomen, vermoedelijk, door de versmelting der bezetting, de meer en meer toenemende ziekten, het gebrek aan kriegsbehoefden, de overmagt der opstandelingen en de moedeloosheid der kolonisten, zou ontruimd zijn geworden. HARINGMAN verleende onmiddellijk, zoo veel in zijn vermogen was, bijstand tot behoud van het weinige 't geen men nog bezat,

<sup>1</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 20 Junij 1763.

<sup>2</sup> Op den 7 Julij.

<sup>3</sup> Brief van den 4 Nov. 1763, geschreven aan de Admiraliteit van Zeeland in de rivier de Berbice, voor het fort St. Andries. Deze kapitein HARINGMAN is dezelfde wakkere zeeofficier, van wien op bl. 334 gesproken werd.

waardoor de geestgesteldheid verbeterd werd en de aangelegenheden reeds aanvankelijk een' gunstiger keer namen. Maar hiermede vergenoegde hij zich niet. Hij voer met den Gouverneur der Volkplanting en 180 man, van welke de helft zeelieden was, in twee barken de rivier de Canje, langs welke de negers vijftig plantaadjen vernield hadden, op; zuiverde deze en hare omstreken van opstandelingen, en bezette de plantaadjen Stevensburg, waardoor de uitweg aan de negers langs die zijde afgesneden, en het bedwingen der opstandelingen voorbereid werd. Intusschen was zijne magt te zwak, om iets meer afdoende te kunnen aanvangen. Eerst nadat de kapiteinen **BISDOM** en **VAN OYEN** in het begin van wintermaand mede waren aangekomen, en er uit Suriname en van elders nog andere bijstand was ontvangen, kon men daartoe met hoop op eenen goeden uitslag overgaan, en stelde men zulks dan ook niet lang uit. Op den 19 December werd de groote togt ondernomen naar een deswege te voren gemaakt en rijpelijk overlegd ontwerp, volgens hetwelk de gezamenlijke scheepsmagt de rivier zou opvaren, den vijand opsporen, verjagen of vermeesteren, terwijl van den kant van Demerary eenig krijgsvolk, ondersteund door bevriende Indianen, zou oprukken, om de opstandelingen in den rug aan te tasten, en het ontvlugten naar de bovenlanden of de overige Volkplantingen van den Staat te beletten.

Tot het volbrengen van dezen togt scheepde de kapitein **HARINGMAN**, wiens fregat voor het aan den mond der rivier liggende fort St. Andries bleef, zoo om die sterkte te helpen bewaren als aan het verwacht wordende krijgsvolk bijstand te bieden, zich met den Gouverneur der volkplanting, **WOLFERT SIMON VAN HOGENHEIM**, in op de bark *de Hoop*, wordende voorafgegaan of gevolgd door de beide andere Landsfregatten en nog twee gewapende vaartuigen.<sup>1</sup> Deze scheeps-

<sup>1</sup> Een dier vaartuigen, de bark *de Zeven Provinciën*, gewapend met 11 stukken en enige draaibassen, werd gevoerd door den Zeeuwschen luitenant **J. S. STAVORINUS**, die zich dapper van zijnen pligt kweet. Hij was, naar ik meen, de zoon van den vroeger vermelden kapitein **STAVORINUS**, werd later tot kapitein en Schout-bij-nacht bij de Admi-

magt, waarin zich het beschikbare krijgsvolk bevond, voer, gelijk gezegd is, den 19 December des jaars 1763 de rivier de Berbice op, om, ware het mogelijk, door krachtige maatregelen den opstand te dempen. Alle plantaadjen, of liever hare puinhoopen, want de meeste waren door de opstandelingen verbrand of werden nu bij hunnen terugtogt aan de vlammen overgegeven, werden naauwkeurig onderzocht, kleine afdeelingen aan land gezet, om de naast bijgelegen plaatsen op te nemen, en de aan de rivier grenzende kreeken ingevaren, ten einde ook deze van den vijand te zuiveren. Gedurende de eerste zeven dagen vonden er wel eenige schermutselingen plaats, en moesten de schepen somwijlen van hun geschut gebruik maken, om de opstandelingen te verdrijven; doch nergens hielden deze eigenlijk stand, of bragten den onzen merkbaar verlies toe. Dit laatste had, ongelukkig, in den morgen van den 26 plaats. Tot voor de kreek Wickie genaderd, stonden het krijgsvolk en de zeeleden op het punt te landen, toen de opstandelingen, in aanzienlijk getal in het hout verscholen, gansch onverwacht uit het klein geweer vuur gaven, met dat ongelukkig gevolg, dat drie officieren der landmagt doodgeschoten, en de luitenants ter zee, PICHOT en BENNEMA, benevens een' officier der burgerij, die zich gezamenlijk, onvoorzigtig en tegen de uitgevaardigde bevelen, vooruit, en om voor de brandende stralen der zon beschut te blijven, in eene tentboot begeven hadden, zwaar gekwetst werden. Dit ongeval veroorzaakte in de eerste oogenblikken eenige verwarring, daar het land- en zeevolk zich op eens van al zijne officieren beroofd vond; doch spoedig werd de orde hersteld en hield de weifeling op. Een serjant, JOHAN CAREL HOFWAAL genaamd, kloekhartig het gebied op zich nemende, deed uit het geweer en uit het ge-

---

raliteit van Zeeland bevorderd, en is de schrijver van de twee bekende Reisbeschrijvingen, wegens door hem naar Indië, in 1768—1771, en 1774—1778, in dienst der Compagnie, volbragte togten, uitgegeven in 1793 en 1794, en waarvan de eerste in 1798 te Parijs, in het Fransch vertaald, door H. J. JANSSEN in het licht gegeven werd. Uit die Reisbeschrijvingen blijkt, dat hij een kundig zeeman was.

schut der vaartuigen zulk een hevig vuur maken, dat de opstandelingen terug deinsden, waarop de zeelieden en het krijgsvolk, onder aanvoering van den kapitein VAN OYEN, die op het berigt van het gebeurde was toegesneld, aan wal stapten, den vijand dapper aantastten, na een hardnekkig gevecht op de vlugt dreven en een goed aantal hunner gevangen namen. Den volgenden dag werd de togt voortgezet, wanneer op nieuw alle plantaadjen onderzocht, de slaven, welke men kon meester worden, gevangen genomen, en zoodanige punten bezet werden, als voordeelig tot het herstel der rust werden geoordeeld. Dus doende, bereikte men eindelijk de Savonnette, eene der uiterste plantaadjen van de volkplanting, waar het uit Demerary afgezonden krijgsvolk ontmoet werd, hetwelk op zijnen togt eene menigte opstandelingen overrompeld, gevangen of afgemaakt had, en waarmede men zich thans vereenigde.

Te dezen tijde werd de kapitein HARINGMAN, opperbevelhebber van den togt, door dezelfde ziekte, waarvan vele zeelieden en soldaten reeds het slagoffer geworden en waaraan nog veel meerdere lijdende waren, hevig aangetast, zoodat hij zich genoodzaakt vond, het gebied aan den kapitein VAN OYEN over te dragen, en tot herstel zijner gezondheid naar zijn bodem terug te keeren. Er viel na zijn vertrek zeer weinig van aanbelang voor, daar de geheele rivier thans wederom in de magt der onzen, eene menigte der oproerlingen gesneuveld, meer dan 300, wier getal dagelijks vergrootte, gevangen genomen, de kracht des opstands verbroken was, er bij vele negers, die door de kwalijkgezinden gedwongen werden deel te nemen aan het oproer, een vurig verlangen bestond, zich te onderwerpen, en zij dit ook, zoodra de gelegenheid zich daartoe aanbod, werkelijk deden, terwijl onder de overigen nijpende honger en schrikkelijke verdeeldheid heerschten, en zij zich onderling vernielden. Er bleef dus niets anders over, dan de rivier met de schepen wel te bezetten en de ingenomen punten behoorlijk met het zee- en landvolk te bewaren, tot dat het krijgsvolk onder

den Kolonel DE SALVE, 't welk iederen dag te gemoet gezien werd, zou aangekomen zijn. Het leed niet lang, of het kwam opdagen, wanneer het spoedig de verschillende bezette posten overnam, de oproerige slaven dapperlijk vervolgde en eindelijk, na langdurige, zware vermoeijenissen, en niet zonder verlies, zoo in gevechten als en voornamelijk door ziekte, den opstand te eenemale dempte. Inmiddels waren de kapiteinen HARINGMAN en BISDOM, wier tegenwoordigheid niet langer in de Volkplanting noodig geacht werd, in het laatst der maand Februarij van het jaar 1764 naar het Vaderland teruggekeerd. De kapitein VAN OYEN, daarentegen, vertoefde nog eenigen tijd in Westindië op uitdrukkelijk verzoek van den Gouverneur van Demerary, naar welke Volkplanting gelijk mede naar die van Essequibo hij zich met zijn fregat, de *Dolphijn*, begaf, ten einde het uitbreken eens opstands, van welken zich ook aldaar eenige sporen vertoond hadden, te helpen voorkomen, waarin hij naar wensch slaagde. <sup>1</sup>

Aldus werd deze opstand, ook bijzonder door het beleid, den ijver en de dapperheid onzer zeelieden, gedempt; een opstand welke, ware dezelve niet spoedig beteugeld, behalve het verlies van Berbice, vermoedelijk dat van al de verdere Westindische volkplantingen van den Staat, te dezen tijde eene der rijkste bronnen van welvaart, na zich zou gesleept hebben. <sup>2</sup>

<sup>1</sup> Het verhaal van het gebeurde in Berbice is ontleend uit de oorspronkelijke brieven en rapporten van de kapiteinen HARINGMAN, VAN OYEN en BISDOM aan H. H. Mog. en de Admiraliteiten, vergeleken met de uitvoerige en naauwkeurige berigten omtrent den opstand en deszelfs demping, te vinden in het verdienstelijk werk van Mr. J. J. HARTSINCK, Charter- en Requestmeester der Admiraliteit van Amsterdam, *Beschrijving van Guyana of de Wilde Kust in Zuid-Amerika*, A°. 1770, 1 D. in 4°. Zie ook het *Onmiddellijk Vervolg op WAGENAAR*, *Vaderl. Hist.* D. XXIII, bl. 307—318, en STUART, *Vaderl. Hist.* D. II, bl. 186 en 225—228. In beide die werken wordt bijkans niets vermeld van de gewigtige diensten, door de zeemagt bij die gelegenheid bewezen. Vreemd is het ook, dat daarin geen gebruik gemaakt is van het werk van HARTSINCK, waardoor vele mislagen in hun verhaal voorkomen. De *Nederl. Jaarboeken* van 1764. st. I, bl. 362 geven een vrij naauwkeurig verhaal.

<sup>2</sup> De kapitein HARINGMAN, aan wien het behoud der Kolonie voornamelijk te danken was, kreeg, evenmin als de bevelhebbers der beide andere fregatten, eenige belooning; zijn togt werd door de Admiraliteit van Zeeland als eene gewone konvooireis aange-

Behalvé het behoud der volkplantingen sproot uit het gebeurde in de Berbice nog iets goeds voor het zeewezen voort. Op voorstel van den Hertog van Brunswijk, die gedurende de minderjarigheid van den Stadhouder Prins WILLEM V met het oppergezag over de Landmagt belast was, werd het regiment van den Kolonel DE SALVE, 't welk uitmuntend zamengesteld was en zich bij uitstek van zijnen pligt had gekweten, na terugkomst uit Westindië, in dienst gehouden, en wel als een regiment Mariniers, met het doel om, bij gebeurtenissen als onlangs waren voorgevallen, in de volkplantingen of ook op de schepen van oorlog gebruikt te worden. Hoe gering ook de belangstelling der Bondgenooten te dezen tijde in het zeewezen ware, werd dat voorstel, naar het voorbeeld van Holland, door al de provincien <sup>1</sup> goedgekeurd, zoodat hiermede eene zaak verwezenlijkt werd, welke de Raadpensionaris DE WITT en Koning WILLEM reeds in hunne dagen als onmisbaar voor den bloei der zeemagt beschouwden, maar die zij slechts gedeeltelijk en nog slechts tijdelijk tot stand hadden kunnen brengen, en welke na den Utrechtschen vrede ganschelijk was verwaarloosd, niettegenstaande deskundigen van hare nuttigheid overtuigd waren. <sup>2</sup>

Het was, vooral sedert de zeemagt van het Gemeenebest zich blijkbaar in eenen vervallen toestand bevond, eene soort van staatkunde bij de regeringen der Barbarijsche volken geworden, telkens moeilijkheden te opperen en geschillen te voeren over het regt verstand der verdragen, en over den aard en de hoeveelheid der geschenken. Bijzonder in de laatste

---

merkt en behandeld. De Collegien van de Maze en Amsterdam gaven althans hunne goedkeuring te kennen, en schonken aan de manschappen eene buitengewone maand soldij. *Not. dier beide Admiraliteiten.*

<sup>1</sup> Brief van den Hertog van Brunswijk aan H. H. Mog., en *Res. van H. H. Mog.* van 9 April, 23 Oct., 7 Nov. en 4 Dec. 1764 en 6 Mei 1765. In 1766 komt het regiment mariniers voor het eerst op den staat van oorlog voor. Zie ook de *Nederl. Jaarboeken* 1764, st. I, bl. 366.

<sup>2</sup> In 1759 werd door de Admiraliteit van Amsterdam eene commissie benoemd, om te onderzoeken het "grootte" plan tot oprigting van een corps mariniers; doch hiervan kwam niets.

jaren waren dusdanige moeilijkheden en geschillen ontstaan, doch men was tot dus verre er telkens in geslaagd, deze uit den weg te ruimen en bij te leggen. Dan in den jare 1765 waren de bezwaren en twisten met den Dey van Algiers van ernstiger aard geworden, en er bestonden redenen om te duchten, dat ook de Keizer van Marocco voornemens was, den oorlog aan den Staat te verklaren. Om dit dubbele kwaad te voorkomen, was er geen ander middel dan afdoende maatregelen te nemen, waartoe Hunne Hoog Mogenden overgingen. Dien ten gevolge werd een eskader van zeven fregatten,<sup>1</sup> onder het bevel van den kapitein NICOLAAS DE BEER, naar de Middellandsche zee en de Afrikaansche kusten gezonden, welks verschijning zulk eene uitwerking op de roofzuchtige bewoners dier streken maakte, dat zij van hunne trouwelooze ontwerpen afzagen, en zelfs de vrede met Algiers vernieuwd werd.<sup>2</sup>

Men mogt dus, naar het scheen, hopen en verwachten, dat de handel en zeevaart van dien kant, vooreerst niet zouden te vreezen hebben. De ondervinding leerde echter spoedig het tegendeel. De Dey, die onlangs den troon van Algiers beklommen had, was geenszins zoo vredelievend als zijn voorganger, maar een onrustig en geldgierig man, die op hoogen toon eischte, dat men aan zijne vorderingen zou voldoen. De Keizer van Marocco, van zijne zijde, dreef de onredelijkheid nog verder. Hij zond de geschenken, welke door zijnen gezant van hier medegebragt waren, als onvoldoende, met minachting terug, begeerende, dat hem, naar het voorbeeld van andere Mogendheden, rijker geschenken van wege Hunne Hoog Mogenden, en wel door eenen Afgezant zouden toegezonden worden.

---

<sup>1</sup> Twee dezer fregatten geraakten bij het uitzeilen, niet verre van Brouwershaven, door de nalatigheid der officieren, waarvoor zij door eenen krijgsraad tot boeten veroordeeld werden, vast, van welke een verloren ging en het andere met veel moeite gered werd. In het volgende jaar werd een ander fregat bij Calais verzeild. Dit geeft geen groot denkbeeld van de kunde, althans van den ijver der officieren.

<sup>2</sup> Brieven van den kapitein N DE BEER aan de Admiraliteit van Amsterdam.



Bij de zwakke gesteldheid van de zeemagt, begreep men dat het beste was, aan de eischen der beide Afrikaansche vorsten te voldoen, opdat aldus de oorlog mogt vermeden worden. De Schout-bij-nacht ADRIAAN DAVID VAN DER GON werd dus met 's Lands schip van oorlog, *de Castor*, in 1766 naar Algiers gezonden tot overbrenging der gewone geschenken, om den Dey, zoo mogelijk, te bevredigen. Deze vlagofficier slaagde nochtans slechts ten halve, waarop de kapitein JAN BINKES met nog drie andere schepen, tegen het einde van het volgende jaar, andermaal derwaarts gezonden werd, met oogmerk, den Algerijnen door deze meerdere ontwikkeling van magt ontzag in te boezemen en tot het behoud van den vrede te nopen. Het verschijnen van het smaldeel maakte echter op den Dey geenszins dien indruk, welken men verwacht had. Hij weigerde ronduit, gehoor te geven aan de voorstellen die hem gedaan werden, en dreigde zelfs den oorlog te zullen verklaren, bijaldien de Algemeene Staten zijne vorderingen niet ganschelijk inwilligden. BINKES zag zich derhalve genoodzaakt, naar Toulon te zeilen, om nadere bevelen te vragen, van van waar hij, nadat hij die bekomen had, naar Algiers terugkeerde en de bevestiging van den vóór twaalf jaren door den Schout-bij-nacht SELS gesloten vrede eindelijk verwierf, doch niet dan na grootendeels de eischen van den Dey te hebben toegestaan.<sup>1</sup>

Omtrent Marocco meende men dergelijke maatregelen te moeten nemen. Men besloot, ook daarhenen een eskader te zenden, met eenen vlagofficier aan het hoofd, die tevens de waardigheid van Gezant zou bekleeden. Daartoe werden zes fregatten van 36 stukken bestemd; doch nu werd het zoo

---

<sup>1</sup> De *Rapporten of Verbalen* van den Schout-bij-nacht VAN DER GON en den kapitein BINKES, omtrent hetgeen door hen te Algiers verrigt werd, berusten op het Rijks Archief, gelijk mede een ander *Verbaal* van genoemden kapitein BINKES, wegens een' lateren togt naar Algiers in den jare 1769, tot het overbrengen der geschenken. Kapitein JAN BINKES, van 1743 tot 1779 tevens Onder-Equipagemeester, en in laatstgenoemd jaar tot Schout-bij-nacht bij het Amsterdamsche Collegie bevorderd, was de achterkleinzoon van een' broeder des dapperen JACOB BINKES, over wien breedvoerig gesproken is D. II, bl. 451 en 688.

duidelijk als immer, tot welk eenen treurigen toestand het zeewezen van den Staat vervallen was. De Admiraliteits-Collegien, over de aanstaande uitrusting geraadpleegd, verklaarden alle, buiten staat te zijn, uit eigene middelen, en andere bestonden er niet, want de provincien bleven bij voortduring weigerachtig, en de kas van het last- en veilgeld was uitgeput, een eenig schip in zee te brengen; zoodat, gelijk zij zich uitdrukten, de handel van hunne zijde geen de minste bescherming had te verwachten. Op voorstel en aandrang van Prins WILLEM V, die voor ruim een jaar het Stadhouderschap en daarmede de betrekking van Admiraal-Generaal aanvaardde, nam het Amsterdamsche Collegie echter op zich, als eene uiterste poging<sup>1</sup> en alleen voor het jaar 1768, de bedoelde fregatten, met eenige wijziging in hunne wapening, ten dienste van den handel in dienst te stellen en te houden, om daarmede aan die van Marocco, Algiers en Tunis de geschenken over te brengen, en de vlag van den Staat "hoe weinig het ook beteekende," te vertoonen.<sup>2</sup>

Op deze wijs geraakte, bijzonder door de tusschenkomst van den Stadhouder, het naar Marocco en de andere Roofstaten bestemde eskader<sup>3</sup> in gereedheid, over hetwelk het gebied door den Prins opgedragen werd aan den reeds vroeger vermelden kloeken kapitein ROEMER VLACQ, die later tot Schout-bij-nacht en onlangs tot Vice-Admiraal van Holland en West-Vriesland bevorderd was, en thans ook door de Algemeene Staten tot hunnen Gezant bij den Keizer van Marocco benoemd werd.

Den 25 Julij 1768 liep het eskader uit Texel en begaf

<sup>1</sup> Een *effort* zegt het Collegie.

<sup>2</sup> *Secr. Res. van H. H. Mog.* van 22 Dec. 1767. Vergelijk STUART, *Vaderl. Hist.* D. II, bl. 390—395, waar eene drukfout staat, daar de raming der kosten voor het eskader niet f44,712, maar f447,120 was. Over het voorstel, door den Prins bij die gelegenheid gedaan, tot herstel der zeemagt, zal later uitgesproken worden. In het *Vervolg op WAGENAAR* vindt men niets van deze geheele zaak.

<sup>3</sup> In plaats van zes, liepen er slechts vijf schepen uit, namelijk: Vice-Admiraal ROEMER VLACQ, *Phoenix*, 44 st., 250 m. — Kapitein P. H. REYNST, *Bloys*, 44 st. 250 m. — ADR. V. D. DOES, *Beverwijk*, 36 st. 230 m. — L. Graaf VAN BYLANDT, *Thetis*, 24 st., 150 m. — VAN DER FELTZ, *Boreas*, 24 st., 150 m.

zich allereerst naar Algiers, waar de toestand van zaken gunstig werd bevonden. Van daar stak het naar Livorno over, voor welke stad het, zoo wegens eene zware ziekte van den Vice-Admiraal als om andere redenen, genoodzaakt werd, tot in het begin van wintermaand te vertoeven, wanneer het naar Cadix onder zeil ging, om de geschenken, voor Marocco en Tunis bestemd, af te halen en alsdan zich naar die beide Staten te begeven. Door hevige en herhaalde stormen werd de togt naar die stad zeer vertraagd, zoodat het tot in April des volgenden jaars aanliep, alvorens de reis naar Marocco kon aangenomen worden. Den 29 dier maand verscheen de Vice-Admiraal eindelijk met 's Lands schepen voor Safia, waar hij met een vrij talrijk gevolg aan wal stapte, om zich van zijnen last, als Gezant, te kwijten. Van hier reisde hij, onder veelvuldige eerbewijzen, over land, naar de hoofdstad van Marocco, waar hij door den Keizer wel met groote onderscheiding ontvangen werd, maar tevens er niet in slaagde, de bestaande geschillen bij te leggen en den vrede te bevestigen, dan na het doen van zeer aanzienlijke geschenken en het zich doen welgevallen van allerlei, niet juist zeer kiesche, veel min billijke vorderingen. Den 15 Julij scheepte VLACQ zich te Tetuan, voor welke haven inmiddels het eskader gekomen was, wederom in en zette koers naar Tunis. Het kostte hem ook moeite, de geschillen met den Dey van dezen Roofstaat uit den weg te ruimen, hetgeen alleen geschiedde door toegeeflijkheid en opoffering van aanzienlijke geldsommen. Daarna hield het eskader zich nog eenige maanden in de Middellandsche zee tot bescherming van de koopvaart en handhaving van de eer der vlag op, en keerde vervolgens naar het Vaderland terug.<sup>1</sup>

De vrede met Algiers, Tunis en Tripoli bleef sedert de terugkomst van het eskader bewaard; doch dit was niet het

---

<sup>1</sup> Het verhaal is ontleend uit de op het Rijks Archief en dat der Marine berustende brieven en het oorspronkelijke *Verbaal* of *Rapport* van den Vice-Admiraal ROEMER VLACQ, loopende van 25 Julij 1768 tot 12 Julij 1770. Deze was de laatste togt van den genoemden Vice-Admiraal, die den 26 October 1771 te Gouda overleed.

geval met den Keizer van Marocco. Naauwelijks had de Vice-Admiraal ROEMER VLACQ met zijne schepen de kusten van dat Rijk verlaten, of nieuwe bezwaren werden geopperd en nieuwe vorderingen gedaan, welke men echter, als te eenenmale ongegrond en onredelijk, dezerzijds geenszins gezind was op te heffen of in te willigen. Twee eskaders, het eene van vier lineschepen en een fregat,<sup>1</sup> onder den kapitein JAN VAN GOOR HINLOPEN, het andere van zes fregatten,<sup>2</sup> onder den kapitein SLOOT, werden achtereenvolgens naar de Middellandsche zee, en meer bepaald naar de kusten van Marocco gezonden, om den koophandel te beschermen en een wakend oog op de Maroccaansche zeemagt te houden. Deze maatregel had aanvankelijk eene gewenschte uitwerking, daar de Keizer, afgeschrikt door de tegenwoordigheid der oorlogschepen van den Staat, tot meer vredelievende gedachten scheen gebragt te zijn, althans van de verklaring des oorlogs voor alsnog te worden teruggehouden. Dan, nu<sup>3</sup> kreeg men onverwacht het berigt, dat de Keizer, in zijnen overmoed, een eskader van vijf oorlogsschepen deed uitrusten, en het weldra met den Gouverneur van Salée, als zijnen Admiraal en Afgezant, herwaarts zou zenden, ten einde door dezen zijne ongerijmde eischen aan de regering van het Gemeenebest te doen overbrengen. Deze vermetele daad verwekte hier te lande vreeze, maar te gelijk verontwaardiging; vreeze onder den koophandel, die duchtte zijne schepen door de roovers van voor de zeegaten te zien wegslepen, verontwaardiging bij het hooge bestuur over de aanmatiging van den barbaarschen Vorst, die niet schroomde, zich gelijk te stellen met eene beschaafde Zeemogendheid, als Nederland. Deze tijding gaf aanleiding tot ernstige beraadslagingen bij

<sup>1</sup> Namelijk: Kapitein VAN GOOR HINLOPEN, *Nassau*, 64 st. 350 m. — J. A. ZOUTMAN, *Nassau-Weilburg*, 52 st., 300 m. — S. DEDEL, *Kennemerland*, 52 st., 300 m., en W. KRUL, *Rotterdam*, 52 st., 300 m., en een fregat van 20 st. uit Zeeland, kapitein NEBBENS.

<sup>2</sup> Kapitein SLOOT, REETRAET EN J. VAN GENNEP, *Thetis*, *Alphen* en *Jason*, van 36 st. — W. VAN BRAAM EN RADERS, van 24 st., één uit Vriesland.

<sup>3</sup> Den 1 Julij 1773.

de Algemeene Staten, die weinige dagen na de ontvangst van het berigt<sup>1</sup> besloten, onmiddellijk zes schepen van 20 tot 54 stukken in gereedheid te doen brengen tot bewaring der kusten en zeegaten van deze Gewesten tegen eene mogelijke verschijning van het Maroccaansche eskader. Te gelijk werd aan den Keizer van dat Rijk, namens Hunne Hoog Mogenden, in nadrukkelijke bewoordingen verklaard, dat zij niet voornemens waren eenige bedreiging af te wachten, en dat, zoo zijne schepen zich in de Noordzee mogten vertoonen, zij deze als vijandelijke zouden aanmerken en behandelen, en, "als dáár geene boodschap hebbende," uit die zee zouden doen verdrijven.

Van deze zes schepen liep echter dit jaar slechts één schip uit, deels omdat de Keizer, waarschijnlijk ten gevolge van de maatregelen en nadrukkelijke taal der Nederlandsche regering, het onraadzaam geoordeeld had, zijn ontwerp ten uitvoer te brengen; deels en wel voornamelijk, omdat geene der provincien, uitgenomen Holland, hare toestemming in de gelden voor deze, naar het scheen, zoo noodzakelijke uitrusting verleende. De zaken bleven dus op den ouden voet, en men begon zich hier te lande te vleijen, dat de Keizer langs een' vriendschappelijken weg nog tot vrede zou te bewegen zijn. De kapiteinen DABENIS en BİSDOM, voerende de *Prinses Royal Frederica Sophia Wilhelmina*, van 54, en de *Beverwijk* van 36 stukken, werden, uit dien hoofde, in den jare 1774 naar Marocco gezonden, met last om de geschenken, die de Keizer vroeger geweigerd had, andermaal derwaarts te brengen, in de hoop, dat dit bewijs van toegeeflijkheid dien Vorst tot het behoud van de vrede zou nopen. De Keizer ontving ze werkelijk, maar zond ze kort daarop aan den Nederlandsche Consul-Generaal ten tweedemale terug, met bijvoeging evenwel, dat hij steeds genegen bleef, den vrede in stand te houden. Weinige dagen later veranderde op nieuw de gezindheid van den wispelturigen

---

<sup>1</sup> Op den 9 Julij 1773.

Alleenheerscher, die thans door een' zijner vertrouwelingen aan denzelfden Consul-Generaal deed weten, dat hij den oorlog aan het Gemeenebest verklaard had, en dat met het begin van het volgende jaar alle Nederlandsche schepen en goederen, die in de magt zijner onderdanen mogten vallen, als goede buit zouden aangemerkt worden. Ofschoon van deze oorlogsverklaring, gelijk anderzins gewoonlijk geschiedde, van wege den Keizer noch aan de vreemde Consuls, noch aan de bevelhebbers der roofschepen, kennis gegeven werd, en sommigen uit dien hoofde meenden, dat zij slechts voor eene bedreiging moest gehouden worden, zoo was men dezerzijds van oordeel, dat men reeds te lang toegeeflijkheid omtrent den Maroccaanschen Vorst betoond had, en dat de eer en waardigheid van den Staat vorderden, dat eindelijk afdoende maatregelen genomen werden. Men merkte dus den oorlog als werkelijk verklaard aan, en gelastte den kapitein DABENIS, de in de Middellandsche zee en nabij gelegen havens zich bevindende oorlogsschepen van den Staat, ten getale van acht,<sup>1</sup> aan zich te trekken, met deze de koopvaarders te beschermen, de Maroccaansche havens en kusten bezet te houden, en hunne gewapende vaartuigen, waar zij die mogten aantreffen, te vervolgen, aan te tasten, te vermeesteren of te vernielen.<sup>2</sup> Genoemde kapitein kweet zich van dezen last getrouwelijk, zoodat hij en zijne krijgsmakkers het geluk hadden, bijkans honderd, minder of meerder rijk geladen Nederlandsche koopvaarders uit de Middellandsche zee door de Straat van Gibraltar en verder, zonder stoornis te begeleiden, terwijl zij tevens zulke goede wacht hielden, dat geen Maroccaansch roofschip zee durfde kiezen.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Deze waren kapitein DABENIS, *Prinses Royal Fred. Sophia Wilh.*, 54 st., 300 m. — DE BRUIN, *Thetis*, 36 st., 230 m. — BisdOM, *Beverwyk*, 36 st., 225 m.; W. V. BRAAM, V. D. FELTZ, VAN RYNEVELD en BERGHUYS, voerende de *Valk*, *Venus*, *Westvriesland* en *Eendragt*, van 20 st., 150 m., en W. J. BENTINCK, de *Zwaluw*, 12 st., 60 m.

<sup>2</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 27 Dec. 1774.

<sup>3</sup> Uit de op het Rijks Archief berustende brieven en het *Verbaal* van den kapitein QUIRYN DABENIS, gehouden in de jaren 1774 en 1775.

Inmiddels werden hier te lande aanstalten gemaakt tot eene nadere uitrusting, en premien uitgelooft voor degenen, wie het gelukken mogt, een of meerdere Marroccaansche kapers te veroveren.<sup>1</sup> Dewijl echter de oorlog thans eenen ernstigen keer scheen te zullen nemen, achtte men het raadzaam, dien niet langer door eenige hier en daar verspreide schepen onder eenen kapitein, maar door een behoorlijk zamengesteld eskader, waarvan de leiding aan eenen Vlag-officier zou toevertrouwd worden, te doen voeren. Er werd dus vastgesteld, dat zoodanig eskader, bestaande uit één lineschip van 50, en acht fregatten van 20 tot 40 stukken, naar de kusten van Marocco zou gezonden worden, over hetwelk het gebied door den Stadhouders-Admiraal-Generaal aan den Amsterdamschen Schout-bij-nacht ANDRIES HARTSINCK opgedragen werd.<sup>2</sup> In Junij 1775 vertrokken de daartoe bestemde schepen, doch daar de Maroccanen, uit vreeze voor de onzen, hunne havens genoegzaam niet verlieten, kon het eskader gedurende de negen maanden, welke het op de Afrikaansche kusten vertoefde, bijkans niets anders verrigten dan op den vijand gedurig een wakend oog te houden en de koopvaarders naar de plaatsen hunner bestemming in veiligheid te geleiden. Slechts ééne enkele ontmoeting had er gedurende al dien tijd plaats, waarbij een der vijandelijke roofschepen door den kapitein VAN RECHTEREN op het strand nabij Tanger gejaagd werd, doch 't welk kort daarna zonder merkelijke schade door de Mooren weder afgehaald werd.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> *Res. van H. H. Mog.*, van 23 Jan. 1775.

<sup>2</sup> *Res. van H. H. Mog.* 23 Jan., *Petitie van den Raad van State en Not. der Admiraliteit van Amsterdam* 21 Febr. 1775. Het eskader was aldus zamengesteld: Schout-bij-nacht ANDR. HARTSINCK, de *Argo*, 40 st., 300 m.; kapitein BERGHUIS, *Prinses Maria Louisa*, 54 st., 300 m.; J. A. VAN DEN VELDEN, *Alarm*; RADERS, *Waakzaamheid*; NAUMAN, *Thetis*; Graaf VAN RECHTEREN, de *Eendragt*; RIETVELD, *Dieren* en B. CAU, *Walcheren*, van 24 st., 150 m.; SATINCK, *Oranjezaal*, 20 st., 130 m.; het laatste bij afwisseling van den kapitein VAN GENNEP, de *Bellona*, 24 st., 150 m.

<sup>3</sup> Omtrent het voorgevallene bij dat eskader vindt men een omstandig berigt in het *Verbaal* van den Schout-bij-nacht HARTSINCK, den 10 Mei 1776 aan H. Mog. ingeleverd, en thans nog in het Rijks Archief voorhanden.

Hoe weinig afbreuk de Maroccanen dan ook den Nederlanders konden toebrengen, en hoe gering de hoop voor hen was om, zoo lang eene zoo aanzienlijke scheepsmagt, gelijk thans, zich in hunne nabijheid bleef ophouden, rijken buit te behalen, bleef de Keizer nochtans in zijne eenmaal aangenomen gevoelens volharden, verklarende, den vrede niet te zullen sluiten dan onder deze voorwaarde, dat het Gemeenebest zich verbond, hem een jaarlijksche schatting van 30,000 piasters te betalen. Aan zulk eene vernederende voorwaarde verkozen de Algemeene Staten en de Prins-Stadhouder zich niet te onderwerpen, waarom besloten werd, den oorlog krachtig voort te zetten, om aldus den Keizer van Marocco te noodzaken, zijne onredelijke en hoovaardige vorderingen te laten varen. Met dat oogmerk werden de Admiraliteiten gelast, een ander eskader, ter vervanging van hetgeen nu in zee was, in gereedheid te brengen, hetwelk bestaan zou uit één schip van 50, en vijf fregatten van 36 stukken, met een' Vlagofficier aan het hoofd,<sup>1</sup> waartoe de Schout-bij-nacht van de Maze, DANIEL PICHOT, benoemd werd.

In verwachting van dezen Vlagofficier, wiens komst wegens de groote schaarsheid van zeelieden, waardoor zijn schip niet tijdig had kunnen uitloopen, merkelijk vertraagd werd, droeg de Schout-bij-nacht HARTSINCK, bij zijn terugkeeren naar het Vaderland, volgens bekomen last, het gebied over het eskader<sup>2</sup> aan den oudsten der aanwezige scheepsbevelhebbers, den Graaf LODEWIJK VAN BYLANDT op. Deze kapitein, die thans veertig jaren<sup>3</sup> den Lande ter zee gediend

<sup>1</sup> *Res. van H. H. Mog.* van 14 Febr. 1776.

<sup>2</sup> Dit eskader was, na de komst van den Schout-bij-nacht PICHOT, met eenige wijzigingen in het plan, aldus zamengesteld: Schout-bij-nacht PICHOT, *Rotterdam*, 50 st., 300 m. — Kapitein BERGHUIS, *Prinses Maria Louisa*, 54 st., 300 m. — W. MAY, *Zephir*; SALOMON DEDEL, *Mars*, en J. H. VAN KINSBERGEN, *Amphitrite*, alle van 36 st. en 230 m. — Graaf VAN RECHTEREN, *Eendragt*; RIETVELD, *Dieren*, en B. CAU, *Walcheren*, van 24 st., 150 m.

<sup>3</sup> Hij deed zijne eerste reis in 1736 en 1737, als Adelborst. naar Curacao, werd in 1740 tot Luitenant, in 1747 tot Commandeur, in hetzelfde jaar tot Extraordinair en later tot Ordinair kapitein benoemd. Zijne voorname leermeesters waren de Luitenant-



had en onder de kundigste en ijverigste Nederlandsche officieren gerangschikt werd, wenschte gebruik te maken van den tijd gedurende welken het hem vergund werd het gebied over het eskader te voeren, iets te verrigten, dat tot nadeel der Maroccanen strekken kon. De gelegenheid daartoe bood zich weldra aan.

Tot dus verre had nog geen der Maroccaansche bevelhebbers, uit vreeze voor de onzen, het gewaagd in zee te loopen, en zulks was telkens door hen onder allerlei voorwendselen uitgesteld. De Keizer had daarmede nog altijd genoeg genomen of althans daarin berust; doch nu wilde hij niet langer dulden, dat zijne schepen in de havens werkeloos bleven liggen, en gebod zijnen Admiraal PEREZ en de overige aanvoerders zijner gewapende vaartuigen, bij de eerste gunstige gelegenheid zee te kiezen, met bedreiging, dat, zoo zij niet onmiddellijk aan dat bevel gehoorzaamden, hij hen geboeid naar zijne hoofdstad zou doen overbrengen, hetgeen genoegzaam met eenen gewissen dood gelijk stond. Daar er dus geen andere uitweg overbleef, besloot de Admiraal met vier chebecquen uit Tanger of Tetuan zee te kiezen, en twee roeivaartuigen, ieder met 80 koppen bemand, welke te Beffi, eene kleine baai, zuidoost van laatstgenoemde stad, lagen, aan zich te trekken, ten einde gezamenlijk de Middellandsche zee in te stevenen, en aan den Nederlandschen handel de meest mogelijke afbreuk toe te brengen. VAN BYLANDT dit vernemende, besloot dat ontwerp, kon het zijn, te verijdelen, en hiermede de Maroccanen van het in zee loopen af te schrikken. Hij begaf zich tot dat einde op den 15 Junij 1776 uit Gibraltar met zijn schip de *Bellona*, van 36 stukken, nevens de kapiteinen DEDEL, VAN KINSBERGEN en CAU, voerende de *Mars*, *Amphitrite* en *Walcheren*, waarvan de beide eerste insgelijks met 36,

---

Admiralen C. SCHRIJVER, LIJNSLAGER en WILLEM VAN WASSENAER, mannen, die grondig het vak kenden. In 1747 sprak SCHRIJVER reeds van hem, bij uitzondering van vele andere officieren, met hoogen lof.

en het laatste met 24 stukken gewapend was, naar de genoemde baai, met voornemen, de beide aldaar liggende roeivaartuigen, zoo doenlijk, in den grond te schieten of wel, na het doen eener landing, in brand te steken en ze aldus te vernielen. Twee dagen daarna in de baai gekomen, vond hij de beide vaartuigen liggende achter eene klip, die een pistoolschot van het strand verwijderd was, op welke een oud, half vervallen kasteel lag, en in welke holen waren, opgevuld met Mooren, die geweldig met handgeweer vuurden, terwijl een groot aantal van deze langs het strand verscholen lag, die uit ligt geschut en handgeweer insgelijks op de onzen onophoudelijk schoten. De Nederlandsche schepen schaarden zich op de hun aangewezen posten, en openden van hunne zijde een geweldig vuur tegen de twee roeivaartuigen, die veel schade bekwamen, doch van welke het bleek, dat zij, door de gelegenheid der plaats, bezwaarlijk op deze wijs ganschelijk konden vernield worden. Men nam dus in overweging, of het raadzaam ware, de voorgenomen landing ten uitvoer te brengen, waarover VAN BYLANDT, die zelf echter zou tegenwoordig zijn, de leiding meende te moeten opdragen aan den kapitein VAN KINSBERGEN, die onlangs uit Rusland was teruggekeerd, en door hem wegens de ondervinding, welke hij in dergelijke ondernemingen aldaar had opgedaan, boven de overige kapiteinen daarvoor het meest geschikt geacht werd.<sup>1</sup> Dan, naar het eenparig gevoelen van de scheepsbevelhebbers, werd deze onderneming te gewaagd en dus onraadzaam geoordeeld, uit hoofde van het te gering getal geoefende scheepssoldaten en matrozen, die wel vol ijver, doch te weinig ervaren waren, om zich op hen, bij de groote menigte vijanden, met hoop op eenen gunstigen uitslag, te kunnen en te durven verlaten. Men liet dit ontwêrp dus varen, en bleef de

---

<sup>1</sup> BYLANDT zegt dit in den onder aangehaalden brief. Zie verder over het verblijf van VAN KINSBERGEN in Rusland, zijn zoo wel geschreven *Leven*, door den Staatsraad Mr. M. C. VAN HALL, gelijk ook omtrent hetgeen hij in dezen oorlog tegen Marocco verrigtte, bl. 20—64 aldaar.

beide vaartuigen, waarvan een, naar men meende, genoegzaam onbruikbaar werd, beschieten tot aan den avond, wanneer VAN BYLANDT, nadat de Krijgsraad met eenparige stemmen geoordeeld had, dat hier niets meer kon verrigt worden, met de zijnen wederom de ruimte koos.<sup>1</sup>

Ofschoon deze onderneming derhalve slechts gedeeltelijk gelukt was, had zij voor den Nederlandschen handel echter eene gunstige uitwerking, daar de Maroccanen, niettegenstaande het goede jaargetijde en alhoewel onderscheidene hunner vaartuigen gereed lagen, het voorgenomen ontwerp vooreerst lieten varen en nog ruim eene maand in hunne havens werkeloos bleven. Na dien tijd echter vingenzij aan, meerdere stoutmoedigheid te openbaren, en waagden eenige van hunne gewapende vaartuigen zich in zee te vertoonen. Maar hiermede verdubbelden ook de Nederlandsche officieren hunnen ijver en waakzaamheid. Het leed niet lang, of de kapitein WILLIAM MAY ontdekte met zijn schip, de *Thetis*, van 36 stukken, ter hoogte van kaap Spartel, vier zeilen, aan drie van welke hij niet kon beletten, dat zij in Tanger binnen liepen, doch het vierde werd zoo krachtig door hem vervolgd, dat er voor hetzelfde geen andere uitweg overbleef dan het op strand te zetten, waar MAY den Maroccaan nog eenigen tijd beschoot, doch zonder hem te kunnen vernielen.<sup>2</sup> Kort daarop kreeg hij, thans vereenigd met den kapitein VAN KINSBERGEN, eene tweede chebecq in het gezigt, die eene schuilplaats onder het geschut der stad Arzilla zocht, en niettegenstaande de beide kapiteinen haar hard vervolgden, ook vond. Dan weinige dagen later waagde datzelfde schip

<sup>1</sup> Het verhaal van deze onderneming onder BYLANDT, en van hetgeen verder onder zijn commandement voorviel, is ontleend uit het op 's Rijks Archief bernstende *Journal* of *Rapport* van den genoemden kapitein, overgegeven aan H. H. Mog. 5 Nov. 1776; en in het bijzonder uit zijnen brief aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteit van Amsterdam, geschreven in de baai van Gibraltar, 24 Junij 1776; gelijk mede uit het *Journal* van den kapitein SALOMON DEDEL, beginnende met 8 April 1776, en eindigende 26 Sept. 1777, mij goedgeunstig door Jonkheer J. DEDEL, Secretaris der Kanselarij van de beide Nederlandsche ridderorden, medegegeeld.

<sup>2</sup> Brief van den kapitein MAY, van 28 Junij 1776 aan den Commandeur van het eskader, L. Graaf VAN BYLANDT.

het op nieuw zee te kiezen, wanneer het door MAY en KINSBERGEN zoo naauw werd ingesloten, dat het zich, om niet in de magt der onzen te vervallen, gedwongen zag, het regelrecht op strand te zetten. Nu naderden de twee Nederlandsche kapiteinen den vijandelijken bodem zoo dicht mogelijk en beschoten hem uit alle magt, tot dat de zeewind verflaauwende, het raadzaam werd de ruimte te kiezen. Doch drie dagen later keerden zij weder, om eene nieuwe poging tegen de nog altijd vast zittende chebecq aan te wenden. Eene batterij, welke inmiddels op strand was opgerigt, deden zij spoedig zwijgen, en aan het schip zelve bragten zij, even als den vorigen keer, merkelijke schade toe. Dan het mogt hun wederom niet te beurt vallen, den Maroccaan te vernielen, die den volgenden dag, met achterlating van zijn geschut en alles wat hem verder hinderlijk kon zijn, van eene doodelijke stilte gebruik maakte, om kort langs het strand de onzen te ontsnappen, en alzoo de haven van Tanger te bereiken.<sup>1</sup>

Eindelijk kwam de Schout-bij-nacht PICHOT, in de helft der maand Augustus opdagen, en nam het gebied van het eskader over van den Graaf VAN BYLANDT, die kort daarop naar het Vaderland terugkeerde. Terstond maakte PICHOT de noodige schikkingen om, voor zoo verre zijne geringe magt zulks toeliet, de kusten en de voornaamste havens van Marocco te bezetten, zoo wel om het uitloopen der zich nog aldaar bevindende vijandelijke schepen te beletten, als om degene die in zee waren te onderscheppen, en zoo mogelijk af te snijden, aan te tasten, te vermeesteren of te vernielen. Met dat doel werd, onder anderen, de kapitein VAN KINSBERGEN naar Mogadore, eene op de westkust van Afrika liggende stad, gezonden, dewijl het gerucht liep, dat aldaar twee kapers terug verwacht werden, of, volgens anderen, reeds wedergekeerd waren met eenen Nederlandschen prijs. VAN KINSBERGEN bevond bij zijne komst voor genoemde haven,

---

<sup>1</sup> Brief van den kapitein MAY aan de Adm. van Amsterdam, 30 Junij 1776.

dat er twee Marokkaansche fregatten werkelijk in de genoemde haven lagen, en dat zij een door hen vermeesterden Surinaamsch-vaarder bij zich hadden. Dezen weder in zijne magt te bekomen, was onmogelijk, doch VAN KINSBERGEN bleef eenen geruimen tijd voor Mogadore kruisen, en boezemde door zijne tegenwoordigheid zulk een' schrik aan de bevelhebbers der twee fregatten in, dat zij, niettegenstaande zij hem in magt overtroffen, het niet durfden onderstaan, op nieuw zee te kiezen, maar tot groot voordeel van den handel eerst werkeloos bleven liggen en daarna hunne bodems onttakelden.<sup>1</sup>

Van den anderen kant werden de kapiteinen SALOMON DEDEL en WOLTER JAN BENTINCK, welke laatste onlangs met het fregat van 24 stukken, *de Venus*, bij het eskader gekomen was, door den Schout-bij-nacht voor Larache gezonden, ter bewaking van die haven, waaruit de meeste Marokkaansche kapers in zee liepen en werwaarts zij gewoonlijk terug keerden. Ter hoogte van deze stad gedurende zes dagen gekruist hebbende, ontdekten zij, op den middag van den 8 December 1776, een driemast galjoot, hetwelk zij tot den avond sterk joegen, wanneer het dicht bij den wal het anker lieten vallen en DEDEL niet zeer verre van dit schip, terwijl BENTINCK het gedurende den nacht af en aan hield, om zijne ontsnapping te beletten. Bij het aanbreken van den dag lag het galjoot nog op dezelfde plaats, en ontdekte men een der Marokkaansche fregatten met een tweede galjoot, waaruit men het besluit opmaakte, dat die beide vaartuigen Nederlandsche koopvaarders waren, welke het vijandelijke fregat trachtte te Larache binnen te brengen. Nu werkten DEDEL en BENTINCK met kracht van zeilen op, om de eerste galjoot te bereiken, ten einde het, zoo mogelijk, te hernemen; doch de Marokkaansche bemanning van dat vaartuig liever het uiterste willende wagen dan in handen der Nederlanders te vallen, kapte het anker en zeilde voor den wind tegen

---

<sup>1</sup> Brieven van den kapitein VAN KINSBERGEN aan de Adm. van Amsterdam, berustende op het Archief der Marine.

het strand aan, waar de branding in en over het schip sloeg, het spoedig met water vulde en na korten tijd te eenenmale verbrijzelde. Thans zette DEDEL het op het tweede galjoot aan, 't welk hij spoedig achterhaalde en gewis zou hernomen hebben, bijaldien het niet, naar het voorbeeld van het eerste, mede op het strand geloopt ware. Hier deelde het in het lot van zijnen voorganger, welke gedeeltelijk in het zand en werd verder door de golven vernield. Daarop wendden de beide kapiteinen het naar den Maroccaanschen Admiraal, want uit zijne vlag werd het kenbaar, dat hij de aanvoerder van het fregat was; maar deze vlugtte tot dicht bij de baar van Larache, werwaarts hem te volgen, opkomend slecht weder belette. Eenige dagen daarna verschenen zij op nieuw voor de stad, ten einde het vijandelijk fregat, kon het zijn, te nemen of te vernielen. Zij zagen het in de nabijheid der kasteelen liggen, waarop DEDEL, die de naaste was, het begon te beschieten, doch 't geen door zulk hevig vuur uit de batterij beantwoord werd, dat hij het raadzaam vond af te houden.<sup>1</sup>

Intusschen hadden hij en BENTINCK weinige dagen later de voldoening, met eigene oogen te zien en vervolgens nader te vernemen, dat dit fregat, bij het binnen zeilen, op de baar van Larache aan den grond geraakt en te eenenmale verbrijzeld was, tot groot verlies des Keizers van Marocco, als zijnde een zijner beste schepen. Het tweede fregat, 't welk men insgelijks te Larache verwachtte, werd ook door de Nederlandsche kapiteinen gezien en eenigen tijd vervolgd, doch het wist het gevaar te ontkomen en vlugtte naar Mamora, waar het nochtans geen beter lot te beurt viel, daar het bij het binnen zeilen mede op de baar schipbreuk leed.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Het reeds vermelde *Journal*, en een omstandige brief van den kapitein s. DEDEL aan den Schout-bij-nacht PICHOT, geschreven 15 Dec. 1776 uit zijn schip *Mars*, zeilende in het gezicht van Larache.

<sup>2</sup> Van het lot dezer beide Maroccaansche fregatten spreekt DEDEL in zijn *Journal* en in een' eigenhandigen brief aan de Admiraliteit van Amsterdam van 13 Januarij 1777, gelijk ook de Schout-bij-nacht PICHOT in eenen brief aan H. H. Mog. van 22 Decem-

Inmiddels had de Schout-bij-nacht PICHOT aan 's Lands overheden medegedeeld, dat het onmogelijk was, met zijne onderhebbende schepen de Maroccanen langs de geheele kust in bedwang te houden, en het volstrekt noodig was, dat zijne magt versterkt, en ook het getal schepen van het eskader in het vervolg, ten minste tot twaalf vermeerderd wierd. Dien overeenkomstig werden voorstellen bij Hunne Hoog Mogenden gedaan, die door de provincie Holland, altijd bezorgd voor het welzijn van hare handeldrijvende ingezetenen, onmiddellijk goedgekeurd werden.<sup>1</sup> Werkelijk voegden zich in de lente des jaars 1777 eenige oorlogsschepen bij het eskader, met wier bijstand de Schout-bij-nacht nog krachtiger dan tot dus verre de Maroccanen zou hebben kunnen beteugelen. Dan, de Keizer van dat Rijk overtuigd geworden, dat het Gemeenebest niet gezind was aan zijne grillige baatzucht toe te geven, veelmin door zijne bedreigingen was verschrikt geworden, en ziende daarenboven, hoe kloek de Nederlandsche kapiteinen zich gedroegen en welke aanmerkelijke verliezen hij reeds geleden had, werd eindelijk bewogen, zijne oorlogzuchtige ontwerpen te laten varen, waarvan een zijner staatsdienaren aan den Schout-bij-nacht vertrouwelijk kennis gaf, verklarende, dat de Keizer genegen was, de Nederlandsche slaven zonder losgeld vrij te geven, en den vrede op redelijke voorwaarden te hernieuwen. Zoo dra PICHOT, die aan den vredehandel met Marocco vóór 25 jaren mede deel had en dus bekend was met de staatkunde van dat Rijk, zulks vernomen had, meende hij van deze gunstige gelegenheid te moeten gebruik maken, waartoe hij

---

ber 1776, hebbende hij daarvan berigt ontvangen van den Nederlandsche Consul-Generaal in Marocco, ROSSIGNOL. Bij het ontvangen van den brief van den kapitein DEDEL, waarin het bovenvermelde medegedeeld werd, nam de Admiraliteit van Amsterdam op den 11 Februarij 1777 een besluit, waarin zij aan het gehouden gedrag van dien kapitein en aan dat van BENTINCK ruimen lof toezwaaiden.

<sup>1</sup> *Res., van H. H. Mog.* 23 October 1776. Volgens dat plan, zou het eskader van den Schout-bij-nacht PICHOT versterkt worden met nog één schip van 50 en zes van 36 stukken: en zou het eskader in 1777 bestaan uit zes schepen van 50 en zes van 36 stukken.

de noodige volmagt bezat, daar de Algemeene Staten kort te voren aan hem, met uitsluiting van alle anderen, opgedragen hadden, de onderhandelingen over den vrede te voeren. Hij gelastte dus den kapitein VAN KINSBERGEN, wien hij daartoe boven anderen geschikt achtte,<sup>1</sup> zich met zijn schip naar Salée te begeven, aldaar met een behoorlijk gevolg aan wal te gaan, met den Keizer en de staatsdienaren over den vrede te onderhandelen, en dien, zoo mogelijk, op den voet des jaars 1752, te sluiten. Den 27 van zomermaand trad VAN KINSBERGEN met zijn gevolg aan land, en werd met al de aan zijnen rang van Vertegenwoordiger van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden verschuldigde eerbewijzen ontvangen, waarop de onderhandelingen werden aangevangen, die hij met zooveel bekwaamheid<sup>2</sup> en zulk eenen gelukkigen uitslag voortzette, dat de vrede reeds twee dagen na zijne komst geteekend werd, op gelijke voorwaarden, als waarop deze vóór den aanvang der vijandelikheden bestaan had, wordende tevens alle Nederlandsche slaven zonder betaling vrijgegeven.<sup>3</sup>

Met blijdschap werd de tijding van den vrede in het Vaderland vernomen, en het verdrag eerlang door de Algemeene Staten goedgekeurd en bekrachtigd. Te gelijk werden, bij besluit,<sup>4</sup> de ijver en het voorzigtige gedrag van den Schout-

---

<sup>1</sup> Dit schrijft de Schout-bij-nacht PICHOT aan H. H. Mog. in zijn' brief van 31 Mei 1777. Dat hij door ongesteldheid zou verhinderd zijn geworden, zelf zich van dien last te kwijten, zoo als de Staatsraad VAN HALL, in het *Leven* van VAN KINSBERGEN bl. 61 zegt, daarvan blijkt niets. Ook kan men niet vooronderstellen, dat de bevelhebber van het eskader, in oorlogstijd, in eigen persoon zich naar het vijandelijke land zou begeven hebben.

<sup>2</sup> De Schout-bij-nacht PICHOT roemt in zijne brieven de bekwaamheid, door VAN KINSBERGEN bij deze onderhandelingen aan den dag gelegd, en beveelt hem uit dien hoofde aan de gunst der Staten-Generaal aan.

<sup>3</sup> Brieven van den Schout-bij-nacht PICHOT aan H. H. Mog. en aan de Admiraliteiten; brieven van den kapitein VAN KINSBERGEN aan de Admiraliteit van Amsterdam; *Leven van dien Zeeman* door den Staatsraad MR. M. C. VAN HALL, bl. 61—64 en het aldaar aangehaalde fransche Dagverhaal van den ridder CHAMPIGNY, naar het Hoogduitsche van den Baron VON SCHÖNING.

<sup>4</sup> *Secr. Res. van H. H. Mog.* van 3 Nov. 1777.



bij-nacht PICHOT in het voorbereiden van den vrede geprezen, en hulde toegebracht aan het beleid en de cordate handelwijs van den kapitein VAN KINSBERGEN bij het sluiten van het verdrag, die daarbij op eene met de waardigheid van den Staat overeenkomstige, en hem eer doende wijs gehandeld had; wordende aan beide deze bevelhebbers, tot een bewijs van erkentelijkheid, een geschenk in geld toegelegd. Eindelijk werd aan den kapitein VAN KINSBERGEN opgedragen, zich nogmaals naar Marocco te begeven, ten einde het bekrachtigde vredesverdrag over te brengen en te gelijk nog eenige onafgedane aangelegenheden te regelen. Dienovereenkomstig vertrok hij nog vóór het einde des jaars andermaal derwaarts, waar hij met geene mindere onderscheiding dan te voren ontvangen en onthaald werd, en waar hij wederom er in slaagde, het oogmerk zijner zending te bereiken.

Dan, alhoewel de vrede op deze wijs gesloten was, kwam nogtans het meerendeel der schepen van het eskader, bestemd om dat van den Schout-bij-nacht PICHOT te vervangen, tegen de maand September te Gibraltar aan, waar deze zich onder den Amsterdamschen Schout-bij-nacht PIETER HENDRIK REYNST vereenigden.<sup>1</sup> De ondervinding had te zeer de wispelturigheid en ontrouw van den Keizer van Marocco geleerd, dan dat men meende zich alleen op het gesloten verdrag te kunnen of mogen verlaten. Het was uit dien hoofde, dat het eskader naar de Middellandsche zee kwam, en dat zich gedurende dit en het volgende jaar steeds eenige oorlogsschepen op de kusten en voor de havens van dat Rijk ophielden, waar zij door hunne tegenwoordigheid den Maroccanen ontzag inboezemden, alle aanslagen tegen

<sup>1</sup> Dit nieuwe eskader was aldus zamengesteld: Schout-bij-nacht REYNST, *Amsterdam*, 68 st.; kapitein DABENIS, *Prinses Louiza*, 56 st.; BISSDOM, *Beverwijk*; DE BRUIN, *Thetis*; J. VAN GENNEP, *Jason*: ZOUTMAN, *Bellona*; SMISSAERT, *'t Hof Souburg*, alle vijf van 36 st.; VAN VLIERDEN, de *Valk*, en IDSINGA, de *Eendragt*, beide van 24 st., en SATINCK, de *Arend*, van 20 st. DABENIS kreeg later eene bestemming naar Westindië, en daartegen kwamen nog bij het eskader, de kapitein VAN KINSBERGEN, *Argo*, 40 st., HARINGMAN, *Walcheren*, 54 st. en C. VAN GENNEP, de *Oranje-zaal*, 20 stukken.

den Nederlandschen handel beletteden, en op deze wijs kracht-dadig den vrede handhaafden.<sup>1</sup>

Aldus werden de geschillen met Marocco, die thans omtrent tien jaren geduurd hadden, door den ijver en den moed onzer zeelieden roemrijk geëindigd. Thans zou, naar het scheen, het Vaderland op nieuw rust genieten, en de handel en zeevaart ongestoord blijven, maar de zeemagt tevens, die, voornamelijk in de drie laatste jaren, door den Maroccaanschen oorlog eenig meerder leven had bekomen, wederom tot die werkeloosheid vervallen, waarin zij zoo lang verkeerd had. Deze verwachting werd echter niet verwezenlijkt. De gewigtige gebeurtenissen in Noord-Amerika; de krijg, die van dáár tot dit werelddeel oversloeg; de twisten, tusschen het Gemeenebest en Groot-Brittanje gerezen; de oorlog, eindelijk, die tusschen den Staat en dat Rijk ontstond: dit alles verstoorde de rust des Vaderlands, en berokkende aan den handel en de zeevaart zware verliezen, maar deed tevens met kracht de hand aan het herstel der zoo lang verwaarloosde zeemagt slaan, en schonk aan de zeelieden van den Staat de gelegenheid, om aan Europa te toonen, dat de Nederlanders niet enkel berekend waren voor de bestrijding van Barbaren, maar zich nog durfden en konden meten met hen, die voor de ervarendste zeelieden van dit halfmond gehouden werden. Hetgeen in dat belangrijke tijdvak onzer Geschiedenis is voorgevallen, zal thans het onderwerp onzer beschouwing uitmaken.

---

<sup>1</sup> Eenige schepen van dit eskader keerden, na het bevestigen van den vrede, huiswaarts, terwijl andere, met den Schout-bij-nacht REYNST, eene konvooreis in de Middellandsche zee deden. Omtrent die reis en al hetgeen verder onder zijn bevel voorviel, vindt men vele bijzonderheden in het op 's Rijks Archief berustende *Verbaal* van genoemden vlagofficier, aanvangende Febr. 1777, en eindigende in Febr. 1780.

---